

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA
KÜRESEL EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Mahmut BOZKURT
(Yüksek Lisans Tezi)

Temmuz, 2013

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA
KÜRESEL EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Mahmut BOZKURT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Şefik YAŞAR

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz, 2013

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI SAYFASI**JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI**

Mahmut BOZKURT'un "Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Küresel Eğitime İlişkin Görüşleri" başlıklı tezi 24.07.2013 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı-Soyadı**İmza**

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Şefik YAŞAR

Üye : Doç.Dr.Mehmet GÜLTEKİN

Üye : Yard.Doç.Dr.Turan Akman ERKİLİÇ

Doç.Dr./Oktav Cem ADIGÜZEL
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdür Vekili

ÖZET

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA KÜRESEL EĞİTİME İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Mahmut BOZKURT

İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Danışman: Prof. Dr. Şefik YAŞAR

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitime ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada, nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni ile hareket edilmiştir. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler üç görüşme modeline dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada görüşmeye dayalı olarak elde edilen veriler, Eskişehir il merkezinde bulunan altı ilköğretim okulundan toplam on iki sınıf öğretmeniyle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Dokümanlara dayalı olarak elde edilen veriler ise görüşme yapılan sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yapmış oldukları ödevlerden elde edilmiştir. Dokümanlar kapsamında ise 105 ödev incelenmiştir. Araştırma verileri içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğretmenlerin küreselleşme ile küresel eğitimi aynı kavram olarak gördükleri belirlenmiştir. Küresel eğitim dünya tarihi ve kültürünü aktarmak; küresel olaylar hakkında öğrencileri bilgilendirmek; eğitimde teknoloji kullanımını artırmak; bilgi ve kültürün karşılıklı paylaşımını artırmak; bireysel farklılıkları dikkate almak; karşılıklı etkileşimin bilincinde öğrenciler yetiştirmek gibi anlamlara gelmektedir.
- Sosyal Bilgiler dersinde çoklu bakış açısı ile ilişkili olarak “bireyin öznelliği, baskın kültürü benimseme, farklılıklara saygı” gibi konulara değinildiği görülmüştür. Ancak öğrenci ödevlerinde yalnızca bir ödevde kimlik ve birey tanımlamaları kapsamında çoklu bakış açısına değinildiği; bunun dışında öğrenci dokümanlarının çoklu bakış açısı ile ilişkili olmadığı görülmüştür.

- Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımı işlevinin ve öğretmenlerin kültüre ilişkin yaklaşımlarının olumlu olduğu görülmüştür. Küresel eğitim bağlamında farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma ile ilgili ele alınan konuların içerik bakımından yüzeysel kaldığı belirlenmiştir. Ayrıca, 23 Nisan kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin farklı kültürleri tanıma ve farklı kültürlerle etkileşim bağlamında önemli bir işlevi yerine getirebileceği görülmüştür. Bununla birlikte kültürel öğeleri tanıma kapsamında öğrenciler tarafından hazırlanan ödevlerin çoğunlukla Anadolu kültürüne özellikle de Eskişehir kültürüne yönelik olduğu; ülkemizdeki kültürel farklılıklar ve dünyadaki farklı kültürel öğelerin üzerinde çok fazla durulmadığı saptanmıştır.
- Sosyal Bilgiler dersinde küresel olaylara sıkça yer verilmediği; ancak yeri geldikçe öğretmenlerin yurtdışında yaşanan sorun ve gelişmelere değindikleri görülmüştür. Bununla birlikte küresel olaylar bağlamında çevre sorunlarına yer verildiği ve Kızılay, AKUT gibi STK'ların yaşanan doğal afet ve felaketlerdeki işlevine değinildiği de belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin dünyada yaşanan sorun ve gelişmeleri daha çok medya yoluyla öğrendikleri; derslerde yalnızca güncel olaylar bağlamında yeri geldikçe değinildiği; ancak programın küresel olaylar bağlamında öğrenci düzeyi göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerce yeterli kabul edildiği saptanmıştır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yapılan ödevlerin küresel eğitimin küresel olaylar ve sorunlar bilgisi ile ilişkilendirildiğinde oldukça yüzeysel kaldığı, küresel olaylar ve sorunların bütüncül ve küresel bir bakış açısıyla verilemediği aynı zamanda dünyada yaşanan olaylar ve sorunların doğal afetler ve felaketlerle sınırlı kaldığı görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler dersinde küresel bağlantılarla ilişkili olarak ülkeler ve toplumlar arası karşılıklı bağlantılara çok fazla yer verilmediği belirlenmiştir. Bu bağlamda küresel eğitimin karşılıklı bağlantılar bilgisi öngörüsünün Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılmadığı; ithalat-ihracat ilişkilerinin karşılıklı bağlantılar bilgisi bakımından yetersiz kaldığı saptanmıştır. Küresel bağlantılarla ilişkilendirilen ödevlerin ise STK'ların uluslararası boyuttaki etkisi, ülkelerin dünya çapındaki kurum ve kuruluşlara üyeliği biçiminde olduğu görülmüştür. Farklı ülkeleri tanımaya yönelik öğrenci çalışmalarının öğretmen tarafından doğru kaynaklara yönlendirildiği takdirde olumlu katkılar getirebileceği; aksi

takdirde ÷lkelerin demografik bilgilerinin renilmesinin k÷resel eğitimin kapsamı ve ğrenci açısından yeterli olmayacağı sonucuna ulağılmıştır.

Anahtar Kelimeler: K÷resel eğitim, Sosyal Bilgiler, u gr÷şme modeli

ABSTRACT**PRIMARY SCHOOL TEACHERS' VIEWS ON GLOBAL EDUCATION WITHIN
THE CONTEXT OF SOCIAL STUDIES COURSE****Mahmut BOZKURT****MA Program in Primary Education****Anadolu University Graduate School of Educational Sciences****Supervisor: Prof. Dr. Şefik YAŞAR**

The aim of this study is to examine the primary school teachers' views on global education within the context of social studies course. In the study, phenomenological research design was employed and the data were gathered through semi-structured interviews and document analysis. Using three-interview model, the interviews were conducted with 12 primary school teachers working at six different primary schools in Eskisehir. The data based on documents were obtained from the assignments of the students' at the interviewed teachers' classes and a total of 105 assignments were examined. Content analysis was used to analyze the data gathered in the study. In light with the findings, the following results were revealed:

- It was found that the teachers perceived the terms globalization and global education as the same. Global education means to deliver the world history and culture, inform students about global issues, enhance the use of technology in teaching, exchange information and culture, consider individual differences, and train students to be aware of mutual interaction.
- With regard to having multiple perspectives, it was observed that issues such as "subjectivity of individuals, adopting the dominant culture, showing respect for diversity" were covered in the social studies course. However, only one student assignment mentioned multiple perspectives within the scope of identifying identities and individuals. Apart from that, student assignments were not related to multiple perspectives.
- It was seen that the role of social studies course in delivering culture and the teachers' views on culture were positive. It was also revealed that the subjects taught related to recognizing and showing respect for different cultures were

rather superficial in terms of content. Besides, the events organized within April 23 celebrations (Children's Day) were considered to play an important role in terms of recognizing and interacting with different cultures. As for student assignments, they mostly touched upon the Anatolia culture which was related to Eskisehir in particular while cultural diversity in our country and different cultural elements in the world were not brought out.

- It was observed that global issues were not discussed in the social studies course, however, the teachers touched upon problems and developments in other countries as the occasion arose. On the other hand, with regard to global issues, environmental problems, and the NGOs such as Kızılay (the Red Crescent in Turkey) and AKUT (Search and Rescue Association) were covered. Besides, it was found that the students learned problems and developments in the world mostly from media, these were mentioned in the class only when the occasion arose, but the teachers thought the course program was enough in terms of global issues considering the level of the students. However, the assignments were rather superficial with regard to global issues and problems, and these were not taught holistically and with a global perspective, and were limited to natural disasters.
- As for global interconnectedness, the interconnections between countries and societies were not mentioned thoroughly. In this sense, it was found that the knowledge of interconnectedness in global education could not be taught to the students, and the export-import connections were not enough in terms of the knowledge of global interconnectedness. The assignments linked to global interconnectedness were mostly limited to the role of the NGOs at international level, and countries' membership to international organizations. It was concluded that the student assignments towards recognizing different countries could be beneficial only if the teachers provided proper guidance to the right resources. Otherwise, learning demographic information about countries would not be enough based on the scope of global education and from the perspective of the students.

Keywords: Global education, Social Studies, Three-interview model

ÖNSÖZ

Küreselleşme kavramı, günümüzde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte yaşamın her alanında kendisini hissettirmektedir. İletişim ve ulaşımdaki teknolojik gelişmelerle, dünya artık daha bilinir ve daha ulaşılabilir bir hal almıştır. Yaşanan küreselleşme süreci tüm toplumların, ülkelerin ve ülke mekanizmalarının çağa ve yaşanan hızlı değişim ve dönüşüme ayak uydurmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bu bağlamda, küreselleşme kavramı, toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel alanları etkilemekte ve bu alanlarda yeniden yapılanmaya gidilmeyi zorunlu hale getirmektedir. Bu süreçte hiç şüphesiz ki eğitime de kimi sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda küresel eğitim de küreselleşme sürecinde yaşanan bu hızlı gelişime ve değişime uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Küresel eğitim öğrencilere çoklu bakış açısı kazandırma, diğer kültürleri anlama ve diğer kültürlere saygı duyma, küresel olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olma ve dünyanın birbiriyle bağlantılı bir sistem olduğunu anlama gibi bilgi, beceri ve yeterlilikleri kazandırma çabası içerisindedir.

Türkiye’de de, küreselleşen dünyaya ayak uydurabilen bireyler yetiştirebilmek amacıyla, 2005 yılında ilköğretim programlarında değişikliğe ve yenileşmeye gidilmiştir. Bu kapsamda, ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı da hem Sosyal Bilgilerin temel amaçlarından biri olan toplumsal ve kültürel bilgi aktarımını sağlamak hem de bilgi toplumunun ve küresel dünyanın gerekliliklerini karşılamak görevini üstlenmiştir. Bu çalışma da sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitime ilişkin görüşleri yoluyla küreselleşen dünyaya uyum sağlayabilen birey yetiştirme görevini ne derece karşıladığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışma, küresel eğitim ile Sosyal Bilgiler dersi arasında ilişki kurulması ve ileride küresel bir bakış açısıyla ortaya konacak sosyal bilgiler eğitimi anlayışına katkı sağlaması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında birçok kişinin katkısı ve desteği olmuştur. Araştırma sürecinin başından itibaren değerli katkılarını gördüğüm hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Şefik YAŞAR’a teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın gerek uygulama, gerek yazım aşamasında yapmış olduğu katkıları ve değerli görüşleri için

hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet GÜLTEKİN'e katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Tez jürimde yer alan ve değerli görüşleriyle tezime katkı sağlayan Sayın Yard. Doç. Dr. Turan Akman ERKILIÇ'a teşekkür borçluyum.

Araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında akademik bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan hocalarım Sayın Yard. Doç. Dr. Elvan GÜNEL'e ve Sayın Doç. Dr. Ali ERSOY'a teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırma sürecinde yanımda olan, katkısı ve desteklerini esirgemeyen dostlarım ve iş arkadaşlarım Araş. Gör. Fatih Öztürk'e, Araş. Gör. Ömür GÜRDOĞAN BAYIR'a, Yard. Doç. Dr. Hıdır KARADUMAN'a, Yard. Doç. Dr. Tuba ÇENGELCİ'ye, Araş. Gör. Emel GÜVEY AKTAY'a, Araş. Gör. Bilal ÖNCÜL'e, Araş. Gör. Yusuf ÖZTÜRK'e, Araş. Gör. Dr. Sayım AKTAY'a, Araş. Gör. Abdülhamit KARADEMİR'e teşekkür borçluyum. Ayrıca, araştırma sürecinde bana yol arkadaşlığı eden ve destek olan değerli arkadaşlarım Erkan ERKMEN'e, Abuzer ÇATAN'a, Muhammed Ali AYTEKİN'e, Mahmut Mükerrrem GÜNAYDIN'a ve ismini saymadığım tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma için okullarında uygulama izni veren okul yöneticilerine, uygulamama katılan ve değerli katkılar getiren sınıf öğretmenlerine ve süreci daha zevkli hale getiren öğrencilere ne kadar teşekkür etsem azdır.

Araştırma boyunca her zaman maddi ve manevi desteklerini gördüğüm aileme de sonsuz teşekkürler.

Eskişehir, Temmuz 2013

Mahmut BOZKURT

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
ÖZGEÇMİŞ	x
İÇİNDEKİLER	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xviii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
Küreselleşme Süreci	1
Küreselleşme ve Eğitim İlişkisi	6
Küresel Eğitim	7
Çok Kültürlü Eğitim ve Küresel Eğitim İlişkisi	21
Sosyal Bilgiler Dersi ve Küresel Eğitim.....	23
Araştırmanın Amacı.....	32
Önem.....	33
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	35
Tanımlar.....	35
İKİNCİ BÖLÜM.....	36
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	36
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	36
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	43

YÖNTEM	43
Araştırma Modeli	43
Katılımcılar	44
Veri Toplama Araçları	45
Verilerin Analizi	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	52
BULGULAR VE YORUM	52
Küreselleşme, Kültür ve Küresel Eğitim Kavramlarına İlişkin Bulgular	54
Küreselleşmeye İlişkin Bulgular	54
Tanımlamalar	56
Olumsuz Yönleri.....	68
Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler	79
Kültüre İlişkin Bulgular	86
Tanımlar.....	86
Kültürel Etkileşim.....	91
Öğretmenlerin Küresel Eğitim Tanımlamalarına İlişkin Bulgular	99
Etkileşimin Bilincinde	99
Dünya Tarihi ve Kültürü.....	101
Küresel Olayların Bilgisi	101
Her Yerde Aynı Eğitim.....	101
Teknolojiden Yararlanma	102
Bireysel Özellikleri Dikkate Alan Eğitim.....	102
Bilgi ve Kültür Etkileşimini Artırma	103
Sosyal Bilgilerde Küresel Eğitime İlişkin Bulgular	104
2004 ve 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular	104

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Tanımlamalarına İlişkin Bulgular.....	106
Bireyi ve Toplumunu Tanıtma.....	107
Demokrasi ve İnsan Haklarını Öğretme	112
Bilim İnsanlarının Hayatlarını Tanıtma	113
Ulusal Bilinç Kazandırma.....	114
Türkiye’deki Bölgesel Farklılıkları Tanıtma	116
Hayatından Örnekler Sunma.....	117
Yetiştirilen Ürünleri Tanıtma.....	118
Dünyadaki Kültürel Mirası Tanıtma.....	119
Yerel Yönetimleri Tanıtma	119
Doğal Afetleri Tanıtma	120
Sosyal Bilgilerde Çoklu Bakış Açısına İlişkin Bulgular	121
Bireyin Öznelliği.....	121
Baskın Kültürü Benimseme	123
Farklılıklara Saygı.....	124
Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre İlişkin Bulgular.....	128
Ulusal Kültür.....	128
Türkiye’deki Farklı Kültürel Öğeler.....	130
Dünyadaki Farklı Kültürel Öğeler	132
Ulusal Benlikle Küreselleşme.....	135
23 Nisan	136
SB’nin Kültür Aktarım İşlevi	139
Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Olaylara İlişkin Bulgular.....	140
STK’ların İşlevi	144
Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Bağlantılara İlişkin Bulgular.....	145
Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Eğitime İlişkin Bulgular	147

Öğretmen Yansıtmaları.....	149
Uygulamalar.....	152
Öğretmenin Rolü.....	152
Geziler.....	153
Okul Projeleri.....	154
Öneriler	156
Öğrenme-öğretme Sürecine Yönelik Öneriler	157
Kardeş Okul Projesi	157
Kendi Kültürünü Tanıtma	158
CD'ler Verme	158
Canlandırma Yapma	159
Öğrenci Görüşlerini Karşılaştırma.....	159
Mektupla İletişim Kurma.....	160
Gezici Kültür Müzeleri	161
Gezi, Gözlem gibi Etkinlikler Yapma	161
Yakından Uzağa Somutlaştırma	162
Sanal Geziler Yapma	163
Öğrenciye Yönelik Öneriler.....	164
Dünya Vatandaşı.....	164
Değer Sahibi	165
Çevre Sorunları	165
Dünyadaki İnsanların Sosyal Yaşantıları.....	165
Dünya Hakkında Bilgi Sahibi	166
Etkileşim Kurabilecek Altyapı.....	167
Farkındalık Kazandırma	167
Problemlere Çözümler Sunma	168

Katılım Becerisi	168
Ölçme-Değerlendirmeye Yönelik Öneriler	169
Örnek Olay.....	170
Klasik Yöntemler.....	170
Drama.....	170
Genel Kültüre Bakma	171
Davranış Olarak Gözleme.....	171
Programa Yönelik Öneriler.....	172
Bireye Göre Çeşitlilik	172
Derslerle İlişkilendirme	173
Dünyadaki Olumlu Gelişmeler	173
KB’de Daha Çok Görsel	174
Programın Geliştirilmesi.....	174
Yakından Uzağa.....	175
Daha Fazla Açıklama.....	175
Medya Okuryazarlığı	176
KB’yi Daha Basit Verme	176
Öğrenme Alanlarına Yayma	177
KB’ye Fazla Zaman Ayırma.....	177
Öğrencilerden Elde Edilen Dokümanlara İlişkin Bulgular.....	178
Çoklu Bakış Açısı	182
Kültüre İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular	183
Diğer Kültürleri Anlama ve Saygı Duyma	183
Ulusal Kültürel Öğeleri Tanıma	184
Dünya’daki Tarihi ve Turistik Öğeleri Tanıma	185
Küresel Sorunlara İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular.....	185

STK'ların Ulusal ve Uluslararası İşlevi.....	185
Ulusal Çevre Sorunları.....	186
Küresel Bağlantılara İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular.....	186
Farklı Ülkeleri Tanıma.....	188
Değerlere İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular	189
Ulusal Değerler	189
Evrensel Değerler	191
Teknolojik Gelişmelere İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular	192
Öğrenci Buluşları	193
İcatların Gelişimi	193
Meslekler	193
Harita Bilgisi.....	193
Bilinçli Tüketici Olma	194
Soy Ağacı.....	194
BEŞİNCİ BÖLÜM	195
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	195
Sonuç	195
Küreselleşme, kültür ve küresel eğitim tanımlamalarına ilişkin sonuçlar	195
Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime ilişkin sonuçlar.....	197
Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim önerilerine ilişkin sonuçlar	200
Öğrenci dokümanlarına ilişkin sonuçlar	202
Tartışma	206
Öneriler	212
Uygulamaya Yönelik Öneriler	212
Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	212
EKLER.....	214

EK-1.....	215
EK-2.....	216
EK-3.....	218
EK-4.....	219
EK-5.....	220
KAYNAKÇA.....	222

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil	Sayfa
1. Görüşmelerden elde edilen temalar	53
2. Küreselleşmeye ilişkin görüşler	55
3. Küreselleşmeye ilişkin tanımlamalar	56
4. Küreselleşmenin olumsuz yönleri	68
5. Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler	79
6. Kültüre ilişkin görüşler	86
7. Kültüre ilişkin tanımlar	87
8. Kültürel Etkileşim	91
9. Öğretmenin Küresel Eğitim Tanımlamaları	99
10. Sosyal Bilgiler tanımlamaları	106
11. Sosyal bilgilerde çoklu bakış açısı	121
12. Sosyal Bilgilerde kültür	128
13. Uygulamalar	152
14. Öneriler	156
15. Öğrenme-öğretme sürecine yönelik öneriler	157
16. Öğrenciye yönelik öneriler	164
17. Ölçme-değerlendirmeye yönelik öneriler	169
18. Programa yönelik öneriler	172
19. Dokümanlardan elde edilen temalar	181

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde Problem Durumu ele alınarak “Küreselleşme Süreci”, “Küreselleşme ve Eğitim İlişkisi”, “Küresel Eğitim”, “Çok Kültürlü Eğitim ve Küresel Eğitim İlişkisi”, “Sosyal Bilgiler Dersi ve Küresel Eğitim” başlıkları altında irdelenmiş; daha sonra “Araştırmanın Amacı”, “Araştırmanın Önemi”, “Araştırmanın Sınırlılıkları” ve “Tanımlar” başlıklarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Küreselleşme Süreci

Bugün, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin yoğun etkisiyle ekonomiden siyasete, spordan doğal felaketlere kadar birçok alanda ve sorunda dünya dinamiklerinin sürekli olarak değiştiği bir çağ yaşanmaktadır. Bu çağın sihirli sözcüğü ise küreselleşmedir. “Küreselleşme” ya da “Globalleşme”, tüm dünyanın birbirine bağlanmasının yakından hissedilmesi üzerine gereksinim duyulmuş bir sözcüktür (Chanda, 2009, s.xii). Küreselleşme, tıpkı Einstein’ın görelilik kuramının yaşamın her alanına yansması gibi, dünyayı doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirebilecek her kavramın önüne eklenmiştir. Siyasi, ekonomik, sosyal tanımlamalarının farklılık göstermesinden dolayı bu çalışmada, küreselleşme kavramına ilişkin genel bir çerçeve verilmeye çalışılmıştır.

Alanyazın incelendiğinde, küreselleşme, kimilerine göre yaklaşık son 50 yıl içerisinde gözlenmeye başlandığı belirtilirken (Özkan, 2006, s.1; Abalı, 2005, s.1), kimilerine göre (Kaçmazoğlu, 2002; Chanda, 2009) ise küreselleşme aslında dünyanın ve insanlığın var oluşundan bu yana süregelen bir süreçtir. Her iki yaklaşımda da toplumlar ve ülkeler arası ilişkilerin her zaman var olduğu ileri sürülürken; ilk yaklaşımda son 50 yıl içerisinde iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelerin etkisiyle etkileşimin daha da yoğunlaştığı vurgulanmaktadır.

Chanda (2009), insanlığın var oluşundan bu yana küreselleşmeyi şekillendiren dört insan sınıfının olduğunu öne sürmektedir. Chanda’ya göre, “*tacirler, vaizler, maceraperestler ve savaşçılar*” olarak sınıflandırılacak birçok *aktör* tarih boyunca küreselleşmeyi yönlendirmiştir. Tacirler, kendi ekonomik kaygıları yüzünden; vaizler

inandıkları dini yaymak uğruna; maceraperestler meraklarından ve yeni yerler keşfetme isteklerinden; savaşçılar ise hep daha fazlasına egemen olabilmek için yeni yerlerle, yeni ülkelerle bir şekilde iletişime ve etkileşime geçmiştir. Günümüzde tacirler dev şirketler haline almış; vaizler misyonerler ve din adamları haline almış; maceraperestler göçmenler ve turistler olmuş; savaşçılar başka ülkelere egemen olmak isteyen güçlü devletler haline almıştır. Tarih boyunca, küreselleşme sürecinin baş aktörleri sayılabilecek bu kişiler, adları değişse de bugün de benzer biçimde küreselleşmenin şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. İnsanlığın var oluşundan bu yana küreselleşmede değişen tek şey, Chanda'ya (2009) göre, ürünlerin/düşüncelerin iletme hızı, artan dünya nüfusu ve nüfusun çeşitliliği ile sürecin daha fazla göz önünde olmasıdır.

1960'larda kapsamı ve içeriği yeniden çalışılmaya başlanan küreselleşmenin ilgilendiği temel amaç batı dışındaki toplumların modernleşmesidir. 2. Dünya savaşı sonrasında küreselleşme kapsamında ulus-devlet ve modernleşme ön plana çıkarılmış; son dönemde ulus-devlet giderek önemini kaybetmiştir (Kaçmazoğlu, 2002, s.49). 1980'lere kadar akademik çevrelerce de yanlış kullanılan ve önemsenmeyen küreselleşme, 1980'lerin ortalarına gelindiğinde dünyanın çeşitli yerlerinde ve bazı alanlarda inanılmaz bir şekilde yaygınlaşmaya başlamıştır (Robertson, 1992, s.8). Bugün, küreselleşmenin etkisi dünyanın her yanında ve her alanda yoğun bir biçimde hissedilmektedir. Ulaşım ve teknolojideki gelişmeler, uluslar ve bireyler arasında uluslararası ve kültürler arası dinamik geçişlere ve gelişmelere neden olmuştur (Coughlin 1996; Diaz, Massialas ve Xanthopoulos 1999; akt: Kirkwood, 2001, s.10).

Küreselleşme terimi, 21. yüzyılda, ilk olarak ekonomi alanında kullanılmış olsa da, küreselleşme süreci toplumları ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda derinden etkilemiştir (Çelik ve Gömleksiz, 2000, s.134). Son dönemde, küreselleşme sürecinin insanlar ve toplumlar üzerindeki etkisinin hızlanmasını sağlayan etmenler şöyle sıralanabilir (Çelik ve Gömleksiz, 2000, s.136):

- Küresel iletişim araçlarının artması ve sürekli geliştirilmesi
- Çok uluslu şirketlerin dünyanın her yerindeki üretim piyasasını sürekli olarak geliştirmeye devam etmesi
- Uluslararası düzeyde serbest ticaret anlaşmalarının artması

- Birçok ülkede yaşanan yabancı yatırım ve çalışanlar üzerinde yabancı yaptırımın gücü.

Küreselleşmenin en temel özellikleri arasında küresel iletişim ağı, küresel anlamda yapılan teknolojik, ekonomik, sosyal, politik ve kültürel transferleri; uluslararası bağlantıları, işbirliğini ve karşılıklı bağımlılığın artması sayılabilir (Gül, 2008, s.9). Küresel göç, küresel bağımlılık, küresel ekonomi, küresel sorunlar, küresel ısınma, küresel terör, küresel eğitim, küresel kültür, küresel vatandaşlık gibi kavramların yaygınlaşmasında 1980 sonrası siyasi blokların yıkılmasının yanı sıra toplumların yeryüzünde yaşanan gelişmelerden bilimsel ve teknolojik gelişmeler sayesinde daha çabuk haberdar olmalarının da etkili olduğu söylenebilir (Balay, 2004, s.61; Seymen ve Çeken, 2004, s.54).

Küreselleşmeye ilişkin olumlu ve olumsuz görüşlerin yanı sıra küreselleşmeyi teknolojik gelişmelerin doğal bir sonucu olarak görenler de bulunmaktadır. Buna göre, her alanda yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin doğal ve yansız bir sonucu olarak ulaşım ve iletişim ağı gelişmiş; küresel düzeyde bir üretim, tüketim ve kültür ağı oluşmuştur (Bulut, 2003, s.182).

Küreselleşmeyle ilgili tanımlara bakıldığında farklı yaklaşımlar göze çarpmaktadır. Bazı çalışmalar küreselleşmeyi toplumların siyasi, ekonomik ve iletişimsel anlamda birbirine yaklaşması, karşılıklı bağımlı hale gelmesi ve dünyayı küresel bir köy (Kirkwood, 2001) olarak görürken; bazı çalışmalar da küreselleşmeyi kapitalizmin yeni adı olarak görüp, büyük sermayelerin dünyayı egemenliği altına aldığı bir dünya pazarı olarak görmektedir. Bunun yanı sıra küreselleşme ile birlikte bölgesel işbirlikleri ve projeler, kurumları ve kurum yapılarını değiştirmiştir. Daha açık bir ifadeyle, küreselleşme süreciyle birlikte ülkeler ve ilgili toplumsal kurum ve kuruluşlar yeniden yapılanmaya gitmektedirler (Erdem, 2008, s.3).

Küreselleşmeye ilişkin olumlu ya da olumsuz çok sayıda tanımlama ve öngörü bulunmaktadır. Olumsuz tanımlamalara ilişkin olarak “*insanlar arasında yaşanan eşitsizlik, dengesizlik, çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanamaması*” gibi etkenler gösterilebilmektedir. Küreselleşme sonucu ortaya çıkabilecek olumsuzlukların yanı sıra, ülkeler arası karşılıklı bağımlılık, ülkeler arası karşılıklı bağlantılılık, kültürel farklılıklar ve küresel etkileşim de küreselleşme ile birlikte gelen

ya da etkisini daha fazla hissettiren kavramlar haline gelmiştir (Gibson, Rimmington ve Landwehr-Brown, 2008, s.11).

Küreselleşmeyi, “385 finans kuruluşunca tüm dünyanın Pazar haline getirilmesi çabaları ve uygulamaları” olarak da görülmektedir. Bu kapsamda, finans kuruluşlarının dünyayı ortak bir pazar haline getirebilmek için ulus-devlet kavramını zayıflatıp; yerelliği, alt kültürleri, gelenek, görenek, bireysel ve inançsal farklılıkları ön plana çıkarmayı hedeflemişlerdir. Bu sayede ulus-devlet zihniyetini kaybeden zayıf, asimile olmaya açık topluluklar oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu finans kuruluşları sömürü, zengin ile fakir arasındaki kişi başına düşen gelir miktarının her geçen yıl artması gibi gerçek amaçlarını gizleyerek dünya barışı, kalkınma, refah seviyesinin yükselmesi, insan hakları, insanlığın karşılaştığı sorunların çözümüne yönelik bir çaba olarak göstermeye çalışmaktadırlar (Sönmez, 2002, s.2).

Küreselleşmeyi kapitalist düzenin bir oyunu olarak gören olumsuz yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu bağlamda Sönmez (2002, ss.3-10), küreselleşmenin felsefi temellerini *Stoa*, *Hegel*, *Pragmatizm* ve *Feyerabend’e* dayandırmıştır. *Stoa felsefesi*, bireycilik ve evrenselliği temel alıp duygulara hâkim ve akla uygun hareket edilmesini savunur. Bununla birlikte, insanlık, eşitlik, özgürlük, adalet, sevgi, hoşgörü gibi evrensel değerleri temele almaktadır (Yıldız, 1990, s.122). Hegel felsefesi liberal devletin özlem duyulan son toplum biçimi olduğunu savunur. Buna göre, liberal devlet ve liberal toplum son ve mükemmel toplumdur (Sönmez, 2002, s.4). Pragmatizm felsefesi ise “*insanı temele alarak, sofistlerin kuşkuculuğa ve dogmatizme karşı çıkararak ileri sürdükleri, “insan her şeyin ölçüsüdür” prensibini benimsemiş hümanist karakterli bir düşüncedir*” (Bakır, 2006, s.52). Ayrıca, evrende her şey sürekli olarak bir değişim ve dönüşüm halindedir. Bu nedenle insan, evrendeki bu değişim ve dönüşümü kendi yararına kullanmak zorundadır. Bu bağlamda, pragmatizm olayların sonuçlarıyla ve sağladığı yarar bakımından incelediğinden; mutlak iyi, mutlak kötü ya da mutlak doğrudan söz edilemez. (Bakır, 2006, s.53; Sönmez, 2002, s.6). Feyerabend’in felsefesine göre de, günümüz küreselleşen dünyasında, yerelleşme, alt kültürler, değerler, inançlar, tek bir yöneme bağlı olmama, bilgiden şüphelenme ve her şeyin çözüm için kullanılabileceğini öğütlemektedir. Sönmez’in (2002) belirttiği felsefeler, küreselleşmeyi etkileyen ve kavramsal olarak bilinmese de uygulamada sürekli olarak karşımıza çıkan önemli felsefelerdir. Bugün küreselleşme ile ilgili olarak sözü edilen

birey, akıl yürütebilen, eleştirel düşünebilen, hümanist, evrensel değerlere sahip, şüpheli, araştıran, farklı değerlere ve kültürlere saygı duyan, bireysel ya da evrensel amaca hizmet edebilecek tüm yolları uygun ve kullanılabilir gören bireydir.

Küreselleşmeye ilişkin olumlu yaklaşımlar, bireysel gelişimi ve değişimi, dünya çapında refah haklarının savunulmasını, devletin toplumsal ve ekonomik yaşamda daha bireysel daha özgürlükçü ve daha az müdahaleci olmasını işaret ederken; olumsuz söylemler ise küreselleşmenin ideolojik boyutuna işaret edip, ekonomik tekel ve kültürel yozlaşmaya dikkat çekmektedirler. Buna göre, küreselleşme küresel sermayenin dünya pazarında rahatça dolaşabilmesi için kurgulanan bir ideolojidir. Kültürel yozlaşma ile kast edilen, teknolojik araçlar ya da reklam ve pazarlama teknikleriyle batının kültürünün ve değerlerinin egemen kılınarak diğer toplumların kültür ve değerlerinin yok edilmesidir. Başka bir yaklaşım ise, küreselleşmenin karşı konulamaz bir süreç olduğunu ve küresel güçlere direnmenin yersiz olduğu görüşünü benimser (Balay, 2004, ss.63-64). Küreselleşmeye ilişkin olumlu ya da olumsuz yaklaşımların rengi ve boyutu ne olursa olsun, dünyada yaşanan gelişmelerin toplumları doğrudan etkilemeye başladığı, değişime ittiği; bilgi, kültür ve para akışının kaçınılmazlığı su götürmez bir gerçektir.

Küreselleşmeye ilişkin net bir tanım yapılamasa da yapılan tanımlardan ekonomik, siyasi ve kültürel bütünleşme gibi ortak noktalar olduğu görülmektedir (Yurdabakan, 2002, s.61; Tezcan, 2002, s.57). Bu kapsamda küreselleşme şu konularla ilgilenmektedir (Kaçmazoğlu, 2002, s.250):

- Kimlik tanımı (birey ve toplum bağlamında)
- Fikir ve görüşlerin evrenselliği
- Ulus-devlet sınırlarını aşan yeni ilişkiler/etkileşimler
- Serbest rekabet ve değişim, dünya pazarı

Küreselleşme, bir yandan yerel/bölgesel anlamda yeni yönetim modellerinin gelişmesine neden olurken; diğer yandan uluslararası düzeyde ortak çıkarları gözetim ve koruyan yapılanmaları da zorunlu kılmıştır (DPT, 2000). Bu kapsamda, ekonomik anlamda Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, G8 Ülkeleri Ekonomik İşbirliği ve Gelişimi Örgütü (OECD), Avrupa Birliği (EU) gibi neoliberal ekonomik ve politik bütünleşmeler küreselleşmenin kurumsal çıktıları olmuştur. Bu kurumsal çıktıların temel amacı, serbest ticaretin ve yatırımın

kolaylaşmasıdır (Doğan Çeken, 2006, s.4). Ekonomik ve politik anlamda bu bütünleşmeler yaşanırken, Eurydice (Information on Education Systems and Policies in Europe) kapsamında, Avrupa Birliği ülkelerinin eğitim sistemlerinin ve eğitim politikalarının ortak çıkarları belirlenmektedir. Ayrıca, INCA (International Review of Curriculum and Assessment) ülkeleri olarak adlandırılan yirmiden fazla ülkenin eğitim programları ve değerlendirmeleri, öğretmen yetiştirme sistemleri analiz edilmektedir. Benzer şekilde, Uluslararası Matematik ve Fen çalışmalarındaki eğilimleri takip eden TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study); OECD ülkeleri arasında Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment) gibi uluslararası eğitimsel durum belirleme çalışmaları yapılıp; ülkelerin eğitim sistemleri hakkında dönütler elde edilmekte ve bu dönütler ışığında gerekli düzenlemelere, yeniliklere gidilmektedir.

Küreselleşme ve Eğitim İlişkisi

Tarih boyunca, birey ve toplum arasında sürekli bir etkileşim söz konusu olmuştur (Arslanoğlu, 2000, s.77). Birey içerisinde yaşadığı toplumu etkilerken; toplum da bireyin davranışlarını, düşünce ve bakış açılarını etkilemektedir. Günümüzde ise küreselleşen dünya ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkileri göz önünde bulundurulacak olursa bireylerin davranışlarının yalnızca içinde yaşadığı toplum tarafından değil; dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan bir olaydan etkilenme olasılığı oldukça artmıştır.

Tezcan'a (2002, ss.56-58) göre, küreselleşmenin daha çok ekonomik boyutu ele alınmakta; kültürel boyutu ise göz ardı edilmektedir. Sanat, hukuk, siyaset, eğitim gibi alanları kültürel boyut içerisinde ele alan Tezcan, eğitime düşen görevin küresel ve yerel anlamda sorumluluk alan, tutum geliştirebilen bireyler yetiştirmek olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda eğitim kurumlarının yetiştirdiği bireylerin küresel gelişmelere ayak uydurabilen bireyler olmaları beklenmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte, dünyadaki tüm insanlar, özellikle ticaret, teknoloji ve çevre bağlamında, büyük bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir (Gibson, Rimmington ve Landwehr-Brown, 2008, s.11). Bu değişim ve dönüşüme ayak uydurabilecek bireylerin yetiştirilmesi ise eğitimin öncelikli amaçları arasında yerini

almıştır. Değişim ve dönüşüm sürecinde eğitimin amaçlarında, yetiştirilecek insan profiline özelliklerinde büyük değişim yaşanmaktadır. Artık günümüzde sürekli gelişen ve değişen dünyanın gelişmelerine ayak uydurabilecek, eleştirel düşünen, karar verebilen, bilgi ve iletişim teknolojilerini günlük yaşamında kullanabilen bireylere gereksinim duyulmaktadır. Bu durum, eğitim öğretim sürecinde yaşam boyu eğitim, küreselleşme, disiplinlerarası yaklaşım ve öğretim teknolojileri gibi kavramların ön plana çıkmasına neden olmuştur (Kan, 2008, s.270). Buna göre eğitim sürekli değişen dünyaya uyum sağlayabilen ve sürekli değişip gelişen bireyler yetiştirme sorumluluğunu üstlenmiştir.

Küresel Eğitim

Dünyayı doğrudan ya da dolaylı olarak saran dinamiklerle karşılaşmayan hiçbir ulus kalmamış; dünya “*Global Köy*” (Kirkwood, 2001, s.10) haline gelmiştir. Küresel eğitimin en temel amacı da, bu “*Global Köy*” toplumu olarak yetişecek bireylerin gerekli ve yeterli bilgi, beceri ve tutumlarla donatılmış bir biçimde yetişmesini sağlamaktır. Kirkwood (2001, s.10), eğitimcilerin 21. yüzyılda karşılaşacağı soruları aşağıdaki gibi sıralamıştır:

21. yüzyılın öğrencileri ihtiyaç duyulduğu ölçüde yeterli bilgi, beceri ve tutumlarla donanık, sorumlu ve toplumun, devletin, milletin ve dünyanın vatandaşı olmakla sorumlu olacak mıdır? Tüm insanların bağımsız bir dünyada uyumlu bir şekilde yaşayabileceği saygı, duyarlılık ve hoşgörülü olma yeterliliklerini kazanabilecek midir? İşte küresel çağ küresel eğitimi gerektirirken, bu sorular eğitimcilerin karşılaşacağı temel sorulardır.

Küresel toplumda öğrenciler, farklı dil, din, ırk ve sosyoekonomik düzeye sahip insanlarla aynı okulda okuyacak, aynı semtte yaşayacak; gelmiş geçmiş en ciddi hastalıklar, nüfus artışı, gelir dengesizliği, çevre kirliliği, etnik ırkçılık, ulus ötesi göçler gibi tüm dünyayı ilgilendiren sorunlarla karşılaşacaktır (Kirkwood, 2001, s.10). Küresel eğitime göre, öğrencinin, gelişen ve değişen dünyanın getirdikleriyle başa çıkabilecek bilgi, beceri ve tutumlarla donatılmış; yaşadığı toplumun, devletin ve dünyanın vatandaşı olmanın getirdiği sorumluluk ve bilinçle sahip olması gerekmektedir. Bu sorumluluk ve bilinç ile tüm insanların dünyaya uyum sağlaması beklenmektedir.

Küresel eğitim ile ilgilenen araştırmacılar ya da uzmanlar, değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlayabilecek bireyler yetiştirebilmek için, süreç içerisinde, tanımlamalara gitme gereği duymuş; buna yönelik olarak kavramsal ve kuramsal tanımlamalar yapmışlardır. Küresel bakış açısı, küresel farkındalık, dünya-merkezli eğitim gibi isimlerle de anılan küresel eğitimin kavramsal yapısına ilişkin alanyazında farklı ancak birbiriyle yakından ilişkili yaklaşımlar ve tanımlamalar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, temelde küresel eğitimle ilgilenen akademisyenlerin alan farklılıklarından kaynaklanmakla birlikte, farklı eğitimcilerin benimsedikleri kavramsal çerçeveye göre de değişmektedir. Akademisyenlerin alan farklılıklarıyla vurgulanmak istenen, siyaset bilimiyle uğraşan bir bilim insanının küresel eğitime siyaset bilimi gözlüğüyle yaklaşması; coğrafya ile uğraşan bir bilim insanının küresel eğitime coğrafi açıdan bakmasıdır. Örneğin, siyaset bilimiyle uğraşan Alger ve Harf (1985, s.3) belirledikleri kavramsal çerçevenin siyaset bilimci bakış açısıyla oluşturulduğu görülmektedir. Alger ve Harf'e (1985, ss.2-3) göre, küresel eğitim ile sözü edilen eğitim, dünyadaki tüm insanları birbirine bağlayan ekonomik, sosyal, politik, askeri ve doğal olgulara ilişkin insanların karar verme becerilerini geliştiren eğitimdir. Küresel eğitim, günlük yaşamımızı etkileyen dünyadaki gelişmeleri ve günlük yaşamımızın dünyaya etkileri ile ilgilendir. Daha açık bir ifadeyle, dünyada yaşanan gelişmeler ülkeleri etkilerken; bir ülkede yaşanan gelişmeler de dünyayı etkileyebilmektedir. İşte bu etkileşim, küresel eğitimin ana hatlarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Merryfield (1997, s.3), uygulayıcıların, eğitim programlarına yansıtılmak üzere, kavramsal çerçeve seçerken ya da oluştururken, ya alanyazındaki bir bilim insanının belirlediği kavramsal çerçeveyi seçtiğini, ya da ülkenin eğitim politikası doğrultusunda programda duyulan ihtiyaca göre farklı kavramsal çerçevelerden beslenildiğini belirtmektedir.

Küresel eğitim, bireylere, bireysel farklılıkların (dil, din, ırk, kültür, vb.) ve karşılıklı bağımlılığın etkisinin daha fazla hissedildiği bir dünyaya etkin katılım için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmayı amaçlamaktadır (Yaşar, 2008, s.235). Benzer biçimde Açıkalın (2010, s.1227), ilgili alanyazını temel alarak, küresel eğitimin, farklılıklarla ve dünya sorunları ile ilgilendiğini ve bu farklılıklar ve sorunların öğretim programlarında yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Küresel eğitimi daha iyi anlayabilmek için süreç içerisinde tarihsel gelişimine kısaca göz atmakta yarar vardır.

Küresel eğitim uygulamaları öncelikli olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere’de başlamıştır. 1970’li yıllara kadar farklı şekilde adlandırılmakla birlikte ilk ve önemli çalışmalar ABD’de Becker ve Anderson’ın hazırladığı rapor ile İngiltere’de Richardson tarafından 1973-1980 yılları arasında uygulanan Dünya Çalışmaları Projesi (World Studies Project) ile ortaya çıkmıştır (Kasai, 2007, s.4; Hicks, 2008, s.1).

1968 yılında Becker ve Anderson’ın hazırlamış olduğu “Küresel Eğitimin Amaçlarının ve Önceliklerinin Belirlenmesi” adlı raporda küresel eğitime neden ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için neler yapılması gerektiği açıklanmıştır. Bu raporla birlikte, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) harekete geçmiş ve “21. Yüzyılda Uluslar-arası Eğitim” temasıyla özel bir sayı çıkarmıştır. Bu sayıda, küresel sorunları ve değişimleri temel alan daha bütüncül bir yaklaşımla ulus-merkezli çalışmalardan nasıl uzaklaşılacağı tartışılmıştır. Bu iki çalışma, küresel eğitimin içeriğinin ve ihtiyacın belirlenmesinin temellerini oluşturmuştur (Gigliotti-Labay, 2010, s.19).

Hanvey (1982) de, öğrencilerde küresel farkındalık geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Küresel farkındalık kazandırılması için “(1) Bakış açısı farkındalığı, (2) her ülkenin dünyanın bir parçası olduğunun farkındalığı, (3) farklı kültürlerin farkında olma, (4) küresel dinamikleri bilme ve (5) insan seçimlerinin farkında olma” şeklinde beş alt boyut belirlemiştir. Hanvey’in bakış açısı farkındalığı kavramı, diğer insanların birbirinden çok farklı dünya görüşlerinin olabileceğinin kabulünü ve anlayış göstermesi gerektiğini betimlemektedir. Bir kişinin sorunlar ya da olaylar hakkındaki bakış açısının evrensel olmadığını vurgulamaktadır. Bakış açısı farkındalığı, küresel bakış açısının kazanılmasında özel bir yere sahiptir. Hanvey, küresel farkındalığın kazandırılmasında öğrencilere, farklı bakış açılarını anlama, farklı bakış açlarına saygı duyma ve hoşgörü göstermenin yollarının öğretilmesi gerektiğini savunmuştur (Hanvey, 1982).

Becker, 1979 yılında yayınladığı makalesinde, ABD’deki okullarda küresel eğitimin ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini açıklamış, kısaca küresel eğitimin kavramsallaşmasını sağlamıştır. Becker, daha sonra 1982 yılında yayınladığı “Küresel Eğitimin Amaçları (Goals for Global Education)” adlı makalesiyle de küresel çağda vatandaşların ihtiyaç duyduğu yeterlikleri vurgulamış; uluslararası ve çok kültürlü eğitimi tanımlamış, eğitimdeki önemine dikkat çekmiştir. Becker, küresel eğitim

sayesinde öğrencilerin, ulus kültürü ile dünya kültürü arasındaki farkı ve benzerlikleri bilmesi ve empati kurabilmesini sağlaması, küresel bakış açısı geliştirmesi ve dünyayı bir bütün olarak görmesi gerektiği görüşünü öne sürmüştür. Çalışmaları ve önerileri küresel eğitimin şu anki konumunun temellerini oluşturduğu için, Becker küresel eğitimin öncülerinden görülmektedir (Becker, 1982; Kasai, 2007).

O dönemde, Anderson'ın çalışmaları da, Becker'in görüşlerini desteklemektedir. Anderson, Becker'in görüşlerini paylaşmasının yanı sıra nüfus artışı, enerji tüketimi ve artan karbondioksit gazına da dikkat çekmek istemiştir. Bu bağlamda, yetişecek küresel vatandaşların küresel değişimlerle başa çıkabilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Anderson 1982 yılında, küresel anlamda yaşananları ABD'deki K-12 sınıflarına taşıyan ilgi uyandırıcı bir görüş ortaya atmıştır (Gigliotti-Labay, 2010, s.21).

İngiltere'de 1920 ve 1930'lu yıllarda Uluslararası Anlayış (International Understanding) kavramı yaygın olarak kullanılmaktaydı. Bu kavram, daha sonraları "Dünya Çalışmaları" olarak anılmaya başlanmıştır. 1980'li yıllara kadar, küresel eğitimin işlevlerini yerine getiren bu kavram İngiltere'de "world studies" olarak anılmıştır (Hicks, 2008, s.1) 2000'lere kadar yaklaşık elli yıllık süreç boyunca sivil toplum kuruluşlarının gündeminde olan küresel eğitim, 2000'li yıllardan bu yana devlet desteğiyle yürütülmektedir. "*Okul Programlarında Küresel Bir Boyut, Sürdürülebilir Gelişim ve Küresel Vatandaşlık İçin Eğitim, Uluslararası Bakış Açısı: Genç İskoçların Dünya Üzerine Eğitilmesi*" gibi çalışmalar İngiltere'de 2000'li yıllardan bu yana sivil toplum kuruluşlarının önerdiği ve aynı zamanda devlet desteğiyle yürütülen bazı çalışmalardır. Bu çalışmalardan *okul programlarında küresel bir boyut* adlı doküman, okullarda küresel eğitim uygulamaları için belirlediği çerçevede sekiz anahtar kavram önermiştir. Bunlar, "Çatışma çözümü, sosyal adalet, değerler ve algılar, sürdürülebilir gelişim, karşılıklı bağlantılık, insan hakları, farklılık ve küresel vatandaşlık" olarak belirlenmiştir (Marshall, 2007, s.355).

Kanada'da küresel eğitime ilişkin yapılan çalışmalar ise, 1980'li yıllara kadar eğitim hareketinin kökenlerinin "barış eğitimi, çok kültürlü eğitim, çevre eğitimi ve sosyal adalet eğitimi" biçiminde geliştiğini göstermiştir. 1990'lardan bu yana hem programdaki yenileşmeleri küresel eğitim çerçevesinde şekillendirmeye çalışan akademik çabalar gösterilirken; hem de küresel eğitimin daha erken sınıflarda nasıl kullanılabileceğine ilişkin araştırmalar desteklenmektedir. 1980'lerin başlarında küresel

eğitim, öğretmen örgütleri, birleşmiş milletler ve uluslararası yardım kuruluşları tarafından oluşturulan ilgi ve destek sonucu öğretim programlarında konu edinilmeye başlanmıştır. Sonrasında küresel eğitim, vatandaşlık becerileri ve etkin öğrenmenin felsefesini genişleten “küresel vatandaşlık eğitimi” kavramı ulusal öğretim programlarının teması ya da amacı olarak karşımıza çıkmıştır (Mundy ve Manion, 2008, s.943).

Küresel eğitim hem tarihsel gelişimi boyunca hem de günümüz uygulamalarında benzer temalar ve konular üzerinde durmaktadır. Bu konular, temelde dünyada yaşanan sorun ve gelişmeler üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların genelde dünyada yaşanan gelişmelerin öğretim programlarına nasıl yansıtılacağı, dünyaya ayak uydurabilen bireylerin özelliklerinin neler olması gerektiği ve bu bireylerin nasıl yetiştirilmesi gerektiği gibi konular üzerine odaklandığı görülmüştür.

Alger ve Harf (1985), “Küresel eğitim: Niçin? Kim için? Ne hakkında?” adlı çalışmalarında küresel eğitime ilişkin geniş bir bakış açısı vermeye çalışmış; küresel eğitime ilişkin temalar belirlemişlerdir. Bu temalar toplumlar ve ülkeler arasında artarak gelişen bağlantılara dair bakış açısı sunmaktadır. Bu temalar şunlardır (Alger ve Harf, 1985, s.12):

- **Değerler:** Farklı kimliklerin değerlerine saygı duymayı ve korumayı vurgulayan bu değerler, hem yerel hem de evrensel değerleri içerir. Bu değerler dini, felsefi ya da ideolojik olabileceği gibi; sosyal ve kültürel değerler de olabilir. Bu değerlerle ilişkili küresel tartışma konuları ise 8 başlıkta toplamıştır. Bunlar: uluslararası barış, ulusal irade, ulusal gelişim, uluslararası ekonomik gelişim, ulusal bağımsızlık ve güven, ekolojik denge, temel insan gereksinimleri, katılımdır.
- **Geçişler (transactions):** Bilgi, kültür, para, yatırım ve ekonominin uluslararası düzeyde döngüsünü ve etkileşimini içermektedir. Günümüzde, çok uluslu şirketler, ticaret, gezi, turizm, spor, sağlık, bilim ve eğitim alanları başta olmak üzere birçok nedenle ulus sınırlarını aşan geçişler yaşanmaktadır. Alger ve Harf'e göre, akademisyenler dünyadaki bu geçişler ve yaşanan dönüşümlerle ilgili araştırmalar yapmalı ve eğitimciler için sorun oluşturabilecek durumları belirlemeli; olası çözüm yollarını sunmalıdırlar.

- **Aktörler:** Dünyada yaşanan gelişmelere etkin katılım için önemli aktörler şöyle sıralanmıştır: Devlet ve mekanizmaları (diğer ülkelerle doğrudan iletişime geçerek), uluslararası resmi örgütler (UNESCO, Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler vb.), sivil toplum kuruluşları ve çok uluslu şirketler. Bu aktörler ülkelerin ve toplumların birbiriyle etkileşime geçebilmesi için başta gelen aktörler olarak sıralanmıştır.
- **Süreçler ve Mekanizmalar:** Bu tema, aktörlerin küresel sistemlere ilişkin yaptıkları çalışmalarla, ilişkilerle ilgilidir. Diplomatik, ekonomik, eğitimsel vb. her türlü uluslararası ilişkinin kurulmasında ve devam ettirilmesinde görevli organlara işaret eder. Bu organlar iki ülkenin milli eğitim bakanlıkları ya da özel sivil toplum kuruluşları olabileceği gibi, Avrupa Birliği ya da Birleşmiş Milletler gibi daha gelişmiş sistemler de olabilir. Tüm dünyayı ya da bazı ülkeleri ilgilendiren herhangi bir nedenle bir araya gelip sorunun çözümüne yönelik çalışmalarda bulunulması süreci için gerekli süreçler ve uygulamalardır. Süreçleri ve mekanizmaları her türlü kurumlar arası ilişkilerde görmek mümkündür. Bugün, ortak amaçlar doğrultusunda farklı ülkelerdeki iki üniversitenin bir araya gelip protokoller imzalaması da süreçler ve mekanizmalarla ilişkilendirilebilir.

Alger ve Harf'e göre (1985, s.26), hızlı ve yaygın bir etkileşimin yaşandığı dünyanın her yerinde küresel eğitimin yansımaları görülmektedir. Öğretmenlerin, küresel eğitime yönelik materyal arayışlarında, yaşadıkları şehirleri, sokakları, insanları ve yerel kuruluşları dünya ölçeğinde gözlemesi gerekmektedir. Bu nedenle bu gözlemler yerel/küresel dengesine ve ilişkisine yönelik olmalı, dünyada yaşanan gelişmelerin şehir, sokak, insan ve yerel kuruluşlara olan etkisine dikkat çekilmeli, öğrencilere bu bakış açısıyla bakabilecek bilgi, beceri ve tutum kazandırılması gerektiğine işaret edilmelidir. Benzer biçimde, eğitim fakültelerindeki öğretmen adaylarının da aldıkları eğitimi sınıf içi ile sınırlandırmamaları; yaşadığımız dünya hakkında bilgi sahibi olmak için sınıf dışı etkinliklere yönelmeleri gerekmektedir.

Lamy (1983), küresel eğitim kavramının kapsamını 3 ana başlıkta ele almıştır:

- **Jeopolitik uluslararası bakış açısı:** 2. Dünya savaşıdan sonra ABD, Sovyetler Birliğinin yayılcı politikasına karşı özgür dünyanın korunması sorunlarına öğrencileri hazırlamak için bu bakış açısını benimsemiştir. Bu bakış açısı, uluslararası çalışmaların gelişimine yardım etmeye ve etkili bir biçimde yabancı politikayı geliştirmeye yöneliktir.
- **Serbest ticaret bakış açısı:** Bu bakış açısı, uluslararası eğitimi, rekabete dayalı ekonomiye öğrencilerin katılımını sağlayan eğitim olarak tanımlamıştır. Farklı dillerin ve kültürlerin öğrenilmesiyle, ABD’li yatırımcı ve ticaretçilerin Japon ve Avrupa iş dünyasıyla etkili bir şekilde rekabet edebileceği düşüncesi hâkimdir.
- **Ütopycacı bakış açısı:** *Güçlü ve zengin ulusların daha çok kazanması* düşüncesinin yerine, her ulusun küresel dayanışmadan faydalanması gerektiği düşüncesini savunur. Bu bakış açısında küresel eğitim, var olan uluslararası sistemde devam eden adaletsizlik, çatışma ve eşitsizliğin değişmesine dönük bir eğitim olmalıdır. Ütopycacı küresel eğitim, barış, kültürel çeşitlilik, sosyal adalet ve sürdürülebilir çevre gibi konuların desteklenmesi ile ilgili tutum geliştirmeyi amaçlar.

Hanvey’in 1978 yılında tanımladığı küresel eğitimi Pike ve Selby (1988) yeniden uyarlamış ve beş boyut olarak ele almıştır:

- **Bakış açısı farkındalığı:** Her insanın dünyaya farklı bir pencereden baktığının ve bakış açısının evrensel olarak herkesi bağlaması gerektiğinin farkındalığıdır.
- **Dünyanın durumu farkındalığı:** İnsanların ve dünyanın durumu ve refahı için adalet, insan hak ve sorumlulukları gibi kavramların anlaşılmasıdır. İnsanlar, dünyanın ve içindeki birbiriyle ilişkili tüm sistemlerin bir parçasıdır. Bu nedenle doğal döngüyü ve dengeyi korumakla sorumludur.
- **Sistem Farkındalığı:** Değişim, nedenler ve etkilerin doğasının karşılıklı bağımlılığını bütüncül bir bakış açısıyla düşünebilme yeteneğidir. Daha açık bir ifadeyle, değişimin sürekliliğini, yaşanan bir olayın başka bir olaya olan etkisini, dünyanın içerisinde karmaşık ve birbirini etkileyen çok sayıda sistemden oluştuğunun farkındalığıdır. Birey, dünyanın bu karmaşık ve birbirini sürekli

etkileyen ve değiştiren yapısına, bir olayın başka bir olayı tetikleyen bir neden olabileceği gerçeğine bütüncül bir bakış açısıyla bakabilmelidir.

- **Katılım Farkındalığı:** Bireyin, kişisel ve toplu olarak yaptığı seçimlerin sonuçlarının ve uygulamalarının farkında olmasıdır. Öğrenciler, bireysel ya da toplu seçimlerinin ve yaptıklarının şu andaki ve gelecekteki dünyayı nasıl etkilediğinin farkında olmalıdırlar. Bu farkındalıkla öğrenciler, farklı düzeylerdeki demokratik karar verme durumlarına etkili katılımcılar olmalarının sosyal ve politik anlamda zorunlu bir uygulamalı beceri olduğunu bilmelidirler. Kısaca, katılım farkındalığı bireyin bireysel ya da toplumsal olarak almış olduğu sosyal ve politik kararların görünürde yalnızca var olan duruma bir etki gibi görünürken, gerçekte küresel çapta bir etki uyandırdığı ile ilgili olduğu söylenebilir.
- **Süreç Odaklılık:** Öğrenmenin işbirlikçi ve açık-uçlu bir süreç olduğunun farkındalığıdır. Öğrenciler, öğrenmenin ve kişisel gelişimin sürekli olduğunu ve bir sonunun olmadığını; dünyaya her zaman farklı bakabilmenin yollarının aranması gerektiğini öğrenmelidir.

Merryfield (1997, ss.4-6), küresel eğitime ilişkin bazı farklı görüşleri şöyle özetlemiştir:

- Steven Lamy (1987), küresel eğitimi, (1) Çoklu bakış açılarından bilgi edinebilme, (2) farklı dünya görüşlerinin keşfedilmesi/farkına varılması, (3) Farklı düşünce, görüş ya da yaşanan olayları analiz edebilme ve değerlendirme becerilerinin gelişimi, (4) farklı kültürlerle, durumlarla etkileşime girebilme, katılımı sağlayabilme olarak sıralamıştır.
- Anderson'ın ilköğretim okulları için tasarladığı çerçeve öğrenciler için şu dört çerçeveyi içermektedir: (1) Sizler insan olarak değerlisiniz, (2) Eviniz dünya gezegenidir, (3) Çok kültürlü bir toplumun vatandaşlarısınız, (4) Birbiriyle ilişkili ve birbirine bağlı bir dünyada yaşıyorsunuz.
- Merryfield (1990), öğretmen eğitimi programlarını incelemesi sonucu küresel eğitimin nasıl öğretileceğine ilişkin üç temel gereksinim olduğunu belirlemiştir. Bunlar: (1) Kültürel farklılıklara ve benzerliklere değer verilmesi (çoklu bakış açısı ve bakış açısı farkındalığı), (2) "bir sistem olarak dünya" bilincinin

verilerek dünyanın birbirine bağımlı ve bağı bir sistem olduğu bilincinin kazandırılması, (3) Öğrencilerin kararları dünyadaki bağlantıları (insanlar, örgütler, vb.) nasıl etkilediğinin ve aldığı kararların dünyadan nasıl etkilendiğinin farkında olması.

Merryfield (1997), alana ilişkin yapılan tanımlamalar doğrultusunda küresel eğitimin olası bileşenlerini oluşturmuştur. Bu bileşenlerin alt amaçlarını ve verilebilecek öğeleri de sıralamıştır. Merryfield (1997), küresel eğitimin öğelerini ve bu öğelerle ilişkili olabilecek alt öğeleri şöyle sıralamaktadır:

- **İnsan inançları ve değerleri:** Bir kişinin başka kişilerin değerleri, kültürü ve bakış açıları hakkında bir şeyler öğrenmesi ya da bir şekilde etkileşime geçmesinin kendi kültürüne, değerlerine ve bakış açısına olan etkilerini fark etmesi. Değerler ve inançların toplumsal ve kültürel normların ve çatışmaların/uyuşmazlıkların temelini nasıl oluşturduğunun anlaşılması. Tarihin yapılandırılmasında, yönetimde, teknolojiye, doğal kaynakların ve çevrenin kullanımında, dil, edebiyat ve estetikte insan inançlarının ve değerlerinin rolü.
- **Küresel Sistemler:** Tüm dünyadaki ekonomik, politik, ekolojik ve teknolojik sistemler bilgisinin yanı sıra küresel dinamikler ve dünyanın durumuna ilişkin farkındalık kazandırılması ile ilgilidir.
- **Küresel Konular ve Problemler:** Tüm dünyada yaşanan nüfus ve aile planlaması sorunları, açlık, barış, gelişim sorunları, insan hakları sorunları, göçler, küresel ortak varlıklar (nesli tükenen canlılar, bitkiler vb. gibi), çevresel kaynaklara ilişkin sorunlar, gelir, bilgi, teknoloji, kaynaklar, ticari pazar gibi alanların dağılımındaki eşitsizlik ve ayrımcılıklar gibi konulara dair farkındalık kazandırılması ile ilgilidir.
- **Küresel Tarih:** Kültürlerin kökeni ve gelişimi; küresel sistemlerin zaman içerisindeki değişimi; zaman içerisinde karşılıklı bağlantılılığın hızlanması gibi bir takım bilgi, beceri ve yeterliliklerin kazandırılması ile ilgilidir.
- **Kültürler Arası Etkileşim:** Bireyin kendi kültürü ve kültürel miras anlayışı; başkalarının gözünden kendi kültürüne bakabilme becerisi; başka bir kültür hakkında bilgi sahibi olabilme ve dünyayı farklı kültürel değerler ve dünya

bakışıyla görebilme; farklı kültürlerle etkileşim ve farklı kültürden insanlarla çalışabilme becerisi gibi yeterlilikler kazandırılması ile ilgilidir.

- **İnsan Seçimlerinin Farkındalığı:** Bireyler, örgütler, yerel topluluklar, uluslar, ekonomik ya da politik birlikler tarafından yapılan seçimlerin etkileri ve sonuçlarına ilişkin farkındalık ile ilgilidir. Ayrıca, geçmişte yapılan seçimlerin bugünü nasıl etkilediğine ilişkin alternatifler sunma ve insan davranışlarının karmaşıklığının tanınması ile ilgilidir.
- **Analitik ve Değerlendirmeci Becerilerin Gelişimi:** Farklı bakış açılarının ve dünya görüşlerine ilişkin bilgi toplama, analiz etme ve değerlendirme becerisi; eleştirel düşünme becerisi kazandırılması ile ilgilidir.
- **Katılım Stratejileri:** Gerçek yaşam problemlerinin belirlenmesi; karar verme ve uygulama fırsatları sunma; kültürler arası etkileşim, katılım ve işbirliği; yaparak-yaşayarak öğrenmeye önem verme gibi yeterlilikler kazandırılması ile ilgilidir.

Alanyazında ve dünyada küresel eğitime ilişkin yapılan tanımlamalarda ve uygulamalarda en fazla kabul gören tanımlamanın Hanvey'in tanımlaması olduğu görülmektedir. Bu kabul, hem Hanvey'in alanın ilklerinden olmasından hem de ABD'deki okullarda en fazla kullanılan tanımlama olmasından kaynaklandığı belirtilmektedir. (Merryfield, 1997; Kirkwood, 2001). Hanvey, küresel bakış açısının biçimlenmesi için gerekli olan düşüncelerin, duyarlılığın, zihinsel becerilerin tanımlanmasında beş temel öge belirlemiş ve buna *ulaşılabilir küresel bakış açısı* demiştir. Robert Hanvey'in, küresel eğitime ilişkin belirlediği bakış açıları aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır (Hanvey, 2004) :

- **Bakış Açısı Bilinci:** Bireyin, kendi bakış açısının dünyanın her yerinde aynı olmadığını anlaması ya da farkına varmasıdır. Ayrıca, bir bireyin dünyaya ilişkin bakış açısının sürekli olarak değiştiğini fark etmesi ve başka insanların bakış açılarının kendi bakış açısından oldukça ve derinlemesine farklılaşabileceğinin kavranmasına ilişkin boyuttur. İnsanların çok azı toplumun geneli tarafından kendisine sunulan bilgiyi, kültürü, bakış açılarını aşar ve yine neredeyse hiç kimse içinde bulunduğu kültürün sunduğu zihinsel kavram haritalarını sorgulama gereği hissetmez. Buna karşın eğitimciler, biraz çabayla, en azından bireyin kendisine ait bir bakış açısı olması gerektiğini, bu bakış açısını etkileyen yaşam deneyimleri

içerisinde birçok gizli etmen olduğunu ve başka insanların farklı bakış açıları olabileceğini bilmelidirler. Hanvey’in bakış açısı bilincine ilişkin tanımlamasında üç temel boyut göze çarpmaktadır:

- Bireyin kendi bakış açısının var olduğunun, var olması gerektiğinin farkına varması
- Bireyi etkileyen etkenler tarafından sürekli olarak şekillenen ve değişen bir bakış açısının farkına varması
- Bakış açılarının evrensel olmadığı, her bireyin farklı bir bakış açısı olduğunun farkına varması

Hanvey’e göre, böyle bir kabul, bakış açısı kavramının “küresel” olabilmesi için ilk adım sayılmaktadır. Dünya’da farklı toplumlardaki birçok insan kendi bakış açısının, ya da kendi toplumunun dünya bakışının eşsiz olduğunun farkında değildir. Oysa her farklılık eşsiz ve özeldir. Ayrıca, Hanvey, hiçbir toplumun kendisini, eğer öyle olsa bile, ırkçı, dar bakış açılı görmediğini; ancak uygulamada ister istemez kendisinden farklı insanlara farklı tepkiler verebildiğini belirtmiştir.

İnsanların farklı bakış açılarının ya da en azından farklı düşüncelerin olabileceğinin farkında oldukları tartışmaya açık bir konudur. Ancak, olması gereken farklı bakış açılara toplumun baskın düşüncesinin ve kültürünün saygı duyması gerektirir. Burada, farklı düşünce, duygu ve kültürel öğelere saygı duyulmasında, eğitim kurumlarının ve eğitim programlarının yanı sıra yazılı ve elektronik medyanın çatışma ve uyuşmazlığı önleyici öğeleri işlemesi, küresel bakış açısının kazandırılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Toplumda yaşanan reform hareketleri ya da toplumsal olaylar zihindeki katmanların su yüzüne çıkmasını sağlamaktadır. 1960 İnsan Hakları Hareketi, Feminizm hareketi gibi tarihte küresel boyutta etkiye sahip hareketler, önce bir düşünce olarak ortaya atılmış, sonra insanların bu konulara/sorunlara eğilmelerine neden olmuştur. ABD’de başlayan feminist hareketin sonucunda insanlar, toplumda “kadının yerini” fark edip, kadına saygı duyulması gerektiği bilincini ve bakış açısını benimsemiştir.

Bakış açısı ile iki arkadaşın herhangi bir konuya ilişkin görüş farklılıklarından, dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir kişinin yaşama bakış açısı kast edilmektedir. Daha açık bir ifadeyle, televizyonda akşam haberlerini izleyen iki

arkadaşın 2010 yılında Mısır'da yaşananlara ilişkin görüş farklılıklarından; Afrika'da yaşayan bir kabilenin ABD'de yaşanan ekonomik krize ilişkin görüşlerine kadar çok geniş bir yelpazedeki bakış açılarının düşünülmesi gerekmektedir. Bireylere en alt düzeyde de olsa, kendilerinin de düşünceleri olduğu ve olabileceği bilincinin verilmesi gerekir. Günümüz bilgi çağında, eğitim kurumları ve teknolojik araçlar bireyleri düşünce satıcısı olmaya ve bu yolla sosyalleşmeye ittiği söylenebilir.

- **Dünyanın Durumu Farkındalığı (State of the planet awareness):** Dünya üzerinde yaşanan nüfus artışı, göçler, ekonomik durumlar, doğal kaynaklar ve fiziksel çevre, politik gelişmeler, bilim ve teknoloji, yasal düzenlemeler, sağlık alanındaki gelişmeler, uluslararası ve ulus içi çatışmalar vb. durumlara ve gelişmelere hâkim olmanın farkındalığıdır.

Bilim ve teknolojide günümüzde yaşanan gelişmelerin öncesinde birçok insan için, farklı bir yerde yaşayan, kendi yerel toplumunun dışındaki insanlarla doğrudan etkileşim içerisine girmek ya da iletişime geçmek çok ender yaşanan ya da hiç yaşanmayan bir olaydı. Bireyler, turizm, göç, ticaret ya da iş gezileri gibi nedenler dışında her zaman kendilerini sarıp kuşatan yerel dünyaları içerisinde yaşamlarına devam etmekteydi. Dün, insanlar kendi yaşadığı yerde yetiştirilen ya da satılan ürünleri kullanıp, yine yaşadığı yerde olan olayları bilirken; bugün, jetler, uçaklar, kargo filoları, televizyonlar, bilgisayar ve telefon gibi ulaşım ve iletişimi dünya çapında hızlandıran araçlar sayesinde ABD'den spor ayakkabısı sipariş edip, Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerden haberdar olabilmektedirler (Hanvey, 2004, s.7). Hanvey, iletişim medyasının ve teknolojinin bilgi transferini hızlandırdığını ve sonuç olarak insanların oturduğu yerden dünyaya ilişkin gelişmeleri izleyebileceğini belirtmektedir.

- **Kültürler arası Farkındalık:** Dünyadaki tüm toplumların farklı düşünce ve uygulamalarının farkındalığıdır. Bu farkındalık toplumların farklı düşünce ve uygulamalarının karşılaştırılabilmesini, bireyin kendi bakış açısından farklı kültürlerle bakabilmesini gerektirir. Bu boyut, belki de ulaşılması en zor olan boyuttur. Çünkü birey kendi toplumunun kendine sunduklarıyla daha çok ilgilenir ve benimser. Bir kültürün oluşturduğu önyargılar ve mitler doğal olarak farklı bir kültürden gelen bireye doğru ya da uygulanabilir gelmeyebilir. Bununla birlikte, dünya kendi kültürünü zaman içerisinde oluşturmuş toplumlardan oluşmakta ve diğer toplumlarla etkileşimin arttığı günümüzde, kültürler birbiriyle daha fazla etkileşime girmektedir. Hanvey, küresel

eğitimin bu boyutunda kültürlerarası etkileşime katılıma, saygıya ve etkileşimde empatinin önemine işaret etmektedir. Geçmişte de kültürler farklı şekillerde etkileşime geçmekteydi. Ticaret, keşif, savaş, sömürge vb. nedenlerle insanlar farklı yerlere gidip, farklı yerleri keşfetmekteydi. Ancak günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojinin gelişmesi kültürlerin etkileşimini daha da hızlandırmıştır. İnsanlar herhangi bir nedenle farklı yerlerle iletişime geçmekte, farklı yerler keşfedebilmektedirler.

Kültürel etkileşim dünya çapında ele alınabileceği gibi yerel anlamda da ele alınabilir. Ülkelerarası etkileşim, ülke içinde de küçük çaplı da olsa kendisini gösterebilmektedir. Ülkemizde de herhangi bir nedenle farklı bir bölgeye giden insanlar kendilerini, doğal olarak, gittikleri toplumun kültürünün içinde bulabilmektedir. Gerek küresel gerek yerel anlamda kültürel etkileşimin çok sayıda örnekleri mevcuttur. Örneğin, Ege kültürüne göre yetişen bir kişi, İç Anadolu'ya gittiğinde İç Anadolu kültürünün şivesi, deyimleri, yemekleri kısacası kültürü ile doğal bir etkileşime girmektedir. Küresel eğitime göre bu etkileşimde önemli olan saygı, katılım ve empatidir. Eğer kişi, gittiği kültüre saygı duyduğunu gösterip; kültürel öğeleriyle etkileşime girebilmek için çaba gösterirse ve empati kurabilirse, o toplum önyargılarından vazgeçecek ve “*yabancı*”yı benimseyecektir.

- **Küresel Dinamiklerin Bilgisi:** Dünya’da yaşanan kıtlık, küresel enflasyon, nüfus artışı ve krizlerin nedenlerinin ne olduğunun ve sonuçlarının ne olabileceğinin bilinmesi ve buna ilişkin bir farkındalık oluşmasıdır. “Dünya nasıl döner? Dünya yalnızca güneşin etrafında dönen bir makine midir? Dünyada yaşanan bu olaylar ve gelişmeler kendiliğinden mi oluyor, yoksa tüm bunların olması için otomatik bir düğme mi var?” gibi sorularla başlayan ve dünyada yaşanan gelişmeleri bir neden – sonuç ilişkisi ile tarihsel bir çerçevede ele alabilmeyi amaçlayan boyuttur.

Hanvey, “Dünya, kendisine verilen komutu yerine getiren bir makine midir yoksa yaşananlara tepki veren canlı bir organizma mıdır?” biçiminde belirttiği görüşle küresel dinamiklere dikkat çekmektedir. Her iki durum da dünyanın birbiriyle bağlantılı elementlerden oluştuğunu ve dünyanın bir sistem olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu görüş, sürekli bir döngü içerisinde olan küresel değişime dikkat çeken ve bu konuda farkındalığı artırmayı amaçlayan bu boyut, bir sistem olarak dünyanın mekanizmalarının ve bileşenlerinin bilgisinin en azından en temel düzeyde

öğrencilerde bulunması gerektiğini savunur. Hanvey, küresel dinamikleri üç kategoriye ayırmıştır:

- *Sosyal sistemlerdeki değişim*: Toplumsal olgu ve olaylardaki değişimi ve bu değişimin olumlu ve olumsuz sonuçlarını içerir. Tıpkı doğada yeni bulunan bir elementin fen bilimlerinde meydana getirdiği değişme gibi toplumsal olgularda ya da olaylarda meydana gelen herhangi bir değişimin o toplumu nasıl etkilediği, toplumda neleri değiştirdiği ile ilgilenir.
- *Değişimin bir türü olarak büyüme*: Olumlu anlamda, toplumların ve ülkelerin ekonomik anlamda gelişimi ve büyümesi ile olumsuz değişim bağlamında nüfus artışı, kaynakların azalması vb. ifade eder.
- *Küresel Planlama*: Ülkelerin dünya sistemine katkı sağlayacak küresel planlarının ulusal politikalara yansımalarını ifade eder.

• **İnsan Seçimlerinin Farkındalığı**: Hanvey, aynı dünyayı paylaşan ve birbirinden haberi olmayan insanların artık aynı havayı soluduklarını öğrendiklerini belirtir. Eskiden, kendi topraklarında yaşananları bilip, kendi inanç ve kültürünün tek doğru olduğunu düşünen insanlar, bugün, farklı toplumlarda yaşananları da öğrenebilmektedir. Bu durum, insanların eski alışkanlıklarının ve tutumlarının değişmesine neden olmuştur. İnsanlar, yeni şeyler öğrendikçe yeni sorularla karşılaşmaya; eskiye dair kavramları, ilkeleri sorgulamaya başlamışlardır. Kısaca belirtmek gerekirse, bu boyut, insanların dünya ile etkileşimi sonucunda yeni bilgiler öğrenmesi ve bu bilgilerin kendisinde var olan değerleri sorgulamaya itmesi ile ilgili olduğu söylenebilir.

Bu boyut, Hanvey'in belirlediği diğer 4 boyutun sonucunda bireyin sokakta, çalışırken ya da alışverişte, kısaca kendi yaşamında yaptığı seçimleri ifade etmektedir. Dünyada yaşanan gelişmelerin farkında olan birey, bu farkındalığa göre yaşayacaktır. Örneğin, domuz gribi ilk olarak Meksika ve ABD'de görülmüş; daha sonra ülkemizi de etkilemiştir. Bu bilgi ile insanlar, daha önce önemsemedikleri halde salgının nedenlerinin, nasıl geliştiğinin ve ülkemize nasıl geldiğinin farkındalığıyla gribe karşı gerekli önlemleri alma gereksinimi duymuşlardır. Grip salgınının nedenlerini, dünyadaki etkilerini araştıran ve neler yapılması gerektiğini öğrenen öğrenci aşı yaptırmayı ve gerekli vitaminleri alması gerektiği sonucuna ulaşacaktır. Benzer biçimde, televizyondan ABD'de yaşanan ekonomik krizi ve dünyada bu krizden dolayı yaşanan

olumsuzlukları öğrenen bir iş adamı, yatırımlarını korumak için gerekli önlemleri alacaktır.

Küresel eğitime ilişkin alanyazındaki bakış açıları genelde benzer felsefeye dayanmaktadır. Küresel eğitimin felsefi dayanaklarını şunlar oluşturmaktadır (Kirkwood, 2001, s. 10):

- İnsan, yaşına, yeteneğine, sınıfına, etnik kökenine, cinsiyetine, ulusuna, sosyoekonomik düzeyine veya ırkına bakılmaksızın eşittir.
- İnsan davranışları kültürel bir şekilde, kültüre bağlı olarak şekillenir, ırkına bağlı olarak değil.
- İnsanlık ailesinin tüm bireyleri eşit haklara sahiptir.
- Küresel eğitimin ahlaki/manevi bir amacı vardır.

Küresel eğitime ilişkin tarihsel süreç içerisinde verilmeye çalışılan tanımlamalar, kavramsal ve kuramsal çerçevenin farklılaştığını göstermektedir. Bu farklılıkların doğru ya da yanlış olduğuna ilişkin üç farklı görüş belirtilmektedir (Açıkalın, 2010, s.1230): Kimi alan uzmanları küresel eğitimin tek bir tanımının olmasının küresel eğitimin gelişimini engelleyeceği görüşünderken; ikinci görüş, alanda kesin kuralların olmayışının eğitimciler ve alanın gelişimine katkıda bulunabilecek araştırmalara esneklik sağladığını belirtmektedir. Üçüncü görüş ise yerel eğitimsel, sosyo-politik ve kültürel amaçlara göre uyarlanabilen bir küresel eğitim anlayışını savunmaktadır (Merryfield, 1997, s.5). Üçüncü görüşü benimseyen Pike (1993) ve Hicks (2003) küresel eğitimin “uluslararası anlayış” ve “birey-merkezli öğrenme” ile ilgili olduğunu belirtmektedirler (akt: Marshall, 2007, s.357).

Çok Kültürlü Eğitim ve Küresel Eğitim İlişkisi

Çok kültürlü eğitim ABD’de küresel eğitimle yaklaşık olarak aynı zamanlarda çalışılmaya başlanan; gereksinim duyulan eğitimdir. ABD’de çalışılmakla birlikte, dünyada farklılıklara verilen önemin artması ve bu farklılıkların bir zenginlik olarak görülmesinin etkisiyle günümüzde birçok ülkede çok kültürlü eğitime yönelik çalışmalar artmıştır. Çok kültürlü eğitimin küresel eğitimle benzer ve farklı yönleri vardır. Bu farklılıklar çok kültürlü eğitimin ve küresel eğitimin ilgilendiği konularla ilgilidir. Bu bölümde, çok kültürlü eğitimin gelişimine, uygulamadaki ilgi alanlarına ve küresel eğitimle ilişkisine değinilmiştir.

İkinci Dünya savaşından bu yana dünyadaki ulus devletlerde etnik, ırksal, dinsel ve kültürel çeşitliliğe doğru bir dönüşüm yaşanmaktadır. Örneğin ABD, kuruluşundan beri bu çeşitliliklere sahip olsa da; 1965 yılında Göç Reformu Yasasıyla ülkenin etnik dokusunda kayda değer bir değişim yaşanmıştır. 20. Yüzyılın sonuna kadar Güney ve Doğu Avrupa'dan yapılan göçler ABD'ye yapılan göçlerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktayken 2000 yılından itibaren büyük ölçüde Asya ve Latin Amerika'dan büyük ölçüde göç olmuştur. Benzer biçimde İngiltere, Kanada, Avustralya, Almanya ve Japonya İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana etnik, ırksal, kültürel ve dinsel anlamda çeşitlilik yaşamış ve farklı yerlerden çok sayıda göç almışlardır. Bu ülkelerden İngiltere, 2. Dünya Savaşı sonrası ekonomik konumunu yükseltmek amacıyla Asya ve Batı Hindistan'dan çok sayıda resmi koloni göçü yaşarken; Kanada, Almanya, Avustralya ve Japonya yeni umutlarla yola çıkan, ekonomik refahı arayan binlerce farklı insanın göçüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu binlerce insan çok sayıda ırkı, dili, kültürü, dini de beraberinde getirmişlerdir. Dünya'daki ulus-devletlerde artan çeşitlilik, etkili vatandaş olmaları için eğitilecek öğrenciler konusunda yaşanan ve yaşanabilecek sınırlılıklara ve olasılıklara yönelik akıllara birçok soru getirmiştir. Yaşanan çeşitlilik devletlerin tüm vatandaşlarını kapsayan değerler, idealler ve amaçlar geliştirmesini zorunlu kılmıştır. (Banks, 2002, s.xix)

Çok kültürlü eğitim devam eden bir *süreçtir*. Çok kültürlü eğitime göre tüm öğrenciler cinsiyetine, sosyal sınıfına, etnik kökenine, dinsel ya da kültürel farklılıklarına bağlı olmaksızın okullarda eşit koşullarda eğitim görebilmelidir. Çok kültürlü eğitimin önemli başka bir düşüncesi ise, kimi öğrencilerin, kimi öğrencilere göre fiziksel, sosyo-ekonomik vb. farklılıklarından dolayı daha iyi öğrenebilme şansına sahip olduğu gerçeğidir. Çok kültürlü eğitim farklı kültüre ait bir yemeği tatmak ya da bir dansı öğrenmekten daha karmaşık bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Uche, 2004)

Çok kültürlü eğitim ve çok kültürlülük farklı anlamlara sahiptir. Alanda çalışan akademisyenlerce çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim kavramları arasında bazı kavram kargaşaları yaşanmaktadır. Çok kültürlülük kavramı genellikle çok kültürlü eğitimi benimsemeyen, bir takım eğitimsel uygulamalarda çeşitliliğe karşı çıkan uzmanlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kavram, batılılaşma (western canon, modernleşme), demokratik gelenek ve evrensel ve özgür toplum gibi ideallerin

eğitimdeki uygulamalarının bu kavramı kullananlarca benimsenmediğinin göstergesidir (Banks, 1995).

Çok kültürlü eğitim, Banks'e göre, bir düşünce ya da anlayış, bir eğitim reformu hareketi ve bir süreçtir. Bir düşünce ya da anlayış olarak çok kültürlü eğitim, tüm öğrencilerin ırk, etnik köken, sosyal sınıf vb. herhangi bir farklılığına bakılmaksızın eğitimde eşit fırsatlara sahip olması gerektiğini savunur. Buna ek olarak, bazı öğrencilerin ırksal, etnik, sosyal sınıf ya da cinsiyet karakterinden dolayı eğitimde eşit fırsatlardan yoksun bırakıldığı ifade edilir. Çok kültürlü eğitim tüm öğrencilere eşit öğrenme fırsatı sunmak adına reformlar yapılmasını gerektirir. Bu reformlar tüm öğrencilerin öğretme-öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayacak öğretme stratejileriyle olanaklıdır. Çok kültürlü eğitim sürekli devam eden bir süreçtir. Okulda ve toplumda adalet, eşitlik ve özgürlük gibi değerlerle donatılmış demokratik idealler oluşturmayı amaçlar (Banks, 1995)

Çok kültürlü eğitim, insanların farklılıklarının göz ardı edilmediği, dikkate alındığı ve aynı zamanda eğitimde eşit olanaklar sunulduğu bir eğitim ortamının eğitim kurumlarında oluşturulması gerektiğini savunur. Buna yönelik olarak Açıklan (2010, s. 1229), çok kültürlü eğitimin ilke ve boyutlarını şöyle sıralar:

- Sosyal adalet
- Eğitimde fırsat eşitliği
- Farklı kültürleri tanıyıp, anlayıp bu kültürlere olan önyargıyı azaltma
- Okul ve eğitim ortamını çok kültürlü ilkelere göre oluşturma
- Fırsat eşitliğini ve kültürel öğeleri gözeterek öğretim yapma

Sosyal Bilgiler Dersi ve Küresel Eğitim

Bilim ve teknolojideki gelişmelerden dolayı etkisi daha fazla hissedilen küreselleşme kavramı, toplumların yalnızca sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarında değil; eğitim alanında da büyük değişimler meydana getirmiştir. Hızla değişen ve karmaşıklaşan dünyada, eskisinden farklı niteliklere sahip bireylere duyulan gereksinim de hızla artmaktadır. 21. yüzyılda, içinde buldukları topluma uyum sağlayabilen, problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri gelişmiş bireyler yetiştirilmesi gerekmektedir. Eğitim kurumları temelde toplumların geçmişinin, toplumsal yaşamının, beklentilerinin öğrenciye aktarılması gibi bir görev üstlenmektedir. Bu görevi yerine

getirmenin yanı sıra, eğitim kurumları, o toplumun, ülkenin ve dünyanın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda bireyleri şekillendirmek gibi bir görevi de üstlenmektedirler. Bu işlevleri etkin olarak yerine getirmek ve bireyi dünyaya hazırlayan ilk ve temel eğitim ise ilköğretimdir.

Bir ülkenin kalkınması büyük ölçüde o ülkede bireylere sunulan eğitimin süresi ve niteliğine bağlıdır. Eğitim süreci içinde önemli bir öğretim kademesi olma özelliği taşıyan ilköğretim, bireyin yetişkin yaşamında alacağı görevler için hazırlanmasında önemli bir role sahiptir. İlköğretim kademesinde kazanılan bilgi ve beceriler, diğer öğretim kademesinde kazanılacak bilgi ve beceriler için temel oluşturmaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999, s. 3).

İlköğretim, bireyleri yetişkin oldukları zaman alacağı toplumsal, sosyal ve kültürel görevleri için hazırlayan, bu görevler için temel bilgi ve becerileri sağlayan eğitim ve öğretim kurumudur (Yaşar ve diğerleri, 1999, s.453). İlköğretim ülkelerin sosyal, ekonomik ve kültürel olgularına göre değişmekte ve ülke içerisinde olduğu kadar dünyada yaşanan gelişmelerden de etkilenmektedir (Gültekin, 2007, s.478).

Dünyada yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, değişen ulusal ve küresel değerler, değişen demokrasi ve vatandaşlık anlayışı ülkemiz eğitim sistemine de yansımıştır. Bu bağlamda, 2005 yılında ilköğretim programlarında değişime ve yenileşmeye gidilmiştir. Nitekim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), programın hazırlanma gerekçesini şöyle açıklamaktadır (MEB, 2005, s.506):

“Tüm dünyada bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşanmakta olan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, ailenin niteliğinde, yaşam biçimlerinde, üretim ve tüketim kalıplarında, bilimsellik anlayışında, bilgi teknolojisinde, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, yerleşme ve küreselleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu değişim ve gelişimleri eğitim sistemimize ve programlarımıza yansıtma bir zorunluluk halini almıştır”.

Programın hazırlanması sürecinde birçok ülkenin eğitim sistemleri incelenmiş; ABD, Avustralya, Finlandiya gibi eğitimsel ve ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerin benimsediği yapılandırmacılık yaklaşımı programın temel yapı taşı oluşturmuştur (Yaşar, 2005, s.330). Yapılandırmacılığın kökeni Jean Piaget’in görüşlerine ve

Bruner'in buluş yoluyla öğrenme yaklaşımına dayandırılmaktadır (Gömleksiz, 2005, s.343). Yapılandırmacılık, öğretimi değil öğrenmeyi merkeze alan bir yaklaşımdır. Dolayısıyla, öğrenenin öğrenme sürecini merkeze alır. Yapılandırmacılığa göre öğrenme bireyin zihninde meydana gelen içsel bir süreçtir ve öğrenen bu süreçte bilginin yüklendiği pasif bir birey değil; bilgiyi özümseyen, zihinsel süreçlerden geçirip işleyen, kısaca, bilgiyi zihninde yapılandıran bir baş aktördür. Yapılandırmacılığa göre, bilginin yapılandırılması sürecinde birey, bilgiyi kendi zihinsel yapısında anlamlandırarak oluşturur (Yaşar, 1998, s.69). Buna göre, her bireyin, öğrenme yaşantıları ve geçmişleri farklı olduğundan bilgiyi farklı şekilde yapılandırıp farklı şekilde yorumlayabileceği söylenebilir.

Yapılandırmacılıkla birlikte programda, etkin öğrenme, öğrenci merkezilik, disiplinler arası yaklaşım, tematik yaklaşım, çoklu zekâ, öğretimde bireysel farklılıklar gibi kavramların altı çizilmiştir (Gömleksiz, 2005, s.343). Bunun yanı sıra, yeni programlarda, beceri öğretimine, ara disiplinlere de yer verilmiştir. İlköğretim programında yapılan yenilikler İlköğretim Sosyal Bilgiler Programına ve sosyal bilgiler eğitimi anlayışına da yeni bir bakış açısı getirmiştir. Kuşkusuz, yapılan yeniliklerin temel amacı toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik anlamda sürekli gelişen ve değişen bir dünyaya ülkemizin ve vatandaşların uyum sağlamasıdır. Bu yeniliklerin Sosyal bilgiler programına ve sosyal bilgiler eğitimine nasıl yansıdığını daha geniş bir şekilde anlayabilmek için sosyal bilgiler tanımlamalarına, gelişimine ve kavramsal alt yapısına kısaca göz atmak gerekir.

Bilim tarihi boyunca farklı yaklaşımlar doğrultusunda dünyada yaşanan toplumsal gelişmeleri konu alan bilimlere sosyal bilimler, tarih-toplum bilimleri, kültür bilimleri, tin bilimleri, tarih bilimleri, insani bilimler gibi adlar verilmiştir. Bunlardan sosyal bilimler ifadesi 19. yüzyılda kullanılmaya başlanmış ve yine aynı yüzyılda toplumsal olayların karmaşıklığının fark edilmesiyle birlikte alt dallara ayrılmıştır. Sosyal bilimler, dünyanın ve yaşamın toplumsal yönlerini inceleyen bir bilim dalı olarak ifade edilebilir. Sosyal bilimler, birey bazında ele alınacak olursa, insanı, insanın çevresindeki dünya ile etkileşimini konu alan bir bilimdir (Safran, 2008, s.2).

Sosyal bilimlerin ekonomi, iletişim, dil bilimleri, din bilimleri, eğitim, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi alt dallarının birbirinden temelde tek farkı insana ve toplumsal olaylara farklı açılardan bakmalarıdır. Sosyoloji, toplumsal olayların gelişimini ve

sonuçlarını irdelerken, psikoloji insan davranışlarını çözümler. Aynı şekilde eğitim bilimleri, toplumun amaçları doğrultusunda istenen insanın yetişmesini sağlarken; ekonomi, toplumun üretim, tüketim, gelir dağılımı ve değişimiyle ilgilenir (Safran, 2008, s.3). Martorella'ya göre de, sosyal bilimlere ait tüm disiplinler sosyal bilgilerin temelini oluşturmaktadır (1998, akt: Öztürk, 2009, s.17). Buna göre, sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin damıtılmış çekirdek modeli gibi düşünülebilir. Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), sosyal bilgileri şöyle tanımlamaktadır (NCSS, 2011):

Sosyal Bilgiler vatandaşların yeterliliklerini desteklemek amacıyla sosyal bilimlerden ve beşeri bilimlerden beslenen bir alandır. Bu yeterlilikleri kazandırmak amacıyla eğitim programı içerisinde sosyal bilgiler programları, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden ilgili konulardan da yararlanılarak geliştirilir. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirine karşılıklı olarak bağımlı bir dünyada, kültürel olarak çeşitlilik gösteren ve demokratik bir toplumun bireyleri olarak, genç insanları, kamusal yaşama katılım için gerekli bilgi ve karar alma mekanizmalarıyla donatmaktır.”

NCSS, sosyal bilgileri tanımlarken sosyal bilimlerin farklı alanlarından beslendiğinin ve bunun yanı sıra demokratik toplum, kültürel çeşitlilik ve küresel bağımlılık gibi noktaların altını çizmiştir. Sosyal bilgilere ilişkin farklı tanımlamalar şöyle sıralanabilir:

- Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin eğitimsel amaçlarda kullanılabilecek şekilde basitleştirilmesidir (Wesley, 1950, s.34; akt: Martorella, 2001, s.14).
- Sosyal bilgiler, önemli sosyal konular hakkında vatandaşlık becerilerini geliştirerek, bireylerde bu konular hakkında karar verme ve problem çözme becerilerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimler ve beşeri bilimler (edebiyat, sahne sanatları ve görsel sanatlar) kavramlarının birleştirildiği disiplinler arası bir derstir (Barth, 1993, s.7; akt: Zarrillo, 2004, s.4).
- Sosyal bilgilerin odağı insandır. Sosyal bilgiler, öğrencilerin, bilgiyi elde etmesine, öğrenme sürecine etkin bir biçimde katılmasına ve etkili vatandaşlar olmasına yardım etmelidir (Zarrillo, 2004, s.4).

Gerek Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyinin; gerekse Sosyal Bilgiler eğitimcisi bilim insanlarının yapmış oldukları tanımlamalar doğrultusunda sosyal bilgiler eğitimi anlayışının küresel eğitimin kültürel çeşitlilik, küresel bağımlılık, demokratik toplum için yeterlilik sahibi ve karar alabilen bireyler yetiştirilmesi gibi temel ortak noktaları bulunduğu görülmektedir (Merryfield, 1997; Kirkwood, 2001; Hanvey, 1982). Bu bağlamda, Sosyal Bilgiler derslerinin küresel bakış açısı kazandırmakta önemli bir işlevi yerine getirebileceği söylenebilir. Doğanay'a (2003, s.16) göre, sosyal bilgiler bireyin kendisini ve içinde bulunduğu toplumu, ülkeyi ve dünyayı anlamasına, tanınmasına yardım eder. Bu bağlamda, sosyal bilgilerin tarih ya da coğrafya gibi salt bir disiplinin tanımlanmasından farklı bir tanıma gereksinim duyar. Sosyal bilgiler ile ilgili tanımlamalara bakıldığında, sosyal bilgilerin yoğunlaştığı konular ve ilgi alanları şöyle özetlenebilir:

- **Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler:** Sosyal bilgiler bireylere mensubu olduğu ülkenin birer vatandaşı olma bilincini veren; bu kapsamda gerekli sorumlulukları kazandırma görevini üstlenen bir derstir. Sosyal bilgiler öğretimindeki en eski ve yaygın yaklaşım olan vatandaşlık aktarımının dönüm noktası olarak Fransız devrimi gösterilmektedir (Öztürk, 2009, s.5; Yaşar, 2008, s.231). Fransız devrimiyle, daha sonra etkisi tüm dünyada hissedilecek “ulus devlet” ve “ulus vatandaşlık” anlayışı hâkim olmuştur. Ulus vatandaşlık anlayışıyla vatandaşların vatansever duygularla desteklenip tek tip bireyler yetiştirmek ve ulusları tarihsel süreçte ele almak amaçlanmıştır. Ancak, günümüzde yaşanan gelişmeler ve küreselleşen dünya vatandaşlık kavramının değişmesini zorunlu kılmıştır. Artık, devlet otoritesine bağlı *edilgen vatandaş*, yerini, *etkili vatandaşa* bırakmıştır (Yaşar, 2008, s.231-232). Etkili vatandaş ile demokratik değerleri benimseyen, toplumun huzur ve refahı için sorumluluk alan, insanları etkileyen yerel, ulusal ve küresel sorunları çözüm önerileri getiren ve gelişmeler hakkında bilgi sahibi olan, içinde yaşadığı toplumun bir bireyi olduğunun farkında olan ve bu farkındalıkla toplumsal yaşama etkin bir şekilde katılan bireyler kast edilmektedir (NCSS, 2002; akt: Yaşar, 2008, s.232). Özetlemek gerekirse, öğrencilerin toplumları, ülkeyi ve dünyayı daha yaşanılabilir bir yer haline getirebilmek için gerekli bilgi ve becerilerle

donatılmış etkili vatandaşlar olarak eğitilmesi, sosyal bilgilerin nihai amaçlarından biridir (Zarrillo, 2004, s.5).

- **Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler** (MEB, 2005): Sosyal bilimlerin, öğrencilerin kendi hayatlarında ve toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları sorunların çözümü için gerekli bilgi, beceri ve değerleri içerdiği görüşüne dayanmaktadır. Buna göre, sosyal bilimler toplumsal ve sosyal olaylarla ilgilendiği için sosyal bilimcilerin ortaya attığı görüş ve bakış açıları, sosyal bilgiler dersleri yoluyla öğrencilere verilmeli; bu yolla öğrencilerin toplumsal yaşama hazırlanmalıdır (Öztürk, 2009, s.5).
- **Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler** (MEB, 2005): Bu yaklaşım, Dewey’in düşüncelerine dayanmaktadır (Öztürk, 2009, s.6). Dewey yansıtıcı düşünmeyi iki aşamada ele almıştır. İlk aşama, karşılaşılan herhangi bir durum karşısında yaşanan şüphe, şaşkınlık ve zorlanma; ikinci aşama ise karşılaşılan bu durumun üstesinden nasıl gelineceğinin yollarını belirlemedir. Dewey’in bu görüşleri, daha sonraları ABD’de sosyal bilgiler eğitiminde kullanılmıştır. Buna göre, dersler öğrencilerin ihtiyaçları ve toplumsal problemlerden seçilmiştir. Yansıtıcı düşünmeyi savunanlar öğrencinin bilgiyi yorumlayabileceğine inanmaktadırlar (Ata, 2006, s.260).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim programında sosyal bilgiler şöyle tanımlanmaktadır (MEB, 2005, s.506):

“Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir.”

Programın genel yapısını beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar oluşturmaktadır (MEB, 2005a, s.51). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler

programının vizyonu 21. yüzyılın ulusal ve evrensel değerleri karşılayacak şekilde hazırlanmaya çalışılmıştır. Programda içerik, öğrenme alanları altında üniteler ve kavramlardan oluşmaktadır (İlköğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu, 2005, s.17). Belirlenen öğrenme alanları altında üniteler verilmiş ve bu üniteler içerisinde öğrenme alanına paralel olarak verilmesi gereken beceri, kavram ve değerler işlenmeye çalışılmıştır. Öğrenme alanı, “birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005b, s.98). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında belirlenen öğrenme alanları şunlardır:

- Birey ve toplum
- Kültür ve miras
- İnsanlar, yerler ve çevreler
- Üretim, dağıtım ve tüketim
- Zaman, süreklilik ve değişim
- Bilim, teknoloji ve toplum
- Gruplar, kurumlar ve sosyal örgütler
- Güç, yönetim ve toplum
- Küresel bağlantılar

Sosyal bilgilerde küreselleşme ya da küresel eğitim dendiği zaman akla hemen öğrenme alanlarından “Küresel Bağlantılar” gelse de küresel eğitim Sosyal Bilgiler dersinin öğrenme alanlarının tamamını etkilemekte, kapsamı içerisine almaktadır. Örneğin birey ve toplum öğrenme alanı ele alınacak olursa, günümüz küreselleşen dünyası temel alınarak düşünüldüğünde, artık bireyin sadece kendi ailesi ve arkadaşlarıyla etkileşime girmediği; çevrim içi bir oyun sayesinde Singapur’da yaşayan bir akranyla da etkileşime girebildiği ve paylaşımında bulunduğu bir çağ yaşanmaktadır. Bu nedenle, bu çağın istek ve ihtiyaçlarından öğrencilerin de haberdar edilmesi, öğrencilerin bu yönde eğitilmesi gerekmektedir. Yukarıda Sosyal Bilgiler Programı kapsamında da ortaya konan sosyal bilgiler tanımlamaları ve program kapsamında belirlenen öğrenme alanlarının da yaşanan bu hızlı gelişime ve dönüşüme ayak uydurabilen bireyler yetiştirilebilmesi gibi bir amaca hizmet etmesi beklenmektedir.

Knip (1989; akt: Fleming, 1990, s.4), sosyal bilgiler programı kapsamında küresel eğitimin 4 temel alanını şöyle belirlemiştir: (1) sistemlerin incelenmesi, (2) insan değerlerinin incelenmesi, (3) sürekli sorunların ve problemlerin incelenmesi ve (4) küresel tarihin incelenmesi. Sürekli problem alanları ise, “barış ve güvenlik; ulusal/uluslararası gelişim; çevre problemleri ve insan hakları” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda sosyal bilgiler programı dünyadaki ekonomik, kültürel, siyasal vb. tüm sistemlerin incelenmesi; dünyadaki ulusal ve evrensel bütün değerlerin incelenmesi; dünyada yaşanan açlık, göç, insan hakları, çocuk işçiliği gibi sorun ve problemlerin incelenmesi ve küresel tarihin geçmişten bugüne nasıl bir süreç izlediğinin incelenmesi gerekmektedir.

İlgili alanyazında küresel eğitime ilişkin tanımlamalarda dört temel boyuta dikkat çekilmektedir. Bu çalışmada, Kirkwood’un (2001, s.12) belirlediği dört boyut temel alınmıştır. Bu boyutlar belirlenirken özellikle Hanvey’in ve alanın diğer uzmanlarının belirlediği tanımlamaların ortak noktaları dikkate alınmıştır. Bu boyutlar şöyle sıralanmaktadır (Kirkwood, 2001, s.12; Açıklık, 2010, s.1230):

- **Çoklu bakış açısı (perspektif):** Farklılıklarla daha fazla etkileşime girilen günümüz dünyasında öğrencilerin, başka insanların farklı düşünce ya da bakış açılarına sahip olabileceğinin bilincinde olması ve bu düşünce ya da bakış açılarına saygı duyması. Kirkwood’a (2001, s.12) göre bu boyut, Hanvey’in *bakış açısı farkındalığı* boyutunu karşılamaktadır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri ve öğrenci ödevleri yoluyla Sosyal Bilgiler dersinin çoklu bakış açısı kazandırma konusundaki işlevi ortaya konmaya çalışılmıştır.
- **Diğer kültürleri anlama ve diğer kültürlere saygı duyma:** Öğrencilerin gerek bölgesel gerek küresel anlamda kültürel farkındalığını geliştirmeyi amaçlar. Bu farkındalık ülke içerisindeki farklı bölgesel kültürlerin ya da dünyanın farklı bir ülkesindeki farklı bir toplumun varlığını bilmeyi, anlamaya çalışmayı ve saygı duymayı gerektirir. Bu boyut, Hanvey’in *kültürler arası farkındalık* boyutunu karşılamaktadır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri ve öğrenci ödevleri yoluyla Sosyal Bilgiler dersinin farklı kültürleri anlama, tanıma ve farklı kültürlere saygı duyma gibi konularda neler kazandırdığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

- **Küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olma:** Günümüz bilgi ve iletişim çağında dünyada yaşanan gelişmelerden ve sorunlardan anında haberdar olunmaktadır. Bu boyutla öğrencinin, kendi ülkesinde ve / ya da dünyada yaşanan gelişmelerden, sorunlardan haberdar olması ve bunlara çözüm üretmeye çalışması beklenmektedir. Bu boyut, Hanvey'in *dünyanın durumu farkındalığı* boyutunu karşılamaktadır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri ve öğrenci ödevleri yoluyla Sosyal Bilgiler dersinin dünyada yaşanan sorun, olay ve gelişmelere ne kadar yer verdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.
- **Dünyanın birbirine bağlı bir sistem olduğunu anlama:** Dünyada yaşanan yoğun etkileşim bireyleri ve ülkeleri birbirine yakınlaştırmıştır. Bu boyutla, öğrenciye, bu yakınlaşma ve iletişim yoluyla bireylerin, toplulukların ve ülkelerin birbirini nasıl etkilediğinin verilmesi amaçlanmakta; en azından farkındalık oluşturmak istenmektedir. Bu boyut, Hanvey'in *küresel dinamikler bilgisi* boyutunu karşılamaktadır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri ve öğrenci ödevleri yoluyla Sosyal Bilgiler dersinin dünyanın birbirine bağlı bir sistem olduğu bilgisi ve bilincinin öğrencilere ne düzeyde kazandırıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, 4. ve 5. sınıfları okutmakta olan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitime ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

4. ve 5. sınıfları okutan sınıf öğretmenleri;

1. Küreselleşme, kültür ve küresel eğitim kavramlarına ilişkin ne düşünülmektedirler?
2. Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere çoklu bakış açısının kazandırılması konusunda ne düşünülmektedirler?
3. Sosyal Bilgiler dersinde kültürel konuları nasıl işlediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler dersinde küresel olaylar, sorunlar ve gelişmeleri nasıl işlediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler dersinde küresel bağlantılar ve küresel bağımlılığa ilişkin konuları nasıl işlediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında küresel eğitimin nasıl yer alması gerektiği konusundaki görüşleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenci çalışmalarında küresel eğitim öğeleri nasıl yer almaktadır?

Önem

Günümüz küreselleşen dünyasında iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişmesiyle insanlar bilgiye daha kolay ve rahat ulaşabilmekte, dünyada yaşanan gelişmelerden anında haberdar olabilmekte, farklı ülkelerden, farklı kültürlerden insanlarla daha kolay iletişime geçebilmektedir. Bunların yanı sıra, toplumsal ve kültürel anlamda televizyon, bilgisayar, telefon gibi bilgi ve iletişim araçlarının gelişmesi dünyayı daha bilinir hale getirip, insanları daha fazla şeyi bilmeye, kültürel etkileşime ve ortak evrensel kültüre yönlendirmektedir. Ayrıca, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve dernekler de toplumsal ve kültürel örgütlenme görevlerini yerine getirmektedirler. Söz konusu bu yapılanmalar ve gelişmeler küreselleşmenin hem sonucu, hem de nedenidir denilebilir. Bununla birlikte, küreselleşme ile toplumsal, sosyal ve kültürel yaşamın yapısı da değişmektedir. Eğitim kurumları, toplumun gereksinimlerini karşılama görevini yüklenerek çağı yakalayabilen bireyleri yetiştirme konusunda değişime ve yeniden yapılanmaya gitmektedir. Bu kapsamda, yaşanan gelişmelere uyum sağlayabilen, eleştiren, sorgulayan, karar veren, bilgiye ulaşan, yaşadığı toplumun, ülkenin ve dünyanın bir bireyi olduğunun bilincinde olan, dünyada yaşanan gelişmeleri takip eden, olaylara farklı açılardan bakabilen, her türlü bireysel ve kültürel farklılığa duyarlı ve saygılı bireylerin yetiştirilmesi eğitim kurumlarının öncelikli hedefleri haline gelmiştir. Kirkwood'un (2001), belirttiği gibi, yaşanan küresel çağ küresel eğitimi zorunlu kılmıştır. Küresel eğitim de temelde, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanda yaşanan hızlı değişime ayak uydurabilen bireylerin yetiştirilmesini amaç edinmektedir.

Küresel eğitime ilişkin ilk çalışmalar ve ilk uygulamalar, ABD ve İngiltere'de (Hicks, 2003; Merryfield, 1997; Kasai, 2007) başlamış olmakla birlikte, günümüzde hem birçok ülkede akademisyenlerce çalışılan bir alan olmuş hem de birçok ülkenin eğitim politikalarını, kurumlarını ve programlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir. Ülkemizde de, son dönemde küreselleşmenin eğitime etkisine yönelik çalışmalar olmakla birlikte, küresel eğitimin tarihsel ve kuramsal çerçevesi temel alınarak yapılan çalışmalara sık rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın alana katkı getirmesi beklenmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde ülkemizde Sosyal Bilgiler dersinin bireyleri içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel yaşama hazırlama gibi bir görev üstlendiği görülmektedir. Bu nedenle, sınıf öğretmenlerinin gözüyle Sosyal

Bilgiler dersinin küresel eğitim ile olan ilişkisine ve Sosyal Bilgiler dersinin küresel eğitimin amaçlarına hizmet edebilme bakımından ortaya konması bir gereklilik olarak görülmüştür. Böylece, yurtdışında alan uzmanları tarafından son elli yılda ortaya konan küresel eğitimin ülkemizdeki sosyal bilgiler derslerinde ne kadar yer aldığı ve nasıl yer alması gerektiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, alanyazın incelendiğinde, yurtdışında, uygulamalı araştırmaların daha fazla olduğu ve uygulamalı araştırmaların alanyazındaki küresel eğitim tanımlamalarına uygun bir çerçevede yürütüldüğü görülmüştür. Yurt içinde yapılan çalışmalar daha çok küreselleşme ya da küreselleşmenin eğitime yansımaları biçiminde olduğu; doğrudan küresel eğitim ile ilgili olmadığı da görülmüştür. Bu bakımlardan, bu araştırma yoluyla, Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitimin temel çerçevesi doğrultusunda günümüz dünyasına uyum sağlayabilen bireyler yetiştirebilmesi bakımından sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin ortaya konması; daha iyi bireyler yetiştirilebilmesine ilişkin çözüm yollarının sunulması gerekmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma,

- 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Eskişehir’de Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda 4. ve 5. sınıf okutan ilköğretim sınıf öğretmenlerinin görüşleri,
- 2011-2012 eğitim-öğretim yılında uygulanan 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Programı ve
- 2011-2012 eğitim-öğretim yılında 4.-5. sınıfta okuyan öğrencilerden elde edilen dokümanlarla sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005, s.506).

Küresel Eğitim: Karşılıklı bağlantıların arttığı küresel bir toplumda aktif ve sorumluluk sahibi öğrenciler yetiştirmeyi amaçlayan bir yaklaşım (Anderson, 1979; Becker, 1979; Pike ve Selby, 1988; Akt: Kasai, 2007, s.18).

Küresel Bakış Açısı: Bakış açısı bilinci, küresel sorunlar, küresel bağımlılık, küresel tarih, kültürler arası öğrenme ve beceriler ve küresel toplumda katılım gibi bilgi, beceri ve tutumları içermektedir (Anderson, 1979; Becker, 1979; Hanvey, 1976; Kniep, 1986; Pike ve Selby, 1988; Akt: Kasai, 2007, s.18).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitime ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmaya ilişkin araştırmalar yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar başlıkları altında sunulmuştur.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Türkiye’de yapılan çalışmaların birçoğu, alanyazında tanımlanan küresel eğitime yönelik çalışmalardan ziyade küreselleşme ve küreselleşmenin ülke eğitimine yansımaları üzerine odaklanmıştır. Bu başlık altında bu çalışmaların bazılarında değinilmiştir.

Özkan (2006), ilköğretim öğretmenlerinin küresel eğitime yönelik görüşlerini değerlendirdiği çalışmasında, 232 sınıf ve branş öğretmeninden görüş almıştır. Anketlerin analizi sonucu, öğretmenlerin küresel eğitimle ilgili konuların programda ne kadar yer alması gerektiği ile ilgili “*İnsan hakları ve eşitlik, bilim ve teknolojinin insanlığa faydaları, çevre ve ekolojik denge, demokrasi, farklı din ve kültürlere ait özel günler, uluslararası politik ve ekonomik birlikler, uluslararası savaş ve güvenlik, farklı kültürlere ait sanat ve müzik eserleri*” gibi konuların yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Küresel eğitimle ilgili konuların programda yer almasının doğurgularına ilişkin olarak ise “*Dünya sorunlarına duyarlı, çözüm üretebilen, kendisinin ve ülkesinin dünyadaki yerini anlayan, uluslararası barışı ve demokrasiyi savunan, ekonomik ve politik adaletsizliklerin farkına varan ve azalmasını savunan, savaşların ve terörün azalmasını isteyen, tüm dünyanın ortak bir kültür oluşumu sağlayabileceğini düşünen, Ülkeler arası dayanışma ve işbirliğinin artması gerektiğini savunan bireyler yetişeceği*” gibi öngörülerde bulunmuşlardır.

Balkar ve Özgan (2010), yapmış oldukları çalışmada, öğretmenlerin küreselleşmeye yükledikleri anlamları ve küreselleşmenin ilköğretim basamağındaki eğitim sürecine etkilerini saptamak amacıyla Adana ilinde görev yapan 43 öğretmenin görüşlerine başvurmuşlardır. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin küreselleşme kavramına “ekonomi, kültür, siyaset, benzeşme, eşitlik ve serbest dolaşım” gibi anlamlar yükledikleri görülmüştür. Ayrıca öğretmenler küreselleşmenin

ilköğretim basamağındaki eğitim sürecine “öğrenci nitelikleri, okul yöneticisi görevleri, öğrenme-öğretme süreci ve öğretmenin görevleri, eğitim programı” gibi noktalarda etkilediğini düşünmektedirler.

Yaşar, Sözer, Gültekin, Kaya ve Belet (2002), yapmış oldukları araştırmada öğretmen adaylarının küreselleşmeye ve eğitimde küreselleşmeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Verilere göre öğretmen adayları küreselleşmenin kaçınılmazlığı, küreselleşmenin sosyal, kültürel ve politik açılardan da önemli bir olgu olduğu, küreselleşme ile bireylerin dünya sorunlarıyla da ilgilenmeye başladığı, küreselleşme çabalarına herkesin katkı getirmesi gerektiği, küreselleşmenin evrensel değerleri getirdiği ve küreselleşmenin ülkeler arası dayanışma ve işbirliğini artırdığı gibi görüşlere katıldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, küreselleşmenin gelişmiş ülkelerin sömürge gücünü artırdığı, toplumlar arası ayrımların artmasına neden olduğu, dünyada yaşanan savaşlara ve problemlere çözüm olamayacağı ve ülkelerin kendi değer ve benliklerini koruyabileceği gibi bulgular da elde edilmiştir. Öğretmen adayları eğitimde küreselleşmeye ilişkin “öğretmenlerin öğrencilerine daha fazla katkı sağlayabilmeleri için küreselleşmeyi sağlıklı bir biçimde algılamaları gerektiği; küreselleşmenin öğretim programlarına yerleştirilmesi gerektiği ve eğitimde küreselleşmenin kalkınmaya olumlu bir etkisi olduğu” gibi maddelere katılmaktadırlar. Küreselleşmenin ülkeler ve toplumlar arası çatışmayı azaltacağı görüşüne ise çok fazla katılmamaktadırlar.

Abalı (2005), eğitim bilimleri lisansüstü öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının küreselleşme ve yükseköğretime etkileri konusundaki görüşlerini geliştirmiş olduğu anket yoluyla belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla, lisansüstü öğrencilerin ve/veya öğretim elemanlarının küreselleşme olgusunu liberal, kültürelci-ulusalcı ya da Marksist olmak üzere sınıflandırılan kategorilerden hangisinin çerçevesinden gördükleri ve bu farklılaşmaların gelir düzeyine, üniversitedeki konuma, lisansüstü program türüne ve öğrenim düzeyine göre değişim gösterip göstermediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca, küreselleşmenin yükseköğretimin amaç, yönetim ve finansman boyutları üzerine etkilerinin nasıl algılandığı belirlenmeye çalışılmıştır. 147 öğrenci ve öğretim elemanından elde edilen bulgulara göre öğrenciler ve öğretim elemanları küreselleşmenin liberal yaklaşım çerçevesinde kavranmasını onayladıklarını; kültürelci-ulusalcı ve Marksist kavranışı ise onayladıklarını göstermiştir.

Küreselleşmenin yükseköğretimin amaç, yönetim ve finansman boyutlarındaki dönüşümlerine ilişkin görüşler çoğunlukla Marksist yaklaşım çerçevesinde ifade edilmiş; ancak liberal görüşlerin onaylanma oranının ise dikkate değer ölçüde yüksek olduğu görülmüştür. Ortaya çıkan görüşlerin gelir ve konuma bağlı olarak farklılaşması incelendiğinde, konumun gelir düzeyinden daha belirleyici olduğu saptanmıştır.

Gül (2008), küreselleşme sürecinde yaşanan toplumsal gelişmelere uyum sağlamaları açısından sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitimin önemine ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda 412 sınıf öğretmeninden araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve ölçek yoluyla veriler elde edilmiştir. Ayrıca, sekiz öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenler küreselleşmeyi “*iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hız kazanması, kültürel değerlerin yeniden düzenlenmesi, sınırların kalkması ve küresel kültürün ortaya çıkması, batının egemenliği altına girme, batının bilim ve tekniğini alma, kendi kültürümüzü kaybetme, zaman ve mekân kavramının değişmesi, batılı yaşam tarzı benimseme*” gibi boyutlarıyla tanımlamaktadırlar. Bununla birlikte, Türkiye’nin küreselleşme sürecine yabancı kalamayacağı ve küreselleşmenin bazı konularda yararlı, bazı konularda zararlı olacağı gibi görüşler baskın çıkmıştır. Öğretmenler toplumsal gelişme kavramından “*Hukuk, insan hakları, özgürlük, demokratikleşme kavramlarının işlerlik kazanması, yaşam kalitesinin artması, eğitim, sağlık ve çevre kurumlarının gelişmesi, bilgi toplumuna ilerleme, sosyo-kültürel etkinliklerin nitelik ve nicelik yönünden artması, teknolojik ilerlemenin yaşamı kolaylaştırması*” gibi anlamlar çıkardığı da görülmüştür. Ayrıca, hizmet içi eğitim programlarının küreselleşmeyle ve toplumsal gelişmeyle ilgili farkındalık oluşturması ve öğretmenlerin toplumsal gelişmelere uyum sağlayabilmelerine yönelik olarak gereksinimlerin göz önünde bulundurularak yeniden düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cerit (2004), küreselleşme sürecinde okulu yöneticilerinin niteliklerinin ve yeterliliklerinin ne olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. 34 ilköğretim okulu yöneticisinden anket yoluyla veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda yöneticilerin “*öğretmenleri doğru yönlendirebilme, sürekli gelişimi benimseme, bilgisayar teknolojisi ve internet kullanabilme, vizyon sahibi olma, öğretmenlerin işleri ile ilgili karar almalarına izin verme, takım çalışması yapabilme, çevre ile iletişim kurabilme, öğretmenleri destekleme, işbirliği yapabilme, yenilikçi olma, yaratıcı olma,*

yeni fikirlere açık olma, katılımcı karar alma, hoşgörülü olma, uyum sağlayabilme, yetki devredebilme, evrensel değerlere bağlılık ve kendini yenileme isteği” gibi düşüncelere sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kilpatrick (2010), yapmış olduğu çalışmada, Massachusetts’deki iki lisede durum çalışması yoluyla küresel eğitim uygulamalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada, öğretmen, öğrenci, yönetici ve velilerden oluşan 20 kişiyle görüşmeler, iki lisede gözlemler yapılmış ve doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır. Araştırmaya göre, Massachusetts’deki liselerde Öğrenci-Merkezli Küresel Yeterlik Programı uygulanmakta, bu kapsamda dünyanın farklı ülkelerinin dil, kültür, ekonomi vb. bilinmesi yönünde uygulamalar yapılmaktadır. Bu süreçte öğretmenler, küresel eğitimin tam olarak ne anlama geldiği ve nasıl uygulanması gerektiği konusunda sorunlar yaşamaktadır. Uygulamada yaşanan sıkıntıların önlenmesinde mesleki gelişimin gerekliliği ve yöneticilerin tutumlarının çok önemli olduğu da belirtilmektedir.

Kasai (2007), Japonya’daki bir lisede küresel eğitim uygulamalarına ilişkin yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin küresel bakış açısını nasıl kazandırdıklarını ve öğretmenlerin öğretme-öğrenme sürecindeki karar vermelerini hangi bağlamsal etmenlerin etkilediğini görmeyi amaçlamıştır. Araştırmada durum çalışması yoluyla veriler elde etmiştir. Veri toplama tekniği olarak, 4 aylık bir süreçte gözlemler, görüşmeler ve doküman analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin küresel bakış açısına ilişkin önerdiği beş öge şunlardır: *kendini tanıma, farklı kültürler ve kültürler arası iletişim becerisi, dünya problemleri ve yerel eylemler, küresel/yerel bağlantısı ve eleştirel düşünme becerisi* olarak belirlenmiştir. Ayrıca bulgular, bu öğelerin öğretiminde, katılımcı 5 öğretmenin öğretimsel karar verme süreçlerini olumlu ya da olumsuz etkileyen bağlamsal etmenlere ilişkin sekiz etmen belirlenmiştir. Bu etmenler şunlardır: *eğitim programı ve sınavlar, insan kaynakları, kaynaklar ve ödenekler, olaylar, okul ortamı, öğretmenlerin bağlamları (öğretmenlerin kendi yaşamlarının eğitim uygulamalarına etkileri), öğrenciler ve zaman.*

Yang (2010), yapmış olduğu çalışmada Tayvan’da Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ve fakülte çalışanlarının küresel eğitim öğretimine ilişkin bakış açılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda, 275 öğretmen adayı ve 11 fakülte

personelinden elde edilen anket verileri ve doküman analizi yoluyla veriler toplanmıştır. Öğretmen adaylarına göre, aldıkları eğitim küresel eğitim-öğretimi ile ilgilidir; ancak yetersizdir. Fakülte personeli ise küresel eğitim-öğretimi yeterliliği kazandırma bakımından programın orta düzeyde olduğu ve daha iyi olabileceği görüşündedir. Ancak, öğretmen adaylarının neredeyse yarısı küresel eğitimle ilişkili olabilecek konulara ilişkin dersler almadıklarını; ilişkili olabilecek konuları “Küresel sorunlar, durumlar ya da gelişmeler; Farklı ülkeler, kültürler ya da insanlar; Küresel bağlantıların öğretimi, yerel/küresel arasındaki karşılıklı bağlantılılık; ve güç çatışması, farklı ülkeler, insanlar ya da kültürler arasında yapılan ayrımcılık” gibi konularda dersler aldıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının yaklaşık %61’i var olan programdaki derslerin küresel eğitim uygulamalarını desteklemediği; aksine kısıtladığı görüşünde olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adayları bu kısıtlamaya “programın yetersiz olduğu, öğretmenin eksik olduğu, hükümet politikaları ve kaynakların yetersiz olduğu, dil eğitiminin yetersiz olduğu ve zamanın kısıtlı olduğu” gibi etmenleri neden olarak göstermişlerdir.

Marshall (2007), İngiltere’de bir ortaöğretim kurumunda yapmış olduğu çalışmada, öğrencilerin ve okul personelinin pedagojik ve eğitim programı çerçevesinde küresel eğitim ile ilgili ideallerinin ne olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada, durum çalışması benimsenmiştir. Seçilen okulun 1200’ün üzerinde öğrencisi ve 90 çalışanı olmasının yanı sıra okulun seçilmesinde vatandaşlık eğitimi, modern diller ve küresel eğitim ile ilgili başarı ve ödüller almasının da etkili olduğu belirtilmektedir. Araştırma verileri görüşmeler ve doküman analizi yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, *küresel eğitimin bilişsel boyutunun ve bilgisinin olması gerektiği* bulgusuna ulaşılrken, gerek öğretmenler gerek de öğrenciler bu kapsamda küresel sorunlarla yüzleştiklerinde kendilerini güçsüz hissettiklerini belirtmişlerdir. Küresel eğitimde daha çok küresel vatandaşlıkla ilişkilendirilerek *doğru yaşantılar ve doğru değerlerin* gerekli olduğu belirtilmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin *içgüdüsel olarak okul programı ve pedagojik normları içinde düşünüp, hareket ettikleri* görülürken, küresel eğitim için *dışarıdan gelen ziyaretçilerin çok önemli olduğu* da bulgular arasındadır. Son olarak öğrencilerin özellikle kendilerinin seçip çalışabilecekleri küresel sorunlarla ilgilendiği de belirtilen bulgular arasındadır.

Ogle (2010), yapmış olduğu çalışmada, iki farklı ortaöğretim okulunda yapılan küresel eğitim uygulamalarını araştırmıştır. Karşılaştırmalı durum çalışması yoluyla elde edilen veriler, belirlenen iki okul personelinin ve öğrencilerinin küresel eğitimin amaçlarının ne kadar farkında olduğunu ortaya çıkarmaya yöneliktir. Öğrencilerle görüşmeler yapılmış; görüşmelerin bir bölümü öğrencilerin küresel konulara ilişkin ne bildikleri, ne düşündükleri ve ne hissettikleri üzerine temellendirilmiştir. Öğrencilerin yerel değil küresel düşünceleri istenmiştir. Küresel farkındalık ve küresel olaylara olan ilgi ile ilgili yapılan anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin “Madde (uyuşturucu) kullanımı, küresel ısınma, sağlık hizmetleri, nüfus artışı ve yoksulluk” gibi konulara değindikleri görülmüştür. Küresel eğitimin amaçları doğrultusunda ortaya çıkan *örgütsel uygulamalar* ise “mutabakat ve işbirliği, kiralama, mesleki gelişim, fon akışı, üyelikler ve ortaklıklar, katılım ve marketing, modelleme ve ölçme” olarak belirtilmiştir. “Küresel sosyal bilgiler programı, bütünleştirilmiş küresel eğitim programı, pedagoji, dünya dilleri çalışmaları, üniversitedeki danışmanlık servisleri” ise küresel eğitimin amaçlarının akademik uygulamalardaki yansımalarına ilişkin bulgular olarak belirtilmiştir.

Reynolds Thomas (2010), yapmış olduğu çalışmada, Gana’daki üç lisede küresel eğitim uygulamalarını araştırmıştır. Katılımcılar bu üç liseden, öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler, aileler ve mezunlar olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmeler ve gözlemler sonucu elde edilen bulgular, Gana’daki liselerin eğitim yaklaşımlarının kültürel ve ekonomik farklılıklardan etkilenen “Küresel eğitim ve ekonomik süreklilik” üzerine kurulu olup, öğrencileri küresel bir dünyaya hazırlamada oldukça başarılı olduklarını göstermiştir. Araştırma okullarının öğrencilere küresel eğitim fırsatları sunabilmelerinin, ailelerden ve mezunlardan sağlanan fonlar ve kaynaklarla doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca bulgulara göre, ilgili okullar, küresel eğitim düşünceleri ile Gana toplumunun kültürel “çekirdek değerleri”ni birleştirebildiğini göstermiştir. Küresel eğitim ve toplumun kültürel çekirdek değerlerinin birbirini desteklediği görülmüştür. Bu değerler ise, “kültür ve gelenek, ulusal onur, dini çalışmalar ve değerlere önem verme, demokratik değerler, cinsiyet eşitliği, spor eğitimi ve öğrenci liderliği” olarak sıralanmıştır.

Kandra (2007), 3-6 sınıflar arasında küresel eğitim uygulamalarına dair öğretmen inançlarını araştırmıştır. Kanada’nın Prens Edward eyaletindeki okullarda

küresel eğitime ilişkin öğretmenlerin tutumları, inançları, kaygıları ve karşılaşılan engeller araştırılmıştır. 111 öğretmene elektronik posta yoluyla gönderilen anketlerden elde edilen bulgulara göre, katılımcıların büyük çoğunluğu küresel eğitimin öneminin farkında olmakla birlikte; çok azının küresel eğitimi sınıflarında uygulamaya koyabildiği saptanmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin küresel eğitimin kavramsal yapısının ne olduğuna ve sınıftaki uygulamalarının nasıl olacağına ilişkin gelişime ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Bulgular doğrultusunda, Prens Edward adasında görev yapan öğretmenlerin küresel bakış açısıyla eğitim verebilmelerini sağlamak üzere öğretmenlere mesleki gelişim fırsatları sunulmalı, program küresel bakış açısına göre gözden geçirilmesi ve öğretmenlerin güncel öğretim kaynaklarına ulaşabilmelerinin sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Natalie (2009), tarafından gerçekleştirilen çalışma, küresel eğitim programı uygulanan bir lisedeki öğrenci ve öğretmenlerin küresel eğitimin amaçlarını nasıl algıladıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma, durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın katılımcılarını Ontario’da kırsal bölgedeki küçük bir liseden 1 müdür, 5 öğretmen ve 5 öğrenci oluşturmaktadır. Bu okulda 9. sınıflara pilot olarak uygulanan küresel eğitim programı uygulanmaktadır. Veriler, bireysel görüşmeler, bir odak grup görüşmesi ve bir sınıf gözlemi yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ve çalışanların “öğrencilerin küresel ve kültürel farkındalığını artırma, öğrencilerin bakış açılarını genişletme, öğrencileri kendi öğrenmelerine teşvik etme ve öğrencileri geleceğe hazırlama” gibi küresel eğitimin amaçları noktasında benzer algılara sahip oldukları görülmüştür. Küresel eğitim teriminin ne anlama geldiğine ve başka insanlara yardım etmeye daha çok odaklanma gibi öğrenciler arasındaki farklı algılamalar küresel eğitimin amaçları ve uygulamaları konusunda tutarlılığın geliştirilmesine işaret etmektedir. Katılımcıların yanıtları, yaşadıkları coğrafyaya özgü küresel eğitimin amaçlarını desteklemek için kaynaklara ihtiyaç duyulduğunu ve küresel eğitimin amaçlarına yönelik problemlerin olduğunu göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları ve verilerin analizi sürecine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, tarama modelinde nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, “*gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma*” olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle nitel araştırma, sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Bu bakımdan, nitel araştırma yöntemlerinin en önemli katkısı, araştırma konusunun, kendi bağlamında ve ilgili bireylerin gözünden ele alınmasını ve irdelenmesini sağlamasıdır. Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlenmesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, ss.39-41).

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgular, günlük yaşantımızı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen olaylar, algılar, yönelimler ve düşüncelerdir. Olgubilim deseni ise, bizi etkileyen ancak tam anlamıyla farkına varamadığımız bu tür olguların derinlemesine incelenmesine olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.72). Olgubilim araştırmaları psikoloji, sosyoloji, sağlık bilimleri ve eğitim alanında yapılmaktadır (Creswell, 2007, s.58). Bir okulun kurum kültürü, bir öğrencinin başarı algısı, ya da internet gibi kavramlar insan yaşamını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecek olgulara örnekler olarak gösterilebilir.

Olgubilim araştırmalarının temel amacı, belirlenen bir olguya ilişkin katılımcıların geçmiş yaşantılarını ortaya koymalarını sağlamaktır. Olgubilim yaklaşımında amaç, araştırılan konuya ilişkin katılımcıların geçmiş yaşantılarının katılımcılar için ne anlama geldiğine karar vermek ve kapsamlı tanımlamalar yapmaktır. Araştırmacı, katılımcılardan, olguya ilişkin yaşam deneyimlerinden veriler toplar ve katılımcılardan elde edilen veriler doğrultusunda tanımlamalar türetir. Elde edilen

veriler yoluyla, bireysel tanımlamalardan genel ya da evrensel anlamlar türetilir. Başka bir deyişle yaşanan deneyimlerin yapısı ya da esasları ortaya konarak genellemelere gidilir (Creswell, 2007, s.58; Moustakas, 2004, s.13; Creswell, 2009, s.13). Geçmiş yaşantıları anlamaya çalışmak olgubilimi bir yöntem olduğu kadar bir felsefe de yapmaktadır. Bu da, konunun sınırlı ve derinlemesine çalışılmasını gerektirmektedir (Creswell, 2009, s.13).

Bu araştırmada, öğretmen görüşleriyle küresel eğitime ilişkin sınıf öğretmenlerinin geçmiş deneyimleri, şu anki uygulamaları ve küresel eğitimin sınıf öğretmenleri için ne anlama geldiği araştırma konusu olduğundan ve derinlemesine irdelenmek istendiğinden olgubilim deseni uygun görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerden elde edilen dokümanlarla da öğretmen görüşlerinin desteklenmesi, inandırıcılığın artırılması ve var olan durumun daha açık bir biçimde ortaya konacağı düşünülmüştür.

Katılımcılar

Yıldırım ve Şimşek (2006, s.74), olgubilim araştırmaları için uygun olabilecek örneklem çeşidinin “Kartopu” ya da “Ölçüt örnekleme” olabileceğini ve görüşmelerin uzun ve derinlemesine olması beklendiğinden katılımcı sayısının 10’u geçmemesini önermişlerdir. Araştırma verilerinin elde edildiği Uluönder Eğitim Bölgesinde katılımcılar nitel araştırma paradigmasına uygun olarak, ölçüt örnekleme yoluyla seçilmiştir. Ölçüt örnekleme araştırılmak istenen varsayımı en iyi şekilde anlamak, derinlik kazanmak, derinliği görebilmek için yapıldığından, bu amaca ulaşabilecek en iyi örneklemin seçilmesini gerektirir. Bu kapsamda katılımcıların belirlenmesinde şu ölçütler temel alınmıştır:

1. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında 4. ve 5. sınıfı okutmakta olan sınıf öğretmenleri,
2. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 2004 öncesi uygulanmış olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının ikisini de uygulamış olmak.

Bu çalışmada, 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Eskişehir ili merkezi Uluönder Eğitim Bölgesinde görev yapan ve 4. ve 5. sınıf okutan sınıf öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış; bu öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde öğrencilerle yapmış oldukları ödevler, proje ve performans görevleri incelenmiştir. Uluönder Eğitim Bölgesinde uygulama yapılan okullar şunlardır: “Barbaros İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy

İlköğretim Okulu, Mustafa Kemal İlköğretim Okulu, Sinan Alağaç İlköğretim Okulu, Özel Çağdaş İlköğretim Okulu, Özel MAT-FKB Gelişim İlköğretim Okulu". Okulların belirlenmesinde alt-orta-üst sosyo-ekonomik düzey dikkate alınmıştır. Bu kapsamda iki alt, iki orta ve iki üst sosyo-ekonomik düzeye sahip okul belirlenmiş ve uygulama gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda araştırmacı, araştırma kapsamında belirlenen ölçütleri temel alarak 12 ilköğretim sınıf öğretmeniyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Nitel araştırma paradigmasına uygun olarak daha derinlemesine veri elde edebilmek ve var olan durumu daha iyi anlayabilmek için bu yola gidilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Görüşmeler, olgubilim araştırmalarının temel veri toplama kaynağıdır. Görüşmeler, araştırılan konuya ilişkin katılımcıların bakış açılarını, geçmiş yaşantılarını ilgili bağlam içerisinde görebilmesi konusunda araştırmacıya olanak sağlar. Katılımcıların, görüşülen konuya ilişkin bilgi ve tecrübelerini ortaya koyabilmeleri için araştırmacının güven ve empatiye dayalı bir ortam oluşturması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.74). Seidman'a göre (2006, s.9), derinlemesine görüşmenin temel amacı ne sorulan sorulara yanıt aramak ne de bir hipotezi test etmektir. Görüşme, başkalarının yaşam deneyimlerini ve bu deneyimler sonucu kazandıklarını anlamaya çalışmaktır. Görüşmeler, en karmaşık sosyal, politik ve eğitimsel olayların, süreçlerin ve sorunların derinlemesine ortaya konulmasını sağlamaktadır. Çünkü bu tür olaylar ve sorunlar insanların somut deneyimlerine dayanan soyutlamalar, algılamalardır (Seidman, 2006, s.7; Rubin ve Rubin, 2005, s.3).

Bu araştırmada, görüşmeler sınıf öğretmenlerinin küresel eğitime ve Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitime yönelik geçmiş yaşantılarının ve deneyimlerinin derinlemesine incelenebilmesi için "*Üç Görüşme Modeli*" üzerine temellendirilmiştir. Üç görüşme modelini, ilk olarak, Dolbeare ve Schuman desenlemişlerdir (akt: Seidman, 2006, s.17; Miller Clearly ve Seidman, 1990, s.466).

Üç görüşme modeli ile her bir katılımcının geçmiş deneyimlerinin daha anlamlı ve anlaşılabilir olması ve ilgili bağlama yerleştirilebilmesi amaçlanır. Seidman, tek bir görüşme ile araştırmacının, katılımcının deneyimlerini bağlamla tam olarak ilişkilendiremeyeceğini savunmaktadır. Bu kapsamda, yapılan ilk görüşmeler,

katılımcının geçmiş deneyimlerini ortaya koyar. İkinci görüşmeler katılımcıların ilk görüşmedeki, kendi geçmiş deneyimlerinin detaylarını şu anki bağlamda yeniden yapılandırmalarına olanak tanır. Üçüncü görüşmeler ise, geçmiş deneyimlerin bugün kendisi için neleri yansıttığını, nasıl anlamlandırıldığını yansıtmasını sağlar (Seidman, 2006, ss.16-17). Seidman, derinlemesine görüşmeyi şöyle açıklamaktadır (2006, ss.17-19):

- **Birinci görüşme (Geçmiş deneyimlere odaklanma):** İlk görüşmelerde, araştırmacının görevi, araştırılacak konu ışığında olabildiğince katılımcının geçmiş deneyimlerini anlatabileceği, ortaya koyabileceği sorular yöneltmektir. İlk görüşmelerde, öğretmenlerin, şu an buldukları yere gelebilmelerini sağlayan tüm geçmiş aile, eğitim, çevre yaşamlarını ortaya koyabilmeleri sağlanmalıdır. Bunu yaparken de “Niçin öğretmen oldunuz?” gibi soruların yerine “Nasıl öğretmen oldunuz?” gibi sorularla katılımcıların kendi geçmiş yaşantılarını konu bağlamında yeniden düşünmeleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda, bu çalışmada, öğretmenlerin kendi geçmiş deneyimleri ve küresel eğitimi nasıl algıladıkları irdelenmiştir.
- **İkinci görüşme (Şimdiki deneyimlerin detayları):** İkinci görüşmelerin amacı, araştırma konusuna ilişkin katılımcının şu anki somut deneyimlerinin detaylarına odaklanmaktır. En önemli nokta, araştırılacak konuya ilişkin katılımcının ne düşündüğü değil, ne yaptığıdır. Araştırmacı, öğretmenin konuya ilişkin geçmiş uygulamalarından araştırma konusuna ilişkin çıkarsamalarda bulunmuştur. Bu çalışmada da, öğretmenlerin küresel eğitim bağlamında Sosyal Bilgiler derslerinde yapmış oldukları etkinliklere odaklanılmıştır.
- **Üçüncü görüşme (Anlamanın yansıtılması):** Üçüncü görüşmelerin amacı, katılımcıların yaşadıkları deneyimlerin kendilerindeki anlamlarını yansıtılmalarını sağlamaktır. Buradaki anlamlar herhangi bir memnuniyet ya da ödül değildir. “*İşimden memnunum, ileride şunları da yaparsam daha güzel olacak*” gibi anlamlar aranmamalıdır. Bu çalışmada da öğretmenlerin, görüşmeler boyunca ve sonrasında küresel eğitim algılarının ve uygulamalarının nasıl şekillendiğini ortaya koymuştur.

Dolbeare ve Schuman'ın (Schuman, 1982 akt:Seidman, 2006) üç görüşme modeli ile yapılan görüşmeler öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde küresel eğitime ilişkin uygulamalarını derinlemesine anlayabilmek amacıyla belirli zaman aralıklarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın gerek olgubilim deseni olması, gerek de üç görüşme modelinin yapısı gereği öğretmenlerin kendi geçmiş deneyimleri, şu anki uygulamaları ve geleceğe ilişkin anlayışlarının küresel eğitim bağlamında değerlendirilebilmesi tek seferde yapılacak görüşme yerine farklı zaman dilimlerinde yapılan üç görüşme ile daha tutarlı, daha güvenilir ve daha derinlemesine olacağı düşünülmüştür. Seidman'a göre görüşmeler arası zaman diliminin 3 gün ile 7 gün arasında olması uygundur. Bu zaman dilimi, hem araştırmacının görüşme üzerinde bazı çalışmalar ve diğer görüşmelere destek oluşturması hem de katılımcının kendi görüşmesi üzerine düşünmesi için uygun bir zamandır. Ancak, görüşme zamanının ayarlanmasında esnek davranılmalıdır. Araştırmacı ve katılımcı için uygun değilse üç görüşmenin de aynı gün yapılabileceği de belirtilmektedir (Seidman, 2006, s.22).

Her bir görüşme kendi içerisinde ve diğer görüşmeler arasında belirli bir amaca hizmet ettiğinden araştırmacı, her bir görüşmenin amacına uygun bir biçimde yürütülebilmesi için gerekli özeni göstermek zorundadır. Her bir görüşmenin belirli bir yapıda olması ve bu yapının korunması gerekir. Aksi bir durum hem görüşmenin kendi içindeki amacını hem de diğer görüşmeler arasındaki amacını zedeleyecektir. Bu nedenle araştırmacı katılımcılara hem kendi hikâyelerini anlatabileceği hem de görüşmenin amacından sapmayacak açıklıkta sorular yöneltmelidir (Seidman, 2006, s.19).

Bütün bunlarla birlikte her bir görüşme bir sonraki görüşmeler için veri ya da ipucu anlamına gelmektedir (Seidman, 2006, s.19). Bu nedenle, araştırmacı, konuyu daha derinlemesine irdeleyebilmek için gerekli gördüğü takdirde katılımcılara önceki görüşmelere dair sorular yöneltebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin küresel eğitim bakımından işlevselliğine ilişkin öğretmenlerden alınan görüşler için, araştırmacı tarafından görüşme soruları geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme soruları, iki alan uzmanı, bir dil uzmanı ve bir yöntem bilimi uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda, sorular yeniden düzenlenmiştir. Ardından, görüşme sorularının pilot uygulaması iki sınıf öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerle yapılan pilot

görüşmeler sonucunda soruların işleyip işlemediği belirlenmiş, yeniden gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin yanı sıra, öğretmen görüşlerini desteklemek ve inandırıcılığı artırmak amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılan konu ile ilgili olduğu düşünülen yazılı belgelerin sistematik bir şekilde analiz edilmesidir (Bowen, 2009, s.27; Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.188). Doküman incelemesi ile araştırılacak konuyla ilgili belgeler yoluyla anlamı ortaya çıkarmayı, anlayış elde etmeyi ve bilgiyi geliştirmeyi gerektirir (Corbin ve Strauss, 2008; akt: Bowen, 2009, s.27).

Doküman incelemesi, araştırmalarda farklı amaçlara hizmet edebilmektedir. Bowen (2009, ss.29-30), doküman analizinin beş farklı işlevini şöyle sıralamaktadır:

- Doküman incelemesi konuya ilişkin geçmiş olaylara ışık tutar. Bu sayede araştırmacı sorunun ya da var olan durumun köküne inebilmesini sağlar. Ayrıca, araştırmalarda veri çeşitlemesi olarak kullanılıyorsa temel yöntemin bağlama oturtulabilmesine de yardım eder.
- Doküman incelemesi araştırma devam ederken çalışmada eksik kalan ya da ortaya konması gereken durumlar hakkında bilgi verir. Araştırma süreci içerisinde sorulması gereken yeni sorular, gözlenmesi gereken yeni durumlar hakkında çalışmaya yön verebilir.
- Doküman incelemesi araştırma verilerini tamamlayıcı özellik gösterir. Araştırma sürecinde elde edilen veriler, ilgili dokümanların incelenmesi ile daha açık ve anlaşılır hale gelecektir.
- Doküman incelemesi ile yaşanan değişim ve gelişim daha rahat gözlenebilir. Araştırılacak konuya ilişkin elde edilen farklı dokümanlar karşılaştırılarak araştırmacının yaşadığı değişimi ortaya koymasına yardım eder.
- Doküman incelemesi, elde edilen verileri doğrulamak ya da bulguları desteklemek amacıyla kullanılabilir.

Bu kapsamda, kendisiyle görüşmeler yapılan öğretmenlerin kendi sınıflarındaki öğrencilerinin Sosyal Bilgiler derslerinde yapmış oldukları dokümanlar incelenmiştir. Dokümanların incelenmesi sürecinde herhangi bir ölçüt belirlenmemiş; ulaşılabilen dokümanların tümü incelenmiştir. Öğrenci ürünleri incelenerek, hem inandırıcılığın

artırılması hem de öğretmen görüşlerinin sınıf içerisindeki yansımalarına ulaşmak amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin anlamlı bir şekilde organize edilmesi sürecine veri analizi denmektedir (Liamputtong, 2009, s.133). Bu süreç elde edilen verilerin açık, anlamlı bir bütün oluşturabilecek şekilde dönüştürülmesi anlamına gelmektedir (Liamputtong, 2009, s.133; LeCompte, 2000, s.146). Nitel araştırmalarda elde edilen veriler farklı biçimlerde analiz edilebilmektedir. Bu analizlerden başlıcaları, tematik analiz, anlatı analizi, söylem analizi, semiyotik analiz (göstergebilimsel analiz), betimsel analiz ve içerik analizi olarak karşımıza çıkmaktadır (Liamputtong, 2009, s.133; Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.223). Bu araştırmada, görüşmeler ve dokümanlar yoluyla elde edilen verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir.

İçerik analizi ile elde edilen verilerden kavramlara ve kavramlar arası ilişkilere ulaşmak amaçlanır. İçerik analizinde kavramlar ve temalar birbiriyle olan ilişkisine göre bir araya getirilir ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır. Betimsel analize göre daha derinlemesine veriler ve ilişkilere ulaşılabilir. Bu süreçte izlenmesi gereken aşamalar şunlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, ss.227-239):

- **Verilerin kodlanması:** Bu aşamada veriler incelenerek anlamlı bölümlere ayrılır ve her bir bölüm anlamı mümkün olduğunca karşılayabilecek kavramla özdeşleştirilir. Bir veri bütününden birden fazla kavram ya da koda ulaşılabilir. Bu yolla elde edilen verilerin tamamı kodlanır ve bir kod listesi elde edilir. Kodlar arasındaki ilişkilerin ve benzerliklerin daha kolay ve net bir biçimde yapılabilmesi verilerin anlamı bozmayacak ve araştırma amacıyla ilişkili olarak kodlanmasına bağlıdır. Ayrıca verilerin kodlanması süreci, verilerin tekrar tekrar okunması ve incelenmesini gerektirdiği için çok yoğun ve yorucu bir süreçtir.
- **Temaların bulunması:** Verilerin, elde edilen kodlar arasındaki ortak yönlerden yola çıkarak daha genel bir çerçevede bir araya getirilmesi süreci temalaştırma sürecidir. Bu süreçte elde edilen kodlar içerisinde ortak nokta bulunmaya çalışılır ve bu ortak nokta etrafında kodlar bir araya getirilir. Bu süreçte iç tutarlılık ve dış tutarlılığa dikkat edilmesi gerekmektedir. İç tutarlılık, bir temanın altında yer alan kodların anlamlı bir bütün oluşturması; dış tutarlılık ise

elde edilen temaların bütününü araştırmada elde edilen verileri anlamlı bir biçimde tanımlayabilmesi ile ilgilidir.

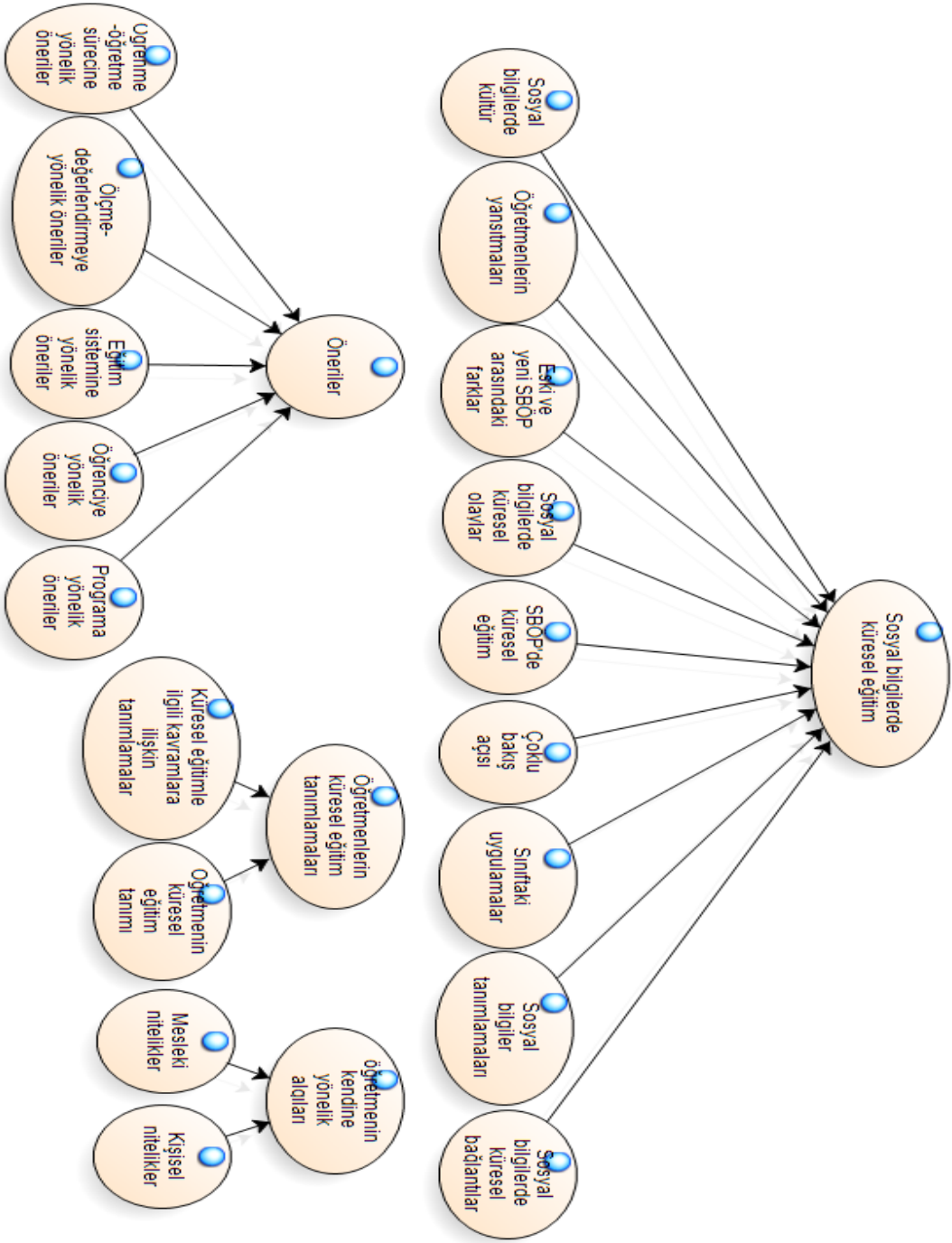
- **Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması:** Bu aşama elde edilen kodlar ve temalara göre verilerin düzenlenmesi aşamasıdır. Verilerin kodlanması ve temaların bulunması sürecinden sonra bu aşamada araştırmacı, elde ettiği verileri düzenler ve bu şekilde belirli olgulara göre verileri tanımlar ve okuyucunun anlayabileceği bir şekilde açıklamaya çalışır.
- **Bulguların yorumlanması:** Bu aşamada da elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanır. Nitel araştırmalarda araştırmacı tüm süreçte çok önemli bir role sahip olduğu için araştırmacının yapacağı yorumlar oldukça önemlidir. Çünkü sürecin doğal bir parçasıdır. Bu nedenle araştırmacı elde ettiği verilere anlam kazandırmak, bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklama yapmak zorundadır. Bu araştırmada, veriler öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde yapmış oldukları ödevler yoluyla elde edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler ile dokümanlardan elde edilen veriler ayrı ayrı analiz edilmiş; ilişkili olduğu görülen yerlerde dokümanlar, görüşmelerle desteklenmeye çalışılmıştır. Görüşme ve dokümanların analiz süreci aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır:
  - Görüşmelerin analizi sürecinde içerik analizi benimsenmiştir.
  - Öncelikle, görüşmelerin dökümleri yapılmıştır. Bazı öğretmenlerle üç, bazı öğretmenlerle görüşmelerin uzamasından kaynaklı olarak dört görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerdeki ses kayıtlarının toplam süresi 22 saat 43 dakika 38 saniyedir. Bu görüşmelerin dökümü ise toplamda 497 sayfadır. Bu dökümler araştırmacı tarafından yapılmış ve başka bir uzman tarafından kontrol edilmiş; gerekli düzeltmeler, yazım yanlışları giderilmeye çalışılmıştır.
  - Elde edilen verilerden kodlar çıkarılmıştır. Kodlama sürecinde araştırmacı, NVivo 10 paket programının deneme sürümünü kullanmış; ilköğretim sosyal bilgiler öğretimi alan uzmanı ise verileri elle kodlamıştır. Daha sonra kodlama ve temalandırma sürecine ilişkin benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuş; görüş birliğine varılmıştır. Barber ve Walczak'ın (2009) görüşü temel alınarak dökümlerin kodlanmasının %20'si uzman tarafından kontrol edilmiştir.

- Ortaya çıkan temaların daha anlamlı hale gelebilmesi için, farklı iki alan uzmanından da görüş alınarak kodlama ve temalandırmanın tekrar gözden geçirilmesi sağlanmıştır.
- Öğrencilerden elde edilen 105 farklı dokümanın analizi sürecinde ise yine içerik analizi tekniği benimsenmiştir. Öncelikle araştırmacı tarafından ödevleri tanıtan, özetleme yapılmıştır. Bu çalışma, hem araştırmacı için bir fikir oluşturma hem de dokümanların numaralandırılmasını sağlamıştır. Yapılan bu çalışmadan sonra yine araştırmacı ile eşzamanlı olarak bir uzman dokümanlardan kodlara, kodlardan temalara ulaşmış; benzerlik ve farklılıklar üzerinde görüş birliğine varılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amaçlarıyla paralel olarak öğretmenlerle yapılan görüşmelerden ve öğrencilerin dokümanlarından elde edilen bulgular ve yorumlar sunulmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular en genel biçimiyle aşağıda *Şekil 1.*'de sunulmuştur.

Şekil 1. Görüşmelerden elde edilen temalar

Şekil 1.'de sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmuştur. Yapılan analizlerden elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin küreselleşme, kültür ve küresel eğitim tanımlamaları, Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim, öneriler ve öğrenci ödevleri olmak üzere dört temel bulguya ulaşılmıştır.

Küreselleşme, Kültür ve Küresel Eğitim Kavramlarına İlişkin Bulgular

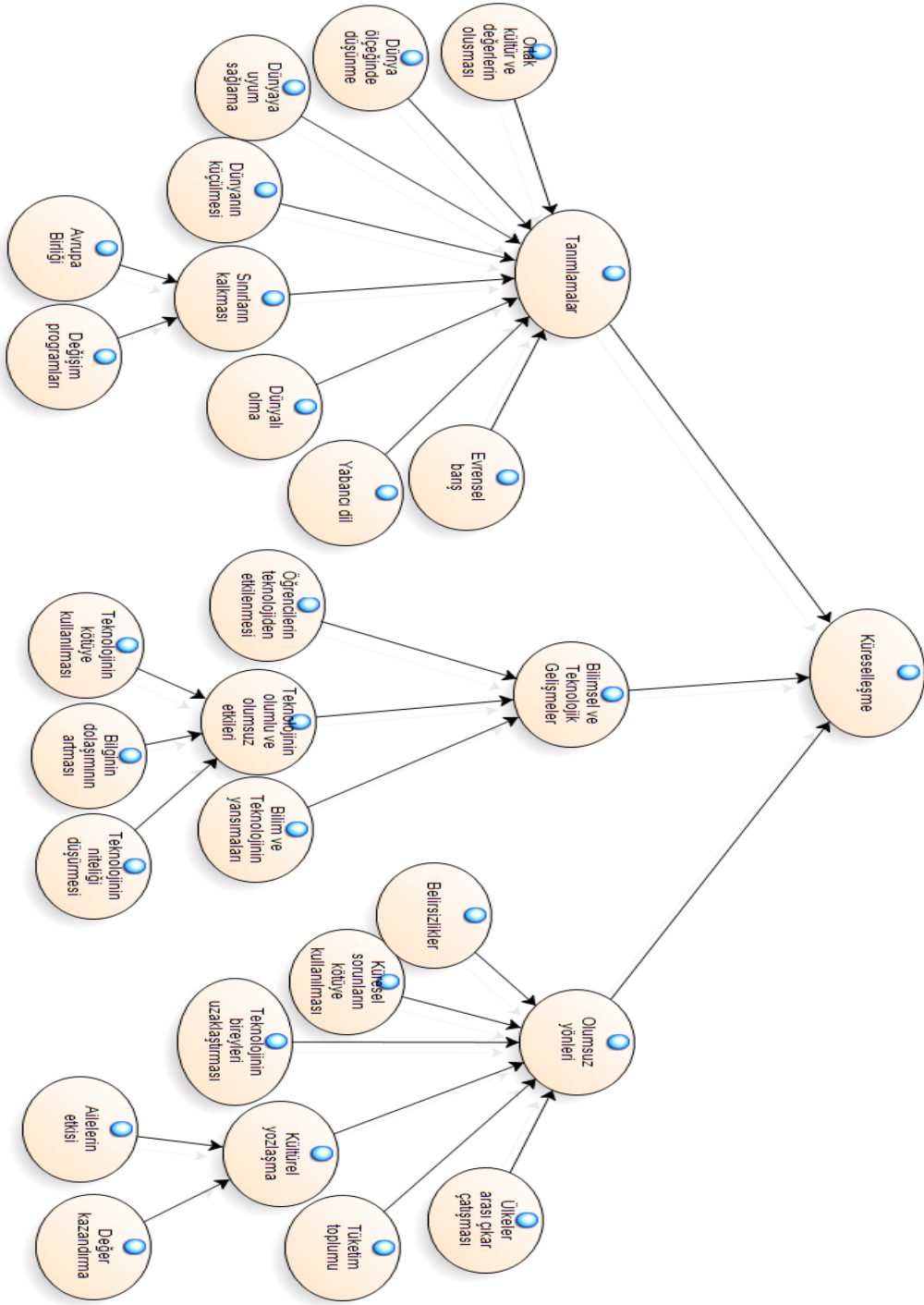
Bu bölümde öğretmenlerin küreselleşme, kültür ve küresel eğitim kavramlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlerin küresel eğitim ile küreselleşmeyi birbiriyle aynı kavramlar olarak algıladıkları görülmüştür. Araştırmacı, verilerin analizi sürecinde öğretmenlerin küreselleşme ve kültür kavramlarını “*küresel eğitimle ilgili kavramlara ilişkin tanımlamalar*” alt temasının altında birleştirmiştir. Ayrıca, öğretmenlerle yapılan 3. görüşmelerde de küresel eğitim kavramından ne anladıkları sorulmuş; bu soruya verilen cevaplar ve görüşme sürecinde ilgili olduğu düşünülen küresel eğitim tanımlamaları da ayrı bir kategoride sunulmuştur.

Küreselleşmeye İlişkin Bulgular

Küreselleşmeye ilişkin bulgular, küreselleşmeye ilişkin “*Tanımlamalar*”, “*Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler*” ve “*Olumsuz Yönleri*” olmak üzere üç kategori altında toplanmıştır. Küreselleşme kavramına hem araştırmanın amaçları kapsamında sorulan sorularla öğretmenlerin görüşü alınmış; hem de öğretmenlerin küresel eğitim kavramıyla küreselleşmeyi aynı olgu olarak gördüğü görülmüştür. Bu nedenle öğretmenlerle yapılan üç görüşmede de küreselleşmeye ilişkin veriler toplandığı

söylenbilir. Şekil 2’de öğretmenlerin küreselleşmeye yönelik görüşleri verilmiştir.

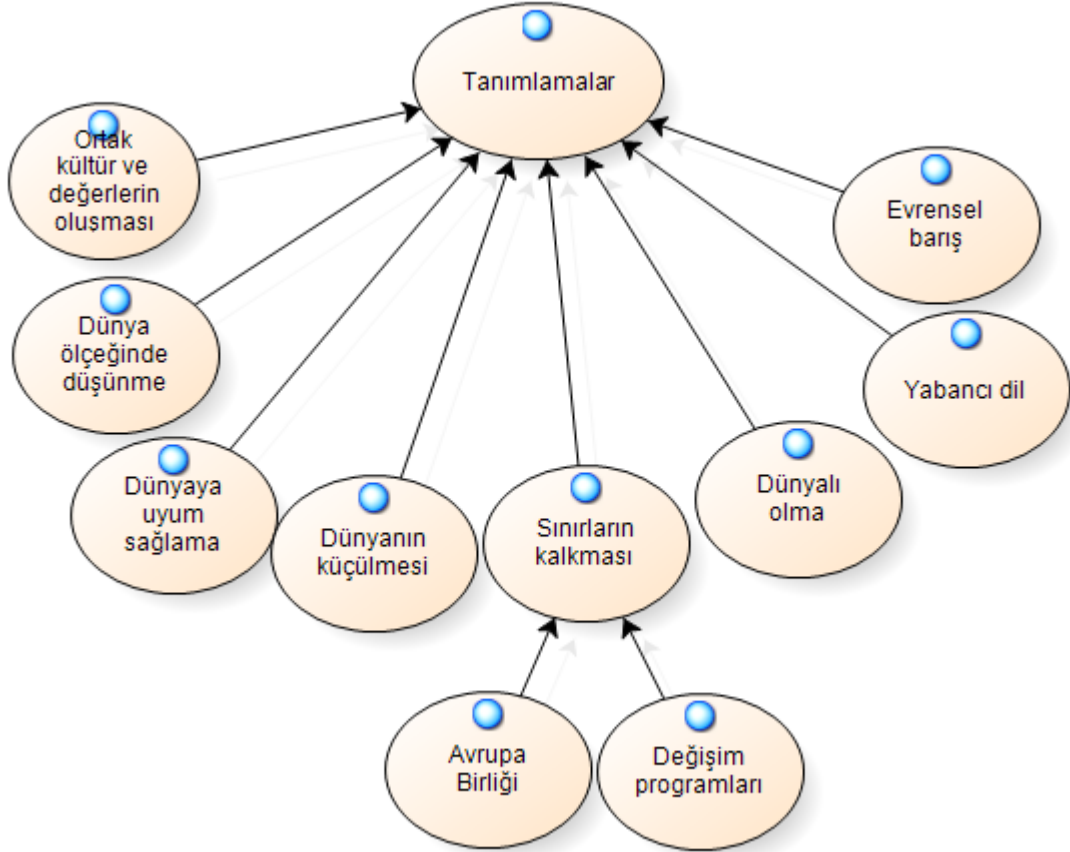
Şekil 2. Küreselleşmeye ilişkin görüşler

Şekil 2’de görüldüğü gibi küreselleşmeye ilişkin tanımlamalar, küreselleşme bağlamında yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler, küreselleşme ile birlikte yaşanan olumsuzluklar olmak üzere üç alt kategoride toplanmıştır. Aşağıda, bu kategorilere

ilişkin bulgular “*tanımlamalar, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, olumsuz yönleri*” biçiminde ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Tanımlamalar

Bu başlık altında öğretmenlerle yapılan görüşmeler boyunca küreselleşmeye ilişkin görüşler tanımlamalar başlığı altında verilmiştir.

Şekil 3. Küreselleşmeye ilişkin tanımlamalar

Şekil 3’de görüldüğü gibi öğretmenlerin küreselleşmeye ilişkin yapmış oldukları tanımlamalar, “ortak kültür ve değerlerin oluşması, dünya ölçeğinde düşünme, dünyaya uyum sağlama, dünyanın küçülmesi, sınırların kalkması, dünyalı olma, yabancı dil, evrensel barış” olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte “sınırların kalkması” bağlamında öğretmenlerin “Avrupa Birliği” ve “Değişim programları”na değindikleri de görülmüştür.

Ortak kültür ve değerlerin oluşması. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenler küreselleşme ile birlikte ortak kültür ve değerlerin oluştuğu; bu kapsamda insanların benzer davranış ve yaşayış biçimlerini benimsediği ile ilgili görüş belirttiği görülmüştür. Ayrıca, açık bir toplum haline gelen dünyada turistik amaçlı kültürel gezilerin, teknoloji ve iletişim araçlarının kullanımının artmasının da etkileşimi artırdığı ve bu nedenle ortak kültür ve değerlerin oluşmasına neden olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Bununla birlikte bu etkileşim sonucunda daha önceden kültürümüzde ve değerlerimizde bulunmayan kimi değerlerin de artık ülkemizde benimsenmeye başladığı da belirtilmiştir.

Eşile birlikte yapmış olduğu Yunanistan gezisi sonucu küreselleşmeyle birlikte seyahat etmenin, farklı yerleri görmenin sonucu olarak insanların davranış ve yaşayış biçimi olarak birbirine benzediğini fark eden Ö8'in görüşleri şöyledir:

Bunlar yeni değerlerin yani ben Midilliye gittiğimde şunu sordum eşime. Ne görüyorsun dedim? İkimiz de aynı şeyi söyledik. Tamam, Yunanistan bize şey ama bunu Paris'e gittiğimde de fark edeceğim ben böyle küresel insanlar ortaya çıkmıyor. Aynı davranışlar oturular bakışlar giyimler söyleyişler böyle biraz insanlar şeylikten çıkmaya başlamış. Ortak küresel insanlar ortaya çıkmaya başladı. Bu artık şey aşamasında bence nüve. Ortaya çıkmış değil yani onlar vardır. Ama insanlar biraz şeyden artık o kalıplardan çıkıp o yeni kalıba doğru evirildiklerini düşünmeye başladım. Bunu eğitimde de bunu sizinle konuşmamız bununla ilgili bir şey... Yani bunu uzun süre önce sosyal bilgiler küresel nasıl olur diye düşünmezdi. Zaten herkes kendince ulusal programı oluşturur. Herkes kendi programını uygulardı. Şimdi evrensel değerler oluşmaya başlıyor. Yani bizim canlı hakları temel bildirgesini yapmamızın sebebi de o. Evrensel değerler neler? Mesela ulusal değerler var yerel değerler var. Bir de evrensel değerler var. Şimdi onlar oluşmaya başladı. Ya da oluştuğunu söyleyemeyiz daha. Daha başlangıçtayız ama insan bambaşka yere gidecek bence.

Benzer biçimde, farklı ülkelere turistik amaçla giden insanların da o ülkenin kültürünü ve yaşayışını öğrendiği, benimsediği ve kültürün birbirinden etkilendiği ile ilgili olarak Ö10'un görüşleri şöyledir:

“ya dünyadaki ülkeler mesela artık dar kapalı toplum olmaktan çıktık, açık bir toplum haline geldik. Mesela bizim ülkemizden yabancı ülkelere turist olarak giden insanların orada karşılaştıkları, orada gördükleri yani ya da yabancı ülkelere bizim ülkemize gelen insanların bizim toplum yapımızdaki gördüklerini mesela ne var. Tarihi yerlerimizi görmeye geliyor di mi. Turistik yerlerimizi görmeye geliyor. E bu arada insanlarımızla bir ney içerisinde etkileşim içerisinde. Sosyal bir etkileşim içerisinde. Yeme, içme, giyinme onlarda mesela Türk kültürünü o kadar öğrenmiş ki bir mal alışverişi yaparken pazarlık ediyor. Bizim ki mesela ona dolar olarak söylüyor o da one dolar diyor, two dolar. Yani onun söylediği buradaki satıcının söylediğine şey yapmıyor da bizim kültürümüzdeki pazarlık kültürünü öğrenmiş. Pazarlık etmeden hiçbir şey almıyor. O da bizim insanımız da mesela gittiğinde o ülkelerde mesela ne var mesela, nesi ünlüyse onlara benzeyen şeyleri alıp geliyor. Buradan da mesela yurtdışına hediyelik eşyayı, şuydu buydu götürüyor... Kendi kültürünü tanıtıyor, bunu yabancı turiste de yapıyor, yerli turiste de yapıyor. Yaparken de ne yapıyor işte Eskişehir'in kültürünü önce Türkiye'de tanıtıyorsun. E yabancı bir turist geldiğinde de ne yapıyor küreselleşiyor yurt dışına çıkıyor. Ününü yurtdışına

çıkardığı zaman da küresel oluyor. Geldiği zaman git diyor oradaki arkadaşına ne yapabilir, tavsiye edebilir “git falanca yerde şunu ye” diyebilir”

Ö5 ise bireylerin teknolojik gelişmelere ayak uydurmaya, karşılıklı bağlantıların artmasıyla ortak değerler sisteminin kurulmaya çalışıldığını “*Sahip olduğumuz değerleri yeni teknolojik ürün bağlantılara uyarlamaya çalışıyoruz. Yani teknolojiyle birlikte tüm dünya birbirine ayak uydurmaya çalışıyor. Ortak bir değerler kurmaya çalışıyor, ortak bir sistem oluşturulmaya çalışılıyor. Biz de buna katkı sağlamak için çocuklarla ayak uydurmaya çalışıyoruz sınıfta*” biçiminde belirtmiştir. Kendisinin ifadesiyle oluşturulmaya çalışılan bu değerler sisteminin ise ülkemiz insanları için olumsuz olmadığını düşünmektedir. Ö5 bu görüşünü kendisiyle yapılan 3. görüşmede “*Kültürel boyutunda da olumsuzluklar olacağını düşünmüyorum. Yararlı olur diye düşünüyorum ben. İnsanlara bir şeyler katar. Daha da sosyalleşmelerini sağlar. Birlikte iş yapabilmelerini sağlar diye düşünüyorum. Yararlı olur kanısındayım.*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö11, küreselleşmenin kültüre olan etkilerinin kaçınılmaz olduğunu ve bu süreçte nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin görüşler ileri sürmüştür. Ö11’in görüşleri şöyledir:

Ya o artık yani öyle bir şey ki çağın vazgeçilmeyecek bir şeyi. Yani ben daha önce babamlardan falan buna karşı çıkıyorlardı işte. Ortak kültürü korumalıyız falan filan. Ama değil ya. Bazı şeylere engel olmak mümkün değil. Küreselleşme de bence önemli bir şey. Olmalı. Özellikle amcamlar falan şey diyorlardı işte. Hani küreselleşme konusunda yani bazı ülkelerin kendi kültürlerini işte kendi istedikleri gibi ülkeleri o değiştirme politikalarını da düşünüyorlardı. Ben hatırlıyorum lisedeyken falan. Karşı çıkıyorlardı. Ya bu şeyden milliyetçilikten falan öyle bir milliyetçilikten bahsetmiyorum da. İşte kültürümüzü kaybetmeyelim, işte bizim kültürümüz daha eskilere dayanıyor falan. Yani ama öyle bir şey ki buna mümkün değil engel olamazsınız yani. O dönemdeyken böyle aa işte konuşuyorlar, büyükler bir şey diyorlar falan anlamıyorsunuz tabi ki de. Mesela bizdeki etkilerini görüyorlardı diyorlardı ki “böyle olmaz, bizim zamanımızda böyle değildi” ama şimdi bazı şeyler kaçınılmaz. O yüzden de ona direnmek yerine ona en iyi nasıl ya da kendi kendine işte topluma zarar vermeden nasıl uyabilirim diye düşünmek lazım. Küreselleşmeye engel olmak mümkün değil ama artık yani yok böyle bir şey, ütöpik yani. Diyorlar ki işte yok engel olalım falan yok öyle bir şey. Kültürü etkiliyor mesela benim de kızdığım bazı şeyler var ama ya ama şey dediğim gibi bazı şeylere engel olmak mümkün değilse yani o zaman ayak uydurmak lazım. Ya her anlamda ki. Yani mesela belki şöyle bir şey. Ben şeyden hoşlanmıyorum. Böyle bir Avrupa sevdasından hoşlanmıyorum açıkçası. E küreselleşme gerekli artık mümkün değil. Yani öyle kapalı duvarlar içinde yaşamıyor insanlar ama. Ya artık ya nasıl ifade edeyim bilmiyorum. Bir her şeyin bir ayarı olması gerektiğini düşünüyorum. Fazlası zarar, azı da zarar. Ama o düzeni tutturmak lazım. Ne kültürümüzü kaybedelim, ne de küreselleşmekten geri kalalım” biçiminde belirtmiştir.

Buna göre, Ö11 lise yıllarında iken ailesinin kültürel değerlerin değişmemesi gerektiği görüşüyle karşılaşmıştır. Ailesinin bu görüşüne karşı da bunun kaçınılmaz

olduğunu düşünmeye başlamış; ancak kültürel değişimin “*Ne kültürümüzü kaybedelim, ne de küreselleşmekten geri kalalım*” biçiminde olması gerektiği görüşüne vardığı söylenebilir. Benzer biçimde Ö3 de kültürel benzeşmede nasıl bir tutum izlenmesi gerektiği ile ilgili görüşlerini “*Dünyadaki farklı kültürlerle ilişkin farklı kültürleri tanıyacağız bence kendimize uygun olanları alıp kültürümüzü zenginleştirebiliriz ama kendi kültürümüzü kesinlikle yitirmemeliyiz. Kendi kültürümüzü zenginleştirmemiz gerektiğini düşünüyorum.*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö3, küreselleşme ile birlikte kültür ve değerlerimizde yaşanan benzeşmede daha önceden kültürümüzde bulunmayan “anneler günü, yılbaşı” gibi kavramların ülkemizde de artık benimsendiğini belirtmiştir. “*Yeni yeni şeyler eski yıllarda işte anneler günü kutlanmıyordu. İşte yılbaşı falan bizde eskiden çok kutlanmıyordu. Alıyoruz bazı şeyleri ama tabii bunun yanında küreselleşmenin etkisiyle aldığımız bazı şeyler davranışlar yozlaşmaya neden olabilmekte bazı değerlerimizi değiştirebilmekte*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö1 de, dünyanın küçülmesiyle kültürümüze sonradan eklenen bazı olgulara dikkat çekmiştir. Ö1’in görüşleri de şöyledir:

İşte dünya küçüldü insanlar bir yerden bir yere çok rahat gidiyorlar artık. Gezmeye gidiyorlar, seyahate gidiyorlar. Ülkemize de geliyor farklı insanlar. Herkes bir yerlerden bir şeyler öğrenerek bilmiyorum kültürler değişiyor sanki. Mesela Noel kutlaması. Değişti mesela. Bizde Noel yoktu eskiden. Hani yılbaşı tamam eğlence yapıyorduk ama. Şimdi nerdeyse Avrupa gibi kutlamalar başladı. İşte bu da iç içe geçmenin bir şeyi bence. Hani ülkemizde yaşayan yabancılardan onlardan belki etkilendik bilmiyorum ya da gidip geldikçe görerek nasıl olduğunu bilmiyorum ama bir şekilde değişiyor.

Ulaşılan görüşlerden hareketle öğretmenlerin görüşlerinin, kültür ve değerlerimizin zaman içerisinde farklı ülkelerden etkilendiği ve kendi davranışlarımızı ve değerlerimizi değiştirdiği yönünde olduğu söylenebilir. Ayrıca öğretmenler tarafından, kültürel değişimin kendi kültürümüzü zedelediği sürece uygun olabileceğini de belirtmiştir.

Dünya ölçeğinde düşünme. Öğretmenlerin küreselleşme tanımlamaları başlığı altında yer alan “dünya ölçeğinde düşünme” ile ilgili olarak öğretmenler tarafından öğrencilerin dünyada kendilerinden başka insanların olduğunu bilmesi gerektiği; bu sayede öğrencinin ufkunun genişletilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, küreselleşme sürecinin son dönemde hız kazandığı, insanların kendi yerel değerlerini unutmadan küreselleşmesi gerektiği, dünyada yaşanan sorunlara tüm insanların kendi sorunuymuş gibi yaklaşması gerektiği ve bu süreçte insanların üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği de elde edilen bulgular arasındadır.

Ö8 küreselleşme sürecinin son dönemlerde hız kazanmasına ve bunun günlük yaşantıya ve insanların bakış açılarına yansımalarına ilişkin görüşler ileri sürmüştür. Ö8’in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Olumlu yanları şey ya şey ben hep şey derim. Arkadaşlarla da konuşurken biz 1500 yıllarda yaşasaydık çiftelerdeyim ben çifteler dışında hiçbir şey görmeyecektim. Dünyam sadece çiftelerden ibaret olacaktı. Şimdi işte 1789 Fransız devrimi ulus devletlerinden kurulmasıyla ben Türkiyeliyim. İşte Türkiye’yi tanıyorsun şey yapıyorsun. Mesela ben bu yaz Paris’e gitmeyi düşünüyoruz. Geçen yaz Midilliye gittik. 85’ lerde böyle bir şeyin bir öğretmenin düşünebileceğini düşünmüyorum. Akıldan bile geçmez yani biz Kars ve Edirne arasında yaşamalıydık. Şimdi dünya bize ait. Dünyalıyız. Küreselleşmenin bu açıdan insanın potansiyeli ve geliştirmesi açısından müthiş olduğunu düşünüyorum ben. Şimdi ben bir öğretmenim ve Paris’e gitmeyi düşünüyorum. Paris’i görmek istiyorum. Benim için özel bir anlamı var. Bunu yirmi yıl önce otuz yıl önce bir öğretmenin düşünebileceğinin düşünmüyorum. Ha gidiyordu insanlar Paris’e ama çok şey yani öyle düşünüyorum ben otuz yıl önceki üst seviyedeki insanların ayrıcalıklarının biraz daha tabana yayıldığını düşünüyorum.

Küreselleşme sürecinde insanın kendi ufku kadar yaşayış biçiminin değişeceğini vurgulayan Ö7’nin görüşleri ise şu biçimdedir:

Ha güzel işte bak. O yönden sorarsan o güzel. Yani bir insanın bir dili varsa bir dil, iki dili varsa iki insan, 3 dili varsa 3 insan gibi düşünmek lazım. Yani çok yönlü olacak. Evrensel düşünecek artık, hani küresel düşünecek bu dünya bir ülke gibi düşünecek. Bakış açısı, ufku genişleyecek, dar bir çevrede kalmayacak ufacık bir yerde, yani bir köyde bir 10-11 yaşında evlenen bir kızın hikâyesi var. Doğudan geliyor. Ondan sonra diyorlar ki sen diyor evlendirdiler seni, nasıl oldu, niye evlendin? İşte evlendik diyor. Daha sonra şehirde gezmeye geliyor, İstanbul’a bazı büyük yerleri görüyor. Şimdi ne düşünüyorsun diyor, “ben dünyanın bu kadar büyük olduğunu bilseydim yani evlenmezdim çıkardım kaçardım” diyor. Yani bir şekilde şey yapardım. Sadece dünyanın bu kadar küçük zannediyordum yani köyü kadar veya o ilçe kadar. Bu açıdan baktığımız zaman hakikatten insanın ufku genişliyor ya. Bir şeyler görünce üretime geçiyor, kafa durağanlıktan hemen faaliyete geçiyor. Şunu da yapabilir miyim, bunu yapabilir miyim, ortam şöyle olabilir mi, böyle olabilir mi her yönden düşünmek lazım

Ö7 ise insanların dünyada yaşanan olaylara dünya ölçeğinden bakmasının sorunları çözebileceğini; aslında insanların birbirinden farklı olmadığını ve aynı dünyada yaşadığını belirtmiştir. Ö7’nin bu görüşleri ise şöyledir:

Dünya bir ülke. Dünya bir ülke olursa yarın da diyecek ki çok küçük şehir bu. Uzay var, mars var, şura var acaba oralarda da yaşam var mı? Daha küçük ya büyük şeyleri daha ufaltığımız zaman beynimizde, ne olacak, sorunları azaltacağız, daha hızlı çözeceğiz dünyadaki sorunları. Birlikte olmak birlikte olmak daha kolay olacak yani ulaşım kolay, diyelim ileride teknoloji sayesinde, ulaşım kolay daha da kılacak mesafeler. Gidemediğimiz yer göremediğimiz yer bizim değildir köyümüz de olsa. Bunun gibi düşünmek lazım. Sonunda farkına varacak ki biz uzaylıyız ama dünyalıyız. Her insan bir atadan gelmiş. Niye biz kavga ediyoruz, barış içinde yaşamıyoruz. Çevresine sorun olmazsa bölgesine, ülkesine, dünyaya da bir sorun teşkil etmez insanlar artık. Çok bütünleşik yaşarız. İşte o küreselleşme mi oluyor o zaman sonuçta bütünleşik yaşam. Ona gelebilir mi dünya şey olarak.

Benzer biçimde Ö8 de, insanların dünyanın birer vatandaşı olduğu bilincine varması gerektiği ve böyle olursa durumun olumlu olduğunu belirtmiştir. Bu görüşünü *“yani dünyadan düşünmek dünyadan bakıyorsun. O anlamda ben küreselleşmenin yani taraf olmak dışında olumluluğunun olduğunu düşünüyorum. Yani insanlar artık Türk, Fransız, Japon, Brezilyalı veya İspanyol olmaktan çıkmalı ve dünyaya doğru yayılmalı. Kendini dünyalı olarak görmeli. Bu açıdan olumlu”* biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde insanların kendi geçmişini kaybetmeden evrensel düşünmesi gerektiği ve bunun öğrencilere verilmesi gerektiğini Ö8 *“İnsanlar tamam köklerine önem vermeli ama yani şey derim mesela çocuklarıma köklerin çok güçlü olmalı dallarınızda çok güçlü olmalı. Köklerin de yerel olmalısınız dallarınızda dünya olmalısınız ama evrensele çıkmalısınız. Evrensel insana çıkmalısınız. Ben çocuklarıma çok bahsederim evrensel insan nedir.”* biçiminde dile getirmiştir.

Ö6 ise dünyadaki sorunlara ilişkin herkesin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği bilincinin öğrencilere verilmesi gerektiğini *“Küresel anlamda da bu dünya bize hepimize. Yani herkes üstüne düşen sorumluluğu yapmak şey de hani sorumluluğuyla geliyor işte doğayı korumak bize hepimize dünya insanları olarak görev düşüyor. Bilgiyi iyi anlamda kullanmak tüm dünya insanları için şart yani küresel anlamda”* biçiminde dile getirmiştir. Ö8’in de dünyada yaşanan sorunları kendi sorunu gibi görüp buna çözümler sunabilmesi ve bu noktada sorumluluk alabilmesi gerektiğini ileri sürdüğü görülmüştür. Ö8’in görüşleri şöyledir:

Şimdi ben orda çocuklara diyorum Tuna’da bir yer yıkılmış da zehir şeye karışıyor ya diyorum niye Roma’daki çocuklar onu düşünmek zorunda. Türkiye’de çocuklar ona çözüm bulamaz mı? Mesela o kitapta Japonya’ya dair sorun verilsin ve çocuklardan çözüm istensin. Bunları şey olarak Japon büyükelçiliğine sunmuşuz. Çok hoş bir şey olur ya da Rusya’daki. Bu çocuklar Türkiye’deki Van depremine dair bir şeyler üretebilir yani. Bunu yapmıyorlar bundan hala uzağız. Bunu yapan ülke var mı bilmiyorum. O yeterli mi değil ama yani o anlamda öyle bir sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Yani yeterlik anlamında hala çok şey yerel.

Dünyaya uyum sağlama. Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre küreselleşmenin bir anlamının da dünyaya uyum sağlamak, çağa ayak uydurmak olduğu söylenebilir. Buna ilişkin olarak öğretmenler hızla değişen dünyaya ayak uydurabilmenin zor olduğu ve bunun için de insanların kendilerini geliştirmek ve yetiştirmek zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, etkileşimin arttığı günümüz dünyasında ülkemizdeki eğitimin bu duruma uyum konusunda sıkıntılar çektiği de belirtilmiştir.

Küreselleşmenin değişen dünyaya ayak uydurmak olduğunu ve insanların bu değişime ayak uydurması gerektiği görüşünü savunan Ö3 bu görüşünü “*Küreselleşme dünyaya uyum sağlamak, ayak uydurmak, kendimizi değiştirmek zamana bağlı olarak bugünü yaşamak geleceği düşünmek diyeyim. Kendini yetiştirebilmek. Dünya çok hızlı geliyor teknoloji çok hızlı geliyor. O yüzden küreselleşmeye ayak uydurmak zorunda*” biçiminde dile getirmiştir.

Çağa ayak uydurma ile ilişkili olarak, bazı öğretmen arkadaşlarının yabancı dil öğrenmenin çok gereksiz olduğunu ileri sürmesinin yanlışlığına değinmiştir. Buna göre, insanların çağın gereklerine uyum sağlaması gerektiği ve dünyaya mal olmuş olguların benimsenmesinde bir sakınca olmadığı belirtilmiştir. Ö8’in görüşleri şöyledir:

İşte çocuk dünyaya çıkamıyor, dünyadan bakamıyor. Yani o zaman şey olmuyor. Yani İngilizce öğrenmenin önemini bilmiyor. Diyor ki, ben buraya İngilizce kursuna gidiyordum. Arkadaşlardan bazıları diyor ki “onlar niye Türkçe öğrenmiyor.” Bu mantıkla bir yere gidemezsin ki. Ben de dedim ki Osmanlı döneminde dedim Hırvatistanlı birisi “ya ben neden Osmanlıca öğreniyorum” dememiştir yani. O dönemin hâkim şeyi neyse insanları İngilizce tamam İngilizlere tamam sevmeyebilirsin, belki, emperyalist diyebilirsin ama İngilizce artık İngilizleri aşmış bir şey. Yani dünyaya dünya yani bize ait olmuş bir şey. Mesela ben hep şey derim. Çocuklara da söylüyorum. Yani Graham Bell Amerikalı değildir bana göre veya Edison Amerikalı değildir, o dünyalıdır, bana aittir. Ya da Giordano Bruno, ya da Galileo İspanyol değildir veya işte Ameriko Vespucci bence İtalyan değildir. Benim açımdan. O bana ait bir şeydir. Artık o insanlar kendi ulusunu, ırkını, yerelliğini neyse aşmış, dünyaya şey olmuş ait olmuş insanlardır. Ya da işte şey Descartes, ya da işte Aristo. Aristo bence Yunanlı değildir. Benimdir.

Dünyanın çok hızlı bir şekilde değiştiği ve buna ayak uydurmanın zor olduğunu belirten Ö4, bu görüşünü “*Dünyaya ayak uydurmak oldukça zor, yetişmek zor daha doğrusu. Bunun için, bizim de çok hızlı hareket etmemiz lazım. Bir şeyleri kaçırmamak bir şeylere yetişmek bir şeyi iyi yapıyorum derken bazı şeyleri yıkmamak, yok etmemek*” biçiminde dile getirmiştir.

Elde edilen bulgulara göre dünyaya uyum sağlama ile ilişkili olarak yukarıda görüşlerine yer verilen öğretmenlerin küreselleşme sürecinde günümüzde hızlı bir

değişim yaşandığı görüşünde olduğu, bu değişime ve dünyaya mal olmuş olgulara karşı olumlu yaklaşılması gerektiği ve bu sürece uyum sağlanması gerektiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Sınırların kalkması. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde görüşme yapılan beş öğretmen, küreselleşmeyi sınırların kalkması olarak tanımlamış; dolaşım hakkının olması, insanların sınırlar olmadan dünyadaki tüm ülkeleri gezmesi gerektiği ile ilgili görüş belirtmişlerdir. Ayrıca, bu başlık altında öğretmenler *Avrupa Birliği* ve yine *Avrupa Birliği* kapsamında bulunan *değişim programlarına* değindikleri görülmüştür. Bu görüşlere, *Avrupa Birliği ve Değişim Programları* altında ayrıca yer verilmiştir.

Sınırların kalkması gerektiği, bu sayede insanların farklı kültürleri tanıyarak kendilerini geliştirebileceklerini Ö12, *“Bence küreselleşme sınırların yavaş yavaş kalkmasıdır. Ki bence kalkabilir de ki kalksın yani. Fazla sınırlar koymak çözüm değil diye düşünüyorum. Sınırlar sadece göstermelik olmalı, herkes her yere gidebilmeli, gelebilmeli, farklı kültürler tanımalı, ya bu insanı olumlu yönde geliştirir diye düşünüyorum”* biçiminde ifade etmiştir. Bununla ilişkili olarak Ö8 de, *Avrupa Birliğinin dolaşım hakkı ile ilgili uygulamalarına ilişkin olarak, “Bu ortak bir kimlik yaratmayla da ilgili onlarınki. Bence o bunlar olumlu şeyler. Yani o sınırların kalkması ve insanların dolaşabilir olması güzel”* biçiminde olumlu görüş belirtmiştir.

Sınırların kalkmasıyla açık toplum haline gelen dünyada yaşanan turistik amaçlı gezilerin etkileşimi artırdığını ileri süren Ö10 da *“Mesela bizim ülkemizden yabancı ülkelere turist olarak giden insanlarımızın orada karşılaştıkları, orada gördükleri yani ya da yabancı ülkelere gelen insanların bizim toplum yapımızdaki gördüklerini mesela ne var. İnsanlarımızla bir ne içerisinde etkileşim içerisinde, sosyal bir etkileşim içerisinde”* biçiminde yaşanan etkileşime vurgu yapmıştır. Buna göre sınırların kalkmasıyla ilgili görüş belirten öğretmenlerin dünyada etkileşimin arttığını kabul ettiği ve sınırların kalkması gerektiği anlamında olumlu görüş belirttiği söylenebilir.

Avrupa birliği. Sınırların kalkması ile ilgili olarak Avrupa Birliği'nin (AB) yapmış olduğu çalışmalara kendisiyle görüşme yapılan iki ğretmen den veri elde edilmiştir. Buna göre, ğretmenler AB'nin üye olan ve üyeliğe aday ülkelerin sorunlarıyla ilgilendiği belirtilmiştir. Ayrıca, Almanya'da yaşamış olan ikinci ğretmen AB'nin dolaşım hakkı, ortak para biriminin olmasının küreselleşme bağlamında değerlendirmesini yapmıştır.

AB'ye üye olan ve üyelik adaylığı bulunan ülkelerin sorunlarına ilişkin olarak Ö8 "AB'nin zaten böyle bir şeyi var. AB'nin böyle bir sistemi olduğu için AB Diyarbakır'daki, Siirt'teki, İstanbul'daki sulama sistemini düşünüyor. Ona dönük bir şey üretebiliyor. Yani yeterlik anlamında hala çok şey yerel" biçiminde görüş belirtmiştir. Ö6'nın anne ve babası yurtdışında yaşamaktadır ve kendisi de onlarla birlikte Almanya'da bir dönem yaşamıştır. Ö6, küreselleşme sürecinde AB'nin yapmış olduğu kimi uygulamaların küreselleşmeye olumlu katkı getirdiğini; ancak bunun dünya geneline yayılmasının şu an için güç bir durum olduğunu vurguladığı görülmüştür. Ö6'nın görüşleri şöyledir:

Küreselleşme yani bu dünyada herkes sınırlar olmadan. Herkes istediği dilediği gibi hür, özgür yaşasın. Amaç o. Ama oluyor mu işte. Bazı yerlerde belki oluyor ama. Hani bir Avrupa biraz belki bunu başarmaya uğraşıyor. Ama bir bakıyorsunuz doğuya hani biraz olmuyor işte değil mi. Üzülüyor insan. Olmalı tabi küreselleşme olmalı. Geçişler serbest olarak. Ya da parasını birleştirdi falan filan. Bu konuda yani bir şeyler yapmaya çalışıyorlar aslında örnek mi bulmaya çalışıyorlar ne yapıyorlar ama. Olunuyor mu bilmiyorum. Hani anneme babama, bizimkiler hala orada yaşıyorlar. Hani kötü etkilerini gördükleri halde dimi. Devam ettirmeye çalışıyorlarsa belki bunun bir faydası olacak diye düşünüyorlar. Olur mu olmaz mı bilmiyorum.

Değişim programları. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde değişim programları ile ilgili olarak ğretmenlerin Erasmus, AB projeleri ve Da Vinci gibi değişim programları ile ilgili görüş belirttikleri görülmüştür. Değişim programları sayesinde öğrencilerin gittikleri ülkelerin kültüründen etkileneceği, Eskişehir'de değişim programları sayesinde çok fazla yabancının olduğunu ve bu değişim programlarının birçok açıdan kişiyi zenginleştireceği, geliştireceği gibi bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca, değişim programlarının dil öğrenmenin ve farklı kültürlerle etkileşimin insanların önyargılarını değiştirme gibi olumlu etkileri olduğu da belirtilmiştir.

Son dönemde Erasmus'la ya da bireysel olarak insanların yurtdışına gittiklerini ve bunun insanları nasıl etkilediğini belirten Ö9, bu görüşünü "Erasmus'u kastediyorum işte okulu bitiriyor gidiyor. Oradaki eğitim alışverişiyle mi dönüyor, yoksa oranın

kültüründen de etkileniyor mu? Tabii ki kültürden de etkileniyor. Mümkün mü etkilenmemesi? Yani yaşantısı orda geçiyor bir dönem veya iki üç yıl. O kadar etkilenip dönüyorlar ki” biçiminde ifade etmiştir.

Ö8 ise Eskişehir’de yabancılarla çok fazla karşılaştıklarını ve bunun değişim programları sayesinde olduğunu; bu tür değişim programları sayesinde farklı ülkelere giden bireylerin gelişeceğini belirtmiştir. Ö8’in görüşleri şöyledir:

Yani bu mesela AB projeleri, Comenius, işte Da Vinci. Mesela geçen gördük, Espark’ta. Yabancıları, İngilizlerdi sanırım. Eşim dedi ki çok fazla dedi Eskişehir’de yabancı olmaya başladı dedi. Dedim ki o da şöyle ilgilidir. Neden acaba filan turistik mi dedi. Dedim ki daha çok şeyle ilgili Erasmus’la ilgili mesela. Çünkü Anadolu Üniversitesi bu konuda çok etkin. E yani şimdi benim bir arkadaşım var. İngilizce kursuna gidiyorum ben. Gerçi üniversiteli çocuk. Şeye gidecek Bologna’ya gidecek. Malzeme Mühendisi. Yani ben başka bir şey göreceğini düşünüyorum. Yaşamı değişecek. Yani dönüşünde farklı bir Oğuzhan olacak. Ha bu İtalya’nın çok ileri, geriliğinden bahsetmiyorum. Bu şey de olabilir. Kenya da olabilir, ya da işte Bangladeş de olabilir. Yani başka yaşamlar görmek, başka hayatlar görmek. İnsanı geliştiren bir şey olduğunu düşünüyorum. Yani zenginleştiren bir şey olduğunu düşünüyorum.

Ö6 ise yurtdışında yaşadığı süre zarfında yabancı dil öğrendiğini, değişim programlarının da hem yabancı dil öğrenilmesinde hem de farklı kültürlerin, farklı insanların da bizim gibi olduğunun anlaşılmasına çok yardımcı olacağını belirtmiştir.

Ö6’nın görüşleri şöyledir:

Dil öğrendim en başta. Çok da güzel öğrendim. Dil şu anda unutmak üzereyim aslında yani hala konuşabiliyorum, ya da anlayabiliyorum ama öyle bir şeyi oldu yani. Aslında keşke hani bu şeyleri de ben bu değişim programlarını falan da çok beğeniyorum yani kültürü görsünler. Kültürlerin korkutmayacağını insanları, farklı yaşayan insanlar farklı dilleri görsünler diye değil mi yani Mahmut. Herkes birbirini daha hoşgörülü olsun. Herkes birbirini sevsin. Kültürler kimseyi kimseye zarar vermez. Ama sanıyorum galiba bu şekilde hani. Ne diyelim yani ekonomik olarak şimdiye kadar olmuş. İnşallah bundan sonra olur. Bence çok güzel her şey. Hem dil öğrenmek açısından. Çünkü dil gerçekten ülkesinde daha iyi öğrenilir bu bir gerçek.

Dünyalı olma. Küreselleşme tanımlamaları altında yer alan dünyalı olma başlığı ile ilgili olarak iki öğretmenden veri elde edilmiştir. Buna göre öğretmenler, küreselleşme kapsamında her insanın dünyalıyım diyebilmesi gerektiğini, hümanist bir yaklaşımla farklı insanlara ve değerlerine saygı duyması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, dünyalı olabilmek için farklı bir dil öğrenmenin de önemine dikkat çekilmiştir.

Ö1 dünyalı olma ve farklı insanlara saygı duyma ve olduğu gibi kabul etmesi gerektiğiyle ilgili görüşler ileri sürmüştür. Ö1’in görüşleri şöyledir:

Yani dünyalı olmak bence. Hani şuralıyım, buralıyım demektense ben dünyalıyım diyebilmeli herkes. Bence küreselleşme böyle olması lazım. Hani ırkçılık olmaması lazım dünyada. Herkesin insan olarak bakılması lazım. Dini, dili, neyi olursa olsun hani sadece insan hani yaratılanı sev yaratandan ötürü şeyini Yunus Emre’nin o söylediğine ben çok

katılıyorum yani. Herkes insan sonuçta kim olursa olsun. Herkes Allah’a hesap verecek. Kendi çapında. Dini beni ilgilendirmiyor, dili de ilgilendirmiyor anlaşabilmek yeter ki. Hani şu savaşımlara karşı özellikle çok şey. Herkesin barış içinde yaşaması lazım. İnsan olmalı herkes bence

Ö8 ise dünyalı olma yolunda yabancı dil öğrenmenin önemini “*Ben 36-38 yaşındayım ve İngilizce kursuna başladım. Öğrencilerim soruyor neden öğretmenim bu yaşta İngilizce kursuna başladınız. Dedim ki dünyalı olmak için gidiyorum. Espri olarak söyledim onlarda espri olmadığını anladılar. İngilizce olur Fransızca olur İspanyolca olur. Yani başka bir dili öğrenmek*” biçiminde ifade etmiştir.

Yabancı dil. Küreselleşme bağlamında yabancı dilin önemine değinen öğretmenler yabancı dilin daha çok teknolojik araçlar yoluyla sağlanan iletişime ve farklı kaynaklara, farklı bilgilere ulaşabilmeye vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu kapsamda Ö8 teknolojik araçlar yoluyla farklı ülkeden insanlarla sağlanan iletişimde yabancı dilin önemine değinmiştir. Ö8’in görüşleri şöyledir:

Yani belli bir yaşa geldikten sonra şu an mesela özellikle İngilizce kurslarını ben teşvik ediyorum. Ya işte ben söylemişimdir size anlatmıştım neden gidiyorum. Dünyalı olmak için. Ve diyorum ki hani çok olanak var. Hani Tayvan’dan bir çocukla tanışıp onunla sohbet edip bir haftalığına onun evine gidip misafir olup, tatili orada yapıyorsanız o kültürü tanıyorsanız işte diğer yerde o sizi Türkiye’ye geliyorsa ve burada bir hafta yaşıyorsa ve birlikte bir şeyler yapıyorsanız facebook o zaman daha anlamlı bir hale bürünür. O zaman ben de facebook’a üye olurum ve işte insanlarla şey yaparım.

Ö7 ise öğrencilerin teknolojik araçları kullanarak yabancılarla daha çok iletişime geçtiğini ve bu süreçte öğretmenlerin de kendilerini geliştirmeleri gerektiğini “*İnsanlar artık çok hızlı bir şekilde iletişim kurabiliyorlar. Yabancı dili olan çocuklar var olmayanlar bile artık çevirilerle değişik programlarla etkileşim oluyor. Herhalde eğitim süreci sürekli yinelenecek bizde ona ayak uydurabilirsek öğretmen olacağız uyduramazsak geri planda duracağız*” biçiminde dile getirmiştir. Ö10 ise yabancı dil bilen insanların daha çok kaynağa ve daha çok bilgiye ulaşabileceğini “*Mesela bugün bir İngilizce dilin varsa ne oldu çok kaynaktan yararlanabiliyorsun, birçok kaynağa ulaşabiliyorsun. Yani haber olarak, yorum olarak, kim nerede ne söylemiş hepsi anında ajanslarına da düşüyor. Mesela bilgisayar açık*” biçiminde belirtmiştir.

Evrensel barış. Ö1 insanların olduğu gibi kabul edilmesi gerektiği ve farklılıklardan dolayı dünyada yaşanan savaşların olmaması ve barışın sağlanması gerektiği gibi görüşler ileri sürdüğü görülmüştür. Ö1'in görüşleri şöyledir:

Bence küreselleşme böyle olması lazım. Hani ırkçılık olmaması lazım dünyada. Herkesin insan olarak bakılması lazım. Dini, dili, neyi olursa olsun hani sadece insan hani yaratılanı sev yaratandan ötürü şeyini Yunus Emre'nin o söylediğine ben çok katılıyorum yani. Herkes insan sonuçta kim olursa olsun. Herkes Allah'a hesap verecek. Kendi çapında. Dini beni ilgilendirmiyor, dili de ilgilendirmiyor anlaşabilmek yeter ki. Hani şu savaşlara karşı özellikle çok şey. Herkesin barış içinde yaşaması lazım. İnsan olmalı herkes bence.

Dünyanın küçülmesi. Bu konuda görüş belirten öğretmenler tarafından dünyanın artık eskisi gibi olmayıp ulaşım olanaklarından dolayı küçüldüğünü, öğrencilerin de günümüzde buna uyum sağlamış olduğunu; ancak kendilerinin hala uyum sağlamada zorlandıklarını belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin, küçülen dünyada önce kendi ülkelerini daha sonra da dünya ülkelerini tanıması gerektiği de belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak emekli olduktan sonra özel bir okulda sınıf öğretmenliği yapan Ö3, geçmişten bu yana öğretmenlik deneyimlerinden yaptığı çıkarımlarla yaşanan değişim dikkat çekmiştir. Buna göre, teknolojinin gelişmesi, dünyanın küçülmesi ve insanların bakış açıları göze çarptığı söylenebilir. Ö3'ün görüşleri şöyledir:

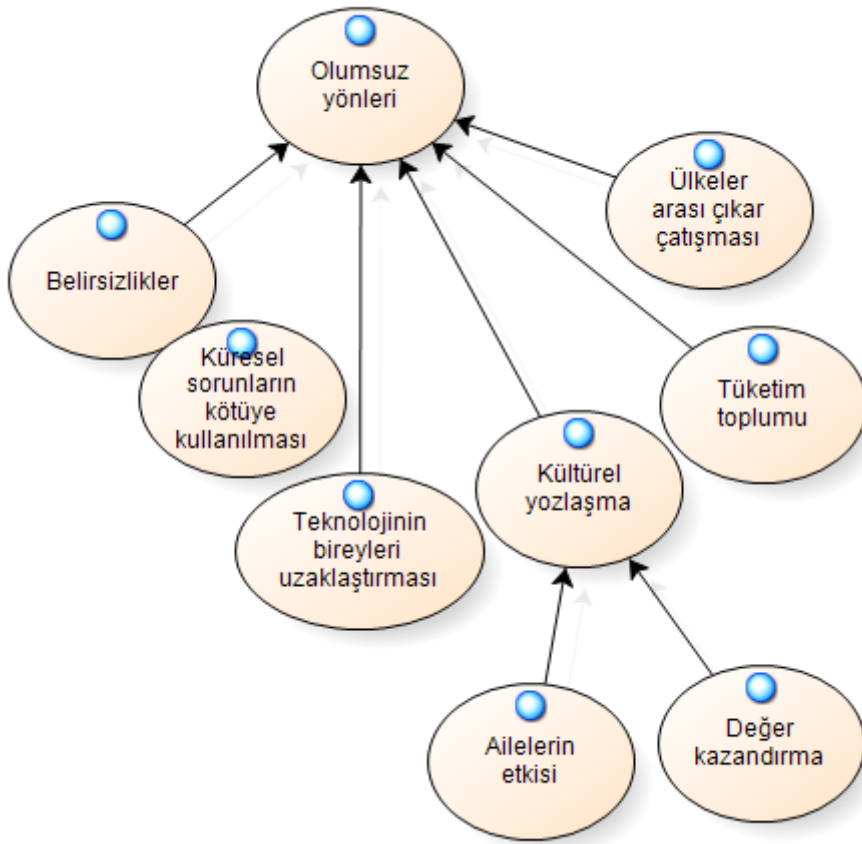
Eskiden veremiyorduk. Sadece konumuzu veriyorduk. Araç gereç materyal az zaten böyle. Televizyon dahi yok yani sınıflarda televizyon hiçbir şey yok. Yurt dışına çıkan o şekilde zaten çok uzak artık dünyadaki ülkeler çok yakın şu anda. Yani çok uzak olarak görüyor. İletişim kolaylaştı tabi. Konular daha çok yani artık dünyayla bağlantılı. Dünya küçük eskiden öyle değildi. Dünya büyüktü ulaşılamazdı her yere çocuklarda bunun bilincindeler... Bilincindeler yani uzak görmüyorlar. Bana çok uzak gelen yerler bugün onlar abartısız yani annemde bugün işte şurada sabah Belçika'ya gitti diyor. Anadolu üniversitesindeki öğretim görevlileri gidiyor. Bana hala bugün bile. Bırakın dünyayı yurtiçinde bile olsa çok uzaktı. İşte ben örneğin mesleğe başladığımda beni ben ailem göndermedi ailenin tek çocuğuydum. Olmaz kesinlikle taa gideceksin bir tane Diyarbakır'da kesinlikle olmaz. Yapma çalışma işte bir bankaya girer çalışırsın. O şekildeydi ama şimdi iki üç saatte Avrupa'ya gidebiliyorsunuz. Çocuklar artık bunun bilincinde çocuklarda farkındalar. Yani çocukların bakış açısıyla benim bakış açım çok farklı.

Benzer biçimde kendisiyle yapılan 2. görüşmede de Ö3 insanların farklı nedenler ve yollarla farklı ülkelerle etkileşime geçmesinin çok kolay bir hal aldığı ileri sürmüştür. Ö3'ün bu görüşleri ise şöyledir:

Dünya küçüldü gerçekten de öyle. Geçen görüşmemizde de söyledim. Yani bugün çok uzakta gibi görünen bir yer çok yakın çok yakın diyeyim. Eskiden bir yerden bir yere gitmek zaman almaktaydı ulaşım araçlarının kolaylaşması ile dünya küçüldü. İnsanlar artık değişik ülkelerden rahatça fikir alışverişinde bulunabiliyorlar. Bugün bir araya geliyorlar. Sportif karşılaşmalar için yurtdışına gidiyorlar. İşte çeşitli yarışmalar için gidiyorlar. Şarkı yarışması için gidiyorlar. Spor müsabakaları için gidiyorlar. Çalışmak için gidiyorlar. O yüzden dünya küçüldü eskiden çok kısa bir yer gözümüzde büyürken şimdi değil.

Ö1 ise, öğrencilerin bu sürece hazır olmaları gerektiğini ve bu süreçte öncelikle kendi ülkesini daha sonra da dünya ülkelerini tanıması gerektiği ile ilgili görüşlerini “Küreselleşmede çünkü her anlamda hazır olması lazım. Artık ülkeler dünya küçülüyor diyeyim yani. Öyle olunca da her açıdan insanların dünyayı yakından tanımaları lazım. İlk önce tabii ülkemizi bilmeleri lazım çocukların. Yani ülkemizde kendi kültürümüz. Ondan sonra diğer ülkelerin kültürlerini” biçiminde dile getirmiştir.

Olumsuz Yönleri

Şekil 4. Küreselleşmenin olumsuz yönleri

Şekil 4’de görüldüğü gibi kendisiyle görüşme yapılan öğretmenlerin küreselleşmenin olumsuz yönleri ile ilişkili görüşlerinin “Belirsizlikler, küresel sorunların kötüye kullanılması, teknolojinin bireyleri birbirinden uzaklaştırması, kültürel yozlaşma, tüketim toplumu, ülkeler arası çıkar çatışması” biçiminde şekillendiği görülmüştür. Ayrıca, kültürel yozlaşma ile ilgili olarak da “ailelerin etkisi, değer kazandırma” biçiminde iki koda ulaşılmıştır.

Belirsizlikler. Küreselleşme sürecinde yapılmaya çalışılanların tam olarak netlik kazanmadığını ve ileride nasıl bir formata bürüneceğinin belirsizliğine ilişkin görüşler belirtilmiştir. Bu durumun ülkeler ve insanlar için çok büyük fırsatlar getirebileceği gibi çok büyük eşitsizlikler de doğurabileceği görüşü ileri sürülmüştür.

Ö7, kendisiyle yapılan ilk görüşmede küreselleşmenin getirmiş olduğu belirsizliklere vurgu yaptığı görülmüştür. Ö7'nin bu görüşleri şöyledir:

Yani bu globalleşme bir yüzyıl sonrası bir iki yüzyıl sonrası dünyanın hali nasıl olacak? Ülkeler devamlılığını koruyabilecek mi yoksa tek norma mı geçecek teknoloji sistemleri nasıl olacak? Post modern bir düşünceye sahip olup değişecek mi? Okullarda öğretimden çok eğitime mi dönecek yani karma karışık bir şeyler var. Değil mi yani çok ileriye baktığımız zaman herhalde bunun bir alt yapı çalışmaları olması lazım.

Kendisiyle yapılan 2. görüşmede de bu belirsizliğe tekrar dikkat çeken Ö7 küreselleşmeye ilişkin tek bir görüşün olmadığı; olaya farklı açılardan yaklaşıldığını vurguladığı görülmüştür. Yaşanan bu söylem farklılıklarının ortak paydada buluşturulması ve bu süreçte eğitimin önemli bir rolü olduğuna dikkat çeken Ö7'nin görüşleri şöyledir:

Öyle bir şey diyorlar işte dünya, yeni düzen falan. Herhalde yeni bir düzen oluşturmaya çalışan insanlar var. Bunlar ama farklı yerlerdeler. Atomda bir yere gelememişler. Hani Fizik 'ten bahsedersen, Fizik 'ten girersen, uzayın başka bölgelerinde 10-15 kişinin bir düşüncesi var veya 10-15 ülkede fikir adamları var. Herkes kendi tarafına doğru çekmeye çalışıyor yeni düzeni. Bu nasıl sağlanır bilmiyorum. Yani ortak paydayı bulmak lazım. Karışıklıklar var. Ta eski inanışlardan günümüzün inanışları, yeni çıkan türeyen inanışlarda da bir ortak paydayı bulup, hani ortak değerler neydi: din, dil, kültür falan. Ortam yakalamak lazım birlikte olabilmek için. Bazı kişiler bunu yapmaya çalışıyorlar, bazı insanlar da artık şey yapıyor bunu yani değişik bir elinde silah olarak kullanmak istiyor. Eğitimle mi olur bu? Bence eğitim %95 faydası olur bu küreselleşmede, bu yapılanmada.

Ö8 ise küreselleşme sürecinin insanlık için bir dönüm noktası olabileceğini belirtmiştir. Bu anlamda doğru anlaşıldığında dünyadaki refah düzeyi çok yükselebilecek; yanlış anlaşıldığında ve uygulandığında da insanlar arası gelişmişlik düzeyi farkı bir uçuruma dönüşebilecektir. Ö8'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Ben küreselleşmenin insanlık için önünde çok müthiş potansiyeli olduğunu düşünüyorum. Ama doğru algılanmasa ve doğru evirilmese insanlık için çok büyük bir tehdit olduğunu düşünüyorum. Ama biraz şeye girecek siyasiye girecek. Yani biz bu yaratılan şeyi insanlığın önünde çok ciddi potansiyele de dönüştürülebilir. İnsanlık için şeye de dönüştürülebilir. Mesela örnek vereyim. Mesela Afrika'yı açılığa terk edebiliriz. Yani Roma'daki gibi köleler çıkabilir ortaya. İşte alt kültürler. Çin'de insanlar iki dolara çalışıyor. Veya aylık on dolara çalışıyorlar. Ama dediğim gibi insanlar açısından çok önemli potansiyellere de sahip... Dediğim gibi şey ters dönüşecek bir şey olursa ben insanlar için zararlı olacağını düşünüyorum. Yani şey anlamda işte bakıyorsunuz bir yandan da en zenginle en fakir arasındaki bilmem ne on kat daha artmış. Tamam, dünyada para oluşuyor zenginlik

oluşuyor ama bunun çok adil dağılımı yok... O anlamda söylüyorum yani ben olumlu buluyorum küreselleşmeyi ama bu diğerini birinin diğerinin ezeceği bir şeye dönüşmemeli.

Küresel sorunların kötüye kullanılması. Küresel sorunların kötüye kullanılmasına ilişkin olarak görüş belirten iki öğretmen, dünyada yaşanan politik olayların ülkeleri nasıl etkilediğine, yaşanan küresel çevre sorunlarına ve tüm dünyayı ilgilendiren sağlık sorunlarında bazı bireylerin ya da kurumların çıkarları uğruna insanları tehlikeye atmasına değinmişlerdir.

Ö10'un Arap Baharı olarak bilinen olayların gelişim sürecinde ülkelerin birbirinden nasıl etkilenmesini küreselleşme bağlamında ele aldığı görülmüştür. Ayrıca, ülkeler arası çıkar çatışmalarından kaynaklanan savaşları ve çevre problemlerini küreselleşmenin olumsuz etkileri olarak ileri süren Ö10'un görüşleri şöyledir:

Ülkelere nüfuz etme mesela şu anki şeyde en yakın Suriye'deki olaylar mesela. Suriye'deki olayları, küresel olarak, küresel aktörler kim Birleşmiş Milletler diyorlar da Amerika diyelim biz bunun adına. Amerika hepsine şey yapıyor orada etkiliyor. Türkiye'yi etkiliyor, artı oradaki mesela olan olayları bütün dünyaya anında geçerek infial yaratıyor. Oradakilere karşı bir cephe oluşturabiliyor. Kendi hakkı kendisinin görüşlerini empoze ederek veya kendi yanına kendisine yandaşlar bularak şey yapabiliyor. İlişkileri ülkeler arasındaki ilişkiler neye dayalı. Şu anda karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı. Dostluk yok. Karşılıklı çıkar ilişkisi. Ne? Sen bana bir şey verersen ben de sana. Karşılıklı al gülüm ver gülüm. Ha bana bunu yapmadın ben de zamanında bunu yapmayacağım. Başına çuval geçireceğim. Fırsatını bulursak biz de geçireceğiz. Bulamazsak sineye çekeceğiz. Ne zaman. Unutulmayacak. Belli bir süre gidecek. E ne oluyor burada ekonomik olarak mesela Arap baharı dediler. Libya'daki şeylere karşı Tunus'taki mesela oradaki şeyleri değiştirdiler. Neyle oldu bu yine küreselleşmenin sayesinde oldu. Yok, o Arapları başkaları dolaylı yollardan destekledi, hükümetler şey yaptı, yıktılar. Küreselleşme başka ne oldu. İklim olaylarını değiştirdi, dünyayı tehdit eder vaziyete getirdi. Kara delikti şeydu buydu, mesela atmosfere salınan o gaz salınımı var. Adam mesela Amerika hala bunu imzalamıyor. Başkalarına imzalattıyorlar, şey yapmıyorlar. Bu şekilde. Küreselleşme dünyada işte.

Geçtiğimiz yıllarda yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen domuz gribi ile ilişkili olarak Ö1, yaşanan durumun kendi küreselleşme algısını değiştirdiğini belirtmiştir. Ö1'in görüşleri ise şöyledir:

Bu da küreselleşmedir bence aslında bir anlamda. İnsanıya faydalı olmak, küreselleşme bir anlamda da. Yani bu domuz gribi aşılarda hani farklı şey yaptılar ya domuz gribi var işte aşılarda kullanmazsanız işte ölümcüldür şu bu. Yalan bir şey çıktı biliyorsunuz. Bundan da birçok insan özellikle o Dünya Sağlık Örgütündeki doktorlar falan hesaplarında bir sürü kabarma olmuş hani. Televizyonlardan izlediğimiz. Bu da bence işte ne diyeyim insanların iyi niyetini kötüye kullanmak. Bu da işte küreselleşmeye bence tam ket vuruyor. Yani o zaman kimse kimseye güvenmeyecek. Küreselleşiyorsak da birbirimize güvenmemiz lazım, birbirimize hani daha yakın olmamız lazım, insanı insan gibi sevdiğim gibi insanı insan olduğu için sevmek lazım ama şöyle yapıldığı zaman da ister istemez "bu mu küreselleşme, eğer buysa istemiyorum" diyorsun hani bir yerde de. Aşı gönderilmiş. Hatta bazı ülkelerin işte insanlar kullanmadığı için ellerinde kaldı. Geri gönderdiler. Yani çok büyük paralar dönmüş ekonomik açıdan. Yani ekonomik açıdan insanları kullandıkları zaman bilmiyorum bence küreselleşme o zaman bence sağlıklı olmuyor.

Buna göre, bu konuda görüş belirten öğretmenlerin küreselleşme sürecinde tüm dünyayı ilgilendiren sorunlara karşı güvensizlik duyduğu, ülkeler arasında yaşanan olayların çıkar ilişkisine dayandığı ve güçlünün zayıfı ezdiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Teknolojinin bireyleri birbirinden uzaklaştırması. Ö10, teknolojik araçların evlere girmesiyle bireylerin toplumsal yaşamdan uzaklaştığını belirtmiştir. Özel bir okulda sınıf öğretmenliği yapan emekli öğretmen kendi geçmiş yaşantısıyla günümüz arasında karşılaştırmalar yapıp, yaşanan değişimde teknolojinin etkisine vurgu yapmıştır. Ö10'un görüşleri şöyledir:

Mesela bu teknolojik aletler olmadan önce insanlar birbirlerine daha yakındılar. Daha da şey yapıyordu. Şimdi teknolojik aletler televizyon bilgisayar ondan sonra internet falan çıkınca ne oldu herkes birbirinden uzaklaştı. Televizyonun iyi yönü, eğitici yönlerini artık daha ikinci plana itip; eğlence yönünü insanları birbirinden ayıran yönüne geldik. Mesela şimdi ne var. Kimse kimsenin evine ne yapmıyor eskisi gibi, gitmiyor. Niye? Bugün televizyonda şu dizi var, yarın bu var. E haftayı paylaştık. Her gün bir her güne bir şey var. Ondan sonra. Ya da çocuk ya da büyük kim olursa olsun internetten eğer ödevi falan varsa yapıyor, yaptıktan sonra kalan kısmını da bilgisayarda oyunla değerlendiriyor. Yatıncaya kadar. Oyun oynuyor, şey yapıyor. Ya da hani kitap okumayı falan biraz törpüledi. Okutmuyor.

Ayrıca, Ö10 kendi geçmiş yaşantısıyla günümüz arasında karşılaştırmalar yapıp, yaşanan değişimde teknolojinin etkisine vurgu yaptığı görülmüştür. Ö10'un bu konudaki görüşleri de şöyledir:

E bozdu. Değiştirdi. Eski mesela bizim dönemimizden bize çocukken evlerimizde televizyon yok. İlk televizyon bize mesela kaçalarda geldi 1976. Köye. Elektrikle beraber geldi. 76'da geldiğinde ondan önce mesela biz arkadaşlarımıza gidiyorduk, arkadaşlarımız bize geliyordu. Evimize büyükler gelip sohbetler, muhabbetler ederken sonradan artık yeni televizyon alınan evlere toplanılmaya başladı. Herkes susuyor dinliyor, televizyona herkes oraya odaklanıyor. Orada ne var. Şu şuna buna ondan sonra bitti. Sohbeti de bitirdi. Herkes mesela evler güne gidiliyor, geldiği zaman "hoş geldiniz nasılsınız iyi misiniz daha da nasılsınız iyiyim" ha şurada şu var burada bu var. Sürekli bu teknolojik aletleri biraz bizi çok bağımlı hale getirdi bizi ona kendisine. Biz onu idare etmiyoruz da o bizi idare eder duruma geldi gibi.

Benzer biçimde Ö3 de teknolojik gelişmelerin bireyler arasındaki iletişimi azalttığını belirtmiştir. Buna göre her yaş düzeyi kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda teknolojiye merak salmakta ve aile içi ve aile dışı iletişim azalmaktadır. Ö3'ün görüşleri şöyledir:

İnsan iletişimleri yalnız azalıyor. Bunu da söyleyeyim. Teknoloji insan iletişimlerini azaltmakta, insanlar birbirinden uzaklaşmakta o da olumsuz etkileri. Örneğin ben

televizyon diyeyim size. Eskiden biz çocukken aileyle daha iyi bir iletişim içerisindeydik. Komşular daha iyi iletişimdedi. Veya evde de aynı şekilde bugün her odada bir televizyon var. Yerine göre bilgisayar da öyle. Çok sayıda var. Anne kendi dizisini seyrediyor. Baba kendi maçını seyrediyor. Çocuk kendi belgeselini izliyor. Aile de dahi kopukluklar var. Bireyselleştik. Yani bu aileden başlıyor diyeyim. Yani bu da iletişimde kopukluklar var. Birbirimize olan o eski değerlerimize bağlılığımız azalmaya başladı. Aileden başlayarak yani bu çevrede komşu komşuyu tanımıyor artık. Ben karşımda oturan kimseyi bilmiyorum. Daha bilmiyorum. Eskiden böyle değildik. Bu olumsuzlukları da var. Size yani ailede bile bugün iletişimsizlik var. Diyorum aile bağlarında bir azalma var. İnsan ilişkileri değişti yani insanlar teknoloji insan ilişkileri azalttı. İletişimi azalttı. Bunun değiştirebiliriz. Aile ilişkileri komşuluk ilişkileri hepsini azalttı. Teknoloji tamam çok güzel ama bilgisayar ya da bir televizyon insanlar arasındaki iletişimi azaltmakta.

Kültürel yozlaşma. Ayrıca, kültürel yozlaşma bağlamında öğretmenler ailelerin bu konudaki etkisine ve öğrencilere kazandırılması gereken değerlere değinmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri çoğunlukla öğrencilerin değerlerinin ve davranışlarının eskiye nazaran çok değiştiği yönündedir. Bu değişimde teknolojinin ve batı kültürünün ülkemizdeki etkilerinin önemli olduğu belirtilmiştir. Küreselleşmenin kültürümüze olan etkisine ilişkin Ö4, öğrencilerin kendi kültürümüze olan ilgisizliklerini vurgulamıştır. Buna neden olarak da öğrencilerin çok fazla internetle, yabancı müziklerle ilgilenip batının yaşam tarzını örnek almasını göstermektedir. Bununla birlikte gelişimin şart olduğunu ancak bunu yaparken de kendi kültürümüzü sonuna kadar korumamız gerektiğini belirtmiştir. Ö4'ün görüşleri şöyledir:

Çünkü yabancı müzikler, oyunlar çok fazla girmiş durumda. Hani biz batıyı örnek alalım derken alınmaması gereken şeyleri de aldık sanırım. Ya da hayatımıza girdi o herhangi bir şekilde. Bu koşullarda da internetin bulunduğu ortamda da girmemesi gibi bir şey olamaz zaten. Ama dediğim gibi hani bazı şeyleri yok etmeden biz kendi anelerimizi, örf ve adetlerimizi sevelim ya da sevmeyelim, beğenelim ya da beğenmeyelim ama korumak zorundayız, onları mutlaka, yazılı mı olur, sözlü bir takım önlemler alarak mı en güzel bu yazılı olarak sağlanabilir. Hazırlanan kitaplarla yapılıyor gerçi bu tür çalışmalar ama ne kadar yeterli olur ya da yeterli olabilir mi? Endişem ilerde bunların tamamen yok olması

Öğrencilerinin kendi kültürlerini beğenmeyip batı kültürünü benimsediğini ve böyle yetiştiğini belirten Ö4, geçmiş yıllarda 23 Nisan etkinlikleri kapsamında hazırlanan halk oyunlarında öğrencilerin kendi kültürel kıyafetlerini giymeyi reddettiklerini belirtmiştir. Ö4'ün bu konudaki görüşleri de şöyledir:

(Batı kültürü) Yerleşti. Hızla yerleşti yani. Her şeyini aldık, her şeyini yaşantımıza, yaşantımızın içine girdi. Çok fazla girdi. Güzel tabi, çocuklar onları da öğrenecekler, onları da yapacaklar ama böyle mi olmalıydı. Çok fazla. Şimdi biz basit örnek vereyim. 23 Nisan çalışmasında çocuklar bu bir Milli bayram, çocuk bayramı. Önceki yıllarımızda yaşadık. Bu yıl işte daha çok yabancı ülkelerin dansları sanıyorum ele alınacak. Öyle bir gösteri hazırlanıyor. Bundan önceki yıllarda halk oyunlarımız, yörelere göre halk oyunlarımız canlandırıldı. Çocukların isyan ettiğini gördüm ben. Hiç daha önceki öğrencilerimde böyle

bir şey yaşamamıştım. Hiç hem de. Halk oyunu oynamamakta direndiler. O giysileri giymemekte direndiler. Bu çok yanlış bence.

Ö10, insanların saygı kavramının günümüzde değiştiğini ve bunda ailelerin ve toplumun da etkisinin olduğunu belirtmiştir. Geçmişten bugüne ülkemizdeki insanların bazı değerlerinin değiştiğine ilişkin gözlemlerini dile getiren Ö10'un görüşleri şöyledir:

Ya mümkün olduğu kadar yapmaya çalışıyoruz ama tam olarak mesela istediğimiz, mesela toplumda birbirine karşı hoşgörü, birbirini seven, sayan. Birçok değerimiz ne oluyor yitip gidiyor. Büyüklere saygı, yok. Bitmiş. Bitmek üzere yani. Kimse hep ben diye gezmeye başladık artık. Eskiden bir büyüğümüzü gördüğümüzde ayağımızı uzatıp oturmazken, şimdi rahatlıkla uzun da oturabiliyoruz. Yer de vermiyoruz. Ha aynı şeyi bir belediye otobüsünde veya tramvayda yaşlı biri geldiği zaman anne çocuğunu iç tarafa oturtuyor öbür tarafa bak diyor. Sakın kalkma diyor böyle şey yaparak. E bu bilmem iyi bir şey midir, değil.

Ö10 da kültürel yozlaşmada teknolojik gelişmelerin etkili olduğunu ve kültürlerin birbirinden farklı olup; olduğu gibi kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, değerlerimizde yaşanan değişim ve insanlarımızın benmerkezciliğe dikkat çeken Ö10'un görüşleri şöyledir:

Şu bizim toplum yapısıyla bağdaşan veya bağdaşmayan şimdi batı kültürü bu televizyonların, iletişim araçlarının, çok çabuk şey yapması oradaki sosyal yapıyla mesela bir Alman ailesindeki sosyal yapıyla, bir Türk ailesindeki bir değil. Bizde mesela çocuk 18 yaşına geldiğinde ben eve gelmiyorum diyebiliyor mu? Normalde. Hani kanunen reşit olmasına rağmen diyemiyor değil mi? 25 yaşında olsa ben şu anda çocuğumu gece saat 10 olduktan sonra telefonla arıyorum, gel artık diye. Ama onlarda o şekilde değil... Bazı iyi yönde olan değerlerimiz değişiyor. Sevgi, saygı azalmış, iyice ne yapmışız bilmiyorum biz çok aşırı bireyci olmuşuz herhalde hep benci. Benden başkası yok. Aşırı benleşme de bilmiyorum bence yanlış. Başkası için doğru olabilir ama bence. Ha bireyselleşecek, birey kendisini mesela her türlü şey olarak kanıtlayacak özgüveni olacak şeyi olacak ama karşısındaki insana da biraz saygısı olacak diye düşünüyorum. Yani her şey tamam özgürüm de aşırı sınırsız bir özgürlük değil. Biz herhalde sınırsız bir özgürlük arıyoruz her şey bana. Ya da veremiyoruz diyeyim. Veremediklerimizin içerisinde karşımızdaki insanlara saygılı olmayı yani topluma saygılı olmayı beceremiyoruz gibime geldi. Ben öyle düşünüyorum yani.

Benzer biçimde Ö5 de öğrenci profilinin değiştiğini, öğrencilerin değer kavramının geçmişe göre farklılaştığını ve bencil insanların yetiştiğini belirtmiştir. Ö5'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Öğrenci profili tamamen değişti. Eskiyle çok farklı hep yenilere ayak uydurmak uğruna ne bileyim birtakım değerlerden vazgeçildi. Manevi değerler çok azaldı bencil bir toplum yetişiyor gibi geliyor bana. Kendini düşünen. Ama eskiden bu böyle değildi. Daha çok insanlar birbirini düşünüyordu. Eski şeyleri hatırlarsak eskiden kapısı açık yatarmış herkes. Kendinden emin, hiç bir korkusu olmadan. İnsanlar satışlarını yaparlarmış hiç dükkanını açık bırakıp gidermiş. Ama şu anda o yok. Çok tamamen bencil insanlar var. Herkes kendini düşünüyor. Hırslılıktır bilmem nedir hepsi had safhada. Tamam, küreselleşme güzel ama birçok sorunu da birlikte getiriyor diye düşünüyorum.

Ö11 de küreselleşmenin kaçınılmaz olduğunu ancak özentiliğin yanlış olduğunu vurgulamıştır. Ö11 bu görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Kültürü etkiliyor mesela benim de kızdığım bazı şeyler var ama ya ama şey dediğim gibi bazı şeylere engel olmak mümkün değilse yani o zaman ayak uydurmak lazım. Ya her anlamda ki yani mesela belki şöyle bir şey. Ben şeyden hoşlanmıyorum. Böyle bir Avrupa sevdasından hoşlanmıyorum açıkçası. Küreselleşme gerekli artık mümkün değil. Yani öyle kapalı duvarlar içinde yaşamıyor insanlar ama. Ya artık ya nasıl ifade edeyim bilmiyorum. Bir her şeyin bir ayarı olması gerektiğini düşünüyorum. Fazlası zarar, azı da zarar. Ama o düzeni tutturmak lazım. Ne kültürümüzü kaybedelim, ne de küreselleşmekten geri kalalım.

Benzer biçimde Ö1 de etkileşimin kültürler arası benzeşmeye neden olduğunu belirtmiştir. Bu konuda Ö1 “*Hani toplumlar ne kadar insanlar küreselleştikçe kendi fikirlerini de yavaş yavaş zamanla unutuyorlar, kendi benliklerini kaybetmeye başlıyorlar bence. Farklı kültürlerle karşılaştıkça onun kültürüne uyum sağlamaya çalışıyor, kendi kültürü zamanla yok oluyor. Onları yaşatmak için de işte değerlerimize sahip çıkmamız gerek*” biçiminde görüşlerini aktarmıştır.

Ailelerin etkisi. Küreselleşmenin etkileri bağlamında Ö4, öğrencilerin çok fazla uyarıcıya maruz kaldığını ve bu konuda ailelerin de olumsuz anlamda etkileri olduğunu belirtmiştir. Buna göre, aileler çocuklarına kendi kültürünü aktarması gerekirken farkında olmadan çocuklarının kendi kültüründen kopuk yaşamasına neden olmaktadır. Ailelerin bu konudaki olumsuz etkilerine ilişkin Ö4’ün görüşleri şöyledir:

Kültürle ilgili çok da üzerinde duruyoruz ama. Çocukların bu konuda ben ilgisiz olduklarını görüyorum, bunu da ailelere bağlıyorum. Ha yani bunun altındaki etken aileler. Şimdi ailelere bir şey diyemiyorsunuz. Yani çocuk istemiyorsa ailesine soruyorsunuz, “Ama hocam bunu da öğrensin” diyor. O zaman bir şey diyemiyorsunuz. Ya da bir şey yapamıyorsunuz.

Değer kazandırma. Görüşülen öğretmenler öğrencilerin değer algıları ve davranışlarının son dönemde çok değiştiğini, değer algısının öğretmenlerin kendi zamanlarındaki gibi olmadığını vurguladıkları görülmüştür. Eskiye nazaran öğrencilerin kendilerini çok daha iyi ifade ettiklerini; ancak öğrencilerin çok fazla bencil oldukları ve kendilerini üstün gördükleri belirtilmiştir.

Öğrencilerin eskiye göre çok daha gelişmiş bir halde karşılıklarına geldiğini belirten Ö9, bununla birlikte öğrencilerin bencilleştiklerini, benlik algılarının çok yüksek olduğunu belirtmiştir. Buna ilişkin kendi geçmiş hayatında gördükleri ile kendi sınıfında karşılaştığı bir olaya ilişkin olarak ortaya koyduğu görüşleri şöyledir:

Özgüvenleri gayet güzel. Sorgulayan bir nesil yetişiyor. Zaten istediğimizde bizim o. Ben merkezli olsun işte ay pardon öğrenci merkezli olsun. Ama bunu davranışlarında da istiyorlar. Davranışlarda bir yerde durmaları gerekir. Birbirlerini incitmemeleri açısından. Ondan sonra kendinden küçüklerin, yani küçük sınıflara eğilimleri açısından. Daha iyi şeyler oluyor ama geçmişteki nesille şimdiki nesil arasında şöyle bir fark var. Geçmişte ben şöyle diyordum. Çok baskı vardı. Ben kendi zamanım. Bizde çok baskı vardı. O baskı nedeniyle biz düşündüğümüzü pat diye söyleyemezdik. Şimdiki söyleyor, güzel artı. Ama biz büyüklerimize karşı saygıda, sevgide, küçüklerimize sevgide büyüklerimize saygıda daha normaldik. Şimdiki de o biraz düşük gibi geliyor bana. Yani daha az gibi geliyor. Neden? Herkes daha hep kendini düşünüyor ben merkezli bir nesil yetişiyor. O ben merkezli neslin birbirlerini incitiyorlar zaman zaman. Hem de büyüklere olan saygı sevgi bizim ananemize göre değişiyor. Hem de küçüklere karşı koruma çok farklı. Mesela küçüğünü incittiği zaman hadi yavrum kuzum üzüldü bak küçüğün özür dile” dedin mi gururu inciniyor mesela. Ben bunu gurur incinme olarak algılamıyordum önceden. Biz öyle yetişmiştik. Hani özür dilemesi insanı yüceltir diye öğrettilerdi bize. Burada mesela çocuklar rahatsız olabiliyor, gururları inciniyor. Özür dilemek istemiyorlar. Bunu size söyleyebiliyor çocuk. Zaten dilemediği zaman anlıyorsunuz hani neden dilemediğini, dilemiyor. Sonra anne geliyor arkadan çok gururlu dilemek istemiyor. Şimdi bilmiyorum. Farklı. Geçmiş nesille şimdiki nesil. Artıları da var eksileri de var. Yani görüş farkı yani bilmiyorum. Artılar da güzel ama bu eksi bence mi eksi sizce mi eksi. Şimdiki nesil ne düşünür bunu bilemiyorum.

Ö12 ise bir etkinlik dolayısıyla okullarına gelen özel bir okuldaki öğrencilerin davranışlarının değer ve davranış açısından çok farklı olduğunu belirtmiş; buna neden olarak da o öğrencilerin istedikleri her şeye ulaşabilmelerini göstermiştir. Ö12'nin görüşleri şöyledir:

İşte her şeyi hazır bulması bence olumlu etkilemiyor diye düşünüyorum. Sonra mesela saygı konusunda da davranış konusunda da yetersiz olduklarını görüyorum. Yani maddi güç, o çocuklarda her şeyi yapabilme, her istediğini alabilme özgürlüğünü hat safhada olduğunu hissettiriyor sanıyorum. Özgüven çok aşırı. Ama bu ne kadar nereye kadar olmalı, onu bilemiyorum. Şimdi özgüven olmalı, ama ne bileyim bir takım değerler de olmalı... Saygı göstermek gibi, efendim çevresindeki insanları sevmek gibi, çevresindeki insanların sürekli eksikliklerini, arkadaşlarının diyeyim daha doğrusu, sürekli eksikliğini açığını aramak, şekline dönüşmüş durumda onlarda sanki. Çünkü direkt mesela bizim sınıftaki öğrencileri aşağılamaya ve inanılmaz argo kelimeler ki, öğretmen varken içerde, bunu yapmalarını ben çok tuhaf buldum, garip buldum yani.

Ö8 de öğrencilere çok fazla bilgi yüklemesi yapıldığını, öğrencilerin başarı odaklı olduklarını ve bundan dolayı da toplumsal yaşamla ve insani değerlerle tam olarak yoğrulamadıklarını belirtmiştir. Ö8'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Bu kadar çok çocuğa sen matematik, feni pompalarsan yani şey düşünün sağ eli çok büyük bir boksör eli gibi sol eli de kambur gibi yani insani anlamda yerel değerler anlamında. Yani o zaman sıkıntı çıkıyor yani tamam sol el iyi yani vurdu mu taşı kayayı şey yapıyor ama sol el insani değer anlamında veya sağ el fark etmez kambur eli gibi gelişmiyor yani bir elin çok gelişiyor bir yanın düdükle eli gibi. O zaman işte Eskişehir trafiğinde her şeyin olacağı açık hale geliyor. Ben eşime her zaman söylüyorum yeşil yansa dahi bak diyorum. Böyle bir şey olabilir mi? Yeşil yandığında normal sizin hiçbir şey çevreye bakmadan geçmeniz gerekiyor. Ama Eskişehir'de geçerseniz inanın ezilirsiniz. Yani çok abartı da değil. Çevremizde görüyoruz zaten.

Ö6, Ö10 ve Ö1 öğrencilerinin değer ve davranış açısından yetkin olmalarının oldukça önemli olduğunu vurgulamış; bu açıdan öğrencilere değer ve davranış kazandırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Buna ilişkin olarak Ö1 “*Daha çok davranış kazandırmaya çalışıyorum çocuklara. Hani birbirine saygılı olmayı, sevgili olmayı onları öğrenmeleri benim için daha önemli dersten. Onlara hayatı kazandırmamız lazım önce. İnsanlara, çevreye duyarlı olur. Bence en büyük kazanç odur yani benim açımdan. Yani o anlayışla ilgili*” biçiminde görüş belirtmiştir. Benzer biçimde Ö10 “*E çocuklarımdan istediğim, onlardan mesela iyi davranışlar bekliyorum. Nasıl iyi davranış derken herkes tarafından kabul görebilen, bir de kendisini rahatça ifade edebilen, düşündüğünü söyleyen ama karşıdakini kırmadan, dökmeden. Fikrini yeni fikirlere açık. Hatası varsa kabul edebilir*” biçiminde ifade etmiştir. Ö6 ise “*Çocukların bilgiden çok hani eğitilmesi taraftarı olan öğretmenim. Yani sosyal yönleri nasıl olmalı, toplumda nasıl birey olmalı onun üstünde çok dururum. Benim için “iki kere iki dört ettiğini bildi ”den evvel toplumda nasıl bir insan olmalı” biçiminde öğretimden önce eğitimin önemli olduğunu belirtmiştir.*

Tüketim toplumu. Küreselleşmenin olumsuz yanları bağlamında tüketim toplumuna doğru gidilmesine ilişkin olarak Ö9, son dönemde insanların hayatlarını tüketim üzerine kurduğunu, üretimin çok fazla önemsenmediğini vurgulamıştır. Geçmişe nazaran insanların ve ülkelerin daha hazırcı olduğunu, bu durumun geri dönülmez bir hal aldığını belirtmiştir. Ö9’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Artık yine maddiyat. Bakın ülke içinde de böyle, ülke dışında da böyle. Kaynaklar azaldı ya. İnsanlar bunun farkına vardı. Kaynaklar azalınca karşı ülkenin kaynaklarına göz dikilmeye başlandı. Yurt içinde de çok ilginç. Şimdi artık üretimle para kazanmak çok zor. İnsanlar ne yapıyor birbirinin cebindeki paraya gözünü diyor. Ben oradan o parayı nasıl alırım’ın peşine düşüyor. Çok zeki insanlar. Elde ettikleriyle de o parayı hap yapıyorlar, şey yapıyorlar o parayı o kişinin cebinden çekmesini biliyorlar. Reklamlara bakın, satışlara bakın, şeye özentiyeye bakın. Lüks tüketimdeki özentiyeye bakın, yani artık her şey para oldu her şey maddiyat oldu. Ben nasıl alırım, ben kendim daha rahat nasıl yaşarım daha lüks nasıl yaşarım. Üretmeden lüks yaşamının tadına vardı insanlar, bundan da vazgeçmek istemiyorlar. Bu Özal’la geldi bizim ülkemize. Maalesef öyle. Ama bu dünyada da böyle. Kapitalist düşünce, emperyalist düşünce ne yapıyor bir yerden parayı kazanıp kendi ülkesini refah içerisinde yaşıyor. Kendi kaynağını kullanmıyor, karşı ülkenin iyi eğitilmiş olmayan geri kalmış ülkelerin kaynaklarını kurutmaya çalışıyor. Bir şeyleri sebep buluyor. Ay yönetim iyi değil orada Saddam’ı devirelim. Burada şu iyi değil, bunu devirelim. Ne yapıyor kaos yaratıp o ülkelerde kendisine bir geçim kapısı daha buluyor. Ama o ülkenin gençlerini insanlara daha da geriye gitmiş, yok olmuş hiç umurunda değil. Acımasız.

Bu durumun sınıftaki öğrencileri de etkilediğini belirten Ö9, sınıf içerisinde öğrencilerin teknolojik araç-gereçleri çok hor kullandıklarını ve çok çabuk tükettiklerini *“Olsun diyor yeniden yaparlar, yeniden alırlar diyor mesela... Yani kıymet değer bilmeden bir şeyleri tüketiyorlar. Yani her şey var, bol. Tüketimi çok yani her şeyi çok çabuk tüketiyorlar. Ve hep istiyorlar. Ama nasıl üretildiğinden nasıl kazanıldığından pek haberleri yok”* biçiminde belirtmiştir. Bu konuda Ö9’un özel bir okulda çalışıyor olmasının ve öğrenci profilinin devlet okullarına göre farklı olmasının öğretmenin bu görüşünü etkilediği söylenebilir. Bununla ilgili olarak da Ö9 *“Belki devletin okulunda belki vermek daha kolay. Çünkü yok’u biliyor çocuk orada. Ama buradaki her şey hep sunuluyor, hep elinin altında her şey. O onu bilemiyor, tartamıyor”* biçiminde ifade etmiştir.

Ülkeler arası çıkar çatışması. Öğretmenler, küreselleşme bağlamında ülkelerin çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerine; bu kapsamda geçmişte yaşanan savaflara değinmişlerdir. Ayrıca, ülkeler arası ithalat-ihracat ile ilgili olarak bir öğretmen, ülkemizde ithal ürünlerden dolayı çiftçilerin kendi ürünlerini ekemediklerine değinmiştir. Buna göre, bu konuda görüş belirten öğretmenler güçlü ülkelerin çıkarları doğrultusunda savaflarda taraf belirledikleri ve küresel anlamda ticaretin tekelleşme sürecine doğru gittiği görüşünde oldukları söylenebilir.

Ö9 Türkiye’nin Irak savaflına girip girmeme konusunda geçmiş okulundaki öğretmen arkadaşlarıyla yaşadıkları bir olayı aktarmıştır. Buna göre, ülkelerin sorunlarını kendi içlerinde halletmesi gerektiği; aksi takdirde güçlü ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiklerini ileri sürmüştür. Ö9’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Mesela öğretmen arkadaşlarla işte komisyondan bakanlık geçirmedim ya Irak’a girmemizi askerlerin. Hep tartışırken sen istedin oldu dediler bana arkadaşlar. Bir gün işte okula gittim “istediğim oldu bakanlık Irak’a girmeyi kabul etmedi” dediler. Doğru karardı dedim ben. Oradan bir arkadaş çıktı yanlış düşünüyorsunuz bizim Milli şeylerimize ters düşünüyorsunuz, bizim kazancımıza ekonomik. Hayır, düşmedi dedim. Amerikalının conisi için Türk askeri ölmeyecek bizim çocuğumuz ölmeyecek, yaşayabilecek belki çok güzel şeyler üretecek. O dedim Irak’ta yaşayanlar da can taşıyor. Iraklı sorununu kendi çözsün, bize ihtiyacı yok. Hani bu tür şeyleri arkadaş grubumun arasında da söyledim. Evet, kendi aralarındaki savafla da karşıyım. Hani insanlar sorunlarını kendileri çözsünler. Bıraksınlar ülkeler kendi içlerinde kendileri çözsünler. Gerçekten çok büyük boyuttaysa. Bir Bosna savaflını düşünün. Ha o zaman müdahale edelim ki işine geldi mi büyük güçler, vaktinde el atmasını biliyor. Kendişlerine geldi mi. Irak konusunda olduğu gibi. İşin ucunda petrol vardı. Dedim ki milli gelirleri var, kendi gelirleri var. Ama Bosna’da gelirleri yoktu oraya hiç el atmadı. Süper güçler. İnsanlar orada boşu boşuna öldü. Çok geç kaldılar el atmak için.

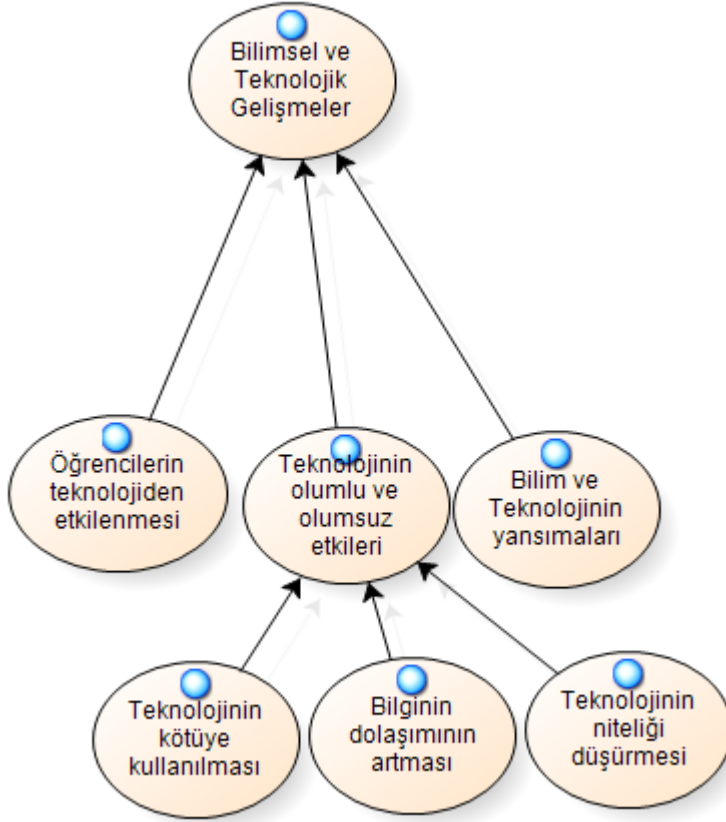
Benzer biçimde Ö1 de ülkeler arası çıkarların küreselleşmenin zararlı yanları olduğunu belirtmiştir. Bu görüşlerini “*Kötü yanları da işte Amerika’nın yaptığı gibi. Başka ülkelere saldırmak, işte petrolüne göz dikmek gibi. Güya barış sağlayacak, küreselleşiyoruz barış temsilcisiyim diyor. Ama bir yandan da gidip insanların petrolünü kullanıyor. İşte bu da bence küreselleşmenin tam şeyi zararlı yanları*” biçiminde görüş belirtmiştir. Buradan da Ö1’in küreselleşmeye olumlu yaklaştığı; ancak bazı sakıncalı durumları da beraberinde getirebildiği görüşünde olduğu söylenebilir.

Ö10 ise küreselleşme bağlamında şehirleşmenin hızla arttığını belirtmiştir. Buna neden olarak da tarım üretimi için gerekli bileşenlerin tarım yapmaya uygun olmadığını vurgulamıştır. Ö10’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Ha bu dışarıdan ithal ürün hani biraz önce dedin ya küreselleşme. İşte küreselleşiyorsun burada yoksa oradan al gel diyor. Daha ucuz orada. Niye kendi sübvansiyon etmiş ürününü. Bize de diyor ki sakın sübvansiyon yapma. Bütçeye yük getirme. Benim çiftçimin ürününü al ki ben zenginleşeyim sen yine olduğun yerde kal diyor sana. Sen bize lazımsın diyor. 3. Dünya ülkesi durumundan kimseyi kurtarmak istemiyorlar. Muhtaçlıktan şey olmasın diye öyle yapıyor ama insanlar da şimdi küçülen dünyada ne sayesinde iletişim sayesinde bu kitle iletişim araçlarının şeyi internetlerin, televizyonların şeyleri dünyayı küçülttü. Olan olayı anında haber alıyorsun, yapılan yeniliği anında görüyor. Biz bunlara ayak uydurmaya çalışırken şey yapılıyor. Yani küreselleşme bu şekilde egemen güçlerin borusunun öttüğü bir dönem olmuş her yerde onların.

Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

Şekil 5. Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler

Şekil 5’de görüldüğü gibi öğretmenlerin Bilimsel ve teknolojik gelişmeler kategorisi ile ilişkili olarak “*öğrencilerin teknolojiye etkilenmesi, teknolojinin olumlu ve olumsuz etkileri, bilim ve teknolojinin yansımaları*” gibi konulara değindiği görülmektedir.

Teknolojinin olumlu ve olumsuz etkilerine ilişkin olarak da “*teknolojinin kötüye kullanılması, bilginin dolaşımının artması ve teknolojinin niteliği düşürmesi*” ile ilgili görüşler belirtildiği görülmektedir.

Öğrencilerin teknolojiden etkilenmesi. Öğrencilerin teknolojiden etkilenmesi ile ilgili olarak öğretmenler öğrencilerin bilgisayar, internet, televizyon gibi teknolojik araçlardan daha fazla bilgi edindikleri, eğitim-öğretim sürecine göre çok daha etkili olduğu, teknolojik gelişmelere dair öğretmenlerden daha fazla bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, teknolojik araç-gereçlerle çok fazla iç içe olduklarından teknolojiyi çok hor kullandıkları, teknolojinin öğrencilere olumlu etkisi olduğu kadar olumsuz etkilerinin de olduğu belirtilmiştir.

Ö9, teknolojiyle iç içe yetiştiği için öğrencilerin teknolojiyi çok iyi bildiklerini, ancak teknolojik araç-gereçleri hor kullandıklarını belirtmiştir. Bu görüşlerini ise şu anki öğrencileriyle kendi küçüklüğünü kıyaslayarak ortaya koyan Ö9'un görüşleri şöyledir:

Çünkü evde var, boş vakti var. Çok kullanıyor, bilgisayar dersinde öğretmenin her dediğini yapıyor. Ben araştırma ödevi veriyorum yapıyor, uyguluyor. Ben korkarak kullanıyorum bilgisayarı o da çat çat kullanıyor. Bir şey olacak hiç umurunda değil. Göçsün diyor böyle yapıyor omuzunu. Bozulsun diyor. Yaparlar diyor. Çünkü ona o anlatılıyor, rahat kullansın diye bilgisayarı. Biz öyle yetişmedik ki. Anlatabiliyor muyum? Bir anımı anlatayım. Annemin evde dikiş makinesi vardı. Benden küçük iki kız kardeşim daha vardı. Ben büyüğüm. Annem hep kızıyor ya. Oynamayın şey dikiş makinesi kopartıyor ben dikerken diye. Ödüm kopuyor ben hiç yaklaşmıyorum. Ama kardeşlerim hep oynuyorlarmış haberim yok. İkisi. Aralarında iki yaş var. Onların ikisi hep oynuyorlarmış. Makine bozuluyor annem benden biliyor büyüğüm ya. Bütün zılgıtı ben yiyorum. Bakın ta küçükken yetişme tarzı. Bakın ne kadar kıymetli her şey o zaman. Pahalı. Ve şimdi o şey var bizde. Baskı vardı. Öyle yetiştik, öyle büyüdük. Hadi bakalım ben şimdi bilgisayarı öğrencilerim gibi çat çat kullanayım. Mümkün değil. Kıyamıyorsun bile. Bir yere bir şey olacak kaç tane düşünüyorsun. Bir düğmeye basarken. Ya o hızda kullanamıyorsunuz bir eşyayı.

Ö8, eğitim-öğretim süreci dışında da öğrencileri etkileyen birçok etken olduğunu belirtmiştir. Ö8'e göre öğrencilerin internet, televizyon gibi araçlarla daha fazla bilgiye ulaştıklarını ve eğitim-öğretimin günümüz öğrencilerine yeterli gelmediğini belirtmiştir. Bu görüşlerini, *"Biz yetmiyoruz artık çocuk bizim dışımızda da hatta biz daha az etken olduğumuzu düşünüyorum ben. Yani, mesela şu anki çocukların eğitiminde okulun payının ben %20 olduğunu düşünüyorum. %80 başka faktörler. Bilgisayar, internet. Bunlar daha etken"* biçiminde görüşlerini ifade etmiştir. Benzer biçimde, Ö7'de teknolojik araçların etkisi ve öğrencilerin teknolojiyle iç içe olması ile ilgili olarak eskiyle şimdi arasında büyük farklılıklar olduğunu ve öğretmenin süreçteki rolünün değiştiğini ileri sürmüştür. Ö7'nin görüşleri şöyledir:

E şimdi her şey göz önünde ya internette televizyondan. Birebir görüyor, konuşuyor az buçuk İngilizcesi olan bile yurtdışından bir arkadaşla konuşabiliyor. Bir ortaokul öğrencisi bulabilir, görüntülü görüşebilir. Kendisi bile bunu başarabilir. Yani zihinler açıldı, zihinler çok yüksek hayaller kurabiliyoruz artık. Yalnız malzemelerde noksanlıklar var galiba.

Malzemeyi iyi ayarlamak lazım, çocuğun önüne imkânlar sunmak lazım. Çocuklar eski öğrenciler farklıydı. Herzeyi bizde buluyordu, biz önüne koyuyorduk diyorduk ki her şey o öğretmende bitiyor. O getiriyor, veriyor. Şimdi öyle değil. Çocuk bakıyor, öğretmen artık bir şey anahtar. Kapıyı açıyor, biz oradan geçeceğiz kendi yolumuzu bulacağız. Bulmaca gibi

Ö7 de öğrencilerin sanal ortamda çok fazla vakit geçirdiklerini ve bunun da sınıf içerisindeki öğretmen-öğrenci rollerine olan etkilerine dikkat çekmiştir. Ö7'nin görüşleri şöyledir:

Çocuklar internet başında çok duruyorlar. Gerçekle sanalı karıştırmaya başladılar. Biz böyle dediğimiz zaman kafalar başka yerde. Yani bir küçük bir otizm hastalığımı geçiriyor nesil. Öyle düşünmeye başladım ben. Son cümle bana göre değil. Küçük bir otizm geçiriyor herhalde öğrenciler. Bizde buna bağlı olarak tam adapte olamıyoruz. Yani bugün klasik öğretmen gibi ders anlatamıyorsun. Diğer türlü bıraktığın zaman çocuklar eğlenceye dönüyor. Sürekli işte bilgisayar ekranında oyun gibi görüyor hayatı.

Ö5 de öğrencilerin teknolojiyi kullanma açısından iyi olduklarını ancak, bilgisayar başında zamanlarını çok fazla harcadıklarını belirtmiştir. Ailenin de bu konudaki etkisine değinen Ö5 bu görüşlerini “*Şu anki çocukların davranışlarına tek etki bence teknolojik gelişmeler. Her şeyi bir anda kazanıyor çocuklar. Daha doğduklarında her şeye sahip oluyorlar. Bir şeyleri kendileri başarıp kazanmıyorlar. Onun bence bir etkisi var. Hazır buluyorlar her şeyi. Anne baba her şeyi sağlıyor çocuğa. Aslında bazı şeyleri çocuklar hak edip de kazanmalı diye düşünüyorum ben. Her şeyi onlara hazır sunmak doğru değil bence bilgisayar çağı çocuğu hepsi bilgisayar çok iyi yönleri olduğu kadar zararlı yönleri de var diye düşünüyorum. Yani sürekli çocuklarda işte Facebook'ta şunları yaptık. Şunları yaptık. İyi olanlara karşı değilim ben teknolojiye de karşı değilim kesinlikle. Öğrenmeleri de çok güzel. Bilgisayar çocuğu diyorum ama öğrensinler. Bizim mesela yapamadığımız programları başaramadığımız şeyleri çocuklar şu anda 10 yaşındaki 11 yaşındaki çocuklar yapıyor başarıyor. Bu çok güzel ben memnunum bundan. Mesela ödev veriyorum. Sunu hazırlayıp getiriyorlar konu ile ilgili. Çok güzel şeyler çıkıyor. Ama zararlı yönleri de var bunu göz ardı etmek mümkün değil” biçiminde dile getirmiştir.*

Ö11 de teknolojinin olumlu ve olumsuz yanlarını öğrencilerinde gördüğünü ifade etmiştir. Çalıştığı okuldaki öğrenci ailelerinin de bu konuda bilinçsiz olduğunu ve ailelerin bu konuda özenli davranmaları gerektiğini belirtmiştir. Ö11'in görüşleri şöyledir:

O çocuk zaten hani ya bir sınır getirilmesi gerektiğini düşünüyorum o ayrı mesele de. O kadar her şeyden haberdarlar ki. Gerçekten de, her şeyden. Zaten televizyon ekstra yani.

Şimdi şöyle: teknolojinin zararlarını da görüyorum sınıfta öğrencilerimde. Yani bilgiye hemen ulaşabilmenin, ya da mesela hani o yaş grubunda bilinmemesi gerektiğini düşündüğünüz şeyleri de biliyorlar çocuklar. Ama yararlarını da görüyorum. Oradan istedikleri bilgiye ulaşabiliyorlar bence. Her şeyden haberdarlar. Yaşına uygun olmayan şeyleri de görüyorlar. Yani işte çünkü internette bir sürü site var. Giriyor çocuk oradan yani mesela normalde aileler için filtreler var. Ama biliyorlar mı ve ne kadar ilgililer bilmiyorum. Ya görüyorum ya hani böyle işte adını koymaya gerek yok. Böyle yanlış şeyleri de öğreniyorlar orada. Ya o yaş grubu için tehlikeli olabilecek şeyleri de öğreniyorlar. En kötüsü de işte çok oyun oynuyorlar. Oyun çok fazla oynuyorlar. Mesela şöyle bana bazen arkadaşlarım kızdılar da. Benim bazı öğrencilerimin evinde bilgisayar ve internet yok. Bana şey diyorlar işte öğretmenim işte bilgisayar, atıyorum işte öğlen arası, “bilgisayardan müzik dinleyebilir miyim, ya da bilgisayardan oyun oynayabilir miyim?” diyor. Diyorum ki “20 dakika”. Mesela ona izin veriyorum. Çünkü o çocuğun evinde bilgisayar yok. Ama yani diyorum ya aile bu sınırı koyarsa muhtemem bir şey.

Teknolojinin olumlu ve olumsuz etkileri. Ö5 teknoloji sayesinde ülkeler arasındaki iletişimin arttığını, refah seviyesinin yükselmesine katkı sağlayan olumlu etkilerinin de olduğunu belirtmiştir. Bu görüşlerini de *“Teknolojik gelişmeler en başta söylediğimiz gibi yararları olduğu kadar zararları da var ama ülkeler arasındaki iletişimi mesela kuvvetlenmiş oluyor mesela. Yapılan çalışmalarla hayatın daha yaşanılabilir hale getirilmesine çalışılıyor. Daha kolaylaşıyor işler. Bunlar yararlı yönleri olabilir”* biçiminde dile getirmiştir.

Teknolojinin olumlu ve olumsuz yanlarına ilişkin görüş belirten öğretmenler, teknolojinin hayatı kolaylaştıran yönlerini beğenmekte; ama aynı zamanda da insanların hayatlarını olumsuz anlamda etkileyen etmenleri de unutmamaktadır. Teknolojinin olumlu ve olumsuz etkileri ile ilişkili olduğu düşünülen *bilginin dolaşımının artması, teknolojinin kötüye kullanılması ve teknolojinin niteliği düşürmesi* alt kategorileri de bu kategori altında sunulmuştur.

Teknolojinin kötüye kullanılması. Teknolojinin iletişimi, bilgiye ulaşımı kolaylaştırması gibi olumlu taraflarının yanı sıra bilgilerin istenmeyen kişilerin eline de geçebileceğine değinen Ö3’ün görüşleri şöyledir:

Tabi gerçekleşen düşler ünitesinde örneğin hayatımızın olumlu etkileri yanı sıra olumsuz etkileri üzerinde de durduk. İşte olumlu etkilerini internetin iletişimi kolaylaştırdığını her çeşit her türlü bilgiyi internette ulaşabileceğimizi ama bunun yanında bazı olumsuz etkilerinin de olduğunu söyledik. İşte internete gençlerin bağımlı olabileceğini, sonra internetteki bilgilerin hemen hepsinin de doğru olmadığını dikkat etmemiz gerektiği üzerinde de duruyoruz. Hepsini veriyoruz hep. Yani olumlu ve olumsuz etkilerini de veriyoruz. Yani olumlu etkileri var bunun yanında olumsuz etkileri var. Biz olumlu yanlarını kullanmamız gerektiğini belirtiyoruz. İşte bilgisayar, televizyon diyeyim. Telefon cep telefonu kullanırken örneğin cep telefonu tamam sa çok yararlı iletişim yönünden çok

rahat ama bunun yanı sıra sağlığımızı zararsız olumsuz etkileyebileceğini bunları ifade ediyoruz.

Ö10 da teknolojik araçların gelişimi sayesinde her şey çok daha açık ve ulaşılabilir olduğunu, artık insanların ve ülkelerin istediği bilgiye, istediği kişiye ulaşabildiğini belirtmiştir. Ö10'un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Küreselleşme dünyada işte dünya küçüldü. Kocaman dünyayı küçük şey yaptık. Nerede ne var anında o kitle iletişim araçları, o uzaydaki uydularla şunlarla bunlarla izliyoruz. Kimseyi de yerinden kıpırdatmıyorsun bile. Şu anda bizi mesela gözlemlemek istiyorsa adam bizi bulur gibime geliyor. Mesela yerini tespit edebilir. Nereden telefonundan. Evini tespit edebilir, navigasyon aletini. Belli yerini bulabiliyorsun bilgisayarda hani o şey yüklediğin zaman. E bunu neyle ilkel bir teknolojiyle. Yüksek teknolojiyle mesela askeriye sivil istihbaratta şunda bunda kullanıyor. Ya işte bende unuttum. O zaman o şekilde istihbaratlar var, bilgi paylaşımları var. Adam şimdi insansız hava aracıyla yeri gözlemliyor. Huronlarla, şunlarla bunlarla. Mesela vur emri çıkarıyor. Hepsini neyle bu teknolojinin sayesinde diyelim. Eğitim. Eğitim teknolojiyi geliştirmiş.

Bilginin dolaşımının artması. Bilginin dolaşımına ilişkin olarak Ö10 insanların önce gazetelerden, sonra televizyon ve telefonlardan, daha sonra da bilgisayar ve internet gibi araçlarla zaman içerisinde bilgiye ulaşabilme imkânının zaman içerisinde artarak devam ettiğini belirtmiştir. Teknolojik araçların gelişmesi sayesinde insanların bilgiye daha çabuk ulaşabildiği; bu sayede farklı ülkelerdeki gelişmelere de daha hızlı ulaşabildiğini belirtmiştir. Ö10'un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Ya küreselleşme şimdi hani iletişim çağında küreselleşmenin yani yapılan yenilikler her alanda bu eğitim alanında olur, siyaset alanında olur, teknolojik alanda hepsi çabuk paylaşılan bir ortama dönüştü. Yani neyle iletişim teknolojileri bugün önce televizyonlardı. Televizyonlar diyelim. Sonra ne oldu. Telefonlar çıktı. Sonra ne oldu internet ağları kuruldu. Şu anda mesela internetle küreselleşme nerden hangi bilgiyi ne kaynaktan, nasıl bulabileceğini biliyor. Her alanda biraz da dilin varsa mesela bugün bir İngilizce dilin varsa ne oldu çok kaynaktan yararlanabiliyorsun, birçok kaynağa ulaşabiliyorsun. Yani haber olarak, yorum olarak, kim nerede ne söylemiş hepsi anında ajanslarına da düşüyor. Mesela bilgisayar açık. Adam diyor ki hah şu anda feysim açık, msn'im açık, oradan konuşabiliyor, şey yapılıyor... Bilgi mesela, yeni eğitim alanındaki uygulamalar. Amerika'da ne yapılıyor, İngiltere'de nasıl, Danimarka'da nasıl, Finlandiya'da nasıl. Bütün dünya ülkelerindeki şeylere de çabuk ulaşabiliyorsun. Eskiden bunlara ulaşmak da zor nereden bulacaksın, kitaplardan bulacaksın. O ülkeden gelen giden olursa onların yaşantılarından öğreneceksin. Ha şimdi bu dediğimiz internetle şunla bunla bütün ülkeler hakkında bilgisi var. Adam uzaydan gideceğin yeri telefonuna şey yapmış. Adresi yazmış, telefon ona şey navigasyon aleti olarak oraya götürüyor şimdi. Götürüyor mu?

Teknolojinin gelişmesiyle insanların farklı ülkelerin eğitim sistemlerinden etkilenme ve bu yönde değişikliğe gitme olasılığının artmasına değinen Ö5 bu sayede üst düzey başarıyı yakalama olasılığının da arttığını belirtmiştir. Bu görüşlerini "*Başka ülkelerde uygulanan eğitim sistemleri teknoloji sayesinde bize de geliyor olabilir. Kısa*

zamanda yapılan değişiklikler var mesela yapılacak olan değişiklikler var örnek alınan dünya modelleri var. Bu anlamda belki yarar sağlayabilir.” biçiminde dile getirmiştir.

Ö5, mesleğe başladığı ilk yıllardan bu yana teknolojinin eğitim-öğretim sürecine girmesinin hem süreci zenginleştirdiği hem de öğretmen yapması gereken işleri kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ö5’in bu görüşleri şöyledir:

İlk öncede biz mesleğe başladığımız sırada yapılması gereken bazı işler var eğitim içerisinde planlar programlar yapılan ödevler bunları daha önce biz elde yazıyorduk. Teknoloji sayesinde bilgisayar sayesinde istediğimiz zaman istediğimiz yer de bulabiliyoruz. Bide mesela değişik kişilerin insanların yaptığı etkinlikleri gözleme şansına sahibiz. Daha önce kendi metotlarımızı yöntemlerimizi uyguluyorduk. Ama şu anda herkesin yaptığı metotlardan tekniklerden yararlanma şansımız var. Daha önce kendimizi eğer yetiştirmişsek öğrendiğimiz şeyleri çocuklara taşıyorduk. Ama şu anda daha çok insanın düşündüğünü yaptıklarını çocuklara taşıma şansına sahibiz. Bu da teknolojik gelişmelerin yararlarından diye düşünüyorum.

Teknolojinin niteliği düşürmesi. Bilginin dolaşımının artması ile ilgili olarak öğretmenlerin plan ve etkinlik bağlamında daha fazla hazırcı olduğunu ileri süren Ö7 ise bu sürecin öğretmeni tembelliğe itip, niteliği düşürdüğü görüşündedir. Buna göre, Ö7, öğretmenin her ayrıntıyı bilmesi ve sürece tam olarak hâkim olabilmesi için öğretim-öğrenme sürecinin planlanmasıyla ilgili her boyutu öğretmenin kendisinin yapması gerektiğini savunmaktadır. Ö7 bu görüşlerini, “ilk başladığımızda her şeyi kendimiz üretiyorduk. Kendimize göre çevreye göre materyal üretiyorduk. Şimdi her şey hazır olunca her şey içsellikten dışsallığa döndü. Bu da bizim aleyhimize oldu teknolojinin gelişmesi her şeyin daha kolay ulaşılması tembelliğe itti diye düşünüyorum” biçiminde dile getirmiştir.

Bilim ve teknolojinin yansımaları. Öğretmenlerin, genel olarak, bilginin fazlalığı ve bilgiye ulaşma yolları, bilim ve teknolojinin toplumsal yaşama ve küreselleşmeye etkilerine ilişkin olarak görüş belirttikleri görülmüştür. Örneğin Ö7 “İşte bilişim sistemleri ile çok bağlantılı bir şekilde küreselleşmeye geçildi. Bunun arkasından ticaret her şey hayatın her aşamasına girdi yani küreselleşme. Yeni başkaldırmalar Mısırdan olsun o şeyde olsun yine küreselleşmenin getirdiği bir sonuç herhalde bu isyanlar” biçiminde belirttiği görüşü teknolojinin hayatın her alanına etkisini belirtmiş; bu bağlamda Arap Baharı olarak adlandırılan olayların teknolojik gelişmelerin ve küreselleşmenin bir sonucu olduğunu ifade etmiştir.

Bilim ve teknoloji bağlamında yapılan buluşların dünyaya mal olması ile ilişkili olarak Ö1 “Mesela benim çocuklar öğretmenim diyor işte Edison bulmasaydı biz şimdi ne yapacaktık. Dünya kullanıyor mesela. Bu da küreselleşmedir bence aslında bir anlamda. İnsanlığa faydalı olmak, küreselleşme bir anlamda da. İşte birisi bir buluş bulduğu zaman biz onun buluşunu kullanıyoruz” biçiminde belirttiği görüşü ile bilimsel ve teknolojik anlamda yaşanan buluşların dünyaya mal olduğunu vurgulamıştır.

“Toplumda nasıl değişiklikler yaptığını kendileri de işte hayatlarından biliyorlar. İşte öğretmenim biz araba aldık da işte eskiden gezemiyorduk da şimdi geziyoruz. İşte bilgisayarla ödevlerini daha kolay yaptıklarının farkındalar. Yani gelişim ve değişimin de yaşadığının farkındalar” (Ö2)

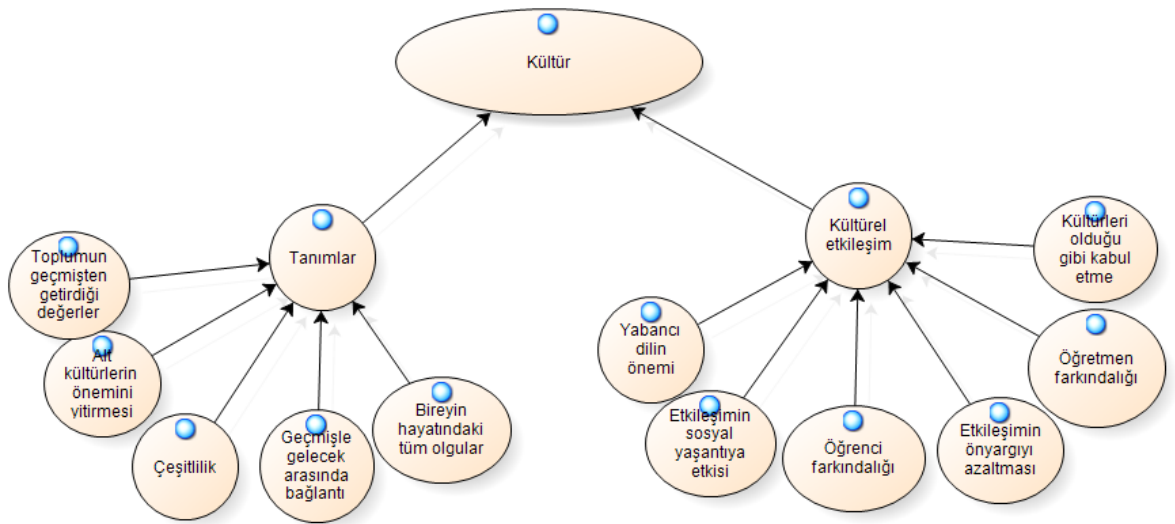
“Teknolojik gelişmeler hepsi bütün herzeyi çok çabuklaştırdı. Ha ne oldu. Çok bilgi vara, ama bize yara ihtiyacımız kadarı yeter. Onları bulacağımız yerleri bilmek önemli. Yoksa bilgiyi değil de bilgiye gidış kaynağını öğrenmek yeterli diye düşünüyorum” (Ö10)

“Teknolojik gelişmeler en başta söylediğimiz gibi yararları olduğu kadar zararları da var ama ülkeler arasındaki iletişimi mesela kuvvetlenmiş oluyor mesela. Yapılan çalışmalarla hayatın daha yaşanılabilir hale getirilmesine çalışılıyor. Daha kolaylaşıyor işler. Bunlar yararlı yönleri olabilir” (Ö5)

Yukarıda bilim ve teknoloji bağlamında Ö2, Ö10 ve Ö5 yapılan buluşların insan hayatını kolaylaştırması ile ilgili olarak belirttikleri görüşleri sunulmuştur. Buna göre Ö2 kendi öğrencilerinin günlük yaşamda teknolojinin etkisini nasıl hissettiklerini vurgulamıştır. Ö10 da bilginin çok fazlaştığını ve bu süreçte bilgiye ulaşma yollarının öğrenilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ö5 ise bilim ve teknolojinin ülkeler arasındaki iletişimi artırdığını ve bu sayede refah seviyesinin yükseldiğini vurgulamıştır. Buna göre, bu konuda görüş belirten öğretmenlerin bilimsel ve teknolojik gelişmelere ilişkin genelde olumlu görüş belirttikleri ve günlük yaşamı kolaylaştırdığı görüşünde oldukları söylenebilir.

Kültüre İlişkin Bulgular

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde kültüre ilişkin bulgular iki alt kategoride toplanmıştır. Bunlar “*kültürel etkileşim*” ve kültüre ilişkin öğretmenlerin yapmış oldukları “*tanımlar*” olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel etkileşim ile ilgili olarak öğretmenler “*yabancı dilin önemi, etkileşimin sosyal yaşantıya etkisi, öğrenci farkındalığı, etkileşimin önyargıyı azaltması, öğretmen farkındalığı, kültürleri olduğu gibi kabul etme*” ile ilgili görüş belirtmişlerdir. “Kültür dendiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuyla ilgili olarak öğretmenler “*Toplumun geçmişten getirdiği değerler, alt kültürlerin önemini yitirmesi, çeşitlilik, geçmişle gelecek arasında bağlantı, bireyin hayatındaki tüm olgular*” biçiminde kültüre ilişkin farklı tanımlar yapmış; farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

Şekil 6. Kültüre ilişkin görüşler

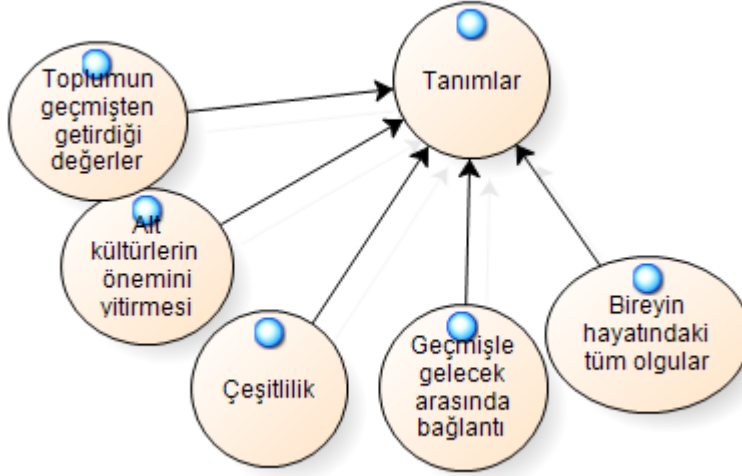
Şekil 6’da görüldüğü gibi öğretmenlerin kültür ile ilgili görüşleri “*Tanımlar*” ve “*Kültürel etkileşim*” olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır.

Tanımlar

Öğretmenlerin kültür kavramından ne anladıklarının sunulduğu bu bölümde öğretmenlerin kültürü “*toplumun geçmişten getirdiği değerler, alt kültürlerin önemini yitirmesi, çeşitlilik, geçmişle gelecek arasında bağlantı, bireyin hayatındaki tüm*

olgular” gibi alt kategorilerle tanımladıkları görülmüştür. Buna göre öğretmenlerin kültüre olan yaklaşımlarının benzer olduğu söylenebilir.

Şekil 7. Kültüre ilişkin tanımlar

Şekil 7’de görüldüğü gibi öğretmenler kültürü “*Toplumun geçmişten getirdiği değerler, alt kültürlerin önemini yitirmesi, çeşitlilik, geçmişle gelecek arasında bağlantı ve bireyin hayatındaki tüm olgular*” biçiminde tanımlamışlardır.

Toplumun geçmişten getirdiği değerler. Kültürü, toplumun geçmişten getirdiği değerler olarak tanımlayan öğretmenler kültürü gelenek, görenek, kılık-kıyafet, dil, oyunlar, yemek, edebiyat, mimari eserler gibi öğelerin geçmişten bugüne aktarılması olarak görmektedirler. Buna göre kültür bir toplumun geçmişten getirdiği değerlerdir.

Kültürü oluşturan öğelere ilişkin Ö3 “*Kendi geleneklerimiz göreneklerimiz tarihimiz dilimiz hepsi kültürümüzü oluşturuyor. Tarihimiz, dilimiz, kültürümüz, yaşadıklarımız, yaşayacaklarımız hepsi bütün değerlerimiz hepsi kültürümüzü oluşturuyor*” biçiminde görüş belirtmiştir. Benzer biçimde Ö2 de “*Kültür her şeyi, yaşayışı işte kıyafetinden, ne bileyim yemeğinden, edebiyatından, mimari eserlerinden her şey kültürü gelenek görenekleri, her şeyi kültürünü oluşturuyor. Bir milletin, ne bileyim bir toplumun*” biçiminde görüş belirtmiştir.

Ö8, kültürün geçmişten günümüze damıtılarak gelen kültürel öğelerin her zaman aynı kalmadığını bazılarının yok olup gittiğini, bazılarının günümüze aktarıldığını

belirtmiştir. Bu görüşlerini “*Kültür dediğimizde benim aklıma insanların binlerce yılda biriktirdiği, damıttığı şeyler yani. İnsanların biriktirdiği. İnsanlar sadece para biriktirmiyor. Düşünceler yaşam şekilleri, gelenekler, görenekler de birikiyor ve gelecek nesillere aktarılıyor. Benim kültür deyince anladığım o.*” biçiminde görüşünü ifade etmiştir.

Alt kültürlerin önemini yitirmesi. Alt kültürlerin önemini yitirmesine ilişkin olarak Ö8 eskiye göre insanların daha açık olduğunu; bu nedenle de eskiden olduğu gibi Tatar, Çerkez gibi insanların kendilerini tanımlamadıklarına değinmiştir. Bu durumun olumlu bir gelişme olduğunu belirten Ö8 aksi bir durumun günümüzde çok uygun olmadığını ifade etmiştir. Bu görüşü de kendi sınıfından yaşadığı bir örnekle açıklamıştır. Ö8’in bu görüşleri şöyledir:

Bilmiyorum yani işin açıkçası bilmiyorumun dışında öyle hani çok gündeme gelmiyor. Bu biraz daha yetişen kuşakla da ilgili olabilir. Hani artık o Çerkezlik, Tatar olma biraz kuşaklar ilerledikçe bitiyor artık. Hani bir 50 yaşındaki insan daha böyle Tatar, Çerkez veya Yörük, Türkmenliğe daha şey ama onun çocuğu için çok anlamlı değil. Mesela ben Yörük’üm eşim Gaziantep’li. Evliyim. Benim oğlum Yörük. Yörük’üm demenin çok bir anlamı yok. O bambaşka bir şey çünkü. Biraz böyle ülkenin karışması, birbirine kaynaşmasıyla da ilgili. Mesela önceden bizim, Çiftelerliyim ben. Çerkezler çok fazladır orada. Birbirlerine kız alıp veriyorlardı. E biraz dışa kapalılık vardı. Şimdi çok biraz daha insanların kaynaştığını düşünüyorum ben. Biraz onu aşıyor sanırım. Hatta ben şey diyorum yeni yeni ulus olmaya başladık. Maalesef öyle yani 80 yılda. Çünkü hala alt kimlikler çok yoğun ve baskınsa Çerkezlik, Tatarlık, Yörüklük, Türkmenlik bir sıkıntı var demektir. Bu sınıfımda yok ama çok belirgin. Çocuklar olsa zaten şey yapar, kendilerini dışa vuruyorlar.

Ö8, kendi sınıfında alt kültürlerin eskiye göre önemini yitirmesi ile ilişkili olarak yaşadığı bir örneği de paylaşmıştır. Buna göre, yaşanan bu durum ülkenin birbiriyle kaynaşması anlamında olumlu bir değişim olarak görülmektedir. Ö8’in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Tabi, diğer sınıfta zaten şey yapıyorduk. Yani mesela bu sınıfta anlattığımda öyle bir şey çocuk öyle bir şey söylemedi. Dedim ki böyle bir olay yaşanmış dedim. Hani hiçbir çocuktan tepki gelmedi. AA öğretmenim bende Çerkez’im. Ki sınıfımda Çerkez bir çocuk var biliyorum çünkü Kafkas oynatmıştık 1. Sınıfta onlara biz. Mesela o çok iyi yapıyordu ve çok yatkındı. Dedim ki bunda bir şey vardır sonra babasına ben bir sorunca evet biz Kafkas kökenliyiz dedi. O çocuk bile ben Çerkezim falan demedi veya bir başka çocuk bende Türkmenim demedi. Demek ki bu biraz aşılabilen bir şey olmuş. Bu şeyle de ilgili. Ülkenin birbirine kaynaşması. İşte kendimi örnek vereyim yani ben işte şeyim, eşim Antepli. Çocuğumda öyle bir şey baskın olmayacaktır zaten. Onlar farklı bir kimliğe doğru gidiyor. Yani bir de öyle artık çocuklarda çok irki şeylerin de çok gündemde olduğunu düşünmüyorum ben. Onların ilgilerini daha çok onların kendilerini ifade edeceği bambaşka şeyler var. Önceki insanların ırka bağımlı kalması araçların çok gelişkin olmamasıyla da ilgili, gelişmemişlikle de ilgili. Yani övünebileceği, kendini ifade edebileceği çok şey yoksa dönüp köklerine sarılıyor. Ama şimdi bu çocukların köklerine sarılmasının anlamı yok ki.

Kendini ifade edeceği kendini bulacağı anlamlandıracağı binlerce onlarca yüzlerce seçenek var

Çeşitlilik. Kültürün çeşitlilik olduğu ile ilgili görüş belirten öğretmenlerden Ö5, bir ülkenin kendi ortak kültürünün olmasının yanı sıra şehirlerin ve bölgelerin de kendi içerisinde farklı, kendine özel kültürel çeşitliliğe sahip olduğunu belirtmiştir. Ö5'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Bir bütün olarak da kültürel değerlerimiz var. Yine şehir şehir de. Düşünürsek her yörenin de kendine ait bir kültürü var. Ama ortak kültürlerimiz de var tabi ki. Türk milleti olarak mesela ortak kültürlerimiz var. Ortak olduğumuz konular var, maddi yönden, manevi yönden. Ama şehirlerin de mesela kendine has kültürleri var. Konuşma yönünden, işte yemek tarzından tutun da giyim kuşamına kadar. Oturup kalkmasına kadar bütün şeyleri var. Misafir ağırlaması, her şeyi farklı. Yani şehir şehir de farklılıklar var.

Bu konuda görüş belirten Ö11 de, durumu bireysel tabanda ele alarak her bireyin birbirinden farklı olabileceğini, olması gerektiğini; ancak bireyin içinde yaşadığı kültüre uyum sağladığını, sağlamak zorunda kaldığını belirtmiştir. Ö11, kültür tanımına ilişkin bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Çeşitlilik gibi geliyor bana. Ben böyle çok böyle kalıpları olan biri değilim aslında. Böyle farklı fikirlere de açık tutarak tabi. Çocuklarıma da onu yapıyoruz biz hatta. Herkes birbiriyle aynı olmamalı. Gerçi dünya herkesi birbirine kendi kendine benzetmeye çalışıyor. Enteresan bir durum. Kültür aslında yaşadığın coğrafya ile ilgili, müziğinle ilgili, etrafındaki insanlarla ilgili, en çok da dünyaya bakış açımı ilgili bir durum. Aslında bireysel bir durum. Yani insanları rahat bıraksanız belki çok daha farklı bir durum olacak ama işte yaşadığın yerin kültürel yapısına uymak zorunda hissediyorsun. Mantıksız gelse bile.

Geçmişle gelecek arasında bağlantı. Kültürün geçmişle gelecek arasında bağlantı olduğunu belirten öğretmenler kültürel anlamda geçmişten bu yana yaşanan değişime, geçmişten çok zengin bir kültür getirildiğine ve bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasına değinmişlerdir.

Çok zengin bir kültüre sahip olduğumuzu ve bunun aktarılması için herkesin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerektiğini belirten Ö4'ün bu konudaki görüşleri şöyledir:

Biz çok şanslıyız. Kendimizi çok şanslı buluyorum ben. Çünkü bizim çok zengin bir kültürümüz var. İşte ne geliyor aklıma gelenek görenekler oyunlar ninniler, şarkılar, kalan eserler, giyinen giysiler, yapılan yemekler, hepsi bir anda kültürümüzü oluşturuyor. Kültürümüzün her bir parçası çok büyük zaman sonunda çok büyük emekler sonucu ortaya çıkmış ve birden sahip olmamışız bir bunlara. Topraklarda yaşayan insanlar başka yerden gelen insanlar hepsi bir araya gelerek harmanlanmış ve ortaya böyle çok güzel şeyler çıkmış. Bunları en iyi şekilde çocuklarımıza taşımamız. Onların bunlara sahip çıkması için de elimizden geleni yapmalıyız.

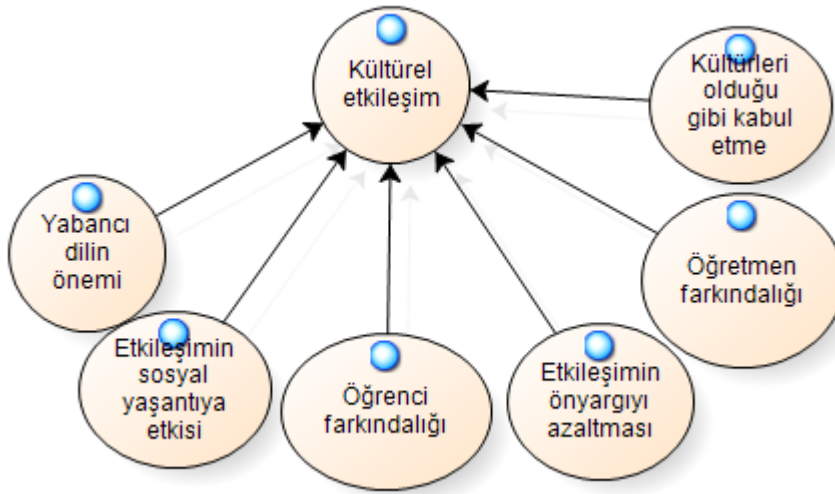
Kültürün geçmişten gelen ve miras bırakılacak olan bir olgu olduğunu belirten Ö6 da bu görüşlerini “*Kültür yaşanmışlar ve yaşananlardır bana göre güzellikler yazılı yazısız biz de kalan bizimde miras bırakacağımız olaylardır. İşte sanattır ne biliyim kültür çok geniş bir şey*” biçiminde ifade etmiştir.

Bireyin hayatındaki tüm olgular. Kültürün bireyin hayatındaki tüm olgular olduğunu belirten Ö5 bu görüşlerini “*Kültür deyince bir yurttaş olarak, bir vatandaş olarak insanları manevi maddi değerleri. Yaşadıkları olaylar, gelenekleri, görenekleri, adetleri son anda olan işte teknolojik gelişmeler yani bir milletin, ulusun, vatandaşın, yurttaşın hayatındaki bütün olgular. Kültür diyebiliriz*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö12 de kültürü “*Kültür dediğimizde yaşanan yerdeki her şey yaşamın tümü yediklerimiz içtiklerimiz oyunlarımız, dinlediğimiz müzik, geleneklerimiz, adetlerimiz*” biçiminde tanımlamıştır.

Kültürün farkında olmadan insanları etkilediğini, bu nedenle farklı ülkelere giden insanların kendi ülkelerini benimsediği için gittiği yeri benimseyemediğini ve kültürü etkileyen birçok etkenin olduğunu belirten Ö7’ nin bu konudaki görüşleri şöyledir:

Mesela biz Türkiye’de yaşıyoruz ama gidiyoruz Avrupa’ya kültürümüz elvermiyor. Oranın hayat standartlarına veya oradaki yaşam şeyine ayak uyduramıyoruz, bir süre sonra dönüp geliyoruz ülkemize. Veya başka bir ülke diyelim. Demek ki kültür çevreyle ilgili bir şey. Yani herkes olduğu yerde evinde rahat eder, çevresinde rahat eder, bölgesinde, ülkesinde. Kültür de o zaman konuşma, dil, dil etkili yaşam standartları, bölgedeki olanaklar etkili. Ondan sonra ne oluyor, başka ya da iklim etkili, iklimi etkili. Yani çok bütünleşik bir şey kültür ya biraz önce de bahsettik ya. Toplumsal çevremiz. İşte bulunduğumuz yerin o bölgede kullanılan. Dil diyelim, ikinci dil olabilir o da etkiler. Yaşam standartları yine iklimle ilgili, çevreyle ilgili, hayat koşullarıyla ilgili. Bu da kültürünü etkiliyor. Çocuğun bakış açısını değiştiriyor.

Kültürel Etkileşim

Şekil 8. Kültürel Etkileşim

Şekil 8’de görüldüğü gibi kültürel etkileşim ile ilişkili olarak ortaya çıkan kodların “*Yabancı dilin önemi, etkileşimin sosyal yaşantıya etkisi, öğrenci farkındalığı, etkileşimin önyargıyı azaltması, öğretmen farkındalığı, kültürleri olduğu gibi kabul etme*” biçiminde ortaya çıktığı görülmüştür.

Yabancı dilin önemi. Kültürel etkileşim bağlamında yabancı insanlarla ve farklı kültürlerle etkileşimin olabilmesi için yabancı dilin çok önemli olduğunu belirten Ö9, kendi öğrencisinin ailesiyle yurt dışındaki anılarını paylaşmıştır. Buna göre, özellikle küçük yaşlardaki çocukların farklı kültürlerle etkileşiminin kolay olacağı ve etkileşimin en önemli öğelerinden birinin yabancı dil olduğu görüşü göze çarpmıştır. Ö9’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Mesela diyaloglar, mesela anlatıyor, çocuk diyor ki dedemin arkadaşının diyor, bir diyor evine gittik diyor. Orda diyor, böyle kırsal bir yerde çok yeşillik bir yerde öğretmenim diyor, onun torunlarıyla, dedemin arkadaşının torunlarıyla ben oynadım diyor. Peki, “oyarken sıkıldın mı?” diyorum. Çekingendir Ece Su. Yok, fazla diyor, çekinmedim diyor. Çocukların ortak noktası oyun ya. O geniş alanda koştururken yeşil alanda. İşte o ortamı bana tasvir ediyor kaldıkları çiftlik evini tasvir ediyor, anlatıyor. Çok güler yüzlü olduklarını ailenin, işte çok güzel ikramlarda bulduklarını anlatıyor. Ondan sonra biz de onları davet ettik diyor. “Dedemle o arkadaşı çok sohbet ettiler” diyor mesela. Yani bunlar ne yapıyor? İki halkı iki toplumu birbirine yaklaştırıyor. Yani benim öğrencim mesela şey yapacak, yüksekökol okurken dedesiyle gezdiği yerleri, tekrar aynı şehre giderse tekrar yoklayacak. O kişileri belki tekrar ziyaret edecek veya oraya giderken kendi eviymişçesine rahatça o ülkeye adım basacak ve daha farklı bir hareket edecek oralarda. Yani gezmek kadar, ilişki kurmak kadar güzel bir şey var mı? Mesela komşunuzu çok merak

ediyorsunuz, yeni tanıdığımız yeni taşınan size. İlişki kurana kadar hep içinizde olumlu olumsuz şeyler ve soru işaretleri hep kafanızdadır. Ne zaman ilişki kurarsanız, onunla ilişkiye girerseniz, bütün bu soru işaretleri yavaş yavaş kaybolur ve aranızdaki ilişki gittikçe derinleşirse ve bunu yakalarsanız ne kadar mutlu olursunuz değil mi? Bunu genişletin bu halkayı. Konuşmak şart, diyalog şart, işte yabancı dil şart, bakın oraya geldik. Yani En az bir yabancı dil o da beynelmilel, İngilizce mesela.

Etkileşimin sosyal yaşantıya etkisi. Bu konuda görüş belirten öğretmenler, farklı kültürlerle olan etkileşimin insan yaşamını zenginleştireceğini, geliştireceğini, yaşama bakış açısından çitayı daha yukarıya taşıyabileceğini, etkileşim sayesinde farklı kültürlerle ortak noktalar bulabileceğini belirtmişlerdir.

Farklı kültürlerle etkileşimle ilişkili olarak kendi okullarında 5 farklı ülkeden okulla yapılan bir projenin öğrencilere çok büyük katkılar getireceğini belirten Ö4, bu görüşlerini *“Kendinin ne kadar iyi olduğunun farkına varabilir. Ondan sonra kendini tanımanın mutluluğunu yaşar. Bunu böyle daha fazla ne kadar iyi yapabilirim düşüncesi doğar. Bu aslında ekonomik anlamda da iyiye çevrilebilir. Biz buradan böyle temelden yavaş yavaş işleyerek gittiğimizi düşünüyorum”* biçiminde ifade etmiştir. Benzer biçimde Ö10 da farklı ülkeleri ve yaşamları görmenin kişinin kendi yaşamını olumlu yönde değiştirebileceğini belirtmiştir. Ö10’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Şimdi öğrenciye ne kazandırır. En azından insan olarak oradaki de insan ben de insanım, onun yaşantısı rahat huzur içindeyse ben ondan etkilenip o şekilde yaşayabilir miyim diye kendisini o yönde kanalize edebilir. O yöne onlardan mesela iyi yönlerini örnek alarak burada uygulayabilir. Ha hepsini yapabilir mi yapamayabilir ama yaptığından yararını da görür. Yaparak yaşayarak öğrenir. Mesela oradaki bir teknolojik alet bir kaç yılda Türkiye’ye geliyor. Her alanda kullanabildiğimiz. E o da bizim sosyal yaşantımızı değiştiriyor. O da küresel eğitimin küresel yaşantının bizim sosyal yaşantımızı değiştirmesi yani. İstenir yani isteyeceğiz ki yaşantımızı değiştirmek için o yönde çalışmalarımızı hızlandıracağız.

Farklı insanlarla olan etkileşimin bireyi geliştirdiğini ve son dönemde internet sayesinde etkileşimin çok kolaylaştığını belirten Ö8’in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Mesela dediğim gibi Singapur veya Tayvan’ı bilmez çocuk. O anlamda şey var. Son ünitelerde var. Ama hani ben kitaptan daha etkili bir şey olduğunu düşünüyorum. Kitapta da tabi ki var ama mesela bu şeyde de öyledir. Bizim öğrencilerdeki etkinliğimizin, öğrenmeye okulun etkisinin çok azaldığını düşünüyorum. Çünkü bambaşka bir hayat var. İşte Facebook’tan başka biriyle tanışıyor. Bir çocukla tanışıyor, onla sohbet ediyor. İşte geçen de söylemişim hani. Bizim bir arkadaş Tayvan’a gitti. Biriyle tanıştı, 1 hafta orada misafir oldu. Bu, çocuklar için de öyle. Biraz büyüdüklerinde bambaşka yani onları etkileyecek, kitabın dışında bambaşka bir hayat var. Hani daha önce bahsettiğimiz hayatın içinde öğreneceği, etkileyeceği.

Öğrenci farkındalığı. Öğrenci farkındalığı ile yurt dışına ailesiyle birlikte giden ilköğretim öğrencilerinin yurtdışında yaşadıklarının sınıftaki arkadaşlarıyla paylaşılması kastedilmiştir. Öğretmenler, farklı ülkeler ya da kültürlerle ilişkin öğrencilerin bakış açısını, yaşantılarını aktarmak amacıyla sürekli olarak öğrencilerin yurtdışına gittiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler, burada öğrencilerin, farklı ülkelerdeki yaşantıları, sosyal hayatı ve kültürü gördükleri; bunu ülkemizle karşılaştırmalar yaparak belirttiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda görüş belirten beş öğretmenden dördü özel bir ilköğretim okulunda görev yapmaktadır.

Öğrencilerinin yurtdışı deneyimlerine ilişkin paylaşımlarını aktaran Ö9 bu durumun öğrenci için hem kültürel etkileşim hem de öğrencinin farklı bakış açıları edinebilmesi bakımından önemine değinmiştir. Ö9'un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Anne oraya konservatuvar çıkışlı olduğu için, müzik alanı, iş gereği gittiği için, çocuk, bunları mesela: “Avusturya’da şu müzeye gittik, işte annemin konserini izledik.” Şöyle yapıldı, böyle yapıldı. Bunlar çok güzel şeyler, çocuk için bulunmaz fırsat. Mesela oranın kültüründen örnekler veriyor, işte konserde ne yapmışlar, halk nasıl tepki vermiş, annesini nasıl karşılamışlar. Orada bir de kültür alışverişinde çocuk, bizzat o ortamda bulunuyor. Mesela babası işte gittiği okulla ilgili araştırma yaparken o okulun çevresinde bulunuyor. Ya da dedesi mesela burada öğretim görevlisi. İşte arkadaşları var, “Profesör diyor, biz onların evinde kalıyoruz.” diyor ve yabancı bu kişiler. Türk değil, ilginç. Peki dedim “Türk arkadaşları yok muydu?” “Vardı, onlara da gittik.” diyor. Mesela çocuk, bir tanesi anlatıyor: “Uzakdoğu’da babamın falanca arkadaşı var.” diyor, “İş için gittik, onlara da uğradık, o da bize gelecek” diyor. Geldiği zaman haber veriyor, “Geldiler Türkiye’ye.” Çok güzel şeyler. Çocuklar şanslı.

Ö4 öğrencilerinin birçoğunun yurtdışına gittiğini belirterek, yurtdışına giden öğrencilerin geri döndüklerinde paylaştıklarını aktarmıştır. Buna göre öğrenciler, gittikleri ülkenin sosyal yaşamlarından etkilenmekte ve kendi ülkeleriyle karşılaştırmalar yaparak ülkesindekilerin neden oradaki gibi olmadığını sorgulamaktadırlar. Buna ilişkin olarak Ö4 görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Oradaki yaşantıyı insan haklarına ne kadar saygılı olduklarını, doğayı ve insanları ne kadar sevdiklerini, aslında bizim neleri yanlış yaptığımızı sonra nasıl yapmamız gerektiğini, çocuk olarak neler yapmamız gerektiğini, trafikte bile basit bir trafik kuralıyla arkadaşlarına nasıl yanlış uygulamalar olduğunu anlattı... Çocuklar onlardan da çok etkilendiler. Fransa’yı “öğretmenim biz bir ülke olarak orayı öyle bilmiyorduk”. İşte bundan sonra bizde konuyu işte, “çocuklar bakın bir oyun merkezinden turizmi nasıl etkiliyor” diye bahsettik.

Ö10 da bir öğrencisinin yurtdışına giden öğrencilerin gözlem ve yansıtmasını paylaşmıştır. Ö10 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Bizden farklı olduğunu şey yapıyor. İnsanların daha kurallara uygun davrandığını, ya da polisin orada daha egemen olduğunu anlatıyor. Diyor ki mesela geliyor yolda onu durdurdu otoban polisini falan şey yapıyor. Kıyaslama yapabiliyor tabi. Soruyorum oradaki mi iyi. Oradaki mesela iyiye iyi diyor, kötü olanlarına da kötü diyor. Mesela orada diyor hiç

adamlar su içmiyorlar diyor. Ya soda içiyorlar diyor, ya bira içiyorlar diyor, ya da meyve suyu içiyorlar diyor. Su içilmediğinden bahsediyor. Çıplak su olarak içilmemiş... O da tatilde gittiği yerleri şöyle anlatmış. Resimler çizerek kendince. Orada gördüklerini resmetmiş. O da bir anlatım biçimi geliştirmiş kendisine. İyi de bir şey yani gözlemlerini anlatır. Kimisi fotoğraf çeker kimisi şey yapar. Yaşantılarını karşılaştırma açısından da iyi..

Etkileşimin önyargıyı azaltması. Öğretmenler, farklı kültürlerle internet ya da ziyaretler gibi farklı yollarla sağlanan etkileşimin o farklı kültüre olan önyargıları değiştirdiğine ilişkin olumlu yönde görüş belirtmişlerdir. Buna göre, etkileşimin son dönemde artmakta olduğu ve önyargıların değişmesi için etkili bir yol olduğu belirtilmiştir.

Ö8 ile yapılan ilk görüşmede, internet yoluyla yurtdışına giden bir arkadaşı ve kendi yetiştiği ilçenin kendi kültür anlayışına olan olumlu etkisini paylaşmıştır. Bu görüşlerini *“Bir arkadaşım var işte internette Tayvanlı biriyle tanışıyor. Ve o bir hafta gitti Tayvan’da kaldı. Şimdi bambaşka bir şey buluyor orda. O zaman ön yargılar yıkılıyor. Yani diğerine, yabancıya karşı şey yıkılmaya başlıyor”* biçiminde dile getirmiştir. Ö8 ile yapılan 3. görüşmede 23 Nisan etkinliklerinin etkileşim bağlamında öğrencinin önyargılarını değiştirmekte önemli olduğunu ve önyargıların değişmesinde yaşantıların sağlanmasının önemli olduğunu belirtmiş; bu görüşlerini de *“Mesela Fransız dediğinde veya İngiliz dediğinde çocuğa uzaylı gibi geliyor çocuğa. Tanımıyor, önyargı oluşuyor. Tanımamak önyargıyı getirir zaten. Kapalılık. Çocukla tanışıyor, kendisi gibi gülüyor, oynuyor, kendisi gibi yaramazlık yapıyor. Yani onun kendisine dair ortak insan kavramını görüyor orada”* biçiminde dile getirmiştir.

İlk görev yeri olarak Bitlis’e atanan Ö11, bir Karadenizli olduğunu ve üniversiteden mezun olana kadar aynı kültürün içerisinde olduğu için Bitlis’e gittiğinde farklı kültüre ilk etapta uyum sağlayamadığını, ancak daha sonra uyum sağladığı, kendisinden farklı insanların olduğu yönünde görüşlerinin değiştiğini belirtmiştir. Ö9 bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Ben ilk atandığımda onu hissettim, çok kızıştım. Ya diyordum nasıl bir yer ya falan oldum. Şimdi ilk başta şanssızlığım zannettiğim şey aslında benim büyük bir şansımış. Öyle düşündüm. Hayır, değil aslında. O kadar güzel ki ben seviyorum aslında. Şimdi düşünüyorum da çok mutluyum. Yani farklı kültürleri bilmek çok önemli. Ben bir Lazım, ben bir Karadenizliyim. Bildiğiniz yani evet tam bir Karadenizliyim. Hayır, yani bütün ailem de Karadenizli ve Trabzon’da okudum. Çok fazla farklı kültür bilmiyorum. Üniversitedeki arkadaşlarım vardı ama hani üniversite çok farklı bir şey ya. Yani oraya gelmişsiniz. Herkesin aklındaki, fikrindeki farklı bir şey. Üniversiteye gelmişsiniz hani. Direk o yoğun şey kültürünü hissedemiyorsunuz. Ama ben şimdi diyorum ki iyi ki gitmişim oraya. Gerçekten benim için müthiş bir hayat deneyimi oldu. Ben gerçekten öğretmen oldum orada yani. Diye düşünüyorum yani. Önyargılıydım, çünkü kızılıyordum. Nasıl yani

öyle şey mi olur falan. Hayır, öyle değil. Tabi ki de olur. O insanlar bununla mutlu oluyorlar. Öyle aslına bakarsanız. Ben öyle düşünüyorum. Ama yani kültürün şöyle bir özelliği, şöyle bir olayı var bana sorarsanız. O kültürü değiştirmeye çalışmamak lazım aslında. Ben değiştirmeye çalıştım. Velilerime dedim işte öyle demeyin, şöyledir, böyledir bunlar çocuk. Hayır ya. Bunu söyleyeceğim tabi ki hani ben orada bir eğitimciyim sonuçta ama kızmamam gerekirdi. Kızıyordum işte ev arkadaşlarıma: dinlemiyorlar, anlatamıyorum ne olacak sanki ne var bunda falan. Hayır, o adam öyle mutlu. Belki onun için aslında kültürel değişiklik, yani kültürde bazı şeylerin değişmesi için zamana ihtiyaç varmış ben onu anladım yani.

Ö11, ilk görev yerinin kendisine kazandırdıklarını öğrencilerine de aktardığını belirtmiştir. Bu görüşlerini de “*Mesela hatta şimdi bunlar mezun olacaklar falan. Karnelerine de yazdım. Kesinlikle önyargılı olmayın dedim. O kadar önemli bir şey ki bu aslında. Biraz bilmek lazım. Yani biraz tanımak lazım. İşte korkuyorsunuz yanına yaklaşmıyorsunuz ama hayır öyle değil ya*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö3, kendi öğrencilerinden yurtdışına giden öğrencilerin gitmeyen öğrencilere göre farklı kültürlerle ilişkin daha somut konuştuklarını, gitmeyen öğrencilerin çevreden duyduklarına göre yargılarını oluşturduklarını belirtmiştir. Bu görüşlerini de “*Bence onlar daha somut konuşuyor hani daha bilinçli konuşuyorlar. Diğerleri tanımıyorlar. Sadece TV’den gördüğü ile. Diğerleri tabi daha bilinçli biliyorlar yani farkındalar. Yani şurada şu vardı kıyafetleri şöyleydi. Bunları giyiyorlar dedi öğretmenim yemek kültürleri hakkında bilgi verdi. Diğerlerini bilgilendiriyor*” biçiminde belirtmiştir.

Yurtdışında bir süre yaşayan Ö6 da, bu durumun kendisine çok şey kazandırdığını ve bu bağlamda değişim programları yoluyla insanların farklı kültürlerle etkileşim kurarak önyargılarının değişebileceğini belirtmiştir. Ö6 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Dil öğrendim en başta. Çok da güzel öğrendim. Dil şu anda unutmak üzereyim aslında yani hala konuşabiliyorum ya da anlayabiliyorum ama öyle bir şeyi oldu yani. Aslında keşke hani bu şeyleri de ben bu değişim programlarını falan da çok beğeniyorum yani. Öğrencilerin yani kültürü görsünler. Kültürlerin korkutmayacağını insanları, farklı yaşayan insanlar farklı dilleri görsünler diye. Herkes birbirini daha hoşgörülü olsun. Herkes birbirini sevsin. Kültürler kimseye zarar vermez. Ama sanıyorum galiba bu şeyde hani. Ne diyelim yani ekonomik olarak şimdiye kadar olmuş. İnşallah bundan sonra olur.

Öğretmen farkındalığı. Bu kategoride öğretmenlerin gerek yurt içi gerek yurtdışında farklı kültürlerle olan etkileşimleri paylaşılmıştır. Öğretmenler, farklı kültürlerle ilgili kendi geçmiş yaşantı, bilgi ve deneyimlerinin paylaştıklarıdır. Öğretmenlerin görüşlerine göre farklı kültürler ile etkileşimin olması gerektiği, iletişime açık olunması gerektiği, farklı ülke yaşantılarının hepsinin doğru olmayabileceği biçiminde görüşler sunduğu söylenebilir.

Ö9, etkileşimin insanların kafasındaki soru işaretlerini gidereceğini, bu anlamda da olumlu katkı getireceğini belirtmiştir. Bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Yani bunlar ne yapıyor? İki halkı iki toplumu birbirine yaklaştırıyor. Yani benim öğrencim mesela şey yapacak, yüksekokul okurken dedesiyle gezdiği yerleri, tekrar aynı şehre giderse tekrar yoklayacak. O kişileri belki tekrar ziyaret edecek veya oraya giderken kendi eviymişçesine rahatça o ülkeye adım basacak ve daha farklı bir hareket edecek oralarda. Yani gezmek kadar, ilişki kurmak kadar güzel bir şey var mı? Mesela komşunuzu çok merak ediyorsunuz, yeni tanıdığınız yeni taşınan size. İlişki kurana kadar hep içinizde olumlu olumsuz şeyler ve soru işaretleri hep kafanızdadır. Ne zaman ilişki kurarsanız, onunla ilişkiye girerseniz, bütün bu soru işaretleri yavaş yavaş kaybolur ve aranızdaki ilişki gittikçe derinleşirse ve bunu yakalarsanız ne kadar mutlu olursunuz değil mi? Bunu genişletin bu halkayı.

Ankara Üniversitesinde doğu dilleri lisans programından mezun olan Ö12, lisans yıllarında Hindistan ve Pakistan kültürleri ile ilgili dersler aldıklarını ve bu bağlamda o bölgeye ilişkin kendince bir bakış açısı geliştirebildiği belirtilmiştir. Ö12, Hindistan ve Pakistan bölgesinin çok geri kaldığını ve batıl inançlarının çok fazla olduğunu belirtmiş; bununla birlikte teknolojik anlamda da bazı alanlarda gelişmiş olduklarını ifade etmiştir. Ö12 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

İlginç insanlar çok ilginç insanlar hem de. Yani öyle ki bu, geçmişle ilgili özellikle dinsel faktörlerde, hiç aşamamışlar yani, günlük hayatlarına bunu adapte etmekte zorlanıyorlar diye düşünüyorum. Mesela maymunlar orda kutsal sayılıyor. Öyle bir dönem gelmiş ki çok şaşırılmışım ben bunu duyduğumda maymunlar, dokunmadıkları için maymunlar o kadar çok çoğalıyorlar ki neredeyse insan sayısına yaklaşıyorlar ve maymunlar ülkedeki hemen hemen bütün yiyecekleri talan etmeye başlıyorlar. Yani bir kıtlık söz konusu oluyor. Şimdi buna rağmen bunun çözümünü bulmuyorlar kutsal diye. Yani batıl inançlara inanılmaz sarılmış o şekilde yaşamlarını sürdürüyorlar büyük bir çoğunluk. O bana çok tuhaf gelmişti ya da ne bileyim beslenmelerine. Mesela açlıktan ölüyorlar ama kesinlikle bunun çözümünü bulmaya çalışmıyorlar. Ya o şekilde bunlar kutsal tamam öyle devam edelim diye gidiyorlar. Veya ne bileyim bir grup insan var böyle tuhaf şeylere inanıyorlar. Mesela asla yıkanmıyorlar falan, saçlarını kesmiyorlar. Yani inanılmaz derecede batıl inançlara sarılı şekilde yaşıyorlar. Ama şimdi bir şeye baktığınız zaman işte çalışmalarına, akıllılar. Birtakım teknolojide iyi seviyedeler ama bunu kendi ülkelerinde kullanmak yerine hep böyle satıyorlar yani, pazarlıyorlar. Ama oraya gittiğinizde mesela hırsızlık, oraya giden herkes mutlaka bir hırsızlık olayıyla karşılaşılıyor. Mutlaka soyuluyor, yani soyulmayan turist yok orda.

Ö10'un da Eskişehir'e göç eden Tatarların yerleştiği köyün kendilerinin komşu köyü olduğunu; bu nedenle çocukluğundan bu yana Tatarlarla etkileşim içerisinde olduğu, Tatarların kendileriyle olan benzerlik ve farklılıkları gözlemlene şansı bulduğu görülmüştür. Ö10 Tatar kültürü ile kendi kültürü arasındaki farka dair görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Tatarların, mesela Kırım'daki yaşantıları. Kırım'da nasıl yaşıyorlar, atlı bir yaşama şeyi var. Orada at kültürü. At üzerinde. Yani yayla kültürü, ya da hayvancılık. Doğal kültürü var. Aynı şeyi buraya getirebilmiş mi? Yani oradaki mesela bina yapısını, ev yapısını, sosyal yapısını. Bir kısmını mutlaka buraya taşıdı. Oradaki geleneklerini, göreneklerini buraya taşıdı. Burada sürdürüyor, devam ettiriyor. Artı bir de diğer insanlarla. Mesela kendilerinden farklı insanlarla da etkileşim içerisindedir. Bir bazı şeylerini mesela benim yakın köyüm var, Hamidiye köyü, tatar köyü. Bizim köyümüz farklı. Onlarla biz şey yaparak. Önceleri kavga ederdik, bilmediğimiz zaman çocukken. Sonra arkadaşlarımız oldu, birbirimizi tanıdıkça daha samimi olduk. E bugün birçok arkadaşımız var. Şey yapıyoruz orada öyle. Birbirimizi gördüğümüz zaman görmediklerimizle de hal hatır sorabiliyorsun, şey yapabiliyorsun, etkileşebiliyorsun. Onların mesela o bahçe düzenlenmesinden mesela avlu düzenlemesi bizim köyde yok. Onlar çok tertipli düzenli. Biz daha dağınığımız

Ö3 de bir Tatar köyünde çalıştığını ve öğrencilerinin Türkçeyi tam olarak bilemediği için sınıfta Türkçe ve Tatarca'nın karıştığını belirtmiştir. Çalıştığı süre zarfında kendisinin de Tatarca öğrendiğini ve yeri geldiğinde öğrencilerinden yardım aldığını belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini “*Şimdi ben daha önce örneğin işte Balçıkisaray'da yaşadık. Sakarya'da görev yaptım. Halkı Tatarlı. Türkçe Tatarca karışıyordu. Çocukların arasında bir kısmı Tatarca biliyordu ve birbirilerine öğretiyorlardı. Çocuklar birbirlerine yardım ediyordu. Sonra bende öğrendim. İlk zamanlar anlamıyordum*” biçiminde dile getirmiştir. Burada öğretmenin hem kendi kültüründen farklı bir kültürle karşılaşması, hem de öğretmenin içerisinde bulunduğu kültüre zaman içerisinde uyum sağlamanın öğretmenin kültürel etkileşime açıklığı bakımından önemli olduğu söylenebilir.

Ö11 de görev yaptığı okullardaki öğrenci profillerinin farklılığına ilişkin farkındalığı ortaya koymuştur. Burada öğretmenin görev nedeniyle içerisinde yaşadığı kültürü ve yaşantıları ne kadar anlayabildiği ve etkileşime geçebildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ö11'in bu görüşleri şöyledir:

Mesela, Bitlis insanı daha böyle içine kapanık, böyle bir şey ya işte doğu ya işte yaşananlardan dolayı daha özgüveni eksikti çocukların, aile sorunları çok fazlaydı. İşte orada mesela işte babaların iki eşi, üç eşi, çok kalabalık aileler. Ya ben mesela gittim işte soruyorum kaç kardeşsiniz, sekiz kardeş falan. Ve böyle Sonra o kadar deli geldi ki bana böyle çok değişti. Ama dediğim gibi şanslıydım ben Merkezde bir okulda çalıştım ve hani çocukların Türkçe bilmesi doğu için yani velinimet, gerçekten de velinimet. Çocukların sayısal zekâları, yani sayısal dersleri daha iyiydi sözel derslerine göre. Of'ta da yani

Karadeniz insanının yapısıyla ilgili bir şey. Diyorum ya bende Rizeliyim. Karadeniz insanının özgüveni çok yüksektir. Her şeyi bilir. Şimdi öyle. Şimdi oradaki çocuklar da öyle yani hiç şey yok. Ama hani utanma şeyden arsızlıktan bahsetmiyorum yanlış anlamayın da. Şeyden bahsediyorum, özgüveni yüksektir, kendini çok güzel ifade eder. Daha özgüveni yüksek hani belki kaba tabir ama tuttuğunu koparan. Öyle çocuklar. Ama şey sıkıntılıydı yani işte kibar olmakla ilgili. Mesela bir hep bunu anlatıyorum işte arkadaşlara da. Bir iyi geceler demeyi öğretmek bile sıkıntı. Demem öğretmenim babam bana güler, işte abim bana güler. Böyleydi çocukların tavrı. Burası da çok enteresan burası çok farklı. Çocuklar o kadar kibarlar ki. Ben Bitlis'te ve Of'tayken hani böyle işte bir işte günaydın demek, işte ne bileyim bir merhaba demek. Bunları öğretirken bile gerçekten çok zorlandım. Çünkü istemiyorlardı, ayıplanacak diye düşünüyorlardı. Eleştirilir ya. İşte öyleydi. Burası çok farklı ama burada çocuklar çok kibarlar”

Kültürleri olduğu gibi kabul etme. Ö11 ilk görev yeri olan Bitlis'te öğrencileriyle ve velileriyle kültürel anlamda farklılıklar yaşadığını ve yaşanan sorunlardan sonra kültürleri olduğu gibi kabul etmek gerektiği yönünde görüşlerinin değiştiğini belirtmiştir. Kültürün göreceli bir kavram olduğunu ve bu nedenle her kültürün kendi içerisinde doğru olduğunu da vurgulamıştır. Ö11 önyargılarının gittiği görev yerindeki değişimini şöyle ifade etmiştir:

Benim için endişeli olan önyargılar. İlk gittiğimde önyargılıydım ama söyleyeyim. Çok kıızıyordum nasıl böyle bir yer olabilir, kaçınıcı yüzyıl falan hikâye. Sizin ne nasıl düşündüğünüz önemli değil ki, yaşadığınız yerdeki insanların nasıl düşündüğü önemli aslında. Ama onu aştım şimdi. Tabi ya. Üniversiteden yeni mezun olmuştum. 1. sınıf çocuğu şu kadar çocuk, geliyor diyor ki oturtma benim kızımı falan filan, işte hoca sen ne yapıyorsun. Sanki ne olacaksa diyorsun. Ama tepki o kadar sert ki. Çok sert gerçekten de. Ya böyle nasıl ya falan oluyorsun yani. Hani üniversite gibi bir ortamdan çıkmışsınız. Ki ben benim ailemde de hiç yok öyle bir şey. Duymadım, görmedim, ya da yaşadığım şehirde. O yüzden ben kültür yani gerçekten mahalleden mahallere de değişebilen bir şey. Aslında var ya o küçük şeylerle başlamak lazım kültüre. Ben öyle düşünüyorum.

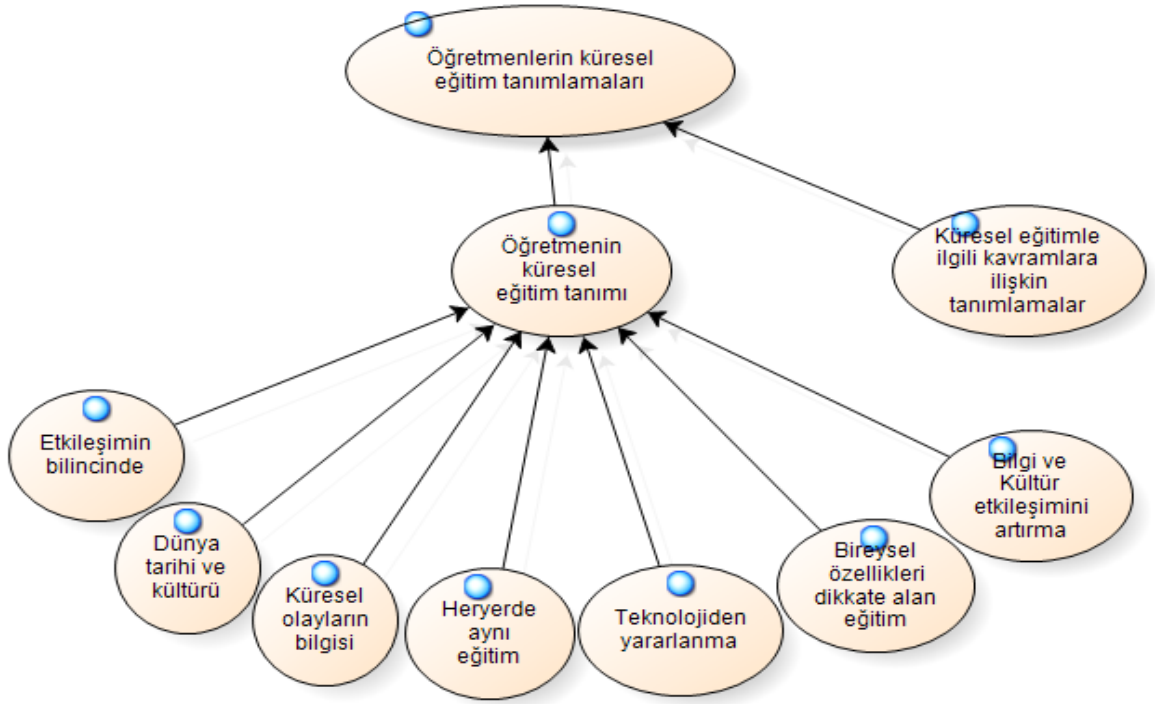
Kültürün göreceliliği ve olduğu gibi kabul edilmesi gerektiği ile ilgili görüşlerini de Ö11 şöyle ifade etmiştir:

Şimdi öyle bir kültürel yapı var ki, yaşadığımız yerin kültür yapısı çok önemli. Ya şimdi izah etseniz de anlamak isteyecek öyle yaşanır belki. Ben eleştirmiyorum. Yani dediğim gibi ben bir otorite değilim ki. Yani kültür otoritesi değilim. Aman sen yanlışsın demem ama bana mantıklı mı değil. İşte yani o yüzden de ya kültür o kadar göreceli ki. Ya hani ilçeden ilçeye bile değişiyor. Köyden köye bile değişiyor. Mesela rahmetli anneannem hep şey derdi: “her evin soğan doğrayışı farklı, karışmayacaksın hiç bir eve de. O istediği gibi doğrasın”. Ya işte dediğim gibi kültür çok yani çok her köyün her şehrin o bütün bir ülkenin birleşmesiyle oluşan bir şey.

Öğretmenin kendi kültürü içerisinde yetişmiş olması, farklı bir kültürle etkileşime geçmesini zorlaştırmış; bu nedenle ilk olarak farklı kültürü kendi kültürüne benzetmek istemiş olabilir. Daha sonra, bu durumun doğru olmadığını düşünmeye başlamış ve kültürleri olduğu gibi kabul etmek gerektiği görüşünü benimsemeye başladığı söylenebilir. Bu düşünceyi kendi öğrencilerine de aktarmak istemesi kültürleri

olduğu gibi kabul etmenin doğru olduğunu ve öğrencilerinin de böyle yetişmesini istediği söylenebilir.

Öğretmenlerin Küresel Eğitim Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Şekil 9. Öğretmenin Küresel Eğitim Tanımlamaları

Şekil 9’da görüldüğü gibi öğretmenlerin küresel eğitim tanımı ile ilişkili olarak öğretmenler “*etkileşimin bilincinde, dünya tarihi ve kültürü, küresel olayların bilgisi, her yerde aynı eğitim, teknolojiden yararlanma, bireysel özellikleri dikkate alan eğitim, bilgi ve kültür etkileşimini artırma*” gibi tanımlamalar yapmışlardır. Buna göre, öğretmenlere göre küresel eğitim dünya ile olan etkileşimin bilincinde öğrenciler yetiştirmelidir.

Etkileşimin Bilincinde

Buna ilişkin olarak öğretmenlerden elde edilen verilere göre öğretmenler dünyada yaşanan ekonomik, teknolojik, sosyal bakımdan ülkelerin birbirinden etkilediğini ve bu bilincin öğrencilerin anlayabileceği biçimde basitten karmaşığa verilmesi gerektiğini

belirttikleri görülmüştür. Bu kapsamda öğretmenler dünyanın bir bütün olduğunu ve ülkelerin birbirine muhtaç olduğunu belirtmişlerdir. Dünyada yaşanan etkileşimin basitten karmaşığa öğrencinin anlayabileceği biçimde sunulması gerektiğini belirten Ö7 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Küresel eğitim öğrencilere bir küresel eğitim verecek olsak ilk önce dünyayı kendi evi gibi hayal ettirip veya kendi köyü veya kasabası veya şehri veya ülkesi olarak zihninde canlandırıp bunun ne gibi ihtiyaçları var. Evinden başlayıp veya daha sonra köyünden, ülkesinden ihtiyaçlarını sosyal ihtiyaçlarını çıkarıp daha sonra da dünyanın var oluşuna götürüp; işte dünyanın var olması için bir güneş sisteminin olması ile bütünleştirip ihtiyaçlar coğrafyasında çocukları bu süreçte bazı noktalara koymak gerekir. Mesela bir evin neye ihtiyacı var ilk önce altyapıya, temele, elektrik, su, kanalizasyon, çatı bunlar işte diyelim evin en önemli ihtiyaçlarından. Fakat bunları gerçekleştirecek insanlar var. Meslekler var, evin içinde evi yöneten reis evin lideri var. Onun etrafında 2. Lider, çocuklar bu eve girdi-çıkıtlar var, evin dönmesi için babanın çalışması dışarıda rollere bürünmesi lazım, meslek rolüne. Evde babalık rolü, ondan sonra annenin aldığı görevler annelik görevi, dışarıda meslekte çalıştığı roller. Bütün bu şey bütünleşik yavaş yavaş buradan başlayıp mekanizmayı büyütüp köyde neye ihtiyaç var işte köyün lideri kim muhtar diyelim en büyük memuru. Bu ihtiyaçlar neler, ihtiyaçları kim belirliyor, nasıl geliyor, kim yönetiyor buradan bir benzetimle. Ondan sonra arkasından ilçede, ülkede derken bir ülkenin de dünyanın bir parçası olduğu küreselleşen bu süreçte ülkenin de bir ev olduğu veya bir ilçe olduğu veya bir belediye olduğu veya çocuk kafasında biraz somutlaştıracak yani bunu. Aynı şekilde dünyayla insanın genlerinin ortak noktaları olduğunu sezecek çocuk. Dünyası onun evi olduğu, dünyanın içindeki ihtiyaç olan insanların ihtiyaçlarının birbirine bağlı olduğu, malzemelerin, varlıkların, doğadaki yaratılanların hepsinin bütün insanların olduğu, tek kişinin değil. Yaratılan hayvandan tut, insandan tut, canlıdan böcekten tut, herkesin birbirine bağlı olduğu aslında. Ayrık gibi görünsek de bağlı olduğu sonuç itibarıyla hep dünyanın bizim evimiz olduğunu hissetmesi. Barış içinde olmamız lazım, evimizde nasıl barışık içindeyiz annemizle-babamızla saygı gösteririz. İlçede, okulda, sınıfta öyleyiz. Ülkede de aynı şekilde kurallara uyan, ülkenin dünyanın kurallarına uyan evrensel bir insan modeli yetiştirmemiz lazım. Barış içinde, bütünleşik bir vaziyette olması lazım. Yani çok kompleks bir şey bu

Etkileşimin bilincinde öğrenciler yetiştirilmesi gerektiğine yönelik görüş belirten Ö1 ise ülkelerin gerek tarım, gerek ekonomi gibi alanlarda birbiriyle etkileşim içinde olduğu ve birbirine muhtaç olduğu bilincinin öğrencilere verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, bir ülkede yaşanan bir problemin dolaylı olarak diğer tüm ülkeleri etkilediğini de vurgulayan Ö1 öğrencinin bu bakış açısıyla hayata hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Küresel eğitim deyince ya ilk etapta dünya devletlerinin birbiriyle etkileşim içinde olduğunu tüm dünya devletleri hani geçen dersimizde de konuşmuştuk. Hep etkileşim var, bir devlet başkanı başkasına muhtaç; başka bir devlet başkanı başkasına. Kendine göre üretimi farklı açılardan yani farklı şeyler sunuyor birbirine. Kimi tarımla ilgileniyor, kimi işte teknolojiyle ilgili. Bu anlamda da işte herkes birbirine ihtiyaç duyduğu için öğrenciler de bizim birbirimize ihtiyacımız olduğunu, işte bu durumda birinin zarar gördüğünde tüm devletlerin etkilenebileceğini hani bilmesi buna göre belki kendini hani yetiştirmesi gerekiyor diye düşünüyorum ben. Mesela Japonya'da deprem olmuştu. Tsunami. Birçok insan ölmüştü ama bunun yanında da Japonya'nın ekonomisi de çok zarar görmüştü. Bazı işte ürünlerini geri çekmek zorunda kaldı. Satış yapamadı, fiyatlar birden hızlı bir şekilde yükseldiği için Japon ekonomisi de sarsıldı. Bunun bizi de sarstığını biliyorum ben, mesela

onlardan alacağımız ürünlerde belki aksamalar oldu. Farklı ülkelerde yine Amerika'da olsun işte Fransa'da bazı arabalar mesela boykot edildi. Dünya etkileşim içinde olduğu için eğitim de etkileşimle sürdürülüyor. O yüzden de hani bu etkileşimin bilincinde olması gerekiyor öğrenci. Hayata hazırlanması

Dünya Tarihi ve Kültürü

Ö10, tarih boyunca ülkelerin ve kültürlerin birbirlerini nasıl etkilediklerinin öğrencilere verilmesini küresel eğitim olarak tanımlamıştır. Bu görüşlerini de *“Küresel eğitim dünyadaki bütün toplumların benzeyen, benzemeyen yönlerini, farklılıklarını üzerindeki şeylerini mesela bizim kültürümüze olan etkisi nedir ya da bizim geçmişten bugüne kadar olan kültürümüzün onların eğitimindeki etkilerinin neler olduğu”* biçiminde ifade etmiştir.

Küresel Olayların Bilgisi

Ö6 dünyada yaşanan olayların öğrencilere aktarılması olarak tanımlamıştır. Bu görüşlerini de *“Küresel eğitim yani küresel eğitim bütün dünyada olup biten herkesi ilgilendiren konuları çocuklarla paylaşılıp öğrenilmesidir. Yani küresel ısınma çevrenin kirlenmesi insan hakları çocuk hakları kadın hakları yani evrensel olan her şey olmalı”* biçiminde ifade etmiştir.

Her Yerde Aynı Eğitim

Ö12, Ö7 ve Ö6 küresel eğitimi her yerde aynı eğitim olarak belirtmişlerdir. Buna göre, dünyanın her yerinde öğrencilere aynı eğitimin verilmesi gerektiği; bu bağlamda insanların dünyanın her yerindeki sosyal yaşama, kültüre adapte olmasının sağlanabileceği belirtilmiştir. Öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Küresel eğitim deyince aklıma yani bir köydeki çocuğun gördüğü eğitimle şehirdeki çocuğun gördüğü eğitim biraz birbirine yakın olmalı. Veya .. bu ülkedeki eğitim sistemiyle .. Ya da bu ülkedeki çocukların öğrendikleriyle başka bir ülkedeki çocukların öğrendikleri biraz da olsa birbirine paralel olması gerekiyor. Diye düşünüyorum. (Ö12)

Dünyayla aynı ortamı paylaşan eğitim öğretim sürecindeki her girdiler çıktılar diyelim. Dünyaya adapte olabilme burada eğitim alan bir kişinin hangi ülkeye giderse gitsin o ülkede çok rahat bir şekilde yaşayabilmesi, kendi kültürü ile oraya adapte olabilmesi veya oradan gelen birinin burada yaşayabilmesi, yani eğitim değişmez olduğu her yerde aynı olduğu varsayımına dayanarak adapte olma süreci. Küreselleşme şimdiki 4+4 sistemi bunla ilgili çok şeyler yapılmak isteniyor çok sancılı zor bir süreç yani. Öyle tahmin ediyorum (Ö7)

Bilgilendirilmesi neler yapılacağı hakkında konuşulmasıdır bence küresel eğitim yani işte aynı eğitim Türkiye'de veriliyorsa Amerika'da da aynıdır Hindistan'da aynı olmalıdır (Ö6)

Teknolojiden Yararlanma

Ö4, teknoloji kullanımının küresel eğitimi gerçekleştirmede olumlu etkisi olduğunu belirtmiş, bu anlamda kendi çalıştığı kurumun olanaklarının yeterli olduğunu vurgulamıştır. Ö4 bu görüşlerini “*kendi okulum için konuşursam, bizim interaktif programımız, internet üzerinde gerçekleşen interaktif programımız sayesinde öğrenciler küresel eğitimle ilgili çok güzel ön bilgiler ediniyorlar. Biz bu şansa sahibiz. Ama diğer okullar için yani aynı şeyi söyleyemeyeceğim*” biçiminde dile getirmiştir.

Bireysel Özellikleri Dikkate Alan Eğitim

Ö8, yukarıda belirttiği görüşleri ile günümüzde bireysel farklılıkların dikkate alınması, bu kapsamda eğitim anlayışının güncellenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Küresel eğitim kapsamında, artık aynı programın tüm öğrencilere uygulanmasının doğru olmadığını, bu anlayışın yerini *her bireyin özelliklerini dikkate alan eğitim programları* anlayışına bırakması gerektiğini, bunun da bir süreç gerektirdiğini belirtmiştir. Ö8’in görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Sadece sosyal bilgiler dersini bilemem ama okul anlamında ben şunu düşünüyorum. Bu eğitim düzeneği sanayi döneminden kalmış bir düzene. 1900’lerin düzeneği. Öğrenciler böyle eğitilmemeli. Ben arkadaşlara da söylüyorum eğer böyle devam edersek, işte mesela şey diyorum 42 tane öğrenciyi 30 metre karelik bir sınıfa sokup ezberleterek onları şey yapamazsınız. Bilim toplumuna geçiremezsiniz, insanlık bilim toplumuna gidiyor. Bilişim diyorlar işte, bilgi toplumu. Bu sanayi devriminin düzeneğiydi. Bu tür eğitim. Kitlesel eğitimler. Şimdi teknoloji gelişti artık. Bu tür kitlesel, standart, modamod eğitimlere gerek yok. Yani Hüseyin’e de, Veli’ye de, Ahmet’e de aynı eğitimi uygulamak zorunda değiliz. O dönemin teknik imkânlarında bu gerekliydi. İnsanları alıyordunuz, belli bir torna yaratıyordunuz, o tornadan insanları geçiriyordunuz. Şimdi bu tornanın ben çok geri kalmış ve çağ dışı olduğunu düşünüyorum. O yüzden tornalar geliştirilmeli ve farklılaştırılmalı. Yani artık teknolojinin insanları bireysel, geçen de söylemişim, yani insanlara bireysel gazete dahi çıkarılabilir. Teknoloji o kadar gelişti. Yani insanlar artık gidip bu şey her konuda böyle. Statik değil. Mesela gidip mağazadan hazır ceket almak zorunda değilsiniz standart. Kendinize özel kendi rengi çizgisini dahi, şeklini belirlediğiniz siparişler verebilirsiniz. Böyle bir artık Amerika’da böyle şirketler ortaya çıkmış. Ha bu şu an pahalı bir de şey. Ama bu artık ben belli bir dönem sonra, bu teknolojiyle beraber çok alta yayılacağını ve bireyi de öne alan, onun gelişimini, farklılığını öne alan çeşitliliğin arttığı bir dönemin olacağını düşünüyorum. Yani herkese aynı hapın verildiği dönemin bittiğini düşünüyorum ben. Bu şeydir. Bu model herkese aynı haptır. Yani Türkiye’de şu an kaç öğrenci var, 11 milyon öğrenci var. 11 milyona aynı hapi veriyorsunuz. Onda bir sakatlık olduğunu düşünüyorum. Dünya belli bir dönem sonra 11 milyon çocuğa da 11 milyon ayrı hap yaratabilecek düzeyde olduğunu düşünüyorum ben. O teknik seviyeye ulaşabileceğini. Ha şu an belki imkânsız. Şu an yine şey yapabiliriz. Yani 11 milyona tek bir hap değil ama 100 hapi yaratabiliriz. 11 milyonu 100 hapa göre şey yapabiliriz. Yeteneğine şeyine göre. Belki yeni sistem de bunu getirmeye çalışıyor. Ama belli bir dönem sonra ben 11 milyon ayrı hapi olacağını düşünüyorum. Her çocuk kendine özgü yetiştirilecek. Kendine özgü ders programı olacak. Belki, ders programı demeyelim, ders bile olmayacak başka bir şey söylenecek. Yani kendine özgü bir programı olacak çocuğun (Ö8)

Bilgi ve Kültür Etkileşimini Artırma

Küresel eğitimin bilgi ve kültür etkileşimini artırması gerektiği yönünde görüş belirten öğretmenler bu kapsamda farklı ülkelerle ve kültürlerle olan kültür etkileşimini artırıcı etkinliklere yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda, kendi okullarında yaptıkları uygulamalara da değinen Ö4 ve Ö3 bilgi ve kültür etkileşimini artırmaya yönelik etkinlikleri kendi okullarında gerçekleştirdiklerini belirtmiş; bu durumun önemli ve faydalı olacağını vurgulamışlardır. Ayrıca, teknolojik gelişmelerden faydalanmak, teknolojiyi kullanmak, teknoloji yoluyla farklı kültürleri tanımaya yönelik görüşler de belirtilmiştir. Küresel eğitim kapsamında kültür etkileşiminin artırılmasına yönelik etkinlikler düzenlenmesi gerektiğini belirten Ö4 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Onun dışında çocuklar daha aktif hale getirilebilir bu konuda başka yabancı ülkelerle aynı 23 Nisanlarda olduğu gibi farklı zamanlarda çocuklar bir araya getirilerek kültür alışverişi yapılabilir. Bu çok zor değil artık günümüzde. Ulaşım çok daha kolay, olanaklar da onları zorlamaz. Ülkemiz bizim okulumuzda yapılan bu yılki çalışmada bunun sonuçlarını biz göreceğiz çok kısa bir süre sonra. Çok da yararlı olacağına inanıyorum ben. Yani işin içinde olmaları ve birebir yaşamaları onları çok daha güzel öğretecektir bu konuda daha iyi eğitim verecektir. Kitaptaki bilgilerden daha yararlı olacaktır diye düşünüyorum.

Bilgi ve teknoloji kapsamında yaşanan yeniliklerin paylaşılmasını, kendi kültüründen kaybetmeden insanların farklı kültürleri tanınması gerektiğini belirten Ö5 bu süreçte Sosyal bilgiler dersi ve eğitim programlarının iyi düzenlenmesi gerektiğini vurguladığı görülmüştür. Ö5 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Küresel eğitim deyince insanların sürekli etkileşim içinde olmaları her anlamda. Bilişim anlamında, teknoloji anlamında bütün yenilikler anlamında herkesin haberdar olması, herkesin bu yenilikleri tanımaları, faydalanmaları, kullanmaları anlamını çıkartıyorum ben... Kendi kültüründen de bir şey kaybetmeden kendi kültürünü de başka uluslara başka milletlere tanıtarak başka ülkelerin kültür özelliklerini, kültürel özelliklerini de daha yakından tanıma şansına sahip olacaklar. Bu anlamda sosyal bilgiler dersi küreselleşmeye yardımcı olur... İnsanların kaynaşması birlikte bir şeyleri paylaşmaları, teknolojiden yararlanmaları, bir ülkenin yaptığı bir ulusun yaptığı yeniliklerden diğer ulusların yarar faydalanmaları, çok güzel. Bu anlamda insanlar yaptıkları herzeyi birbirleriyle daha çok paylaşabilirler diyorum. Bunların eğitim programlarına daha yapılabilir haliyle konulması daha başarılı bir nesil getirecektir diye düşünüyorum.

Ö3 de bilgi ve kültür etkileşiminin artırılması ile ilişkili olarak kendi öğrencilerinin okul kapsamında bir projeye dâhil olduklarını ve bu proje kapsamında farklı bir ülkeden kendi akranlarıyla o ülkenin yemekleri, giyim tarzları hakkında bilgi

sahibi olacaklarını ve bunun da çok güzel bir uygulama olduğunu belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Şimdi şu anda onların örneğin İngilizce eğitimi ile ilgili ispanya mıydı İtalya mıydı, bir ülkeye bir ülkedeki bir ülkeden bir aile ile ilişkileri var işte. Bizim öğrenciler o ülkeye kendileri bir yemeğin tanıtımını yapacaklar. O ülkedeki arkadaşlık kurduğu arkadaşı da o yöredeki yemeği buraya bildirecek. Şu anda İngilizce de öyle bir projeleri var evet beşinci sınıflara özgü bir proje şu anda öyle bir proje yürütülüyor. Güzel bir şey bence.

Sosyal Bilgilerde Küresel Eğitime İlişkin Bulgular

2004 ve 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin şu an uygulanmakta olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) ve bir önceki SBÖP'ye ilişkin görüşlerine de ulaşılmıştır. Bu kapsamda, küresel eğitim ile ilgili öğelere ve genel olarak Sosyal Bilgiler anlayışında yaşanan değişimler hakkında öğretmenlerin görüşleri incelenmiştir. Buna göre, görüşlerin iki ortak noktada bulunduğu söylenebilir. Bu noktalardan ilki şu an uygulanan programın eskiye oranla daha somut ve kullanışlı olması, ikincisi ise SBÖP'nin içerik olarak Tarih, coğrafya gibi kavramlardan sıyrılıp öğrencilerin günlük yaşamda kullanabilecekleri bilgilere daha fazla yer verilmesidir. Ayrıca, Atatürkçülük ile ilgili konularda da içerik azaltması olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Şu an uygulanmakta olan SBÖP'nin daha somut, araştırmaya dönük ve kullanışlı olduğu ile ilgili öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Fark şu önceki çok şeydi. Çok ezberdi. Direk veriyorsun burada çocuğu biraz şey yapmaya çalışıyor düşünmeye ve harekete geçirmeye çalışıyor. Mesela önceden şöyle bir şey vardı. Sivil toplum kuruluşları görsel tema toplum gönüllüleri vakfı bunları işliyorsunuz yani veriyorsunuz işte Kızılay önceki adı şu tarihte kurulmuş. Cumhuriyetten sonra kurulmuş. Şimdi bu kuru bilgiler yine veriliyor ama en sonunda bir şey koymuş ne yapabiliriz diye. O önceden yoktu şimdi ne yapabiliriz diye bir şey var tamam bu bilgiyi aldım bu bilgiyi nelere dönüştüreceğim diyor. O bilgiyle ne yapacağım diyor. Sen ne yapacaksın diyor (Ö8)

27 yıldır okutuyorum işte. En son okuttuğum 3 tane 5. Sınıfı karşılaştırıyorum. Birisi bu yılki, birisi önceki okuluma, birisi de daha böyle kenar mahalle bir okulda çalışmıştım. Oradaki öğrencilerimle karşılaştırıyorum. Üçü arasında daha çok böyle gözümde onlar canlanıyor. Şimdi ilk önce o 3 yıl 3 tur öncekinde çok daha ezberciydi ve çok daha yüklü ağır bir program vardı karşımızda, ders kitapları çok daha sevimsizdi. Ama ondan bir sonraki önceki çalıştığım okuldaki program biraz daha çocukların hoşlanabileceği ilgi duyabileceği gibiydi. Bu aslında çok daha yakın yani onların öğrenmelerine çok daha açık (Ö4)

Önce program açısından bakarsak geçen eski program ezberciliğe dayalıydı. Sadece yazı vardı. Ezber. Oku gel oku gel. Hani defter ve kitap kullandık hep biz. Şimdiki müfredat

daha güzel bence. Hani etkinliklerde çocuklar yaparak daha güzel öğreniyorlar, yazarak. Ezbercilik yok. O açıdan daha güzel yani tüm dersler için. Bence güzel oldu (Ö1)

2004'te program daha ağırdı. Belki küreselleşmeyle ilgili konular bile geçmiyordu. Hani doğru dürüst. Şimdi daha tabi ki var. Hani ne bileyim. Yani sosyal bilgiler bazlı konular hani biraz eskiye oranla güzel eskiden daha da bilgiye yönelikti şimdi biraz daha iyi (Ö6)

Öğretmenlerin 2004 ve bir önceki SBÖP içeriği bağlamında ortaya koydukları farklılıklar aşağıda sunulmuştur. Buna göre eski program ile şimdiki program arasında “Tarih ve Coğrafya konularının azalması, kültürle ilişkili konuların yeni programda daha fazla olması, ülke ekonomisi yerine günlük yaşamda kullanabileceği bilgilerin artması, her iki programın da ulusal yönünün aynı kalması ve Atatürkçülük ile ilgili konuların azalması” gibi konulara yönelik görüşler sunulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Eskiden daha ziyade coğrafya konuları daha fazlaydı ve ezbere yönelikti. Mesela o konularımız artık yok. Çünkü coğrafya biliyorsunuz daha farklı. Bambaşka bir alan yani onun yerine daha farklı konular küreselleşmeyle konulara yer verilmiş yeni programda (Ö12)

Çok güzel bu program önceki program çocukların yapısına uygun değildi. Hemen tarih diye başlanırdı. Çok eski programı düşünüyorum mesela çocuklarıma yardım ederken, hala saklarım kaynak olarak. Ta şeyden orta Asya'dan başlanıyordu. Selçuklular, artık şeyler Osmanlı'dan yani şeyden beri orta Asya'dan başlıyordu, şeye kadar bitiyordu. Ve dünya tarihini öğreniyorlardı. Rönesans, reform yani gerek yok, bu şekildeki daha güzel. Yani ülkeleri kültürleriyle tanımaları daha güzel. Daha çocuk fark ediyor, daha çok ilgisini çekiyor, daha çok aklında kalıyor. Diğer ezbere bilgiydi. Unutuluyordu. En iyi çocuk bile unuttur. Sürekli tekrarlanıyordu tabi sınava girecek bu çocuk diye ama mantık dışıydı yani olmayacak bir şey. Çocuğa haksızlıktı. Şimdiki daha güzel. Tarihi çocuk kendi kronolojisiyle öğreniyor. Onu yapıyor ve diğer tarihi de anlayabiliyor. Mesela az çok tabi ki şeyi, Atatürk'le mesela tarihi de öğreniyor, 1. Dünya savaşını biliyor, oradan beri işte Mondros'la işte işgal edildiğini oradan beri kurtuluşa kadar zaten biliyorlar. Bunda da işte akıl yürütebiliyor çocuk. Hani şunla başladı sonra bu olay oldu. Kronolojiyi anlıyor (Ö2)

Bunları işledik. Her yörenin şeylerini anlattı çocuklar, okudular. Tabi faydası oldu yani. Önceden bilmezdi çocuklar hemen bir şimdi şey oldu mu “şu yörenin yemeği nedir, şu kültürü nedir” deyince yemek kültürü öğrencilerimize çok faydası oldu. Öncekinde tabi ezberle-geç taktığı iyi değildi. Burada resimlerle de kitabın bezenmesi müthiş şey katmış çocukların ilgisini çekiyor. Gerçekten iyi yani. Önceki sosyal bilgiler kitabına göre çok daha fazla kültüre etkisi çok fazla oldu bu kitabın (Ö7)

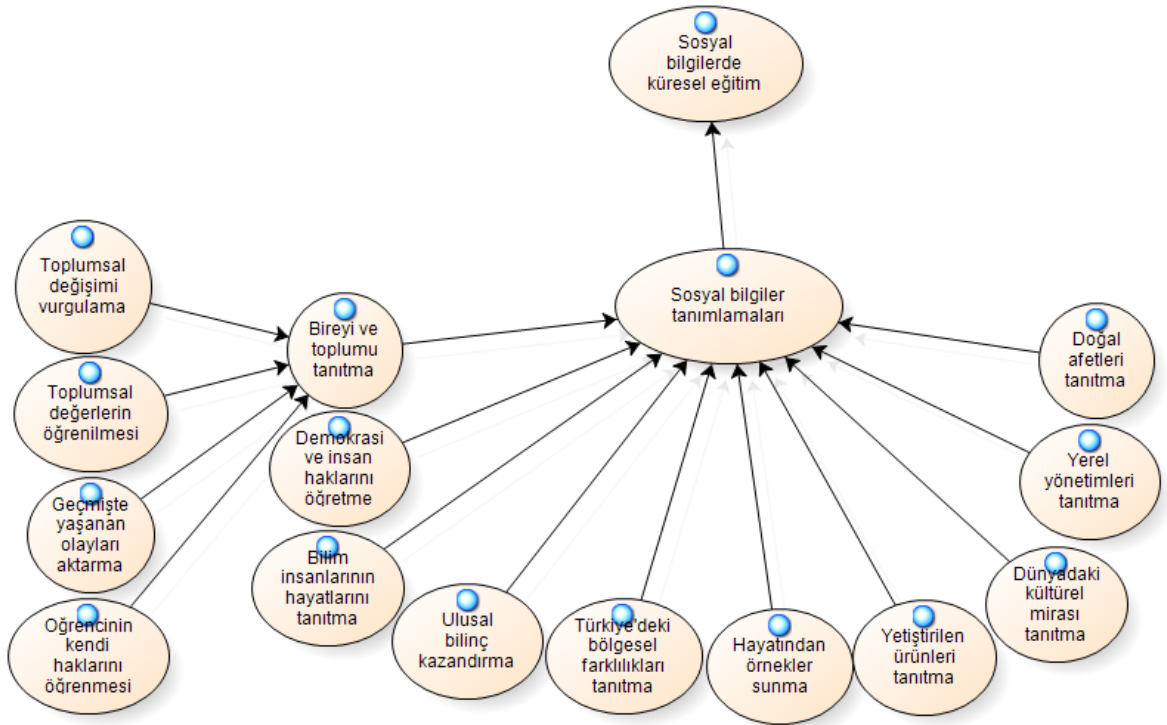
Eskiden mesela Türkiye'nin şey yaptığı ülkeler. Dış ticareti, ticaret ilişkilerinin olduğu ülkeler diye anlatırdın. Şimdi bunları şey yap. Bir de bunları mesela ülkeden ülkeye hani turistik amaçlı gezilerle gidiş gelişi, bunun ülkelerin daha çok ilişkilerini böyle olur. Ya ekonomik, ya da turistik. Turistte niye gelir? Tarihi, gezecek, yiyecek, gezecek. Tarihi turistik yerleri gezmesi şeyi var. Bu açıdan ele alıyoruz (Ö10)

Şimdi 68 programı ile ben göreve başladım. Bu programda güzel öğrenilmesi gereken konular var. Bunu yanı sıra çocuk için hiç gerekli olmayan yaşamda olmayan eskiden devletler Osmanlı imparatorluğu vardı. İşte çok şeyler vardı diyeyim. Onların çıkarımı çok iyi oldu. Bugünkü program bence gayet güzel. Hayatla ilişkilendirilmiş yakın çevresinden başlıyor, en son dünyayı tanıyoruz. Bunun yanında tarihi öğrenmiyor mu? Öğreniyor elbette ki öğreniyor. Tarihimiz kendi tarihimizi biliyoruz en azından kendi tarihimizi öğreniyoruz. İşte cumhuriyet dönemi dört beşinci sınıflarda onu işledik. Altılarda onu

işliyor. Ezbercilikten uzak daha somut çocuğun ilgisini çeken konular var. Bu tabii her konuyu dünyayla bağlantılı olarak işliyoruz. Örneğin geçen yıl son ünitemiz yine dünyayla başlıyoruz tüm sene boyunca yavaş yavaş dünya ülkelerine geliyoruz. Hemen hemen belli başlı tüm dünya ülkelerini özelliklerini tanımaya başlıyor. Televizyondaki belgesellerden yararlanıyoruz açıyoruz. İşte orda gösteriyoruz ezbere değil de daha çok giden çocukların yaşantılarından yararlanarak bu ülkeleri tanıyorlar. Çocuk yakından başlıyor uzağa kadar ilgisini çeken konuların hepsini öğreniyor. Yani artık hayatla ilişkili dünyayla ilişkili dünyadaki sorunlar konuşuluyor bazen ne geldi ne gitti. Yani derslerde biz bunları işliyoruz. Konuları onlara yönlendiriyoruz. Onlarla ilişkilendiriyoruz eskiyle de eskiyle arasında çok fark var. Eskiden tamamıyla ezbere dayanan şu şu şu olmuş ne olmuş üç gün sonra unutulabilen değil kalıcı olan onları davranış haline getirmek için o şekilde bir çalışma yürütüyoruz. Önemli olan kalıcı, toplum için yararlı bilgiler. Aradaki fark bu. Şu andaki programı öğretiyoruz. Bence gayet güzel. İkisini uyguladım (Ö3)

Şimdi özellikle ülkemiz üzerinde daha çok. Kendini tanıyor çocuk, geçmişini dediğim gibi hani. Geçmişimi öğreniyorum. Aile tarihi. Kendi kültürü, Türk gelenekleri nelemiş. Eskiden oynanan oyunlar olsun, ailenin işte kendi kullandığı el şeyleri aletlerini bile, geçmişe ait yani eşyalar. Onları daha çok. Geçmişimi işte dedelerini bildiğin Türk kültürünü tanımaya yönelik daha çok bizim şey. Ama eskisi öyle değildi. Daha çok işte savaş dediğim gibi. Biraz işte Atatürkçülük daha fazlaydı. Bunda daha azaldı. Eskisi daha şey işte Atatürk'ün işte devrimlerinden, yaptığı şeylerden. Bunda da var ama çok o kadar değil. Öncekinde daha şeydi işte devrimlerini tek tek işlerdik yani. Genelde onlar geldi aklıma eski programa dair. Eskiden kalma yani tek aklımda onlar kalmış benim (Ö1)

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Şekil 10. Sosyal Bilgiler tanımlamaları

Şekil 10'da öğretmenlerin Sosyal Bilgiler tanımlamalarına yer verilmiştir. Buna göre öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin “Bireyi ve toplumu tanıtma, Demokrasi ve

insan haklarını öğretme, Bilim insanlarının hayatlarını tanıtma, Ulusal bilinç kazandırma, Türkiye'deki bölgesel farklılıkları tanıtma, Hayatından örnekler sunma, Yetiştirilen ürünleri tanıtma, Dünya'daki kültürel mirası tanıtma, Yerel yönetimleri tanıtma ve Doğal afetleri tanıtma" gibi konuları öğrencilere aktardığı yönünde görüş belirttiği görülmüştür. Ayrıca, bireyi ve toplumu tanıtma ile ilgili olarak "*Toplumsal değişimi vurgulama, Toplumsal değerlerin öğrenilmesi, Geçmişte yaşanan olayları aktarma, Öğrencinin kendi haklarını öğrenmesi*" gibi konulara değinildiği de görülmüştür. Bu bağlamda, küresel eğitim bireyin kendisini ve içerisinde yaşadığı toplumu ve kültürü tanımak, farklı bakış açılarını anlamak, dünyadaki sorunlar hakkında bilgi sahibi olmak ve bu sorunların çözümüne yönelik sorumluluk kazandırmak, son olarak dünyanın birbiriyle bağlantılı bir sistem olması gibi bilgileri öğrenciye kazandırmak istemektedir. Buna göre, öğretmenlerin belirttiği Sosyal Bilgiler tanımlamaları küresel eğitim ile ilişkilendirilebilir. Ancak, bununla birlikte dünyadaki sorunlar ve karşılıklı bağlantılar ile ilgili konularda eksik kaldığı da söylenebilir. Öğretmenlerin görüşlerinden, Sosyal Bilgiler dersinde daha çok ulusal anlamda öğrencilerin geliştirildiği söylenebilir.

Bireyi ve Toplumu Tanıtma

Öğretmenlerin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin birey olarak kendilerini ve yakın çevresinden başlayarak toplumu ve toplum kurallarını tanıdıkları bir derstir. Buna göre öğrenciler bu derste önce kendilerini tanımakta daha sonra da okul çevresini, ailesini, yaşadığı sokağı, şehri, ülkeyi ve dünyayı tanımaktadırlar. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinin hala çok yerel olduğu da ulaşılan veriler arasındadır.

Örneğin, Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin öncelikle birer birey olduklarının farkına vardıklarını ve çevrelerindeki insanlara nasıl davranmaları gerektiğini öğrendiklerini belirten Ö1, bu görüşlerini "*Öncelikle bence birey olmayı anladılar. Yani birey olmanın ne demek olduğunu çocuklar, kendini tanımasını, şeyi çevresini, çevredeki insanlara karşı nasıl davranmaları gerektiğini kazandırdığına inanıyorum ben sosyal bilgiler dersi olması gereken bir ders*" biçiminde ifade etmiştir. Benzer biçimde Ö6 da öğrencilerin bu ders sayesinde toplum içerisinde nasıl yaşamaları gerektiğini öğrettiği ile ilgili görüşlerini "*Toplumun içinde nasıl bir birey olduğunu fark*

etmek değerini bilmesini sağlamak en önce kendine değer verdiğinde başkalarına da değer vermeyi de öğrenecektir onu öğretiyoruz” biçiminde ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinin günlük yaşam becerilerini de kazandırdığını belirten Ö4 de bu görüşlerini *“Sosyal Bilgiler dersinde günlük yaşantılarında öğrenmeleri gereken yaşam becerilerini kazandıklarını düşünüyorum. En alt düzeyden başlayarak toplumun birer ferdi olarak toplumda neler yapmaları gerektiğini çocuktan ders saatinde yaparak yaşayarak teknolojik aletlerden yararlanarak gezi gözlem incelemelerle pekiştirerek çok güzel anlıyorlar, öğreniyorlar”* biçiminde belirtmiştir.

Ö8 de Sosyal Bilgiler dersinin öğrencileri topluma hazırladığını, evrensel bazı değerlerin verildiğini ancak daha çok ulusal kaldığını, küresel anlamda tam olarak yetkinleşemediğini belirtmiştir. Ö8 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Kazandırmayı hedeflediği şey sanırım hayata hazırlamak yani toplumda çocukların işte nasıl davranacağı sanırım topluma ve yaşama hazırlamakla ilgili bir ders daha çok. Daha çok değerlerin, işte kültürel davranışların kazandırıldığı o anlamda ama daha çok şey oldu yani ulusal değerlerin verilmeye çalışıldığı, daha çok yerel kalan bir ders hala. Sizin söylediğiniz anlamda küresel değerlerin oluşmaya başladığı ve çocukların küresel değerlerin verilmeye çok verilmeye başladığını çok düşünmüyorum. Ama yani şey olarak hani dürüst olmak, işte empati kurmak, işte yalan söylememek. Zaten bu insani değerlerdir tüm evrende geçerlidir ama hani toplumsal davranış kalıpları anlamında daha çok yerel

Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre *“Toplumsal değişimi, Toplumsal değerlerin öğrenilmesi, Geçmişte yaşanan olayları aktarma, Öğrencinin kendi haklarını öğrenmesi”* konularında belirtilen görüşlerin de Sosyal Bilgiler dersinin bireyi ve toplumu tanıtmaya ile ilişkili olduğu görülmüş; bu başlık altında verilmesinin uygun olduğu düşünülmüştür. Bu bakımdan, Sosyal Bilgiler dersi bireyi ve toplumu tanıtırken geçmişten bugüne yaşanan toplumsal değişimi vurgulamakta, toplumun kendi değerlerini öğrenciye vermekte, geçmişte yaşanan olayları aktarmakta ve öğrencinin toplum içerisinde bir birey olarak kendi haklarını öğrenmesine yardım etmekte olduğu görüşünde oldukları da söylenebilir.

Toplumsal değişimi vurgulama. Öğretmenler Toplumsal değişime ilişkin olarak “*İyi ki Var*” ve “*Gerçekleşen Düşler*” üniteleriyle ilişkilendirmeler yaparak geçmişten bu yana teknolojik gelişmelerin toplumu nasıl değiştirdiğini, geçmişten bugüne kullanılan araçlardaki değişimleri vurguladıklarını belirtmişlerdir. Teknolojik gelişmeler bağlamında teknolojinin dünyayı nasıl değiştirdiğine, teknolojinin nasıl hızlı bir biçimde geliştiğine değindiklerini belirtmişlerdir. Örneğin, Ö12 “*Ünitemiz var gerçekleşen düşler diye. Bu ünite de işte kâğıt nasıl oluşmuş, uçak nerden nereye gelmiş, uçma olayı, uçma serüveni nasıl oluşmuş. Teknolojik gelişmeler, bunlarla ilgili bilgi sahibi oldular, bu bilgi sahibi olurken de mesela konuları önceden verdik biz araştırıp geldiler*” biçiminde görüş belirtmiştir.

Ö10 da geçmişten bugüne teknolojinin ülkemizdeki insanların hayatlarına nasıl girdiğini ve sürecin nasıl çabuk değiştiğini Sosyal Bilgiler dersinde, “*İyi ki var*” ünitesiyle aktarabildiklerini belirtmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Geçmişten günümüze çocuğun hafızasını yoklayarak mesela bu neydi nasıldı, bugün biz şöyleydik mesela ona göre biz eskiziz, geçmişiz. Biz kendi yaşantılarımızı anlattığımızda aaa diyor çocuk şaşırıyor. Niye? Bugün, şu cep telefonu elinde, çok farklı. Bunun 15 yıl öncesindeki ilk çıktığı dönemdeki versiyonlarını görse araba takozu diyordu. Ona araba takozu diyor. Bugün artık her türlü şeyini yapan, işlevi gören ne bu en son bilgisayar mı haberleşme, her türlü şeyi yapıyor... Bu hale gelinceye kadar olan geçmişini inceleyebildiğinde çocuk “haaa geçmişte böyleymiş, gelecekte bu şekilde oldu bugün, bir de gelecekte nasıl” olabileceğini hayal gücünde geliştirerek bunu tasarlamasını yapıyor mesela. Diyorsun ki eskiden bu şekilde, şimdi bu şekilde olmuş, e gelecekte nasıl? Mesela sen bir şey icat etseydin o bilgisayar veya cep telefonu veya başka bir şeyi herhangi bir şeyi yaptığında nasıl olacağını gördü mesela sosyalde.

Geçmişimi öğreniyorum ünitesiyle ilgili olarak geçmişte kullanılan ancak günümüzde kullanılmayan bazı aletleri okula getirerek yaşanan değişimi öğrendiklerini vurgulayan Ö1 de bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Tabi ki geçmişimi öğreniyorum var. Ünitemiz. Mesela onda çok şeyler öğrendiler geçmişteki hatta kendileri eski eşyalar falan getirdiler. Kullanılmayan bir şeyler o şeyde kullanılan kömürle kullanılan değirmenler falan getirdiler, karabiber çekerler gerçi kullananlar var ama onun değirmenli bir sürü eşyalar getirdiler. Bakır kaplar, hani ne bileyim eski gaz lambaları onları bile getirenler oldu. İşte şimdi kullanılmıyor mesela ama. Mesela eskiden bunları kullanmışlar şimdi hem geçmişini öğreniyor, hem de şimdiki durumu görüp çocuk ne kadar geliştiğini de görüyor. Ne kadar hani ne kadar seviye kat etmişiz. Onları görüyor yani. Sosyal bilgiler sayesinde.

Toplumsal değerlerin öğrenilmesi. Bu konuda görüş belirten öğretmenler, Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin kendini, içerisinde yaşadığı toplumsal ve sosyal değerleri tanıdığını belirtmişlerdir. Ayrıca, kurtuluş savaşı ve bu savaşta tek bir millet olarak savaşıldığı vurgulanarak geçmiş milli değerlerimize de değinildiği belirtilmiştir. Örneğin, kurtuluş savaşında farklı milletlerden insanların birlik olarak ülkenin bütünlüğünü sağlamaya çalıştıklarını sosyal bilgiler dersi yoluyla anlattıklarını belirten Ö9, bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Artık bu defa da Atatürk'ün lider olarak zaten kişiliği, yaptıkları onları ayrı ayrı zaten vurgulandı ama Atatürk'ün çevresinde halkın bütünlüğü çok önemli. Kürt demeden Türk demeden, Laz demeden Ermeni demeden efendim Rum demeden ki Rum'lar sonra ayrılıyor Ermeniler ayrılıyor. Ama ilk etapta böyle değildi. Bunlar ayrıştıktan sonra Kürtün, Türkün, Laz'ın, Çerkez'in bir araya vererek nasıl hepsinin bir Türk'müş gibi bir çimento gibi böyle birbirileriyle birleşerek hatta bunların içinde kurtuluş savaşında, Çanakkale savaşında Ermeniler bile vardır, eğitilmiş Ermeniler. Eğitilmiş Rumlar bile vardır kurtuluş savaşına katılan. Tek tük de olsa vardır. Çanakkale'de Ermeni doktorlar vardır. İşte doktorluğunu bırakıp silah alan çarpışan kişiler de var. Bakın ne kadar o devirde işte birlik, beraberlik varmış. Bunları vurguladık, evet hep bunları vurguladım. Neden o dönemde bu kadar güzel birleşmişiz. Bu savaş kolay kazanmadık çocuklar nasıl kolay kazanabildik hadi bunu araştıralım dediğimde hep bunlara dikkat çektim. Sorular sorarak. İşte o zaman neden Kürt ayrılmıyordu da Türk'le birlikte yan yana, omuz omuza çarpışıyordu bu ülke için. Çünkü bu ülke hepimizin.

Sosyal bilgilerin öğrenciye toplumun bir bireyi olarak kendini tanıma fırsatı sunduğunu belirten Ö6 bu görüşlerini “*Toplumun içinde nasıl bir birey olduğunu fark etmek değerini bilmesini sağlamak en önce kendine değer verdiğinde başkalarına da değer vermeyi de öğrenecektir onu öğretiyoruz*” biçiminde dile getirmiştir. Bu görüş ile ilişkili olarak Sosyal bilgilerin toplumu ve toplumsal değerleri tanıttığını ancak sosyal bilgiler dersinin değerleri kazandırma anlamında hala çok ulusal olduğunu belittiren Ö8 bu görüşlerini “*Daha çok değerlerin, işte kültürel davranışların kazandırıldığı. O anlamda ama daha çok şey oldu yani ulusal değerlerin verilmeye çalışıldığı, daha çok yerel kalan bir ders hala*” biçiminde dile getirmiştir.

Geçmişte yaşanan olayları aktarma. Bu konuda görüş belirten öğretmenler Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin geçmiş ve bugün arasında bağlantı kurabilmesi bakımından önemli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretmenlerin görüşlerine göre geçmiş ve bugün arasında ulusal tarih, teknolojik değişimler ve geçmişten gelen değerler bakımından yaşanan olayları vurguladıkları görülmüştür. Örneğin, ulusal anlamda geçmişte yaşanan olayların aktarıldığını vurgulayan Ö12 her yeni neslin geçmişten biraz daha uzak yaşadığını; bu bağlamda Sosyal bilgiler dersinin önemli bir yeri olduğunu belirttiği görülmüştür. Ö12 bu görüşlerini de *“Ulusal anlamda geçmişten günümüze nerden geldik nereye gidiyoruz onları öğreniyorlar, geçmişte yaşadıkları, yaşadıklarımız, olayları öğreniyorlar bu da onların geleceklerine ışık tutuyor. Toplumsal değerleri, vatanımızla ilgili işte bu vatani nasıl kazandık, bu konuları öğreniyorlar”* biçiminde dile getirmiştir.

Sosyal bilgiler dersi yoluyla değerlerin aktarıldığını ve bu bağlamda geçmişle günümüz arasında bağlantı kurulmaya çalışıldığını vurgulayan Ö5 ise bu görüşlerini *“Geçmişle gelecek arasında bağlantı kurmalarını sağlıyoruz. Geçmişteki bilgileri öğrensinler ki gelecekteki bilgileri de ona göre düzenlesinler istiyorum ben. Geçmişte yaşanmış tarihi değerlerden tutun da manevi değerlere kadar her şeyi öğrenebilmeleri için işte gerek görsel kaynaklardan gerek diğer yazılı kaynaklardan elimizden geldiğince bilgi vermeye çalışıyoruz çocuklara. İkisi arasında bağlantı kurmaya çalışıyoruz. Yeni çalışmalarla. Bu anlamda bir bağlantı kurulabilir. Ulusal anlamda derken ne bileyim geçmişte yaşanmış adetler, gelenekler, görenekler tarihte yaşanmış savaşlar, kahramanlık hikâyeleri, bilmeceler, öyküler, tekerlemeler hepsi bu arada bağlantı kurmaya yarıyor. Ben elimden geldiğince çocuklara bu anlamda geçmişte yaşanan şeylerden örnekler getirmeye çalışıyorum ki işte yeni olaylarla bağlantı kurmaları için”* biçiminde dile getirmiştir.

Öğrencinin kendi haklarını öğrenmesi. Öğrencinin kendi haklarını Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrendiklerini belirten öğretmenlerin bu bağlamda toplum kurallarını bilme ve bu kurallara uyma, tüketici haklarını öğrenme gibi konuları vurguladıkları görülmüştür. Örneğin Ö7, Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin kendi içerisinde bulunduğu toplumun kurallarını bilme ve buna uyum sağlama ile ilgili görüşlerini “*Çevresindeki her türlü olanaktan yararlanabilmesi yani doğal çevrenin verdiği ve insanların yapmış olduğu her türlü maddesel olanakları insan gibi kullanabilmesi. Yani hayvani varlıklardan farklı olduğunu hissederek kurallara uyararak toplumun topluma sorun oluşturmayacak şekilde duyarlı bir insan olmasını sağlar herhalde topluma*” biçiminde dile getirmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin öğrencinin kendi haklarını bilmesi ve karşılaştığı problemlere çözümler araması bakımından da önemli olduğunu vurgulayan Ö11 kendi öğrencisinin alışveriş yaptığı bir mağazada yaşadığı problemi nasıl çözdüğünü de anlatmıştır. Ö11 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Ya da atıyorum işte aldığı bir mal diyelim ki defolu çıktı. İşte satıcıyla sorun yaşadığı zaman nereye gideceğini biliyor. En önemlisi de belki bunlar. Öyle düşünüyorum yani. Tabi tabi öğreniyor. Ya da mesela başına bir sıkıntı geldiği zaman işte kiminle görüşmesi gerektiğini ya da hakları nedir onu biliyor. Ki böyle bir sürü hikâye anlattılar. Yok, işte ayakkabı almıştım da işte şöyle oldu böyle oldu. İşte satıcı kızmış, ben öyle satmadım falan. İşte derneğe gitmişler. Hani o kadar güzel bir şey ki. Hani annesi diyor mesela işte böyle bir yer var gidelim anne falan. Ya da işte satıcıya işte biz gideceğiz bu derneğe falan şikâyet edeceğiz deyince hemen çözülmüş mesela. Böyle şeyler önemli

Benzer biçimde Ö2 de tüketici olarak öğrencilerin kendi haklarını Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrendiklerini vurguladığı görülmüştür. Ö2 bu görüşlerini “*İşte daha sonra tüketim işte biz tüketici olduğumuzu, tüketici hakları onları öğreniyorlar, kendi haklarını. Evet, haklarını öğrenmeleri için de güzel. Aklıma geldi şimdi. O üniteyi, ünite ünite düşününce yani. Evet demek ki haklarını da öğreniyorlar. Çok güzel şeyler öğreniyorlar*” biçiminde dile getirmiştir.

Demokrasi ve İnsan Haklarını Öğretme

Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilere demokrasi ve insan hakları konusunda bilgiler verildiğini belirten Ö12 toplum içerisinde insanlara saygılı olmanın, başkalarının hakkına saygı duymanın önemli olduğunu ve bu bağlamda Sosyal bilgilerin önemli bir ders olduğuna değindiği görülmüştür. Ö12 bu görüşlerini “*Ya demokrasi kavramını öğretiyor mesela, İnsan hakları, insanlara saygılı olmak, yani aslında birebir insan*

davranışlarıyla ilgili. Hani olumlu davranışlarla ilgili şeylerden bahsediyor. Çok da önemli bence bunlar. Ya mesela bir yere girdiğinde sıranı bekleyebilmek” biçiminde dile getirmiştir.

Bilim İnsanlarının Hayatlarını Tanıtma

Sosyal Bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin bilim insanlarının hayatlarına dair bilgiler edindikleri de elde edilen bulgular arasındadır. Buna göre öğretmenler, programda yer alan Gerçekleşen düşler ünitesi kapsamında bilim insanlarının hayatlarına yer verdiklerini belirtmişlerdir. Bu kapsamda, öğrencilerin araştırmalar yapıp sınıfta bu araştırmalarını sundukları belirtilmiştir. Ders işleyiş bakımından farklı etkinlik olarak sınıfa bir akademisyen velinin de getirildiği; öğrencilere akademisyenlik ve bilim insanı olma sürecinde yaşadıklarını anlattığı da elde edilen bulgular arasındadır. Gerçekleşen düşler ünitesinde öğrencilerin bilim insanları ile ilgili araştırmalar yapıp bu araştırmaları sunduğunu belirten Ö12 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Mesela ünitemiz var gerçekleşen düşler diye. Bu ünite de gerçekten işte kâğıt nasıl oluşmuş? Ya da uçak nerden nereye gelmiş, uçuş olayı, uçuş serüveni nasıl oluşmuş. Teknolojik gelişmeler, bunlarla ilgili bilgi sahibi oldular, bu bilgi sahibi olurken de mesela konuları önceden verdik biz araştırıp geldiler. Mesela bilim adamları ile ilgili herkes bir araştırma yaptı dünyada işte etki etmiş dünyaya etki etmiş, insanlığa faydası olmuş buluşları öğrendiler hepsi ve gelip herkes anlattı neyi araştırdıysa neyi öğrendiyse gelip anlattı. Çok zevk de aldılar. Genel kültür açısından çok şey kazandıklarını düşünüyorum. Çok şey öğrendiler ve herkes bir kişiyi araştırdı. Daha sonra aynı kişiyi araştıranlar da olduğu için sınıfta en az bir 10 – 15 bilim adamını öğrenmiş oldu. Yani birbirlerine aktararak.

Benzer biçimde Ö3’de kendi öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmaları “*Yine gerçekleşen düşler ünitesi ile bilim adamları neleri gerçekleştirdiler. Tüm dünyadaki bilim adamları hakkında önde gelenler hakkında bilgi ediniyorlar. Biz bu gerçekleşen düşleri yaptık. Bunlar kendileri bulup geldiler. Volta pilini bulan Volta, işte ampulü bulan Edison’un resmi var”* biçiminde dile getirmiştir.

Ö12 ülkemizi yurtdışında temsil eden farklı bilim insanlarının hayatlarını öğrendiklerini ve bunun da öğrencilerin bakış açılarını değiştirdiğini, öğrencilerinin ileride bilim insanı olmak istediklerini belirttiği de görülmüştür. Ö12 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Şimdi mesela bir tanesinde bir bayan profesör 40 – 50 yaşlarında sanıyorum. Arizona Üniversitesinde yine bu gökyüzü NASA’daydı sanıyorum o bir rasathanenin başında bu kadın ve gökyüzünü inceliyor ve oldukça da ilginç yine onun da üniversitede kürsüsü falan var ve Böyle bir bilim kadınının olması onları da etkiliyor. Şöyle ki bu programlardan sonra ünitelerden sonra bir sürü kişi ben bilim adamı olmak istiyorum falan demeye başladı ki

genelde biliyorsunuz nasıl olsa hani yok doktordu mühendisti falan yani değişik değişik hayaller kurmaya başladılar. Bu da çok güzel bir şey çünkü hayal kurmak demek çalışırsan eğer gerçekleştirebilirsin potansiyel de görüyorum ben bazılarında

Ö4 de Gerçekleşen düşlerde bilim insanlarının hayatları ile ilgili ödevler hazırladıklarını ve bu ödevlerin öğrenci öğrenmeleri açısından olumlu olduğunu belirtmiştir. Ö4 bu görüşlerini “*Gerçekleşen düşler diye ünitemiz var o ünitemizde teknolojiyle ilgili araştırmaları oldu çocukların. İşte bilim adamlarının nasıl o hale geldiklerini bilim insanı olmak için neler gerekiyor. Bunlar hakkında bilgileri oldu ancak proje ödevi ile biraz daha ayrıntılı öğrenip arkadaşlarına sunu hazırladılar*” biçiminde dile getirmiştir. Ayrıca, öğrencilerin yapmış oldukları ödevlerin yanı sıra kendi sınıfından bir öğrencinin akademisyen velisini sınıfa davet ettiklerini ve bilim insanı olarak kendisinin neler yaptığını, nasıl akademisyen olduğunu anlattığını belirtmiştir. Yapılan bu etkinliğe ilişkin görüşlerini de şöyle aktarmıştır:

Mesela bir öğrencimin babası malzeme biriminde hoca dedim ben ondan dördüncü sınıfta rica ettim. Bir bilim adamının hayatı anlatılırken siz dedim kendi yaşantınızı bize anlatır mısınız? Bir bize ders verin çocuklara. Ondan sonra hazırlanmış sunum hazırlamış geldi. Nano teknoloji mesela. Ne kadar bu nano teknoloji nedir diye sorular yöneltiyor çocuklar. Onların düzeyinde çok güzel anlattı. İlgilendi çocuklarla. Kendisinin de hangi aşamalardan geçerek buralara geldiğini anlattı. Çocukların ona sorduğu sorular çok güzeldi. Çok böyle güzel ilginç güzel şeyler sordular. Yani şaşırды hatta işte o ODTÜ’den mezun birisi. Çok böyle TÜBİTAK’ın yarışmalarına katılmış, ödülleri almış. Çocukları orada olumlu yönde çok etkiledi. İşte yurtdışında bazı firmalarla çalışıyor olmasını, bunun ne kadar kazanç getirdiğini, çok sık yurtdışına gittiğini. Amerika’ya çok sık gidiyor. Ne tür çalışmalar yaptığını orda, oğlu da öğrencimiz olduğu için çok güzel ifade etti. Orda da farkına vardı diyorum ya burada olanak çok. Anlamamaları için hiçbir sebep yok.

Ulusal Bilinç Kazandırma

Sosyal bilgiler dersinin ulusal bilinç kazandırdığına ilişkin görüş belirten öğretmenlerden ulaşılan bulgulara göre Sosyal Bilgiler dersinin kurtuluş savaşı ve milli mücadele, vatan kavramı, Atatürk ve Atatürk’ün kişilik özellikleri üzerine odaklanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte, öğrencilerle Çanakkale, Anıtkabir gezileri de yapıldığı ve bu gezilerin öğrencilerin ulusal bilinç geliştirmesinde olumlu ve kalıcı etkileri olduğu belirtilmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler derslerinin ulusal bilinç kazandırırken daha çok kurtuluş savaşı ve milli mücadele yıllarında yaşanan zorluklar ve kazanılan zaferler, bir önder olarak Atatürk ve kişiliği üzerine yoğunlaştığı söylenebilir. Bununla birlikte Sosyal bilgiler dersinin çok ulusal olduğunu; küresel eğitim bağlamında içerik ve bakış açısı olarak eksik olduğu görüşüne de ulaşılmıştır.

Ö7 de ulusal bilinç kazandırmada kurtuluş savaşı yıllarına değindiklerini belirtmiştir. Bu görüşlerini “*Ulusal çerçevede ülkemizin Türkiye cumhuriyetinin kurulana kadar geçtiği aşamalardan bahsettik, savaşıardan, verilen mücadelelerden. Daha sonra da ulus olmanın, ulus bir millet olmanın önemini değindik. Ülkenin bayrağından, sınırlarından ve içindeki değişik etnik gruplardan aynı coğrafyada birlikte yaşamasının öneminden bahsettik*” biçiminde dile getirmiştir.

Ulusal bilinç kazandırma ile ilişkili olarak Ö10, yapmış oldukları Anıtkabir gezisi ve öğrencilerin bu süreçteki kazanımlarını değerlendirmiştir. Ö10 bu görüşlerini “*Hem bizim anlatmalarımız, hem orada birebir. Anıtkabirde o şeyleri anlatan görevli rehberler vardı. Oradaki olayların birebir anlatınca bir de canlıymış gibi animasyonlarla görünce çok etkilendiler. Orada mesela Osmanlıca sözcükleri bile öğrenmiş çocuk. Milli değerlere bu şekilde önem veriliyor*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde aynı okulda görev yapan Ö3 de yapmış oldukları İnönü gezisinin öğrencilere kazandırdıklarına ilişkin görüş belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini “*bu gezinin amacı tarihimiz hakkında geçmişimiz hakkında çocuklar bilgi edindiler Atatürk, ismet İnönü nasıl işte orada şeyler var mevziler var az çok gördüler görerek yaşayarak öğrendiler. Milli duygularını güçlendiriyoruz. Amaç o milli duygularını güçlendirmek, geçmişimiz hakkında bilgi vermek*” biçiminde ifade getirmiştir.

Öğrencilerin Atatürk’ün liderlik, vatanseverlik gibi özellikleri ile kendilerini özdeşleştirdiklerini belirten Ö1 de bu görüşlerini “*işte kendi kişiliklerini yani öğrendiler. İnaniyorum. Kendi kişilik özelliklerini, özellikle Atatürk’ün kişiliğinden yola çıkarak. Mesela Atatürk’ün kişilik özelliklerini işledik. Aa bu bende de var diyor bazıları. İşte hani liderlik veya işte vatanseverlik özelliklerini kendilerinde de fark etmeye başlıyor çocuklar*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö8 de ülkemizde küresel bir bakış açısının olmamasından dolayı bu bakış açısının programlara ve içeriğe de yansıtılmadığını belirtmiştir. Sosyal bilgiler programının ulusal bir bakış açısıyla hazırlandığını, bu nedenle küresel eğitim kapsamından uzak olarak hazırlandığını belirtmiştir. Bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Yani küresel anlamda öyle bir değerler sisteminin ortaya çıktığını düşünmüyorum ben. Çıkmayınca da zaten böyle bir şey kitaplara çok yansımıyor. Hani bu biraz da zamanla ilgili bir şey. Yani kitaplarda da böyle bir küresel bakış, dünyadan bakma çok fazla yok. İşte geçen de söylediğimiz gibi yani çocuklar mesela Türk, tamamen Türkiye’ye dair sorunlar var. Mesela işte bu konumuz şeydi işte “sosyal örgütler, kurumlar, vakıflar, derneklerdi”. Tamamıyla ulusaldı, yerel bile yok. Yani bu mesela bence olması gereken ulusaldan yerele ve evrensele kayan şekilde olmalı. Yani evrensel dünyalı örgütler orada olmalı, aynı zamanda yerel Eskişehir’e dair, kendi mahallesine, kendi sokağına belki.

Kendi semtine dair de olmalı ama maalesef şeyde yok. Yani bunun oluşmaya başlamasıyla da ilgili bir şey. Yani gelişmeye başlamasıyla ilgili bir şey. E bu gelişecek, oluşacağı zamanda ister istemez bunun eğitime yansıtacağını düşünüyorum ama şu an için öyle bir şey yok. Yani bunlar böyle şey, ham daha, işlenmemiş. Biraz zamana ihtiyacı olan her anlamda yani dediğim gibi sadece ulusal değerlerin ağırlıkta ve yoğun olduğu bir şey var program var. Yani çocuğa dünyadan baktıran çok fazla bir şey yok. Ya da kendi kentinden baktıran” biçiminde dile getirmiştir.

Türkiye’deki Bölgesel Farklılıkları Tanıtma

Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla Türkiye’deki bölgesel farklılıkları tanımaya yönelik görüş belirten öğretmenlerin Sosyal bilgiler dersinde ülkemizdeki bölgesel koşulların bölge yapılaşmasına ve kültürüne etkisi, farklı bölgelerde yetişen ürünler, bölgesel farklılıkların bütüncül bir biçimde ele alınarak farklılıklara saygı duyulması gibi konulara değindikleri görülmüştür. Örneğin, Ö12 bölge koşullarının yapılaşmaya etkisine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Yani bölge bölge mesela bu sadece kültürel farklılık değil de mesela yenilen içilen yemekler bile, o da bir kültür onlarla ilgili de örneklemeler yapmış dersimiz. Mesela ne bileyim çay nerede yetişir? Karadeniz’de. Karadeniz insanı nasıl giyinir? Karadeniz insanı hangi oyunu oynar? Karadeniz’de en çok ne yenir? Ya da doğuya gittiğiniz zaman doğu Anadolu bölgesindeki kültür nasıl? Onlar hangi oyunu oynarlar? Bütün bunları bölge bölge örneklemelerle çocuklar öğrendiler. Ama tabii çok detaya inmeden daha ziyade genel anlamda. Çok detaya inmeden yani şimdi biliyorlar mesela doğu Anadolu, güney Anadolu da evler nasıl? İnsanlar nasıl evlerde oturuyorlar? Ya da bir ege bölgesindeki evlerin dış boyası nasıl? Yani bunun farkındalar. Bunu biliyorlar.

Ö7 de bölgesel şartların yapılaşmaya, kültüre, kültür kapsamında konuşma, giyinme, konuşma gibi alt öğelere etkisine, yetişen ürünlere etkisine ilişkin öğrencilerin farkındalık kazandığını belirtmiştir. Ayrıca, bölgesel koşullardan kaynaklanan farklılaşmaya da demokratik bir biçimde saygı duyulması gerektiğini öğrencilere vurguladıkları belirtilmiştir. Ö7’nin bu konudaki görüşleri şöyledir:

Ülkemize dair. Burada işte her bölgeyi şey yaptık inceledik. Bölgenin yemeğinden, yöresinin halk dansından tutun her şeyiyle ilgileniliyor, anlatılıyor. Konularda da olunca çocuk herhalde bilgi kazanıyor o konuda. Bölge iklimi, şartları, iklime göre. Yani biz genelde yani şey yaptık yani yaşam şartlarına göre gelişen işte folkloru bunun içinde türküsü, oyunu, yemeği, içeceği o yöreye göre geliştiği. Giyinişi, tarzı, konuşması, yapısı ta içine kadar işlediğini yani bölgeden bölgeye çok fark ettiğini işledik. Ekonomik faaliyetlerin buna çok etkili olduğunu yani sonuçta hep o sonu şeye vardık yani, kaniya vardık. Bölgede ne var, doğada ne var, hava akımı ne, o insanların yaşadığı ortamın sıcaklığı ne, çıkan ürünler ne ona göre o bölgenin konuşma tarzı, giyinişi, görünüşü yaşama bakışı, etkileşimleri farklı farklı. Fakat yani o farklılığa da saygı göstererek demokratik bir şekilde özümseyerek yaşamak yani dalga geçmeden şivelerle yaşam koşullarıyla onlar bizim birer parçamız olduğunu, Türkiye’nin bir parçası olduğunu çok güzel bir şekilde işledik.

Hayatından Örnekler Sunma

Sosyal bilgilerin öğrencilere kendi hayatlarında kullanabilecekleri bilgi ve beceriler sunduğunu belirten öğretmenler bu dersin öğrenciler tarafından Hayat bilgisi dersinin bir devamı olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin kendi sosyal çevreleriyle bütünleşmesini de sağladığı ve öğrencilerin Sosyal bilgiler dersinin öğrenciler tarafından ilk başta beğenilmeyip daha sonra öğrencilerin hoşlarına gittiği de vurgulanmıştır. Sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kendi hayatından örnekler sunmasına ilişkin görüş belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

İçinde hem tarih var, hem coğrafya var, hem yurttaşlık bilgileri var. Ama onların anlayabileceği yaşta, onların anlayabileceği yaş seviyesine uygulanmış temalarımız var bizim. O temaları zaten siz biliyorsunuz. O temaları işlerken daha çok teoriden çok çocuğun hayatında onun anlayabileceği kelimelerle onun hayatına sokup uygulayabileceği şekilde işlemeye gayret ediyoruz. Geçen gelişinizde de söylemiştik. Mesela trafik. Çocuk trafik kurallarına eskisi gibi tahrir, ezberleyip bir kenara bırakmıyor. Ne yapıyor işte onu kendi hayatına okula gelirken giderken sorular sorarak işte “serviste geliyorsunuz bugün neyle karşılaştınız”, işte “servisle giderken neyle karşılaştınız” veya annenizle babanızla bir yere seyahat ederken bu şehir içi de olur, şehir dışı da olur. O kadar güzel anlatıyorlar ki. Olumlu ya da olumsuz her şeyi çok güzel anlatıyorlar. Öğrendikleri bilgilerle karşılaştırıyorlar. Yani yaşantılarında bu bilgiler haliyle geçirmişlerse örnekler veriyorlar. Hemen birebir eşliyorlar (Ö9)

Adı üstünde sosyallik kazandırıyor. Günlük yaşantılarıyla çok alakalı dersimiz hayatlarıyla ilgili genel bilgi sahibi oluyorlar, daha doğrusu yaşadıklarının bir kısmını tekrar etmiş oluyorlar. Yani çok komplike bir ders değil daha ziyade günlük hayattan günlük hayatımızla çok ilişkili, sosyal bilgiler (Ö12)

Çocuk hayatı öğrendi ya. Hayatını öğrendi, ne yaptığını, nerede yaşadığını, hangi çevrede yaşadığını ne olduğunu, ne olup bittiğini tam bir temeli oluşturdu yani kafada. Matematikte hani uzay boşluğu var ya çocuk boşlukta değil de ayaklar artık yerçekimine uymuş artık. Burası dünya. Dünyanın şeyleri var, sosyal çevrenin getirdiği kurallar var, yaşamın getirdiği kurallar. Onu öğrendi yani. Boşlukta kalmıyor, ayağı yere basıyor artık sosyal çevreyle bütünleşiyor (Ö7)

Sosyal bilgiler dersinde günlük yaşantılarında öğrenmeleri gereken yaşam becerilerini kazandıklarını düşünüyorum. En alt düzeyden başlayarak toplumun birer ferdi olarak toplumda neler yapmaları gerektiğini çocuktan ders saatinde yaparak yaşayarak teknolojik aletlerden yararlanarak gezi gözlem incelemelerle pekiştirerek çok güzel anlıyorlar, öğreniyorlar. Bunu söyleyebilirim (Ö4)

Çocuklara yaşamlarında görüş açısı oluşturması açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bir takım kazanımları sağlamaları açısından diğer derslerden çok farklı. Hayatı boyunca yaşayabileceği şeylerin tamamı sosyal bilgilerde. Daha önce hayat bilgisinde bununla hayat bilgisiyse başlamıştık. Sosyal bilgiler olarak devam ediyoruz. Diğer derslerle karşılaştığımızda hayatı boyunca karşılaşılabileceği bilgilerin çoğunluğu sosyal bilgiler dersinde diye düşünüyorum. Bu nedenle önemli bir ders olarak görüyorum (Ö5)

Sosyal bilgiler dersinin hayat bilgisinin bir devamı olduğunu ve öğrenciler için ilk başta çok zor geldiğini belirten Ö11 öğrencinin kendi hayatıyla bir bağlantı

kurabilmesinin oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Ö11 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Bir başlangıç için diyeyim. Ama sosyal bilgiler sadece hayat bilgisinin devamı diyeyim aslında. Ama tabi ki tamamıyla çocuğun gerçekten hayatıyla ilgili. Onu çok seviyordum ben. Böyle hep böyle yaşayabileceği olaylarla ilgili olduğu için. Yani mesela ayy öğretmenim sosyal bilgiler çok zor falan dediler ilk başta. Ama şimdi mesela sorun, gerçi şimdi çocuklarla konuşmayacaksınız ama çok sevdiler kitabı. Hoşlarına gitti... Ya çocuklar sosyal bilgiler dersini hayat bilgisinin devamı gibi düşünüyorlar ve bence önemli olan da bu. Yani olayın bilgi boyutu var, bilgide veriliyor ama en güzeli de konuşabilmeleri. Yani kendi hayatlarından örnekler verebilmeli. Çünkü dedim ya çocuğun bir şekilde kendisiyle kendi hayatıyla böyle bir bağlantı kurması lazım.

Yetiştirilen Ürünleri Tanıtma

Sosyal bilgiler dersi kapsamında ülkemizde yetiştirilen ürünlerin anlatıldığı da öğretmenlerce vurgulanmıştır. Buna göre, ülkemizde nelerin yetiştirildiği, yer altı ve yer üstü kaynaklarına, bu ürünlerin ithalat ve ihracat boyutuna da basit bir düzeyde değinildiği görülmüştür. Örneğin, ülkemizin kaynaklarını öğrencilerin Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrendiklerini belirten Ö6 bu görüşlerini “*Tabi hani farklı değerlere sahip olduğu kültürün, işte ekonomik zenginliğinin, yer altı ve üstü zenginliklerinin olduğunun farkında çocuklar. Bunları konu olarak da işliyoruz mesela bölgemizin zenginliğini araştırdılar bölgemizin her türlü zenginliğinin farkında olmaları için her şeyi yaptık yani onlar araştırdılar*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö4 ise ders kapsamında ülkemizde üretilen ve dışarıdan alınan ürünlere değinildiğini belirtmiştir. Ö4 bu görüşlerini “*Üretime katılım geleceğimizi kurtaralım diye mesela bir konu başlığı var. Çocuklar biz bir tarım ülkesiyiz ülkemizde şunları üretiyoruz. Hangi ürünlerimizi satıyoruz hangi ürünleri biz alıyoruz*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö3 de ithal ve ihraç edilen ürünlere değindiklerini belirtmiştir. Ö3 de bu görüşlerini “*Üretim tüketim dağıtım hakkında bilgi ediniyorlar. Bunu işte yurdumuzdan başlayarak yerine göre yaşadığımız çevreden başlayarak üretim, tüketim, dağıtım alma hakkında bilgi ediniyorlar. Hangi malları yurtdışına ihraç ediyoruz. Hangilerini ithal ediyoruz. İhracat ve ithalat kavramları hakkında da bilgi ediniyorlar*” biçiminde belirtmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler dersinin ithalat ve ihracat kapsamında ülkeler arası ilişkilere basit düzeyde değindiği ve bu konunun küresel eğitimin ülkeler arası karşılıklı bağlantılar bilgisi ile ilişkilendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Dünyadaki Kültürel Mirası Tanıtma

Sosyal bilgiler dersi kapsamında son ünite de dünyadaki kültürel mirasa değinildiğini belirten Ö12, bu mirasın korunması gerektiğinin öğrencilere aktarılmaya çalışıldığını vurgulamıştır. Ö12 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Son ünitemizde işte dünyanın 7 harikası özellikle. Ana konu oydu. O konuya değinildi bir de insanların bu daha önce yaptıkları, yarattıkları şeylerin korunmamış olması. Çünkü bu dünyanın 7 harikısından sadece geriye şu anda 2 tanesi ayakta diğerleri yok. Sadece resimleri var elimizde. Dolayısıyla bir dünyanın kültür mirasının korunması gerektiğini de algıladılar. Bunu öğrendiler. Yani bir şeyi yapmak kadar korumanın onu hani gelecek nesillere taşımanın daha önemli olduğunu da kavradılar. Bu yüzden güzel bir üniteydi. Onun haricinde yine diğer ünitelerdeki diğer ünitelerle ilgili bu esnada da bilgi sahibi oldular. Dünya haritasını karşlarına alıp epey incelediler. Onlar için de değişik bir etkinlik oldu... Ders işlenirken dünya haritası karşımızda, hangi kıtada hatta kıtaları da daha önceden öğrendikleri için kıta kıta bunları işlediler. Ve bu çoğunun yok olma sebebinin de savaşlar olduğunu savaşın da hiçbir şekilde hiçbir yararının olmadığı konusunda hem fikir oldular. İnşallah büyüdüklerinde de öyle düşünürler.

Yerel Yönetimleri Tanıtma

Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrencilerin ülkemizdeki yerel yönetimlere de değinildiği belirtilmiştir. Buna göre öğretmenler muhtar, vali, ilçe, il gibi yerel yönetimlerin anlamlarını ve işlevlerini de Sosyal bilgiler dersi yoluyla öğrendikleri söylenebilir. Öğretmenlerin bu konuda belirtmiş oldukları görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Bundan önceki bir temada belediyenin görevleri, yerel yönetim, merkezi yönetim. Çok zor bunu mesela kavradım. Merkezi yönetim işte atayarak bunları devlet atıyor bu kişileri görevli olarak. İşte nüfusu şu kadar olan ile vali geliyor yönetiyor. İşte daha nüfusu düşük olan yerleşim birimini ilçe diyoruz kaymakam atıyor, geliyor, yönetiyor. Bunu bu çocuk öğreniyor bu ders. Ertesi ders mesela bir sonraki derse yine başka bir dijital ortamdan açıyorum. Kendim önce bir dersi anlatıyorum, dijital ortamdan açıyorum işte okuyoruz, resimlerine bakıyoruz, arkasından soruları açıp çözüyoruz. Zannediyorsunuz ki öğrendi. Unutuyor, inanın çok kolay unutuyor. Muhtarla görüşmeye gittiler, röportaj yaptılar. Dediğim gibi yapan oldu, yapmayan oldu. Burada bir yaptırım da uygulayamıyorsunuz. Çünkü veliler geç saatlere kadar çalışıyor, çocuğunu alıp götüremiyor. Çocuk kendisi gidecek yaşta da değil. Bunu yapan oluyor, yapamayan oluyor. Serbest de bırakıyorsunuz bu konuda. E atıyorum 7 tane öğrenci muhtarla görüştü. Ama kitapta okur soru çözerseniz anlamıyorlar. Hep örneklendireceksiniz, hayatında var olan bir şeylerle (Ö9)

Çocuklar gerçekten de şey öğrendiler. İşte yönetim biçimlerini öğrendiler. Özellikle yerel yönetimleri çok dikkatlerini çekti. İşte şehir, köy mesela muhtar nedir, muhtarın görevleri nedir. Özellikle bunlar var ya hani sürekli bunla karşılaşacakları için çok iyi oldu diye düşünüyorum (Ö11)

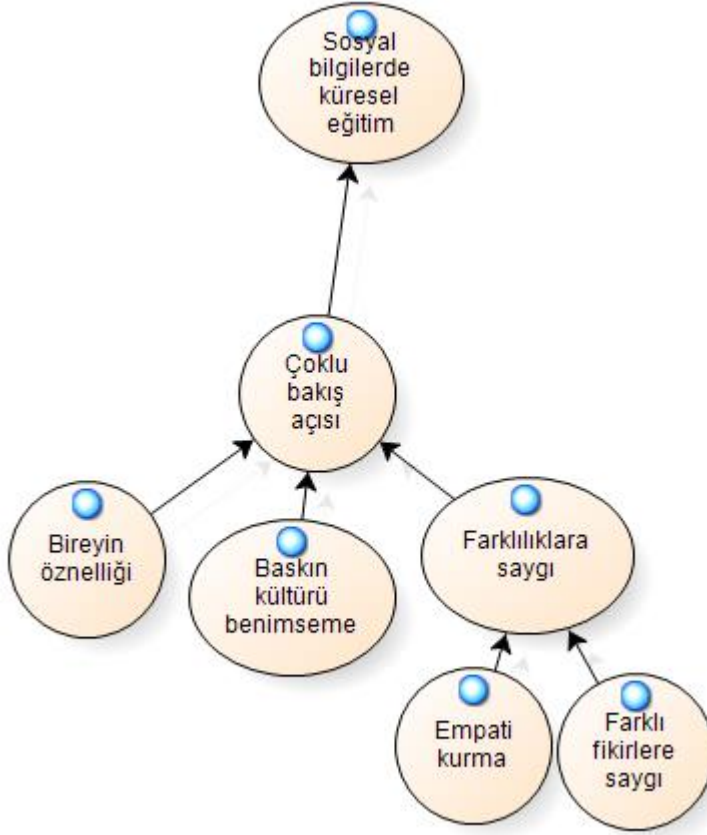
Kültürel yapısını tanırlar. Bilmem, ilişkilerini tanırlar, görevleri tanırlar. Ünite isimleriyle ilgili işte ünitelerle ilgili Hep Birlikte ünitemizi bitirdik. Hep birlikte yaptığımız resmi kurumlar, sivil toplum kuruluşları insanlar ve yönetim var şimdi. Kimler tarafından yönetiliyor, kaç çeşit yönetim var. Bilmem yaşadıkları çevreyi, dünyayı daha iyi tanıyorlar (Ö2)

Küresel eğitim bağlamında değerlendirilecek olursa Sosyal bilgiler dersinde yerel yönetimin anlam ve işlevlerinin verilmesi öğrencinin kendi yakın çevresini, resmi kurum ve kuruluşları tanınması bakımından önemli olsa da; karşılıklı bağlantılar bilgisi kapsamında ülkeler, toplumlar ve insanlar arasındaki karşılıklı bağlantıların arttığı bir dünyaya öğrencilerin hazırlanması bakımından eksiklik olduğu söylenebilir.

Doğal Afetleri Tanıtma

Sosyal bilgiler dersinde doğal afetler kapsamında deprem, deprem öncesinde ve anında yapılması gerekenlere değinildiğini belirten Ö1 bir öğrencisinin apartmanında yapılan bir uygulamayı paylaşmıştır. Bu apartmanda her ailenin bir deprem çantası hazırlanmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenin bu örneği çok beğendiği ve öğrencilere bu bilincin kazandırıldığı vurgulanmıştır. Ö1 buna ilişkin görüşlerini “*Deprem çantası işte neler olması gerekiyor deprem çantasında işte atıyorum bisküviler falan uzun süre dayanması için. Teliydi işte bilmem yara bandıydı neler varsa onların hepsi zaten sürekli duruyormuş. Yani onu hazırlıyorlar. Bir tanesi sınıfa getirdi, anlattı. Deprem çantasını gösterdi*” biçiminde dile getirmiştir. Buna göre, Sosyal bilgiler dersinin doğal afetlere ilişkin öğrencileri bilinçlendirmesi küresel eğitimle örtüşmektedir. Ancak, dünyada yaşanan afetlere ve sonuçlara dikkati çekmemesi ve durumu sınırlı bir bakış açısıyla sunması bakımından Sosyal bilgiler dersinin eksiklikleri olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgilerde Çoklu Bakış Açısına İlişkin Bulgular

Şekil 11. Sosyal bilgilerde çoklu bakış açısı

Şekil 11’de görüldüğü gibi öğretmenlerin Sosyal Bilgilerde çoklu bakış açısına yönelik olarak belirttiği görüşleri “*Bireyin öznelliği, baskın kültürü benimseme ve farklılıklara saygı*” kategorileri altında yer almıştır. Bununla birlikte farklılıklara saygı kategorisi altında “*empati kurma ve farklı fikirlere saygı*” gibi başlıklara ulaşılmıştır.

Bireyin Öznelliği

Sosyal Bilgiler dersinde çoklu bakış açısı kapsamında bireyin öznelliği ile ilişkili olarak farklı fikirlere açık olma, başkalarının fikirlerine saygı duyma gibi değerlere vurgu yapıldığı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Ayrıca, öğrencilere bu tür değerlerin 1. sınıftan itibaren verilmeye başlandığı; Sosyal Bilgiler dersinin de Hayat Bilgisinin devamı niteliğinde bu konulara değindiği belirtilmiştir. Örneğin, ders sürecinde yapılan tartışmalarda öğrencinin kendi düşüncesi dışında farklı düşünceler olduğunun da fark ettirilmeye çalışıldığını belirten Ö4 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Etkinliklerle tabi yani şimdi yaptığımız çalışmalarda hep zaten öğrenciler ön planda. Biz konuları bir anlattıktan geçtikten sonra kitaplarımızdan onları konularla ilgili tartışmalara açarak konuları öğrencilerin birbirleriyle fikir alışverişi kendi düşünceleri söylemeleri bunu yaparken de kendi düşüncesi kadar karşıdaki kişinin çok daha farklı şeyleri düşünüp onun düşünemediği şeyleri düşünüp ona hissettirip anlamalarını sağlıyor. Anlamak bunu yapmaktaki amacımız. Onu da çok sık gerçekleştiriyoruz.

Her bireyin farklı karakteristik özellikleri olduğunu ve bu nedenle farklı fikirlerin olmasının da oldukça doğal olduğunu Sosyal bilgiler derslerinde vurguladıklarını belirten Ö1 bu kapsamda parmak izi çalışması yaparak her öğrencinin farklı parmak izine sahip olduğunu görmelerinin sağlandığı belirtilmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Öğrencilere önce kendini tanımayı öyle diyeyim zaten hep ünitelerimizde de işledik. Kendisinin işte farklı olduğunu, kendine ait farklı özellikleri olduğunu, bunların işte özellikle fiziksel özellikleri olduğunu çocuk fark etmesini sağlıyor. İşte parmak izini mesela çok ilginç gelmişti öğrencilerime. Parmak izi her insanın farklı olduğunu söylediğimde ilginç gelmişti ve parmak izi çalışması yaptık biz herkes elini mürekkeple şeyle boyadı bastık ve karşılaştırdık. Hakikaten hiçbiri birbirini tutmadığını gördüler yani imza yerine geçtiğini falan anlattım. İşte her birey farklıdır. Parmak izimizde bizim birbirimizden farkı. Hepimiz özeli. Kendimize ait özelliklerimiz var. Parmak izi de bunlardan bir tanesi. Hiçbiri bir başkasına asla benzemiyor. Hepimiz özel olarak yaratılmışız şeklinde. Hani çocuklara kendini tanımaları açısından.

Çoklu bakış açısı kapsamında her bireyin önceliklerinin, duygu ve düşüncelerinin farklı olabileceği ve bu farklılığa hoşgörü ile yaklaşılması gerektiğini de derslerinde vurguladığını belirten Ö1 bu görüşlerini Mevlana'nın hoşgörü anlayışı ile pekiştirdiklerini belirtmiştir. Ayrıca, bu konuların işlenmesiyle birlikte öğrenci davranışlarında yaşanan değişime de vurgu yapılmıştır. Ö1'in bu konudaki görüşü ise şöyledir:

Kendi duygularının düşüncelerini işte çocukların tanımaları için her insanın duygusu farklı. Birinin kızdığı bir şeye öteki normal bakabiliyor. Bunun hani fiziksel farklılık gibi duygusal ve düşünce açısından da birbirimizden farklı düşünebileceğimizi ama bunun yanında da farklı düşüncelere hoşgörüyü öğrendik bu sene... İşte Mevlana'yı tanıdılar bu sene. Konumuzda da vardı. Mevlana'nın hoşgörü dersi vardı. Hoşgörü olmalıyız, farklı düşüncelerin olması gerektiğini, zaten farklılıkların bizi güzel yaptığını. Çeşitliliğin bizi zengin yaptığını falan anlattık. O da çocukların hoşuna gitti ve bu konuyu işledikten sonra birbirlerine olan böyle zıtlasmaları falan azaldı hakikaten. Mesela öteki böyle hayır böyle değildi diye sürekli tartışmalar oluyordu sınıfta geçen sene özellikle. Ama bu Mevlana'yı şeyi işledikten sonra hoşgörüyü şimdi hep şu anda bile bazen "hani hoşgörü olacaktık" diye birbirlerini uyardıya başladılar. Öyle düşünebilir diyor. Ama sen diyor düşünmesen de onla kavgaya etmeyeceksin böyle diyeceksin, hoşgörü olacaksın, saygılı olacaksın. Yani bu kazandı, bunu kazandıkları için de zaten (Ö1)

Bireyin özneliliği ile ilişkili olarak farklı bakış açılarına 1. Sınıftan itibaren değindiklerini belirten Ö2 ve Ö6 öğrencilerin bu konuda zaten bilinçli olduklarını belirtmişlerdir. Ö2 ve Ö6'nın görüşleri aşağıda sunulmuştur:

Farklılıkları görüyorlar. Mesela aile tarihimizi yazınca okuduk... Tabi ki farklılıkları çocuk 1. Sınıftan beri öğreniyor. Farklı olaylara farklı bakışlar işte bunların normal olduğu doğal olduğu, güzel olduğu, saygı göstermemiz gerektiği zaten bunları çocuk biliyor. 4. Sınıfta tekrar değiniliyor tabi. “Kendimi tanıyorum” derken farklı insanların da olduğu (Ö2)

Farklılık güzeldir bunu kafalarına yazıyorlar. Farklılıklarla insanlar insandır. Bunu hepsi bilirler. Sınıfıma gelsen keşke konuşabilme imkânına sahip olsan, çocuklarımı bir tanısanz herkes farklılıkları ile güzeldir biz bunu ilkökul birinci sınıftan itibaren hayat bilgisi ünitelerinden itibaren vermeye başlıyoruz tabi 4-5’te yetişkinle konuşur gibi tartışıyoruz (Ö6)

Baskın Kültürü Benimseme

Baskın kültürü benimseme ile ilişkili olarak öğretmenler bireylerin içerisinde yetiştiği kültürü farkında olmadan benimsediği ve farklı bir kültür ile karşılaştığında bu durumu benimsemekte zorlandığını belirtmişlerdir. Bu konuda görüş belirten Ö7 kültürü etkileyen etmenlere ve bir çocuğun kültürü nasıl edindiğine değindiği görülmüştür. Ö7 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Ortama ayak uydurma kültür müdür? Mesela biz Türkiye’de yaşıyoruz ama gidiyoruz Avrupa’ya kültürümüz elvermiyor. Oranın hayat standartlarına veya oradaki yaşam şeyine ayak uyduramıyoruz, bir süre sonra dönüp geliyoruz ülkemize. Veya başka bir ülke diyelim. Demek ki kültür çevreyle ilgili bir şey. Yani herkes olduğu yerde evinde rahat eder, çevresinde rahat eder, bölgesinde, ülkesinde. Kültür de o zaman konuşma, dil, dil etkili, yaşam standartları, bölgedeki olanaklar etkili. Ondan sonra ne oluyor ya da iklim etkili, iklimi etkili. Yani çok bütünleşik bir şey kültür ya... Toplumsal çevremiz. İşte bulunduğumuz yerin o bölgede kullanılan dil diyelim, ikinci dil olabilir o da etkiler. Yaşam standartları yine iklimle ilgili, çevreyle ilgili, hayat koşullarıyla ilgili. Bu da kültürünü etkiliyor. Çocuğun bakış açısını değiştiriyor... Ha genel anlamda işte bu insan hani doğal şekilde düşünürsek doğal şekilde böyle. Çocuk kendini işte şeye koyacak balık misali suyun içine giriyor, farkında değil. Ama o kültürü alıyor. Ama bir de kendini geliştirerek kültürümüzü artırabiliriz.

Ö11 de kültürü baskın kültürün bireyi farkında olmadan şekillendirmesi biçiminde tanımlamıştır. Buna göre, kültürü etkileyen etmenlere ve kültürün bireyin karar verme mekanizmalarını da etkilediğine dikkat çekmiştir. Ö11 bu görüşlerini “*Yani insanları rahat bıraksanız belki çok daha farklı bir durum olacak ama işte yaşadığın yerin kültürel yapısına uymak zorunda hissediyorsun. Mantıksız gelse bile*” biçiminde dile getirmiştir. Ayrıca, Ö11 geçmişte Bitlis’te öğretmenlik yaptığı dönemde içerisinde yaşadığı baskın kültürü açıklamış; baskın kültüre mümkün olduğunca asimile olmadan uyum sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Ö11 bu konudaki görüşleri şöyledir:

Herkes yani farklı olanı, sıra dışı olanı itme yok mu genelde. Ya ben ben aykırılığa da karşı bir insanım. Yani aslında öyle aykırı bir karakter değilim ama. Yani çok moda mod küçük yerden geldiğim için diyorum. Büyükşehirde aynı şeyi hissetmiyorsunuz. Ya büyükşehirde her şey daha farklı da. Küçük yerlerde yani işte ben doğuda da çalıştığım için diyorum. Yani mesela ya atıyorum 2 saat ötede hiç bir önemi olmayan bir şey onlar için çok kıymetli

olabiliyor. Ya çok önemli olabiliyor... İşte ya da oranın kültürüne de ayak uydurmak zorundasın. Hani direnmek lazım hani işte ben ne bileyim Moğol'um Moğol kalacağı gibi bir şey olmamalı. Böyle şeylerden bahsediyorum ama hani dediğiniz derin boyutta değil zaten.

Farklılıklara Saygı

Sosyal bilgiler dersinde farklılıklara saygı ile ilgili olarak görüş belirten öğretmenlerin derslerde farklılıkların bir zenginlik olduğu, farklılıklara saygı ve hoşgörü ile yaklaşılması gerektiği, bir kültür için normal olan bir durumun başka bir kültür için anormal olabileceği gibi konulara değindikleri görülmüştür. Ayrıca, küresel çapta bir yaklaşımın bulunmadığı da elde edilen görüşler arasındadır. Örneğin Ö1 farklılıklara saygı ve hoşgörü ile yaklaşılması gerektiğine ilişkin görüşlerini öğrencilere nasıl aktardığını *“Dini, dili ne olursa olsun onun için insan olduğu ve saygı gösterilmesi gerektiğini hep derslerimde de vurguluyorum çocuklara. Kim olursa olsun işte geldiği zaman işte Mevlana da diyor ister putperest ol. Başka şeylere de inansa sonuçta insansın, herkes kendinden sorumlu”* biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö2 de ülkemizdeki bölgesel farklılıkların zenginliğimiz olduğuna değindiklerini belirtmiştir. Ö2 de bu görüşlerini *“Bilmem hep doğal kabul ediyorlar yani bu ülkemizin zenginliğidir, güzelliğidir. Farklı yörelerde mesela bir kültür bile diyelim bir askere uğurlama, bir nişan düğün törenleri, bir kına gecelerimiz bile bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Çocuk bunları biliyor zaten 7 bölge olduğunu biliyor”* biçiminde dile getirmiştir.

Kendi kültür ve yaşantılarından farklı olan durumlarda derslerde öğrencilerin ortaya koydukları yargılara değinen Ö8 ve Ö11 bu durumlarda öğrencilere bu yargılarını kırmaya yönelik dönütler verdiklerini belirtmişlerdir. Ö8 ve Ö11'in görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Mesela ben her zaman örnek veririm. İşte derim Çin'de böcek yiyorlar. Çocuklar hep böyle mıy falan diyorlar böyle bir içleri kalkıyor. Diyorum ki ya Çin'de doğsaydınız, doğabilirdiniz. Türk olmanızın sizin seçiminiz değil, benim de seçimim değil. Biz bir Çinli anne-babanın da çocuğu olabilirdik. O zaman siz hani köpek eti yediğinizde veya böcek yediğinizde normal çünkü gayet normal gelecekti. Belki onlar koyun etini çok şey sanıyorlar. Saçma bir şey. Koyun eti de yenir mi diyor olabilirler. Bu biraz şeyi getiriyor yani o zaman diğerini tanıma diğerini tanıyınca diğerinden dıştan korkmaması gerektiğini, içe kapalı (Ö8)

Gerçekten de, bu bir şans aslında. Yemeklerden. Mesela Özbeklerde erkekler pilav yaparmış. Allah'ım bir tepki çekti ki anlatamam size. Nasıl ya babası mı yapıyor yemeği, işte annesi ne yapıyor falan böyle. Gayet güzel aslında. Ama olsun onu fark ediyorlar. Mesela bak burada ben de diyorum ki “ne olacak tabi ki baba da yapacak yemeği. Anne yorulmuştur belki” falan diyorum. Böyle bir şey aa çok böyle bir şey zihinlerinde bazı

şeyler gidip geliyor. Herkesten bahsetmiyorum da. Hani bazı aileler. Bazı aileler çok ataerkil aileler de var tabi. Öyle ailelerde oluyor (Ö11)

Ö2’de derslerde farklılıklara saygı konusuna değindiklerine ancak uygulamada küresel bakış açısı ile çok fazla etkinlik yapmadıklarına değinmiştir. Ö1 bu görüşlerini “*Valla bir şey yapmıyoruz ama sadece saygı duymayı öğreniyorlar şimdilik. Yani farklı milletlerin de olduğunu, onlara saygı duyulması gerektiğini, farklı milletler olarak değil de yani farklılıklara saygıyı biliyorlar. O kadar da bir yurtdışıyla bir küresel çalışmalar olmadı açıkçası*” biçiminde dile getirmiştir.

Empati kurma. Empati kurma ile ilgili olarak görüş belirten öğretmenlerin öğrencilere farklı etkinliklerle bu bilinci kazandırmaya çalıştıkları görülmüştür. Örneğin, Ö7 öğrencilerin empati becerilerinin gelişebilmesi için az gelişmiş ülkelerde kötü koşullardaki akranlarının yerine kendilerini koymalarını istediği ve bu etkinliğin sonunda öğrencilerin çok duygulandıklarını aktarmıştır. Ö7 bu görüşlerini “*Değindik tabi genelleyerek işte şu an biz Türkiye’de doğduk, buraya alıştık, bir de Somali’de doğduğumuzu düşünelim. Kendimizi onların yerine koyarak hangi ülkede yaşıyorsa o tür etkinliklerde bulduk. Bazıları ağladı gibi öyle şeyler oldu. Drama gibi gözlerini kapatıyorlar biz anlatıyoruz işte*” falan çocuk kendini böyle onun yerine koyunca müthiş böyle korkulara falan kapılanlar oldu” biçiminde belirtmiştir. Ayrıca, öğrencilere bu duygunun daha somut ve kalıcı biçimde verilebileceği etkinlikler de öneren Ö7 bu sayede öğrenci ve öğretmenlerin şu an içerisinde bulunduğu durumu daha iyi analiz edebilmesini sağlayacağını vurguladığı görülmüştür. Ö7 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Şimdi insan bir psikolojik varlık tabi. Bu şey açısından birbirine yerine koyma, empati kurma bu tür şeyleri gerçekleştirdiğimiz zaman biraz da biz öğretmenlere çok iş düşüyor. Onları çocuklara yani birebir yaşatmak lazım gibi. Hani havada kalmamalı bazı şeyler. Sadece görsellerde kalmamalı. Onları o duyguyu verebilmeli. Bu da tabi teknolojik aletler, bilişim teknolojilerini sınıfa getirip diğer ülke çocuklarını şimdi çocuğa eğitim verir, diğer ülke çocuklarının yaşadığı sorunlarla başlayıp onların birebir ağzından kendi ses tonlarıyla, kendi duygularını böyle hissedecekler. Reklamlarda bazen çıkar ya işte evsiz kaldım falan anlatıyor alt yazı geçiyor. Çocuğun o duyguları, o titreme sesleri çocukların beyin frekanslarını herhalde. Çok hızlı çalıştırıyor. O sezgisel güçleri çok fazla öğrencilerin. Büyük bireylerden. Herhalde oradan çok fazla etkilenirler diye düşünüyorum. Yani bir önceki görüşümüzde demiştiniz, yurtdışına çıkmak kardeş okul projesi. Şimdi en güzel okullara götürmek var, bir de en ihtiyaçlı kesimlere de götürmek var. Yani nerede bulunduğumuzu fark etmemiz lazım. Öğrencimizle, öğretmenimizle. Böyle biz şu ihtiyaçlarımızı gidermişiz. Şunlara ulaşamamışız, fakat şunlardan iyiyiz. Kendi yerimizi görmemiz lazım. Hem bireysel olarak, hem okul vizyonu olarak, öğretmenlikle. Öğretmen

kendi yerini bir hissetmesi lazım bir görmesi lazım. Bu tür gezilerde sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime çok fazla katkı gösterecek.

Ö1 de Sosyal bilgiler programında empati kurmaya yönelik etkinliklerin doğrudan bulunmadığını belirtmiştir. Empati kurmaya yönelik kendi öğrencilerini 1. sınıftan itibaren yönlendirdiği ve bu yönde davranış kazandırmaya çalıştığını belirtmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Kabullenmeyi ben 1. Sınıftan beri sürekli yapıyorum. Kitaplarda yok öyle bir şey. Ben bunu hani sınıfa gelen aynı şeyi hissetmesi yani ne bileyim kendini yabancı gibi hissetmesin. Zaten uyum sorunu oluyor hani ister istemez herkesin yaşadığı. Ben kendim de yaşıyorum yani başka bir okula gittiğim zamanda öğretmen arkadaşlar alışmaya kadar mutlaka bir yabancılaşma çekiyorum. Ki bunların yaşı küçük olduğu için daha bir uzun sürüyor bu uyum süreci. O yüzden arkadaşınızı yalnız bırakmayacaksınız, sınıfa gelen arkadaş ilk önce onla hani ilgileneceksiniz onu hani aranızda alacaksınız, kendinizi onun yerine empati kurmayı çok öğrettim ben. Kendinizi onun yerine koyun bakalım siz gittiniz başka bir okula ve hiç kimseyi tanıımıyorsunuz ne yaparsınız? Öyle öyle hemen geleni kabul ediyorlar. Yani ben onu ayrı bir davranış olarak kazandırmaya çalıştım yani şeyde yok. Ünitelerimizde.

Farklı fikirlere saygı. Bu konuda görüş belirten öğretmenler farklı fikirlerin olabileceğini vurgulamaya çalıştıkları görülmüştür. Bu süreçte öğrencilerin farklı görüşlere katılmayabileceğini ancak her koşulda farklı görüş sunan arkadaşlarına karşı kibar ve saygılı olmaları gerektiğini derslerde vurguladıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, bu konuda görüş belirten öğretmenlerin Sosyal bilgiler dersini vurgulamadıkları; sadece öğretmenlerin bu konuda öğrencilere davranış ve bilinç kazandırma çabası içinde oldukları da söylenebilir. Bu konuda görüş belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Mesela sınıfta işte dersi işlerken de ortaya çıkıyor. Mesela evcenlik yapıyor, arkadaşının sözünü kesiyor. Ya da onun “o yanlış” diyen arkadaşına diğeri bozuluyor ya. Bak şimdi o arkadaşına belki içinden kırılmış olabilir, dışından belli etmedi ama. İstersen onu daha yumuşak söyleyebilirdin Asya. Ben şimdi burada böyle isimler kullanıyorum ama hani o kişi yaptığı için olmayabilir. Mesela öyle deyince Asya düşünüyor. Peki, Asya diyorum arkadaşın sana öyle davranırdı hoşuna gider mi? Hakikaten öğretmenim bozulurdum. O zaman sen de ona daha yumuşak söyle. Bu şekilde sınıf içinde. Sonra ona zamanla alışıyorlar (Ö9)

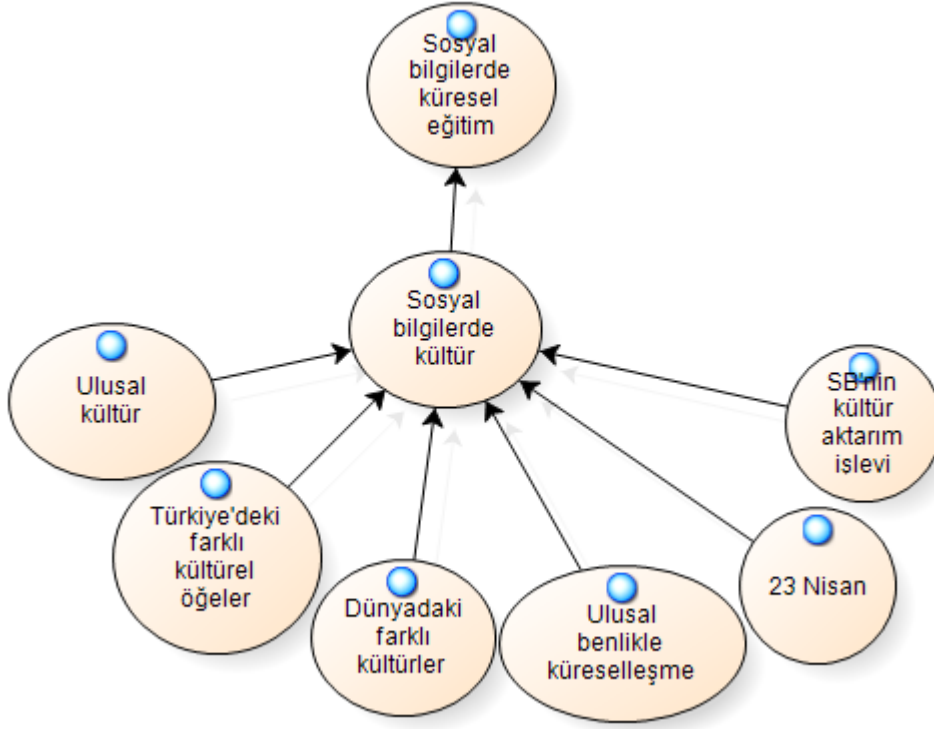
Etkinliklerle tabi yani şimdi yaptığımız çalışmalarda hep zaten öğrenciler ön planda. Biz konuları bir anlattıktan geçtikten sonra kitaplarımızdan onları konularla ilgili tartışmalara açarak konuları öğrencilerin birbirleriyle fikir alışverişini kendi düşünceleri söylemeleri bunu yaparken de kendi düşüncesi kadar karşıdaki kişinin çok daha farklı şeyleri düşünüp, onun düşünemediği şeyleri düşünüp ona hissettirip anlamalarını sağlıyor anlamak bunu yapmaktaki amacımız. Onu da çok sık gerçekleştiriyoruz. Onun dışında internetin çok içindeler zaten. Yani istedikleri zaman ellerinin altında internet çok nerdeyse hepsinin kendi bireysel bilgisayarları var evlerinde. Yani böyle olunca bizi bile çok aşırıyor çocuklar (Ö4)

Mesela fikirler, fikrini söyle. Bazısı çocuk söylemekten çekiniyor, söylemesem olur mu yani olmaz. Söyle. Fikrini söyle. Senin fikrindir saygı duyarım. E beğeniriz beğenmeyiz. Doğrudur yanlıştır. Yanlışsa hiç birisine de sen yanlış söyledin demiyoruz artık. Yanlış demiyoruz. Haa kendisi yanlış söylediğini mesela doğru. Bir tane doğru yok ki. Mesela hele hele sosyal konularda fikrini söyledikçe daha da geliştiriyor kendini. Katılıyor, katılmıyorum. Önce şey yapmıyorum, birbirine karşı kabaca olan “sen ya da şu ıh öyle mi olur” diye itiraz eden çocuk artık sonuna kadar dinlemeyi de öğreniyor. Bekliyor. Sonunda ha eleştirecekse de kırıcı olmadan eleştirebiliyor. Bence diyor şöyle olsa daha iyi olurdu. Şöyle, ben böyle düşünüyorum. Arkadaşım böyle düşünmüş ama ben böyle düşünüyorum dediği zaman da ha kırılmıyor. Kendine diyor yahu bu sefer öbür çocuk düşünüyor “acaba ben yanlış mı söyledim” diye. E düşünene hak verdiği zaman haklı gördüğü konu da oluyor, hayır diyor kendi fikrinde de ısrar eden oluyor. O da iyi. Tartışma ortamı ama demokratik. Kırmadan şey yapılabilir (Ö10)

Yukarıda görüşleri sunulan Ö9’un sınıf içerisinde öğrencilerin birbirlerini kırmadan farklı görüşlere saygı duymaları gerektiğini ve bu tür durumlarda öğrencilerin empati kurmalarını sağlamaya çalıştığı söylenebilir. Ö4 ise fikir alışverişi yaparken farklı fikirlerin de olabileceğine ve bu fikirlere saygı duyulması gerektiğine görülmektedir. Ö10’un da farklı konularda görüş belirten öğrencilerin birbirlerine katılmasa da bunu kırmadan ve saygılı bir biçimde ifade etmeleri yönünde öğrencilere bilinç kazandırmaya çalıştığı söylenebilir. Bu konuda görüş belirten öğretmenlerin görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin genel itibariyle fikir alışverişi, tartışma gibi bir yaklaşım benimsediği, öğrencilere daha geniş bir pencereden karşılaşılabilecekleri durumlar konusunda yeterince yönlendiremedikleri söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Dersinde Kültüre İlişkin Bulgular

Şekil 12. Sosyal Bilgilerde kültür

Sosyal bilgilerde kültür ile ilgili elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin “*ulusal kültür, Türkiye’deki farklı kültürel öğeler, dünyadaki farklı kültürler, ulusal benlikle küreselleşme, 23 Nisan, SB’nin kültür aktarım işlevi*” gibi konulara değindiği görülmüştür. Buna göre Sosyal bilgiler dersinde ulusal kültüre yer verildiği, ülkemizdeki farklı kültürel öğelere yer verildiği, dünyadaki farklı kültürel öğelere yer verildiği, SB’nin kültür aktarıcısı olarak önemli bir yer tuttuğu, öğrencilerin ulusal benlikle küreselleşmesi gerektiği, 23 Nisan’ın farklı kültürel öğeleri tanımada önemli bir yeri olduğu gibi konulara yer verildiği söylenebilir.

Ulusal Kültür

Sosyal bilgiler dersi kapsamında ülke kültürümüze ve kültürel öğelerimize yer verildiği elde edilen bulgular arasındadır. Buna ilişkin olarak öğretmenler öğrencilerin kendi kültürünü bilmesi gerektiği, geçmişten bugüne değişen kültürel öğelerimizin olduğunu ve olumsuz değişimi önlemek adına yozlaşmaya karşı bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Ayrıca, Sosyal bilgiler dersi kapsamında genellikle ulusal kültüre yer

verildiği; küresel anlamda kültürel öğelere çok fazla değinilmediği de elde edilen görüşler arasındadır.

Ö12, ulusal kültür bağlamında Sosyal Bilgiler derslerinde çeşitli kültürel öğelerimize yer verildiği ile ilgili görüşlerini “*Şimdi o genelde bu üniteler hep en başta oluyor. İşte zengin kültürümüz, yaşadığımız yer, kültürel çeşitliliğimiz, yemek kültürümüz, giysi kültürümüz, oynadığımız oyunlar daha sonra yöresel yöresel, ona geçiyor. Toplumsal değerlerimiz, işte bayramlarımız, geleneklerimiz göreneklerimiz, hepsine hepsine değiniyoruz*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö2 de ülkemiz kültürünün öğrencilere aktarılması gerektiğini; bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersinin de bu yönde hazırlanmış olduğuna değinmiştir. Ö2 bu görüşlerini “*Kendi kültürümüzün iyi bilinmesini istiyorum çocuklar tarafından. Kendilerini iyi tanımalarını dünya kültürünün içinde belli bir yerinin olduğunu fark etmesini, farklı olduğumuzu bunun için uğraşıyorum. Yaptıkları etkinliklerle çocuklar zaten sosyal bilgiler dersi de ona izin veriyor. Şimdiki yani değişen programla.*” biçiminde dile getirmiştir.

Ulusal kültürün öğrencilere aktarılması gerektiği ve öğrencilerin kendi kültürüne sahip çıkması yönünde bilinçlendirilmesi gerektiğine değinen Ö4 de Yunanistan’ın son dönemde bizim kültürümüze özgü kimi öğeleri kendi kültürüymüş gibi göstermeye çalıştığına değindiği görülmüştür. Ö4 bu görüşlerini “*Nazar boncuğunun aslında Türk kültürüne ait olduğunu hepimiz biliyoruz ama onlar patenti almaya çalışıyorlar. Onlara ait olduğunu söylemeye çalışıyorlar bunu kabul ettik. Örnekler veriyoruz hani yörelere ait kültürel değerleri çok anlattık. Çocuklarda iyice yerleşsin büyüdükleri zaman bunlara sahip çıksınlar diye*” biçiminde dile getirmiştir. Ö3 de kültürel değerlerimizin zaman içerisinde yozlaştığını ve bunun önüne geçilmesi gerektiğine derslerinde yer verdiğini belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini “*Değerler küresel değişme ile birlikte değerler değişiyor. Eski değerlerimizi bazı değerlerimiz yozlaşıyor. İşte bunların yozlaşmaması gerektiğini söylüyoruz*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö1 de ulusal kültüre ilişkin ortaya koyduğu görüşlerin yanı sıra Sosyal bilgiler dersindeki konuların çok fazla küresel boyuta geçmediğini; genelde ulusal kültüre değindiğini ortaya koymuştur. Buna göre, Sosyal bilgiler programı yoluyla öğrenciler genelde kendi kültürünü, geçmişini, ailesini tanımakta; çok fazla küresel boyuta farklı kültürler boyutuna geçememektedir denebilir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Şimdi özellikle ülkemiz üzerinde daha çok. Kendini tanyor çocuk, geçmişini dediği gibi hani. Geçmişimi öğreniyorum. Aile tarihi. Kendi kültürü, Türk gelenekleri nelermiş.

Eskiden oynanan oyunlar olsun, ailenin işte kendi kullandığı el şeyleri aletlerini bile, geçmişe ait yani eşyalar. Onları daha çok. Geçmişimi işte dedelerini bildiğin Türk kültürünü tanımaya yönelik daha çok bizim şey... Genelde ülkemizdeki işte sivil toplum kuruluşları olsun veya işte arkadaşlık üzerine aile üzerine yani kültür üzerine, yani Türk kültürü üzerine daha çok fazla yani belki bizim 4. Sınıfın konuları öyle ama. Hani geçmişimi öğreniyorum var mesela aile hayatı geçmiş aile tarihini öğrenme. Yani bunlar üzerine olduğu için çok küreselleşme yok. Bu senede.

Türkiye’deki Farklı Kültürel Öğeler

Sosyal bilgiler dersinde Türkiye’deki farklı kültürel öğelerle ilgili görüş belirten öğretmenlerin ülkemizdeki farklı kültürler, kültürel anlamda bölgesel farklılıkları etkileyen etmenler, kültürel zenginliğimiz gibi konulara değindikleri görülmüştür. Ayrıca, kültürel etkinliklerin ve Türkiye’deki kültüre ilişkin farkındalık kazandırmada sosyal bilgiler dersinin oldukça etkin ve önemli bir yere sahip olduğu da belirtilen görüşler arasındadır. Bu kapsamda, Sosyal bilgiler dersinin ülkemizdeki kültürel öğeleri aktarmada önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Ülkemizdeki kültürel öğelerin bölgelere göre farklılaştığına değinen Ö9 derste öğrencilere örnek olması açısından efe oyunu oynadığını ve efe oyununun bile bölgelere göre farklılaştığını vurgulamıştır. Ö9 bu görüşlerini “*Her bölgenin kendine has özellikleri var, yaşam tarzları mutfağı var, kılık-kıyafet farklı. Zaten bunlara değindik. İşte Eskişehir’in çevresinin nasıl, iç Anadolu olarak işte Karadeniz’in nasıl, doğu Anadolu’nun, Ege’nin. Ben kalktım efe oyunu oynadım ortada mesela. İşte efe oyunu var Eskişehir’de*” biçiminde dile getirmiştir. Ö5 de ülkenin genel anlamda ortak bir kültürünün olduğunu; bununla birlikte yöresel anlamda her yörenin kendine ait bir kültürünün olduğunu vurguladıklarını aktarmıştır. Ö5 bu görüşlerini “*Bölgelerimiz konusunda mesela her yörenin kendine ait bir kültürü vardı. Ortak değerlerimiz var ama her yörenin de kendine ait bir kültürü var. Yemek kültürleri farklıydı, misafir ağırlamaları farklıydı, işte ne bileyim yetiştirdiği, yetiştirilen ürünler farklıydı, iklim farkından kaynaklanan şeyler vardı*” biçiminde belirtmiştir.

Ö4 de kültürel farklılıklarımızın bir zenginlik göstergesi olduğunu Sosyal bilgiler derslerinde vurguladıklarını belirtmiştir. Ö4 de bu görüşlerini “*Yöresel yemekleri, yöresel giysileri, yöresel oyunları, hepsini bir bütün halinde inceledik. Birinin annesi bir bölgeden, birinin annesi başka bir yerden dolayısıyla bir araya geldiklerinde işte ne kadar zengin bir kültürümüz olduğunu bunu bilmeleri gerektiğini korumaları gerektiğini vurgulayarak konularımızı ünitelerimizi işledik*” biçiminde ifade

etmiştir. Benzer biçimde Ö12 de Sosyal bilgiler derslerinde bölge bölge kültürel farklılıklar olabileceğini; bunun Türkiye için kültürel zenginlik anlamına geldiğini vurguladıklarını belirtmiştir. Ö12 de bu görüşlerini “*İşte orada bu sene bölge bölge işledik onu yani mesela atıyorum Eskişehir’de yediğimiz yemekle başka yere gittiğimizde bunun farklı olabileceğini, çünkü her yerin ayrı bir kültürünün olabileceğini, sadece şehir olarak da değil. Eskişehir’in bir mahallesine gittiğimizde farklı olabileceği gibi başka bir mahallede daha farklı şeylerle karşılaşabileceğimizi, bu da Türkiye’nin çok zengin bir kültüre sahip olduğunu gösterdiğini örneklerle işledik*” biçiminde belirtmiştir.

Bölgesel farklılıklar ile birlikte bölgesel farklılıkları etkileyen çevresel ve kültürel etmenlere de Sosyal bilgiler derslerinde yer verildiği görülmüştür. Ö7 ve Ö10’un bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Yaşam şartlarına göre gelişen işte folkloru bunun içinde türküsü, oyunu, yemeği, içeceği o yöreye göre geliştiği. Giyinişi, tarzı, konuşması, yapısı ta içine kadar işlediğini yani bölgeden bölgeye çok fark ettiğini işledik. Ekonomik faaliyetlerin buna çok etkili olduğunu yani sonuçta hep o sonu şeye vardık yani, kaniya vardık. Bölgede ne var, doğada ne var, hava akımı ne, o insanların yaşadığı ortamın sıcaklığı ne, çıkan ürünler ne ona göre o bölgenin konuşma tarzı, giyinişi, görünüşü, yaşama bakışı, etkileşimleri farklı farklı. Fakat yani o farklılığa da saygı göstererek demokratik bir şekilde özümseyerek yaşamak yani dalga geçmeden şivelerle yaşam koşullarıyla onlar bizim birer parçamız olduğunu, Türkiye’nin bir parçası olduğunu çok güzel bir şekilde işledik (Ö7)

Kendi kültürleriyle yetişiyor. Mesela diyoruz ki “e bunun giyinişi niye böyle” mesela düğünde, düğünlerde ne var. Bindallı dediğimiz motifi, ağır böyle kadife kumaşları üzerine altın sırmalı ipek, böyle gümüşlü sırmadan bindallı. E bunlarda ne var mesela Tepelik. Burasından altınların sarktığı şeyler. O onun kültüründe var. Mesela her yerde yok bu. Mesela diyorsun ki Ege’ye gittiğinde oyunlar farklılaşıyor. Karadeniz’e gittiğinde daha hareketli oyunlar. Ege’de nasıl? Ağır havalar. Güneydoğu’ya orta Anadolu’ya geldiğinde ne var? Halaylar var. Mesela bazı yerlerde Akdeniz bölgesinde teke zortlatması şu bu var onların oynadığı oyunlar. Çoban kültürüne, yayla kültürüne dayanan şeyler. Giysiler ona göre mesela, bulunduğu çevreye göre. Sıcak olan yerde farklı, soğuk olan bölgede farklı. Şeylerde üretim biçimlerinde o kültürdeki mesela koyunun kuzunun olduğu yerde yünlü şeyler. Mesela ipeğin olduğu yerde ipekli kumaşların giysilerde yansıtıldığı milli ya da bölgesel diyelim. Bölgesel olarak daha çok hani milli giysiden çok. O farklı bölgelerde farklı farklı giyinişler (Ö10)

Ö7 ve Ö10’un bölgesel farklılıkların oluşmasında çevresel ve ekonomik şartların etkisine dikkat çektikleri söylenebilir. Bu kapsamda, bölgesel farklılıkların sadece insanlara bağlı olmadığına ve bu farklılıklara saygı duyulması gerektiğine değinilmiştir. Bu konuda görüş belirten öğretmenlerin olumlu bir yaklaşım olmakla birlikte ulusal ölçekte kaldığı söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinin ülkemizdeki kültürel öğeleri aktarmada oldukça etkin olduğunu ve bu kapsamda derslerde yapılanlara değinen Ö8 ve Ö7'nin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

3. Ünitimizi sanırım. Şeydi milli kültür öğelerimizdi. İşte çeyiz, işte oya, işte geleneksel mesleklerimiz, işte halıcılık, işte yöresel olarak mesela lüle taşı üzerinde durduk. Sosyal bilgiler dersinde yerel ve ulusal öğelere, kültürel öğelere dair üniteler var ve çok geniş kapsamlı. Mesela o ünite baya geniş ve uzundu. İşte kahve. Hatta şeyler dahi vardı eski kahve yapma makineleri. Mesela kahvenin tarihi dahi gösterilmiş. Kahve yapma makineleri. Çocukların çok hoşuna gitmişti. Şimdi normalde onlar marketten gidip kahveyi direk satın alıyorlar. Üzerinde yazıyor işte Türk kahvesi diye... Bu tarz şeyler sosyal bilgiler dersinde etkin. Kitapta fazlaca müfredatta yer var. Bununla ilgili mesela şey yapıyoruz genelde. Şey bu konuda şans Odun pazarı evleri var. Orada da restorasyonlar başladı. Atlıhan var. O tür bölgelere gidiyoruz (Ö8)

Etkinliklerimizde işte bölge bölge harita çizdiler onların içlerine şeyler yazdılar bu kültürlerimizle ilgili yemek kültürü, sanat böyle şeyler yaptırıldı. Bir de çalışma etkinlik kitabındaki şeyleri dolduruyoruz işte. O bölgenin ozanlarını, şeylerini, şiirlerini falan araştırıp buldular. Bölgenin enstrümanlarını yazdılar. Gayet iyi yani ben bu açıdan soruyorsanız sosyal bilgiler kitabı 5'te çok hoşuma gitti şey olarak. Hiç açık yok. Kültüre etkisi çok fazla (Ö7)

Dünyadaki Farklı Kültürel Öğeler

Sosyal bilgiler dersinde dünyadaki farklı kültürel öğeler ile ilişkili olarak öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre son üniteye farklı ülkelerin tarihi ve doğal değerlerine değinilmektedir. Bununla birlikte kitabın yüzeysel olarak farklı ülke kültürlerini aktardığına, bu durumun da öğrenciler için yeterli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, farklı kültürler ile ilgili konularda öğrenci bakış açısının nasıl değiştiğine ve okulda gerçekleştirilen proje kapsamında öğrencilerin kazanımlarına ilişkin bulgulara da ulaşılmıştır.

Ö7 ve Ö10 farklı kültürlerin tarihi ve doğal değerleri ile dünya mirası gibi konulara da Sosyal bilgiler derslerinde değindiklerini belirtmişlerdir. Ö7 ve Ö10'un görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Dünyamızın tarihi ve doğal değerleri, dünya ortak mirası bunları işledik biz. Çocuklar tabi bu şeyleri çok biliyorlar. Tarihi yerleri. Onları anlattılar bize, okuduk buraları. Ortak miraslar var buralara geçtik. Şimdi yerleri aklında kalması için çocuk tabi bir şekilde ezberciliğe gidiyor. Bunların şimdi gidip oralara ayağını basıp havasını bir soluyup, yemeklerini yiyip; yaşayarak, yaparak-yaşayarak öğrenme gibi bir şey olsa tamamen kalacak. Ama bizim de şimdi aklımıza gelmiyor bak. Pizza kulesi, İtalya'da. Taç mahal var Hindistan'da bunları işte çizgi filmler yoluyla da çocuklar kavramışlar yani (Ö7)

Mesela kültürel varlıkların korunmasından falan bahsettik. Onların sosyal yaşantılarıyla bizimkileri karşılaştırmak ve bu bir de mesela onların gelenekleriyle bizimkilerin şeyleri farklılıkları, birliktelikleri ve bu şeyin farklılıkların bir zenginlik olduğunu dünya mirası olarak zenginlik olduğu olarak verilebilir. Verilmesinde de yarar var (Ö10)

Ö10 da dünyadaki farklı kültürlere değinirken kendi ülkemiz ile olan benzerlik ve farklılıklardan yararlandığını belirtmiştir. Ö10'un görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Mesela şeylerin bir Meksika'yı anlattık, onlarda mesela en şey belirgin özellik mesela bir Meksikalıyı nasıl tanırsın diye soruyoruz. "Giysisinden, şapkasından". Kaktüslerin çok olduğunu yani kısa kısa böyle genel yapısını çok fazla şeye girmeden ön bilgisini şey olması açısından şey yapıyoruz. Oradaki mesela "Bizde" diyor "En ünlü yemek acılıdır. Tako'dur bilmem nedir diyor. E bizde ne var bunun karşılığında. Mesela onun acılı dediğine bizde ne var diyoruz. Adana kebab diyor. Acılı adana diyor. Mesela onun anlattığına göre bizdeki karşılığı, olabilecek karşılıklarını bizde de söylüyoruz. Mesela şeyin Özbekistan'daki yemek şeyini göstermiş. Ekmek dedi nasıl pişiriyor biliyor musunuz? E bilmiyoruz. Dedim böyle şeyin içinde duvarına tandırın duvarına yapıştırılıyor. Hani tandır ekmekleri var ya. Hani bu dedim bizim lavaşa benziyor. Lavaş deyince biliyor mesela. Hani şeyde görüyor ya. Lavaş deyince kaburga yapımı şey. Bunu fırında, tandırda yaparsan tabi bizimkiyle eşleştirdiğin zaman çocuğun dikkatini çekiyor. Ha şimdi bunda da hani karşılaştırmalı olduğunda çocuk en azından kendi ülkesinde nasıl başka ülkeyi de şimdi artık ekonomi düzeldikçe çocuklar yurtdışına şu anda çıkabiliyor. Gidip gelenler oldu, şey yaptı (Ö10)

Kitabın çok yüzeysel olduğu, dünyadaki farklı kültürel öğelere değinilmediği ya da çok az değinildiği ile ilgili de görüşlere ulaşılmıştır. Örneğin, Ö12, dünyadaki farklı kültürlere değinilmediği; sadece son üniteye dünyaya mal olmuş bilinen öğelere değinildiğini belirtmiştir. Ö12 bu görüşlerini "*Olduğuna değiniliyor ama bu sınıfta öyle çok ayrıntıya inilmiyor. Atıyorum bir Avrupalının efendim gelenekleri görenekleri nedir? Onu öğretmiyoruz. O konularımız yok. Yok hayır*" biçiminde belirtmiştir. Ö8 de Dünyadaki farklı kültürlere ilişkin Sosyal bilgiler derslerinde ne gibi konulara değinildiğini ortaya koymuştur. Buna göre, Sosyal bilgiler programında önemsiz görüldüğünden en son üniteye bırakılmakta; içerik olarak da hep belirli ülkelerin belirli öğelerine değinilmektedir. Ö8'in görüşleri aşağıda sunulmuştur:

O şeydir. Hep ülkemizde son pardon kitabın sonuna bırakılır. Son ünite. İşte belirli ülkeler tanıtılır. Diyelim işte Rusya, ya da Singapur. Ama şeydir yani böyle çok maalesef kıyıda köşede kalmış ülkeler çok şey yapılmaz. Öyle belirgin ülkelerdir. Yani mesela Uzakdoğu'da kesin Çin veya Japonya'dır ya da Hindistan. Öyle büyük ülkeler. Mesela bir dediğim gibi Singapur veya Tayvan'ı bilmez çocuk. O anlamda şey var. Son üniteelerde var. Ama hani ben kitaptan daha etkili bir şey olduğunu düşünüyorum. Kitapta da tabi ki var ama mesela bu şeyde de öyledir. Ama kitaplarda son üniteelerde, kitapta değinilir. Mesela bizim son ünitemiz şey dünya. Mesela baktım, ortak kutlamalar filan var. Yılbaşı, işte bahar bayramının kutlanması. Kimisi nevrüz diyor kimisi başka bir şeyler söylüyor. Bu bahar bayramının kutlanması tüm ülkelerde şey eski kadim toplumlarda var, Kızılderililerde de var, Eskimolarda da var. Onlardan bahsediyor. Oyunlar var, çocuk oyunları falan (Ö8)

Ö11 de Sosyal bilgiler dersinin farklı kültürlere yüzeysel olarak değindiğini ve bu durumun 4. Sınıf öğrencisi için yeterli olduğunu belirtmiştir. Ö11 bu görüşlerini "*Son üniteye ülke ya çok da öyle derin değil. Gerçi 4. sınıf ne olacak ki zaten de. İşte*

varsa özel kıyafetleri ya da aile içi iletişim biçimleri, yani 4. sınıf seviyesine uygun bence. Yani bilmiyorum bir başkası için yüzeysel olabilir” biçiminde aktarmıştır.

Ö9 kendi okullarında gerçekleştirilen proje kapsamında farklı ülkeler hakkında öğrencilerin bilgi edindiklerini ve bu kapsamda sınıf olarak yaptıkları hazırlıkları aktarmıştır. Ö9 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Mesela bizim kıyafetlerimiz, Türkiye'nin 7 bölgesinin değişik kıyafeti var. Peki, Almanlar nasıl giyiyor bugün değil diyorum geçmişte. Ne bilelim öğretmenim. Haklısınız nereden bileceksiniz. İnternete girip bakabilirsiniz. Comenius vardı ya bizim FRESCO. Ne yaptık biliyor musunuz her ülkenin bayrağı zaten şu şeyde sahnede asılıydı. Ben dedim ki o bayrağı alalım kâğıdın birine. Bir A4 kâğıdına o bayrağı alalım, yarım. Diğer yarımına ne alacağız dedim. Düşünüyorlar. O ülkenin mahalli kıyafetleri olabilir mi dedim. Çok güzel olur öğretmenim. Hemen geçtiler bilgisayara. Bilgisayar dersinde de araştırdılar. Bir zaten sınıfta bir tane var. Hemen taktuk taktuk o dedi ben şu ülkeyi araştıracağım, o kalkıyor öbürü oturuyor. O taktuk taktuk araştırıyor hemen. Her bayrağa uygun o ülkenin şeyini mahalle kıyafetini buluyor. E bugün zaten ne giyindiğini biliyorsunuz ve dans ettiler çocuklar gelen çocuklar. Bir gösterileri oldu onların da. Çok güzel bir bakın kültür alışverişi oldu

Sosyal bilgiler dersinde farklı kültürlerin verilmesinin öğrencilere ne kazandırabileceği ile ilgili olarak Ö8, öğrencilerin bu sayede dünyanın sadece kendilerinden ya da Türkiye'den ibaret olmadığını anlamalarını sağladığını belirtmiştir. Ö8 bu görüşlerini “*Dünyanın sadece kendinden ibaret olmadığını anlıyor. Mesela bizim Türkiye’de öyle bir şey var. Dünyanın merkezinde sanıyoruz kendimizi. Hayatın bizden ibaret olduğunu sanıyoruz, hâlbuki öyle değil. Yani hayatın sadece bizden ibaret olmadığını, sadece bizim gibi yaşayan insanların olmadığını farklı kültürlerin olduğunu*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö1 de sınırların kalktığı bir dünyaya öğrencilerin hazırlıklı olmaları açısından dünyadaki farklı kültürleri tanımanın çok önemli olduğunu belirtmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Diğer işte ülkelerin kültürlerini, yemeklerini, ne bileyim geleneklerini tanıyıp kendilerini ona göre hazırlamaları gerekiyor bence. Ne bileyim yurt dışına geziye gidecekler, en azından gittikleri ülkenin geleneklerini, yemeklerini bilip ona göre gitmeleri bence daha iyi olur yani. Artık şeyler vizeler kalkıyor biliyorsunuz. Hani direk insanlar artık kimliğiyle nerdeyse gidecekler. O yüzden onların yaşında sanırım olacaktır yani. İlerisi bir 10 sene 15 sene sonra artık rahatlıkla hani biz şehir içi nasıl gidiyorsak, ülkeler arası da gideceklerdir. O yüzden bence o ülkelerin kültürlerini de tanımaları da önemli küreselleşme bakımından düşünürsek.

Ö11 de Sosyal bilgiler dersi yoluyla dünyadaki farklı kültürlerle değinilirken öğrencilerin kendi kültüründen farklı bir durumla karşılaştığında bu durumu hemen kendi durumu ile kıyaslayıp olumlu ya da olumsuz dönütler verebileceğini belirtmiştir. Kendi sınıfında yaşadığı bir olayı aktaran Ö11, öğrencilerin bakış açılarını değiştirmeye

yönelik olarak kendi görüşleri ile desteklediğini de belirtmiştir. Ö11'in görüşleri aşağıda sunulmuştur.

E işte oyunlarını öğrendi, işte kıyafetlerini. Gerçi şimdi herkes böyle giyinmiyor ama. İşte özel günlerde giyindikleri kıyafetleri öğrendiler. Ya da şey aile ilişkilerini öğrendiler mesela. Atıyorum işte yemek kültürlerini, işte bazı işte Özbekistan'dı galiba. Yemeğe beraber oturulup işte baba oturacak baba başlayınca herkes başlayacak. İşte ya da işte bazı kültürlerde işte yemekte asla konuşulmuyor, işte genelde Müslüman ve Türk kültürlerinde. Diğer kültürlerde işte yemekte saatlerce konuşuluyor falan. Çocuk diyor ki "aa bizde de konuşulmaz babam kızıyor" diyor. Bir tanesi diyor ki yo bizde konuşuruz diyor mesela. Bu bir şans aslında. Yemeklerden. Mesela Özbeklerde erkekler pilav yaparmış. Allah'ım bir tepki çekti ki anlatamam size. Nasıl ya babası mı yapıyor yemeği, işte annesi ne yapıyor falan böyle. Gayet güzel aslında. Ama olsun onu fark ediyorlar. Mesela bak burada ben de diyorum ki "ne olacak tabi ki baba da yapacak yemeği. Anne yorulmuştur belki" falan diyorum. Böyle bir şey aa çok böyle bir şey zihinlerinde bazı şeyler gidip geliyor. Herkesten bahsetmiyorum da. Hani bazı aileler. Bazı aileler çok ataerkil aileler de var tabi. Öyle ailelerde oluyor (Ö11)

Ulusal Benlikle Küreselleşme

Sosyal bilgiler dersinde ulusal benlikle küreselleşmeyi benimsemiş öğrenciler yetiştirilmesi gerektiğini belirten öğretmenler bu kapsamda öğrencilerin kendi geçmişini, kültürünü bilerek ve benimseyerek küreselleşmeye ayak uydurması gerektiğini vurguladıkları görülmüştür. Buna göre, Sosyal bilgiler dersi ulusal değerlerimizi kazandırma bağlamında önemli bir noktada olduğu burada da vurgulanmıştır. Ayrıca, ailelerin farkında olmadan kendi değerlerini çocuklarına aktarmadıkları ve bu kapsamda öğretmenlere ve Sosyal bilgiler program geliştiricilere de önemli görevler düştüğü yönünde görüşlere de ulaşılmıştır. Örneğin, Sosyal bilgiler derslerinde kültür ve değer aktarımı yaptıklarını belirten Ö3; dünya ile olan etkileşimin kaçınılmaz olduğunu ancak benliğimizi de korumamız gerektiğini belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini şöyle belirtmiştir:

İlimizin, bölgemizin, yurdumuzun kültürel değerleri hakkında bilgi veriyoruz. Folklorumuz ananelerimiz geleneklerimiz yöreden yöreye değiştiği her yörenin farklı geleneğinin olduğu işte örneğin Sivas yöresinde cirit oyunlarının, Karadeniz bölgesinde horonun, Elâzığ'da çayda çıra, Ankara'da misket, Trakya'da da fora gibi oyunların hepsini sosyal bilgiler dersinde onları da veriyoruz. Yani geçmişimize geleneklerimize bağlı kalarak tamam küreselleşmeye önem veriyoruz ama bu arada gelenek göreneklerimiz de vererek bunların da unutulmaması için örneklendiriyoruz bunların unutulmaması gerektiğini kendi benliğimizin kaybetmememiz gerektiğini belirtiyoruz... Tabi ki etkileneceğiz diğer dünya devletleri ile etkinleşeceğiz dünya küçülecek ama bunun yanı sıra kendi benliğimizi de unutmayacağız. Kendi kültürel ahlaki değerlerimizi korumamız gerekiyor diye düşünüyorum. Önemli olan bu. Yani bunu çocuklarımıza da vermemiz gerekiyor.

Benzer biçimde Ö2 de kendi kültürünü benimseyerek dünyayı tanımasını gerektiğini vurgulamıştır. Ö2 bu görüşlerini "*Kendilerini iyi tanımalarını bunun da dünya kültürünün içinde de belli bir yerinin olduğunu fark etmesini, farklı olduğumuzu*

bunun için uğraşıyorum. Şimdiki yani değişen programla. Yani çocukların en çok kendilerini tanımalarına daha da sonra dünyayı tanımalarına” biçiminde belirtmiştir.

Ö8 de öğrencilerin kendi değerlerini yitirmeden evrensel düşünce yapısına ulaşması gerektiğini belirtmiştir. Ö8 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

İnsanlar tamam köklerine önem vermeli ama yani şey derim mesela çocuklarıma köklerin çok güçlü olmalı dallarınızda çok güçlü olmalı. Köklerinizde yerel olmalısınız dallarınızda dünya olmalısınız ama evrensele çıkmalısınız. Evrensel insana çıkmalısınız. Ben çocuklarıma çok bahsederim evrensel insan nedir. Nasıl olur gibi yani nasıl oraya gideriz diye. Bu da çocukların çok yerel kalmamasını istememek biraz dünyada yaşadıklarının dünyalı olduklarının farkına varmalarını istememle ilgili bir şey. O nedenle böyle bir çalışma yapıyor. Yani çocukların çok yerel kalmasını istemiyorum. Onların dünyasında artık sınırlar tamamen kalkacak dünya tek bir dünyaya doğru gidecek. Ve artık çok yerel kalmalarını dezavantajı olduğunu düşünüyorum. Bu ülke için de öyle

Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bir okulda görev yapan Ö4, ailelerin kendi değerlerini farkında olmadan ihmal ettiklerini bu nedenle öğretmenlere ve program geliştiricilere çok büyük sorumluluklar düştüğünü belirtmiştir. Ö4 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Sadece ben ülkemizi onlara çok iyi tanıtmak, onların da çok iyi bildiklerini, çok iyi dışarıya tanıtmalarını istediğim için öncelikli olarak ülkeme bir yer vermek, onu çok iyi anlatmak, sevmelerini sağlamak. Aslında amaç amacım o. Çok sevmelerini sağlamak. Artık bu bence yeterince verilmiyor çocuklara, hem aileler bunu farkında olmadan biraz ihmal ediyorlar, hem de bir takım nedenlerden çocuklar böyle, yapıyor ama biliyor ama iş olsun diye sanki yani. Olsa da olur olmasa da olur. Oysa bazı değerlerin onlara tam verilmesi lazım, ülke sevgisi, bayrak, millet sevgisi, çok iyi verilmeli. Bu topraklar çok zor elde edilmiş, kazanılmış topraklar. Onun için öncelikle ülkelerini çok sevmeleri gerekir. Ondandır sonra başka ülkelerle yani zaten ülkesini çok sevdiğinde mutlaka onu geliştirmek için çok şey yapacaktır. O zaman küreselleşmenin önemi daha çok ortaya çıkıyor işte. Bunu tam olarak yapmamız lazım bizim. Hem öğretmenlerin işte hem programı hazırlayan uzmanların bunu çok güzel işlemeleri lazım.

Sosyal bilgiler programının bu bağlamda olumlu olduğunu belirten Ö2, öğrencilerin ulusal benliğiyle küreselleşmesi gerektiği ile ilgili görüşlerini “*Aynı programda olduğu gibi ilk önce çocuğu kendini tanımakla verilmeli. Kendi kültürünü tanımakla verilmeli. Zaten öyle yapılıyor farklı bir şey söylemiyorum. Daha da sonra dünyayı tanıyarak verilmeli”* biçiminde dile getirmiştir.

23 Nisan

Bu konuda öğretmenlerin, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında yapılan etkinliklerin öğrencilerin dünyadaki farklı kültürleri, farklı insanları tanımada oldukça önemli olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Ayrıca, 23 Nisan kapsamında ülkemize gelen yabancı çocuklar ile yaşanan etkileşimin öğrencilerin zihninde daha

kalıcı izler bıraktığı da belirtilmiştir. Bununla ilişkili olarak bir özel okulda görev yapan iki öğretmen, kendi okullarının da dâhil olduğu Comenius projesi ile ilişkili olarak yapılan 23 Nisan etkinliği ile ilgili görüşlerini ve bu kapsamda öğrencileriyle yapmış oldukları hazırlıkları da dile getirmişlerdir. Küresel eğitim bağlamında değerlendirilecek olursa öğrencilerin farklı kültürlerle, farklı ülkeden yaşlılarıyla etkileşime girme imkânının bakış açısı kazandırma ve farklı kültürleri tanıma bağlamında olumlu olduğu söylenebilir. Ancak, kültür kavramı altında “*Japonya-Suşi, İskoçya-Gayda*” gibi yüzeysel eşleştirmelerin öğrencilerin bakış açılarını daraltmasının küresel eğitim bakımından uygun olmadığı da söylenebilir. Etkinliğin nasıl organize edildiği, öğrencilere nasıl sunulduğu burada dikkat edilmesi gereken en önemli noktadır.

23 Nisan kapsamında yapılan etkinlikler kapsamında yaşanan etkileşimi vurgulayan Ö5 bu görüşlerini “*23 Nisan etkinliklerinde görüyoruz bunu değişik ülkelerden gelen çocukları aileler evlerinde misafir ediyorlar. Bu çok güzel işte küreselleşmeye çok güzel bir örnek bence bunları kabul edebiliyorsa bizim insanımız bence bu anlamda birtakım çalışmalar yapılıyor demek*” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö1 de kendi okulunda 4. sınıfta okuyan oğlunun 23 Nisan’da kendisinden farklı insanları görünce verdiği tepkiyi ve bu bağlamda farklı bakış açılarını ve kültürleri tanıtıcı etkinlikler yapılabileceğini önermiştir. Ö1 bu görüşlerini “*Kıyafetler mesela. Mesela İskoçya’da etek giyiyor erkekler. Benim oğlan görünce baya bir şeyde 23 Nisan’da gösteri törenlerinde erkek çocuk etek giymişti. Şaşırdı mesela. “adama bak etek giymiş” diye... İşte kültürel farklılıklar da bence küreselleşmeyle bağlantılı olarak tanıtılabilir diye düşünüyorum*” biçiminde dile getirmiştir.

23 Nisan’ın Sosyal bilgiler kitabında anlatılan farklı kültürleri birebir yaparak-yaşayarak öğrenmelerinin daha kalıcı olduğunu ve hem ulusal anlamda bölgesel kültürleri tanımada hem de dünyadaki farklı ülke kültürlerini tanımada bir laboratuvar gibi olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda, 23 Nisanlarda kendi çalıştığı okullarda gerçekleştirilen kültürel etkinlikleri paylaşan Ö8; ayrıca öğrencilerin farklı insanlarla etkileşimine ilişkin görüşlerini de sunmuştur. Ö8’in 23 Nisan ile ilgili görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Kitapta çok yüzeysel ama. Burada 23 Nisan konusunda birazcık şanslıyız. Mesela biz kitapta öğretiyoruz işte Karadenizliler horon oynar, işte güneydoğuda halay, işte ata barı işte Kars’ta şu oyun var, işte şey çiftetelli işte Emirdağ çiftetellisi, Edirne çiftetellisi, işte zeybek, Eskişehir’in zeybeği, Ankara’nın, işte Aydın Efe. Bu biraz soyut kalıyor işte ama 23 Nisan bu konuda şey baya bir laboratuvar gibi. İşte mesela ben diğer sınıfta Nasrettin hocada öğretmenken, Nasrettin hoca ilköğretim okulunda, onlara Eskişehir zeybeği

oylattım. O yöresel kıyafetleri giydiler. O oyunu oynadılar. İşte burada arkadaşlar geçen sene sanırım şey oynattı. Efe oyunu oynattı. Bu sene yine efe oyunu vardı. Kafkas oyunu oynattı. Yine ben 1. Sınıfta bir Kafkas oyunu oynattım çocuklara. Yine bir öğretmen arkadaşımız işte 1. Sınıf, biraz önce tanıştınız, Ramazan bey onun sınıfı Kafkas oynadı. Kıyafetleri işte kızlar filan. Bu anlamda şey etkin. Farklı kültür şeyleri tanımada 23 Nisan bir laboratuvar gibi (Ö8)

Ö8, 23 Nisan'ın öğrenciler ve öğretmenler için Sosyal bilgiler kitaplarının farklı kültürleri tanıma anlamında uygulama laboratuvarı gibi olduğunu vurgulamıştır. Ö8'in 23 Nisan yoluyla farklı ülke çocuklarıyla tanışan öğrencilerimizin bakış açısı anlamında nasıl değiştirdiğine ilişkin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Yaşam, birebir görüyor onla şey düşünüyor. Mesela Fransız dediğinde veya İngiliz dediğinde çocuğa uzaylı gibi geliyor çocuğa. Tanımıyor, önyargı oluşuyor. E tanımamak önyargıyı getirir zaten. Kapalılık. E Çocukla tanışıyor, kendisi gibi gülüyor, oynuyor, kendisi gibi yaramazlık yapıyor. Yani onun kendisine dair ortak insan kavramını görüyor orada. Hani ortak bir insan kavramı var. Sonuçta hepimiz insanız ve o işte İngiliz, işte Rus, işte Amerikalı, işte Japon, Çin, Hindistanlı, Endonezyalı, işte Türk. O biraz kafada şey oluşuyor işte kafadaki şeyleri, çitleri yıkıyor. Yani hepimizin kafada sonuçta bir çit oluşuyor. Yani nasıl sınırlar varsa, yani kafamızda da sınırlar yaratıyoruz ister istemez. O birebir yıkıyor onu. Yani ne kadar, yani bu çocuklara ne kadar sabahtan akşama kadar farklılıklar zenginliğimizdir, hoşgörülü olmalıyız desekte, bunun yaşanmadan ben olabileceğini düşünmüyorum (Ö8)

Okullarında yapılan Comenius projesi ile ilgili yapılan etkinlik hazırlıklarını ve etkinlik sonrası bakış açılarının anlaşılmasını sağlayan Ö4 projesinin kapsamını ve 23 Nisan öncesi yapılan etkinlik hazırlıklarını; Ö9 ise 23 Nisan sonrası okullarında gerçekleştirilen etkinlikleri ve öğrencilerin yaklaşımlarını aktarmıştır. Ö4'ün okullarının katıldığı projesinin kapsamını ve bu kapsamda okullarında gerçekleştirilecek olan proje hazırlıklarına ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Yine işte kültürlerini tanıyorlar birbirlerinin. Daha önce Romanya'ya gitti bir kaç arkadaş, görevliler ve öğrencilerimiz. Orada onların yaşantıları, okul yaşantılarıyla ilgili. İşte içinde yaşayarak, bulunarak bilgi edinmiş oldular. Hem kültürleriyle ilgili oraya gittiklerinde de buradan giden arkadaşlar hazırlıklı gittiler. Orada işte Türklerin yemeklerini tanıtan bir stant açarak okul ortamında onu göstermeye çalıştılar. Burada da şimdi öğrenciler o diğer beş ülkeden bizim öğrencilerimiz görevli. Evlerine götürecekler, okulda da her şey planlandı. Onlarla işte, sanırım bir hafta bir birliktelik sağlanacak. Kültürlerini tanımak, tabi amaç bu burada onların nasıl bir yol izlediklerini, eğitimde de neler yaptığını. Çok fazla ayrıntılı bilgim yok İngilizce. İngilizce dili yani İngilizce bölümünün hazırladığı bir şey bu... Onla ilgili diyalog kuracaklarını onun kültürü hakkında çok şey öğreneceklerini kendi kültürleri ile ilgili şeyler anlatacaklarını düşünüyorum ama burada bir toplantı yaptık. 23 Nisan komitesi olarak yapılan çalışmalarında hep bu kültür alışverişinin ne kadar önemli olduğunu öne çıkaran bir etkinlik olacak. Onla ilgili bir program yapıldı hazırlandı. Onlar kendi oyunlarını sergileyecekler kendi şarkılarını söyleyecekler. Bizde yirmi üç nisan sunumunda çocukla yaşayacak hazırlıklarını sunacaklar. Hatta bu yıl farklı bir çalışma olarak, hep böyle Türk oyunlarını Türk danslarını yapıyorduk misafirlerimiz yabancı olduğu için biraz onlara yönelik de oyunlar hazırlanıyor. Öyle de bir sürpriz yaptık bu yıl yapacak onlara. Daha nasıl olur çocuk yaşta en güzel böyle verilir. Oyunla şarkıyla yani çok daha kalıcı olur diye düşünüyorum (Ö4)

Buna göre projenin kültürel etkileşime yönelik olduğu; bu kapsamda 5 ülkeden öğrencilerin kültürel etkileşimi artırmaya yönelik olumlu bir proje olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, 23 Nisan etkinliklerinin proje ile desteklenerek daha kapsamlı ve farklı ülke insanlarını ve kültürleri tanımaya yönelik etkinliklerin kalıcılığı artırmada katkısının büyük olduğu da vurgulanmıştır. Ö9 ise proje kapsamında sınıf olarak ne gibi hazırlıklar yaptıklarını paylaşmıştır. Ö9 yapılan hazırlıklara ilişkin görüşlerini “*Biz ne yaptık hep öbür ülkenin çocuklarına olsun. Bayrağı kendi kıyafeti. Ortada kim var, bizim liderimizin resmi var. Hep onun etrafına ülkeleri, bayrakları ve mahalli kıyafetlerini astım kapının bir tarafına. Öbür kapıya işte mesaj verdik. Dostluk, arkadaşlık, sevgi, özgürlük, eşitlik*” biçiminde aktarmıştır. Proje kapsamında okullarına gelen öğrencilerle gerçekleştirilen etkinlikleri ve kendi sınıfındaki öğrencilerin görüşlerini Ö9 şöyle aktarmıştır:

Kaçırıyorum diye üzülüyor çocuk. Ben de dedim ki çocukların dedim oyunlarını bayramda izlediniz nasıl buldunuz. Hani bir olumlu bir şey bulayım. Çok beğendik, şu ülkeyi daha beğendim, bu ülke şunu yaptı diye başladılar anlatmaya. Bakın bir kültürel alışveriş oldu. E bizinkiler şarkılar söylediler, korumuz. İşte çocuklar şiir okudular, kalktılar halk dansları oynadılar. Bizim geçmiş kıyafetlerimizle ilgili halk kıyafetlerimizle ilgili. Onlar da bizi izlediler. Biz de onları izledik. Ha onların kimisi günümüz kıyafetleriyle dans etti, kimisi kendi geçmiş kıyafetleriyle dans etti... Sonra en güzeli şurada sahnede birlikte oynadılar. Birlikte güldüler. Kâh oynadı, kâh biz oynadık, kâh toplu oynadılar. Toplu oynadıkları oyunlar da oldu. Mesela Finlandiya şöyle yaptı. Oyunu tarif etti çok basit yönergelerle. Tektük kelimelerle. Birlikte oynadılar. Yabancıların o tür oyunları oluyor ya. Arka arkaya geçip kuyruk oluşturuyorlar. Biz halay çekiyoruz onlar öyle oynuyorlar. Üç ileri iki geri sağa iki sağa üç sola. Onlar bir şeyler söyleyip öyle oynuyorlar. Amaç birlikte olmak. Hani güzel şeyler oldu bence.

SB'nin Kültür Aktarım İşlevi

Sosyal Bilgiler (SB) dersi yoluyla kültür aktarımı yapıldığını; bu kapsamda ilgili üniteler kapsamında etkinlikler düzenlendiği yönünde görüşler belirtilmiştir.

Öğretmenler, öğrencilerin bu etkinlikler kapsamında kendi ailesinden kalan eski kültürel eşyalarını, kültürel değerlerini öğrendiklerini ve burada Sosyal bilgiler dersinin oldukça önemli bir işlevi olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Örneğin, Ö9 Sosyal bilgiler (SB) dersi yoluyla öğrencilerin kendi kültürlerini tanıdığını ve bu kapsamda yapılan etkinlikleri paylaşmıştır. Ö9 bu konudaki görüşleri şöyledir:

Kültür toplumların geçmişten günümüze kadar getirdikleri birikimleri diye benim aklıma geliyor. Mesela çocuklara da hani konularımızda işlediğimiz zaman işte bizim eski oyunlarımız, anneannesinin babaannesinin oyunları, ya da anneannesinin babaannesinin giydiği kıyafetler. Bunları hep yaptık. Kimisi görsellerle, resimlerle, fotoğraflar getirdi. Kimisi bizzat objenin kendisini getirdi. Eski cezve getirdi, eski işte bilmem evde kalan dedesinin kullandığı köstekli saatini getirdi, fotoğraflar geldi siyah-beyaz. Hep bunların üzerlerine baktık, inceledik bunlar bizim hep geçmişteki kültürümüz. Bunları unutmadan

yaşarsak ne yapıyoruz özümüzü unutmuyoruz. Bunun da ünite teması vardı zaten bu temayla ilgili geçmişimi öğreniyorum diye tamamımız vardı. O temada bunları hep vurguladık.

Benzer biçimde Ö1 de ünite kapsamında öğrencilerin ailelerinin geçmişte kullandıkları eşyaları getirdiklerini ve bu sayede öğrencilerin yaşanan bu değişimi öğrendiklerini ifade etmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Tabi ki geçmişimi öğreniyorum var. Ünitemiz. Mesela onda çok şeyler öğrendiler geçmişteki hatta kendileri eski eşyalar falan getirdiler. Kullanılmayan bir şeyler o şeyde kullanılan kömürle kullanılan değirmenler falan getirdiler, karabiber çekerler gerçi kullananlar var ama onun değirmenli bir sürü eşyalar getirdiler. Bakır kaplar, hani ne bileyim eski gaz lambaları onları bile getirenler oldu. İşte şimdi kullanılmıyor mesela ama. Mesela eskiden bunları kullanmışlar şimdi hem geçmişimi öğreniyor, hem de şimdiki durumu görüp çocuk ne kadar geliştiğini de görüyor. Ne kadar hani ne kadar seviye kat etmişiz. Onları görüyor yani Sosyal bilgiler sayesinde.

Ö11 de SB sayesinde öğrencilerin kendi kültürel ve insani değerlerine yer verildiğini vurgulamıştır. Ö11 bu görüşlerini “kültürümüzle ilgili çok şey öğreniyor işte en basit örnek, misafirperverlik gibi. Ya şimdi bazı şeyler iyice yozlaştığı için mesela biz konuştuk ben hep çocuklarıma diyorum bütün dersleriniz 100’den 5 olabilir, işte atıyorum başbakan da olabilirsiniz ama önce hani insan olmak lazım. İnsani değerlere saygı duymak lazım, hümanist olmak lazım, empati kurmak lazım. Yani mesela Türk kültüründe yok mu bunlar var. İşte misafirperverlik ya da işte yardımlaşma” biçiminde paylaşmıştır. Benzer biçimde Ö2 de geçmişteki gelenek ve göreneklerimizden öğrencilere Sosyal bilgiler yoluyla aktarıldığını belirtmiştir. Ö2 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Kendimi tanıyorum derken kültürümüz var. Mesela bir el öpme geleneği diyoruz yani çok fazla bölgesel değil. Yani bir Türk toplumu olarak kendi kültürünü toplu olarak tanıyor bu sene. O 5. Sınıfta biraz daha farklılaşıyor. Kültürün yöreden yöreye de farklılık gösterdiğini işte düğünlerin giysilerin oyunların farklılık gösterdiğini. Bu sene için sadece normal bütün kültürlerimizi tanımaya çalışıyoruz. Hatta bazı şeyleri de çocuklar bilmiyorlar. Bir sınavda çıkmıştı, test sınavında. Dış hediği. Bizim kültürümüze ait değilmiş gibi yazmış çocuk, yani bilmiyorlar. Söylüyoruz işte zaman içinde değişime uğruyor. İşte At eskiden atlarla gelinler gelirken şimdi arabalarla geliyor falan gibi, At üstünde, işte düğünler olurken. Sadece bir genel adet, gelenek, görenekleri biliyor.

Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Olaylara İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersinde küresel olaylara ilişkin öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde Programda küresel sorunlara yer verilmediği ancak yeri geldikçe öğretmenlerin yurtdışında yaşanan olaylara yer verdikleri belirtilmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin çevre sorunlarına değindikleri ve öğrencilerin küresel olaylara ilişkin medyadan bilgi edindikleri de görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin yaşı ve seviyesi göz önüne alındığında programda verilenlerin yeterli olduğu da elde edilen görüşler arasındadır. Sosyal bilgiler

dersinde küresel olayların yer almadığına ilişkin öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Günlük yaşananlara ilişkin bir şey verilmiyor. Bu anca hani haberlerde izlediyssek eğer o konu üzerine beş on dakika yorum yapabiliyorsak birlikte konuşabiliyoruz. Ama konularımızda yok (Ö12)

Yok, yani öyle bir konu yok. O üniteye mesela sabit şeyler var mesela. O üniteye ne var, ülkeyi tanıtıyor. Ondan sonra ortak değerler mesela kutlama günleriyle ilgili bir şey varmış ama hani ona ilişkin öyle şeyler yok. Kitap zaten o anlamda statiktir. Yani son, dünyadaki son gelişmelerle ilgili bir şeyi vermez. Bu bütün mesela nedir. Müfredat ve kitap yenilendiğinde eklenecek bir şeydir. Mesela bu müfredat iki üç yıl veya bu konular iki üç yıl gidecektir. Ekleme yapılabilir (Ö8)

Yok. Öyle bir şey yok. Yani şeyi vermiyor kitap. Yani şunu verseniz. Kopuk kopuk. Yani şöyle veriyor kitap. Bizim kitap maalesef öyle bizim dünya bakışımızla da ilgili. Bir dünya var ve o dünya bölünmüş kare, üçgen. Biz kareyiz o üçgen. O bilmem şekil olarak bölünmüşüz. Kopuk kopuk yaşıyormuşuz gibi. Yani son dünyanın geldiği yerin farkında değil çocuklar. Her şeyin birbirini etkilediğini. Yani İngiltere’de ekonomik kriz olunca o İngiltere’ye ait bir şey değil artık. Şimdi Avrupa Birliğinde kriz var o Avrupa Birliğine ait bir şey değil. Çin destekleyeceğim diyor mesela. Yardım edeceğim diyor. Çünkü o direk Çin’i de etkileyen bir şey ve Türkiye’yi de etkileyen bir şey. O maalesef yok. Yani Afrika’da bir orman yandığında, açlık, susuzluk varsa Afrika’da mesela işte Sudan’a 40 yıldır yağmur yağmıyorsa Türkiye’yi etkileyeceğinin farkında değil. O verilen bir şey değil (Ö8)

İşte yakın şeylerle verilmiyor. Mesela 4. Sınıf konularının içinde çok fazla böyle olaylara yer yok. Çok girilmiyor. Sadece ön bilgi, tanıtım amaçlı. Şu şöyledir, bu böyledir açısından. Mesela teferruat orada zaten programda da yazıyor. Şu bilgi düzeyinde verilecek, şeye geçilmeyecek (Ö10)

Çok o kadar olaylara girmemiş. Bilmiyorum 5. Sınıfta var mı şu an bizde o kadar olaylara çok fazla girmemiş ama. Bazen de konu konuyu açıyor işte ister istemez biz örnek verdiğimiz zaman onu da öğrenmiş oluyorlar (Ö1)

Görüşleri sunulan öğretmenlerin belirttiklerine göre öğretmenlerin küresel olaylar algısının sürekli değişen olaylar bütünü biçiminde olduğu ve Sosyal bilgiler programının küresel olaylara ilişkin yeterli ve güncel bilgi sunabilme ihtimalinin zayıf olduğu ve burada öğretmene görev ve sorumluluklar düştüğü söylenebilir. Ayrıca, şu anki programın bakış açısının dünyanın birbirinden bağımsız ülkeler bütünü biçiminde tanımlandığı ve öğrenciye küresel olayların tüm insanları ilgilendirdiği gibi bir bakış açısının bu şekilde verilemeyeceği de söylenebilir. Ayrıca, programın çerçevesinin işlenecek etkinlikleri belirlediği ve öğretmenlerin yeri geldikçe geldikleri de söylenebilir. Benzer biçimde güncel olaylar bağlamında yeri geldikçe küresel olaylara değinen öğretmenlerin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Ya şimdi mesela biz eskiden günlük olaylar diye bir şey işlerdik çocuklarla mesela. Her gün dersin ilk 10-15 dakikası günlük olaylardı. Çocukların hani dünyadan haberleri olsun, bir yerlerden bir şeyleri olsun diye. Günlük olaylarla eski alışkanlık herhalde yine bazı yeri geldiğinde tabii şey olarak... O şekilde yani mesela dünyadaki değişiklikler. Ne olur dünya

ülkelerinin mesela birbirleriyle komşulukları eskiden zordu birbirinden haber alınamıyorduk uzun sürede. Ne olduğu, değişikliklerden haberin olmuyordu. Şimdi ne oldu anında haberleşmeye ne o uydularla bilmem nelerle şimdi oturduğum yerde uydudan gelen görüntüyü alabiliyorsun. Yerini tespit edebiliyorsun. Bunların dünyadaki gelişmeleri etkiliyor. Mesela komşularımızdaki o huzursuzlukları falan Arap baharını şunu bunu soruyoruz. Açıklamaya çalışıyor çocuk kendince (Ö10)

Biz hep yapıyoruz zaten bugün bu olmuş dün şu olmuş hem mesela bizim işte ilk dersimiz matematik bile olsa bir on on beş dakikamız haberlerdir yakın çevresinde bölgemizde ve dünyada biz de haber turu olarak ilk 15 dakikası matematik dersi bile olsa odur. Günün ilk 15 dakikası. Olayları tartışırız atıyorum bir trafik kazası olmuş işte on ölü. Ya burada nedir şoför uykusuzmuş uyumuş çocuklar ne yapılmalı işte bu doğru değil trafiğe uykumuz varsa çıkılmamalı ya da alkollü şoför otobüs durağına dalmış bu kuralları ihlal etmiş doğru değil çok dikkatli olalım durakta bile olsak gözümüzü 4 açalım aktif olalım mesajı veriyorum mesela. Her gün ilk 15 dakikamız budur Mahmut yani Sosyal bilgiler ilk 15 dakikamız hep var. Bu bana da öğretmenimden kalan benim ilkokul öğretmenimin bana her an beni etkileyen bölümü idi. Benim öğretmenimde öyleydi her gün ilk 15 dakika öyleydi. Bu inan ki çok güzel yani çocukların hayata bakışı efendime söyleyeyim çevreden bile algıları yorumları çok farklı oluyor velilerden de çok iyi dönütler alıyorum çok memnunlar (Ö6)

Güncel olayları yakından takip etmeye çalışıyoruz. O gün yaşananlarla ilgili mesela. Haberlerle ilgili, yaşanan doğal afetlerle ilgili bağlantı kurarak konularımızda da ilişkilendirerek o konunun daha çok pekiştirilmesine çalışılıyor. Son günlerde mesela doğal afetler çok arttı. Ülkemiz açısından olsun, diğer ülkeler açısından olsun. Burada yaşanan zorluklar, insanların dramı, dersimizdeki konularla da ilişkilendirilebiliyor. Bunla bağlantılı olabilecek temalarımız var çünkü. Ne bileyim insanların yaşadığı ülkedeki sorunlara, sorunlardan veya güzel başarılarından her şeyden haberdar olması lazım ki o da yapacağı şeyleri ona göre planlasın (Ö5)

Şimdi örneğin yeni Endonezya'da deprem oldu. Bunu biz Endonezya'nın yeri nerede o şekilde dünya ile olan olayları ilgilerimizi çekiyoruz. Endonezya'yı tanımalarını sağlıyoruz. O ülke hakkındaki özelliklerini bu arada anlatmış oluyoruz. Yani güncel olaylarla kendi dersimizle konumuzla ilişkilendiriyoruz diyeyim. Örneğin bugünlerde onu konuşuyoruz. Endonezya'da deprem oldu. Endonezya dünyanın neresinde, bu ülke hakkında neler biliyorsunuz. Bu ülke ile ilgili yurdumuzla ilişkileri nasıl? Bu konular hakkında bilgi veriyoruz, bilgilendiriyoruz (Ö3)

Örneğin şu an Suriye sınır komşumuz, neler oluyor? Buna dikkat çekiyoruz. Niçin oluyor neden oluyor? Suriye'deki insanlar niçin ülkemize geliyorlar. Suriye yurdumuzun neresinde? Ne tür ilişkilerimiz de vardı. Neler oluyor o şekilde dikkatlerini çekiyoruz. Suriye yurdumuzun neresinde bunları öğreniyorlar. Öğreniyorlar. Şu andan onlara da dikkatlerini çekiyoruz. Güncel olaylar kapsamında sosyal bilgiler dersinde ilişkin bilgilendiriyoruz. İlişkilendiriyoruz. Öğrenciler ilgi ile yaklaşıyorlar. Onlar da izliyorlar zaten. Bazen benim üzerinde durmadığım untabildiğim bir konuyu hatırlatabiliyorlar. Öğretmenim bugün burada bu olmuş (Ö3)

Sosyal bilgiler derslerinde güncel olaylardan yararlanılmasının yanı sıra, görüş belirten öğretmenler öğrencilerin dünyada yaşanan olayları ve gelişmeleri medyadan da takip ettiklerini ve sınıfta küresel olaylara ilişkin yeri geldikçe değindikleri belirtilmiştir. Öğrencilerin küresel olayları medyadan takip ettiklerine ilişkin öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Dünyada yaşanan bir olay tabii. Oradaki şeyi televizyonlarda yani iletişim araçlarındaki şeyiyle ancak o kadar öğrenebiliyor çocuk. Ha Kaddafi'yi öldürdüler diyor, linç ettiler.

Bunları da mesela magazin kısmına giren de var. Ha tabi bireysel olarak çocuğa mesela ne kadarını vermen gerektiğini, ölçüyü biz koyacağız onda. Çocuğun anlamadığı dilde anlatabilmemiz o zaten çoğunu siyasi kısmını bilmez çocuk. Bilse de tamam orada seçimle gelmiş diyor adam. Bir şey de diyemiyorsun ki. Her seçimle gelen demokratik olarak şey yapamıyorsun. Tamam, seçim var da göstermelik seçim var. İran’da da seçim var ama yöneticisi farklı. Irak’ta da seçim var yöneticisi farklı. Günde bir sürü adam öldürülüyor çocuk geliyor, öğretmenim canlı bomba patlamış şu kadar insan ölmüş diyor. Bazen de soruyor nasıl demokratik ülke diyor. Yani seçimle hani halk yöneticisini seçiyor ya (Ö10)

Ya ben dediğim gibi onların psikolojisini bozacak şeylerden bahsetmiyorum. Ya atıyorum Japonya ya da Suriye’deki savaşı biliyorlar mesela. Ama tabi yani politik bir olay olarak değil de “ya bakın işte komşular ha Suriye. Suriye’de biliyorsunuz bir iç savaş var” falan. “Aa biliyoruz izledik” falan diyorlar. Yani demek istediğim şey şu. Yani olaylardan soğutmak, soyutlamak değil (Ö11)

Öğretmenlerin, Sosyal bilgiler dersinde çevre sorunlarının dünyayı ve ülkemizi nasıl etkilediği gibi konulara değindikleri görülmüştür. Ayrıca, Sosyal bilgiler ve Fen bilgisi derslerinin çevre sorunları noktasında kesiştiği; Fen bilgisi dersinde bilimsel boyuttan yaklaşılrken Sosyal bilgilerde toplumsal boyutuna dikkat çekildiği belirtilmiştir. Sosyal bilgiler dersinde küresel olaylar bağlamında çevre sorunlarına değinen öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

İşte küresel ısınma, yok efendim işte çevre kirliliğinin dünyayı nasıl yavaş yavaş suları kirletip. Zaten su sınırlı. Dünyada hiçbir şey sınırsız değil her şey sınırlı. Yavaş yavaş suyun ne kadar azaldığını. Buna dem vuruyoruz. Hesaplamalar yapıyorlar araştırma konularında. Şu damlayan su işte bir günde ne kadar olur. Şu kadar günde ne kadar olur. İşte o zaman dişimizi nasıl fırçalayacağız. Ağzımızı fırçalarken musluğu kapatacağız (Ö9)

Hem fen dersinde bakın sadece siz sosyal bilgiler olarak bakıyorsunuz, ben fen derslerinde de değindiğimizi belirteyim size. Çünkü fen konularında yine var, küresel sorunlar da var konuyla ilgili işte çevrecilik, işte çevre bilimi, işte çevrenin kirlenmesi, havanın suyun toprağın. Bunlar bizim hep konularımız. Siz sanıyor musunuz sadece sosyal bilgilerde? O kadar çocuklar gülüyorlar, “öğretmenim sosyal bilgilerde de bakın çakıştı.” Tam sosyal bilgilerde bu konu bitiyor, bu defa fende işlerken, al baştan. Gülüyorlar yani, sıkılmıyorlar ama bildikleri şeyler, işte yeni bir şeyler yakalarlarsa getiriyorlar bu defa. Bence iyi, gayet güzel. Yani boşluklar ne oluyor? O derste de tamamlanıyor, bu derste de farklı bir boyutuna yaklaşılrken, toplumsal boyutuna yaklaşılrken sosyal bilgilerde, fende de bilimsel açıdan yaklaşıyorsun küresel sorunlara. Bilmem anlatabildim mi? (Ö9)

Bu da verilebilir tabi canım oradan çıkarak hani onların yokluklarıyla, sıkıntılarıyla alay etmekle bilmem neyle değil de ondan ders çıkararak. Mesela bizim de başımıza gelebilecek. Mesela şu anda Türkiye’nin gidişatı nereye doğru dünyanın yapısı şeydekinde coğrafi koşullardan şeyden ekonomisi, hadi ekonomiyi düzeltiyorlar diyelim ama. Ekolojiye verdiğimiz zararlar, çevreye verdiğimiz zararlar. Hani o küresel ısınmanın verdiği şeylerle sıkıntılarla Türkiye’nin gidişatını ben iyi görmüyorum. Çünkü şeyler başladı, kıtlık demesek de çölleşme yönünde bir şey var. Aşırı sıcaklar. Mesela ara mevsimler kalktı. Ben öyle görüyorum bilmiyorum. İlkbahar sonbahar yok. Yaz var, kış var. Yağmur yağıyor, sel oluyor. Yağmıyor, çöl oluyor çöl sıcaklığı başlıyor. Şey yapılıyor. E burada mesela Konya’da yer altı sularını çeke çeke obruklar oluştu. Konya’da büyük şeyler topraklar çökmeye başladı (Ö10)

Yaşları ve seviyeleri gereği programda verilenlerin yeterli olduğu; daha

karmaşık ve kapsamlı bilgiye gerek olmadığı yönünde görüş belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Dünyada yaşanan olaylar için biraz bizim öğrencilerimizin yaş grubu küçük (Ö4) Genel bir bilgi olarak. Kitaplarda şu anda yok daha. Belki o konu olarak da bizim 4. Sınıf seviyesinde olmaz. Daha sonraki yıllarda ona göre bir şeylik yapılabilir. Yani sadece ülkelerin nesini, mesela nasıl yönetildiğini, neyle yönetiliyor ha seçimle geliyor iş başına bu kadar. Hani seçimde şu yapıldı, bu yapıldı (Ö10)

Ya çok derin değil. Ama 4. Sınıf çocuğu için de yani böyle çok üst düzey bir şey. Ben mesela ben ilk atandığımda falan daha doğrusu üniversitedeyken hocalarımız şey derdi bizde işte her gün hayat bilgiler dersinde çocuğa sorun. Haberlerde ne izledin” diye. Şimdi mesela ben çocuklara haberleri izleyin diyemiyorum. Ya ben izlerken tüzülüp ediyorum. Çocuklar izlesin istemiyorum. Yani şey anlamında ya tamam çocuklar büyüyorlar. Ya 2. kademeye ya işte yani şimdi o ya ortaokul diyeyim. Gittikleri zaman tabi ki de izlesinler dünya olaylarından haberdar olsunlar ama. Ya o kadar kötü şey var ki. Ben çocuklarıma haberleri izleyin diyemiyorum açıkçası. Demek istemiyorum. Benim psikolojim bozuluyor. Kaldı ki onlar çocuk. Hani güvensiz bir dünyada yaşadıklarını düşünsünler istemiyorum açıkçası. Çünkü onlar yani yapıları çok farklı. Olaylardan etkilenme biçimleri çok farklı. Bizim gibi değil ki (Ö11)

STK’ların İşlevi

Burada küresel olaylar bağlamında yaşanan felaket ve kazalarda insani yardım kapsamında ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının işlevi ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. Öğretmenlerden elde edilen bulgulara göre, Sosyal bilgiler dersi kapsamında sivil toplum kuruluşlarına değinildiğini; ancak genellikle Kızılay, Akut gibi STK’ların dünya çapında yaptıkları yardımlara değinildiği görülmüştür. Buna göre, Sosyal bilgiler derslerinde dünyada yaşanan olaylara ve felaketlere doğrudan ve geniş bir pencereden değinmek yerine STK’ların yaptıkları yoluyla değinildiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler derslerinde STK’lara değinildiği ve bu süreçte dünyada yaşanan güncel olaylardan yararlanıldığı yönünde görüş belirten Ö3 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Akut üzerinde duruyoruz, Kızılay üzerinde duruyoruz. İşte Pakistan’da olmuştu ya deprem o zaman o konu üzerinde durduk. Akutun da yardıma gittiğini, televizyondan bu konuyla ilgili izlenimlerini, Akut’un yaptığı çalışmalar internet üzerinde internetten yine Akut’un amaçları Akut neler yapıyor. Çalışmaları nasıl, çalışanların özellikleri tüm bunlar üzerinde duruyoruz. Yine dünyada da Kızılay olarak hangi örneğin işte Kızılay’ın önce yaralı askerlere yardım etmek amacıyla kurulduğunu işlevinin genişlediğini bugün neler yaptığını yurtdışına neler yapabileceğini, neler yaptığını örneklendiriyoruz. Tüm bunlar üzerinde duruyoruz. Şu anda akut diyoruz. Akut zaten çok iyi biliyorlar. Sivil toplum kuruluşları üzerinde zaten çokça duruyoruz. Ayrıca sadece akut değil çevre tema Greenpeace ülkeler arası en çok olan işte Greenpeace şey Kızılay, akut üzerinde daha çok duruyoruz.

Benzer biçimde Ö10 da STK’lar ile ilgili konulara değinildiğini ve Japonya depreminde yardıma giden Türk STK’ları ile Türkiye’deki Van depreminde Japonya

STK'larının yapmış oldukları yardımlara değindiklerini belirtmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Şimdi onları mesela o tür şeyleri tabi daha çok bu sosyal yardım kuruluşları var ya. Ya da sivil toplum kuruluşlarıyla ilgili mesela depremlerde, doğal afetlerde, felaketlerde yapılan yardımların şeyini yani dünyanın neresinde olursa olsun insani açıdan yardım yapılması gerektiğini biliyor. O konularda da bilgiler veriliyor mesela. Hani Akut'un Japonya depremine veya bir Japon'un Türkiye'deki olan bir depremde şeyde insani yardım, ilaç, kan ya da battaniye yiyecek giyecek gibi barınma temel ihtiyaçlarda yardımcı olduğu, arama kurtarmalarda yardımcı olduğunu biliyor... Dünyadakilere pek şey yapmıyor. Mesela Kızıllaç. Bunun karşılığında ne var Kızıllaç var, Greenpeace'ciler var, çevreciler... Kitapta Greenpeace falan geçmiyor pek. Burada sadece sivil toplum kuruluşları diye bizdekiler geçiyor.

Ö3 ve Ö10'un görüşlerine göre, Sosyal bilgiler derslerinde küresel olaylar kapsamında STK'ların sadece doğal afet ve felaketlerdeki işlevine dikkat çekildiği söylenebilir. Bununla birlikte Kızıllaç, Akut gibi ulusal STK'ların doğal afet ve felaketlerdeki işlevine değinildiği görülmüştür. Öğretmenlerin doğal afet ve felaketlerden yola çıktıkları için "Japonya, deprem, tsunami, Greenpeace" gibi bazı kavramlarla süreci yürüttükleri ve bu durumun da hem küresel olaylar hem de STK'ların küresel işlevleri bakımından yüzeysel kaldığı söylenebilir. Nitekim Ö2 de diğer öğretmenlerle benzer görüşler sunmuş; olayın küresel boyutuna kasıtlı olarak değinmediklerini; ancak yeri geldiğinde vurgulandığını belirtmiştir. Ö2'nin görüşleri şöyledir:

Tabi ki o güncel olaylar, önemli olaylar sınıfta konuşuluyor. Fikirlerini söylüyor çocuklar. Farkında oluyorlar tabi ki dünyanın. En son Japonya'daki tsunami çok konuşulmuştu. İşte tsunami hiç bilmiyorlar, orada görüyorlar. Japonya'da. Bir felaket olduğunu görmüşlerdir çocuklar. Ama ne yaptılar dersiniz bir şey de yapmadık ama şöyle yine biz şeyde okuduğumuzda "Hep Birlikte"de, Kızıllaç'ın işte afet bölgelerine, oraya gitti mi onu bilmiyorum ama Japonya'ya gitmiştir muhakkak. Yurtdışındaki yani diğer ülkelere de yardım ettiğini, bir yardım kuruluşu olduğunu biliyorlar, yardım edildiğini biliyorlar. Sadece, işte bakıyorlar çok fazla yani Japonya'ya bir şey yapamadılar ama. Farkındalar tabi ki. Yani günlük olaylar konuşuluyor, önemli olaylar. Konuşuluyor sınıfta. Muhakkak konusu açılıyor... Mesela Kızıllaç'ı okurken Kızıllaç, ama alakası var mıdır bilmiyorum da, Kızıllaç bir işte onun da Avrupa milletlerine ait bir yardım kuruluşu olduğunu biliyorlar yani bunu farklı farklı öyle bir etkinlik yapalım gibi değil de laf arasında söyleniyor.

Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Bağlantılara İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersinde küresel bağlantılara ilişkin görüş belirten öğretmenlerden yedi öğretmen küresel bağlantılarla ilişkili olarak ülkeler ve toplumlar arası karşılıklı bağlantılara yer verilmediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra küresel bağlantılara ilişkin görüş belirten iki öğretmen de Sosyal bilgiler derslerinde ülkeler arası ekonomik

bağlantılara, ithalat-ihracat ilişkilerine değindiklerini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde küresel bağlantılara ilişkin herhangi bir konunun bulunmadığını belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Yani kitabın daha doğrusu hani bu şeydir. Kitapla da ilgili değil. Bu bir insanları nasıl eğiteceğin, dünyaya nasıl bakacaklar, dünyaya hangi gözlükle bakacaklarıyla ilgili bir şeydir. Dünyaya hala eski gözlükle bakmasını istersen eski gözlük taktırırsın. O zaman da dünya vardır, ülkeler vardır. Bunlar birbirinden bağımsızdır. Ha onları da tanıyalım, onlar da insandır, bizim kardeşimizdir gibi bir şey çıkıyor ortaya yani. Yani Amerika'yla Türkiye'nin birbirine göbekten bağlı olduğu çocuklara verilmiyor. Hani bu tabi ki ekonomik olarak verilmez 5 yaşındaki çocuğa, 10 yaşındaki çocuğa ama başka bir şekilde verilir. İşte ben şey diyorum yani Tuna'daki ben oradan örnek veriyorum, Tuna'daki düşüp devrilmesi o duvarın ve o suyun oraya akması buradaki çocuğun da sorunudur. Olmalıdır. Ama öyle bir şey yok, öyle bir algı yok. O Tuna'ya bağlantısı olan mesela Tuna bizle ilgili olsa bize doğru gelse o nehir bizle ilgili evet ilgileniriz ama Tuna bizle ilgili değil. "Aa vah vah yani kötü olmuş ya, canlılar ölecek" deyip geçilen bir şey. Bu hani diğer ülkelerde nasıl bilmiyorum. Almanya'da böyle mi bilmiyorum Almanya'daki bir çocuk işte Münih'teki bir çocuk, Japonya depremiyle ilgili ne düşünüyordur bilemem (Ö8)

Küresel bağlantılara ilişkin ne verdim mi diyor etkinlikler yapmaktasınız. Biz etkinlik yapamadık daha doğrusunu söylesem. Biz öyle. Hani ayriyeten kitabın dışında gerçekten güzel bir etkinlik çıkaramadık. Kitaplarda da etkinlikler bazen çok kolay. Bir resim çizdiriyor, bazen de ulaşılmayacak şey olabilir yani. Yani bir yabancıyla röportaj yap mesela. Git valiyle röportaj yap diyor. Kaç kişi valiye çıkacak veya birlikte çıkma imkânı da olmuyor. Şey alamıyoruz. Öyle şeyler oluyor. Etkinlikler biraz şey olabiliyor (Ö7) Valla bizim onla ilgili yaptığımız bir etkinlik yok. Yani küresel bağlantı anlamında (Ö4) E şimdi sosyal bilgiler dersi bizim şu anki şeyimiz çocuğun şeyi sadece onlarla bizim ekonomik ne ilişkilerimiz var, sosyal olarak ne ilişkilerimizin olduğu... Ülkeler arasında. Mesela diyelim ki ihracat-ithalat yani fazla malın satılması ihtiyacın alınması. Bunu anlatırsın. Oradan biz Almanya'ya ne satarız, ne alırız... E tabi yok bu sene yok bizde yok bu sene onlarla ilgili bir şey yok. Evet, 4'te yok (Ö10)

Ya o kadar derin değil ama. Ya şimdi 4. Sınıf. Sosyal bilgilerle ilk defa karşılaşılıyor. Hani böyle bütün bilgiyi gümbürt diye vermek mantıklı bir şey değil. Yavaş yavaş. Bence bilmiyorum şimdi program değişiyor ama şimdilik onlar için yeterli olduğunu düşünüyorum ben (Ö11)

O şekilde de pek söylemedik nasıl onu hani eskiden ithalat ihracat gibi oluyordu. Şimdi o şekilde bir zaten konu yok. Çocuklar da onu da o şekilde hiç düşünüp yani öyle bir konu açmadık. Yani orada da var, burada da var gibi. Öyle olsa bende bizde markalarımızı dünya çapında yapalım derdim herhalde. Öyle bir şey aklıma gelseydi ama öyle bir şeyin konusu geçmedi. Birazcık biz şeyle yani sadece ben böyle görüp de çevredeki sorunları dile getirmek gibi değil de yani programa bağlı olarak çalışıyoruz. Yani diğer konular geçse bile biz başka bir konu işliyorken ona sadece konuşup geçebiliyoruz. Çok fazla bir şey yapamıyoruz (Ö2)

Başka bir şeye geçelim. Onunla ilgili benim çok fazla söyleyecek bir şeyim yok. Küresel, küresel bağlantı anlamında herhalde bir şey yapmıyoruz. Yani bir bağlantımız yok. Kendimizle, içe dönüğüz herhalde daha çok (Ö2)

Yukarıda görüşleri sunulan öğretmenlerin belirttiklerine göre öğrencilere dünyaya bütüncül bir bakış açısıyla bakma olanağının sunulmadığı, programda buna yönelik etkinlik yapılmadığı, 4. Sınıf öğrencisi için bu tür bilgilerin verilmesi için erken olduğu, 4. Sınıfta değinilmediği söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinde küresel bağlantılar

kapsamında ülkeler arası ekonomik ilişkilere değinildiğine ilişkin öğretmenlerin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Evet, onlara ilişkin konumuz var. O da mesela ülkeden ülkeye diye yine 8. Ünite, Hepimizin Dünyası ünitesinde ülkeden ülkeye diye işte hangi ülkelerle nasıl alış – veriş yapıyoruz, ilişkilerimiz neler? Ekonomik anlamda nasıl ilişkiler kuruyoruz o konularımız var. Hangi ülkeden ne satın alıyoruz. Biz hangi ülkeye ne satıyoruz. Ne üretiyoruz. Hangi ülkede ne üretiliyor. Genel anlamda yalnız çok yine ayrıntılara girmeden genel anlamda o konularımız var... Ayrıntı yok daha fazlası verilemez diye düşünüyorum. Çünkü mesela bir ünitemizde nedir biz tarım ülkesiyiz. Diğer ülkelere neler satıyoruz. Bunlar zaten belli, ürettiklerimiz şeyler belli sadece işte bunları hangi ülkelere satıyoruz o var. Diğer ülkelerde de atıyorum mesela Amerika nedir Amerika ağır sanayi üretiyor ya da ne biliyim Fransa ilaç üretiyor. Şimdi hangi ülkenin ne ürettiğini zaten genel olarak öğreniyor. Bizim ne ürettiğimizi genel olarak öğreniyor ve hangi ülkeden ne satın aldıklarımızı da son derece rahat bir şekilde öğrenebiliyor yani, ayrıntıya girmeye çok gerek olduğunu düşünmüyorum açıkçası (Ö12)

Diğer ülkelerle yakın ilişkide bulunduğumuz büyük ülkelerle ithalat ihracat ilişkileri üzerinde durabiliriz. Yine onlar üzerinde dururuz. Ülkelerin dediğiniz gibi yine işte bu sene farklı ülkeler oradaki tarihi eserler. Tarihi ve turistik yerler. Nasıl ulaşabiliriz bu ülkelere bu ülkelerde teknoloji ne kadar gelişmiş. Hepsi gelişmiş ülkeler değil de gelişmemiş ülkeler de var bunu yanı sıra buralarda yaşam nasıl? Bunlarla ilgili araştırma yaparız. Ünitenin yeri geldiği zaman veriyoruz (Ö3)

Sosyal Bilgiler Dersinde Küresel Eğitime İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitimin verilip verilmediğine ilişkin görüş belirten öğretmenlerin görüşlerinin farklılaştığı görülmüştür. Elde edilen bulgulara göre kimi öğretmenler Sosyal bilgiler dersinin daha çok ulusal olduğuna, programa yansıyan bakış açısının öğrencinin dünyadan bakabilmesi için yetersiz olduğuna ve küresel eğitim bağlamında son ünite de farklı kültürlere kısaca değinildiğini belirtirken; kimi öğretmenlerin “Hepimizin dünyası, gerçekleşen düşler” gibi üniteler yoluyla dünyaya dair farkındalık kazandıklarını vurguladıkları görülmüştür. Örneğin, Sosyal bilgiler dersinin daha çok ulusal olduğuna ve öğrencinin dünyadan bakabilmesi için uygun olmadığına ilişkin görüş belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Dünyaya hitap edebiliyor mu? Dünyaya pek hitap ettiğini zannetmiyorum. Şey değil. Daha çok yani kendimiz, önce kendimizi tanıtabilsek dünyaya da herhalde hitap eder. Önce kendimizi tanısak (Ö10)

O yok. Ama dünyanın kültürünü böyle genel olarak. Yemekleri, giysileri o tarz. Dünyanın kültürünü öğreniyorlar. Dünya ile ilgili ayrıntılı bilgi, işte yönetim şekli falan öğrenilmiyor. Yani çocukların yapısına uygun, 4-5. Sınıftan bahsediyorum tabi ki bunu. İleriki sınıflarda vardır muhakkak... Bizimki en çok kendini daha da çok tanımaya yönelik, yaptığımız etkinlikler. Dediğim gibi sadece farklı kültürler son ünite de üç haftalık ele alınıyor. Son üniteyi de bilirsiniz bir haftasını zaten karne verilecek diye piknik falan gibi geçer. Gösteri, piknik falan. O haftaya denk gelen bir ünite. Ya o biliniyor en son haftaya konuluyor. Çocuklar yine zevk alıyor oradan da yani çok fazla öne almıyor, yani birazcık milli bir eğitim, eğitimimiz (Ö2)

O şekilde mesela ben o çocuklara çok sık oynattım o oyunu. Hani bir tanesi Özbek oyunu buldu. Bir tane öğrenci kazak o birkaç oyun öğretti. O anlamda şey var ünitelerde ama şu eksik hala çok yerel. Bu anlamda hani bilgiyi davranışa dönüştürme anlamında teşvik ediyor. Biraz dünyayı hissettirme keşfettirme anlamında var ama çok eksik olduğunu düşünüyorum o dediğiniz hani evrensel sosyal bilgilere çok uzak olduğunu düşünüyorum bu programın. Dünyada nasıl olduğunu bilmiyorum (Ö8)

Şimdi bunu söylemek için yani ilkökul küresel anlamda çok konularımız ülke dışına çıkmıyor. Beşinci sınıf konularımız sizde bakarsanız adım adım Türkiye, ürettiklerimiz, tanıyalım bölgelerimiz bir tek şey var daha o düzeye geçmedik. Yani buraya kadar olan bölümde aslında sadece ülkemizle ilgili ama şurada şey var bir ülke bir bayrak birinci ve sekizinci ünitemizde güzel. Çocuklarımız 23 Nisanda misafir Comenius projesi var o proje kapsamında yabancı çocukları konuk edecekler evlerinde. Yani daha yavaş yavaş anlamalı ya da henüz ülke içindeyiz. Yani küresel anlamda bir şey çocuklarla ona geçilmedi. Ama geçtiğimiz yıllarda da bunu en çok biz ulusal çocuk bayramında yapabiliyorduk (Ö4)

Öğretmenlerin görüşlerine göre Sosyal bilgiler dersinin daha çok ulusal olduğu, öğrencilerin dünyadan bakmasına çok fazla olanak vermediği ve ilgili ünitenin son ünite olmasından kaynaklı kimi zorlukların yaşandığı ve küresel bağlantılar öğrenme alanına gerekli önemin verilemediği söylenebilir. Bu görüşlerle ilişkili olarak Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitim ile ilişkili konulara son üniteye daha çok değinildiğine ilişkin görüşler de aşağıda sunulmuştur.

Çok da yer verilmiyor, yani her iki programda da. Şimdi belli bir üniteye, ünite var. Son altıncı üniteyi sanıyorum işlediğimiz. Onun haricinde, öne doğru baktığımda bir iki üniteye daha yani kısa kısa geçişler var (Ö12)

Son ünitemizde işte dünyanın 7 harikası özellikle. Ana konu oydu. O konuya değinildi. Bir de insanların bu daha önce yaptıkları, yarattıkları şeylerin korunmamış olması. Çünkü bu dünyanın 7 harikasıdan sadece geriye şu anda 2 tanesi ayakta diğerleri yok. Sadece resimleri var elimizde. Dolayısıyla bir dünyanın kültür mirasının korunması gerektiğini de algıladılar. Bunu öğrendiler. Yani bir şeyi yapmak kadar korumanın onu hani gelecek nesillere taşımanın daha önemli olduğunu da kavradılar. Bu yüzden güzel bir üniteydi. Onun haricinde yine diğer ünitelerdeki diğer ünitelerle ilgili bu esnada da bilgi sahibi oldular. Dünya haritasını karşılırlarına alıp epey incelediler. Onlar için de bir değişik etkinlik oldu (Ö12)

Küreselleşme konusunda çok fazla yok sosyal bilgilerde ama işte dünyadaki ülkeleri tanıyabiliyorlar. Son özellikle işte şeyde son ünitemize yeni geçtik. Uzaktaki arkadaşlarımız. Ülkeleri tanıyorlar en azından küreselleşme açısından yani dünyaya açılmış oluyorlar sadece. Çok fazla yok o yüzden (Ö1)

Mesela işte son öğreneceğimiz tema sosyalde son ünitemiz uzaktaki arkadaşlarımız herhalde ismi. E çok güzel bütün ülkeleri öğreniyorlar, eskiden işte yüzölçümü falan filan öğrenilirdi. Nüfusu ama baş şehri falan yani baş şehri bile o şekilde geçiyordu. Soru olarak çıkmayacak bir şey yani sadece fikir sahibi olsun diye. Onların kültürlerini öğrenmeye çalışıyoruz. Oyunları, giysileri işte yemekleri zaten çocuk biliyor yani, suşi şey, pizza İtalyan, işte suşi Japon. Bazı şeyleri zaten biliyor. E bunları bir de kitaptan, yani ders olarak görmeleri daha güzel oluyor. Tabi daha iyi, daha farklı (Ö2)

Yemek kültürlerinden bahsediyor. İşte yaşam özel kriterlerinden bahsetmiş. Yani kıyafetlerinden bahsetmiş, ülkelerin bayrakları var mesela bayraklarından bahsetmiş. Bunlardan bahsedebilir. Bunları söyleyebilir yani. Bence çok yeterli değil (Ö5)

Sosyal bilgiler dersinde son ünite de küresel eğitime değinildiğini belirten öğretmenlerin yanı sıra farklı ünitelerde de değinildiğine belirten öğretmenlerin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Küresel anlamda mesela ünitemiz var gerçekleşen düşler diye. Bu ünite de gerçekten işte kâğıt nasıl oluşmuş? Ya da uçak nerden nereye gelmiş, uçuş olayı, uçuş serüveni nasıl oluşmuş. Teknolojik gelişmeler, bunlarla ilgili bilgi sahibi oldular, bu bilgi sahibi olurken de mesela konuları önceden verdik biz araştırıp geldiler. Mesela bilim adamları ile ilgili herkes bir araştırma yaptı. Dünyada işte dünyaya etki etmiş, insanlığa faydası olmuş buluşları öğrendiler hepsi ve gelip herkes anlattı neyi araştırdıysa neyi öğrendiyse gelip anlattı. Çok zevk de aldılar. Genel kültür açısından çok şey kazandıklarını düşünüyorum. Çok şey öğrendiler ve herkes bir kişiyi araştırdı. Daha sonra aynı kişiyi araştıranlar da olduğu için sınıfta en az bir 10 – 15 bilim adamını öğrenmiş oldu. Yani birbirlerine aktararak (Ö12)

Şimdi programa da bağlı güncel olaylarla da çocukları ilişkilendiriyoruz. Zaten konularımızda da var. Hepimizin dünyası ünitesi var. Orada da tüm dünya ülkelerinin özellikleri hakkında genel bilgi veriyoruz. İşte orada o ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler, siyasal ilişkiler, ortak miraslar o konular üzerinde zaten duruyoruz. Zaten o ünitelerimizde de var. Ama dünyada herhangi bir olay olduğu zamanda o konuyla ilişkilendiriyoruz... Sosyal bilgiler dersi tüm ülkelerin tanınması açısından o dersler gereği çok çeşitli etkinlikler yapılıyor o ülkelerle işte resimler toplanıyor. Yapıştırılıyor etkinlik olarak. O ülkelerin kıyafetleri araştırılıyor. Onlarla ilgili sunu hazırlanıyor. Yani ülkedeki gelenek ve görenekler dünya kültür mirasları onlar üzerinde duruluyor. Bunlar gösteriliyor (Ö3)

Öğretmen Yansıtmaları

Öğretmen yansıtmaları kapsamında görüşüne başvuru alan öğretmenlerin yapılan görüşmeler sürecinde Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime dair var olan durumun fark edilmesi ile ilgili görüşler sunulmuştur. Üç görüşme modeli kapsamında 3. görüşmelerde yaşanan görüşme sürecinde öğretmenlerin konuya ve araştırma sürecine ilişkin kendi yansıtmalarının sunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda bu kategori ile öğretmenlerin yapılan araştırmaya ve konuya ilişkin yargıları ve kendi bakış açılarında yaşanan değişimler ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre kimi öğretmenler yapılan görüşmeler boyunca küresel eğitime dair farkındalık kazandıklarını belirtirken; kimi öğretmenlerin de zaten yaptıkları ve programda var olan durumu aktardıkları belirtilmiştir. Öğretmenlerin araştırma sürecinde kazandıkları farkındalığa ilişkin yansıtmaları aşağıda sunulmuştur.

Ben şeyi fark ettim burada, sezinledim. Böyle bir şeyi yapıyorsanız artık bu iş ülkenin gündemindedir. İnsanların belli bir kısmının gündemindedir. Bu anlamda beni umutlandırdı. Mesela beni daha çok teşvik edecektir “Biz dünyayız” gibi projelere daha çok teşvik edecektir. Çünkü böyle bir şey sizin gündeminizde varsa, birçok kişinin gündeminde vardır ve artık ülkenin gündemine gelmeye başlamıştır. En azından bir kısmının da olsa. Ve bu şeydir, bir tohum ekmek gibidir ve bu yeşerecektir. Yani Anadolu Üniversitesinde bir

yüksek lisans öğrencisi küreselleşme ve sosyal bilgiler gibi bir dert edinmişse bu ülkede birileri de artık o yol açılmıştır. Patika da olsa. O yola da benim katkım olması gerektiğini düşünüyorum. Bu bende bir itki yaratacaktır. Var olan itkiyi daha da artıracaktır (Ö8)

Şimdi tabi bakış açımız değişti şimdi. Yani biz böyle birebir görüşünce hani benim dimağında bazı şeyler varmış, önceden hani sorulmuyor. Öğretmene bir değer verilmesi onun sözüne bakılıp burada nereye gidiliyor, amaç ne idi, bu süreçte öğretmen nerede duruyor, nasıl bir şeyi var. Hem bize yön verdi, hem belki de bir faydası da oldu hani eksiklerimizi görüyorsunuz konuşurken. Yapabilecek potansiyel var mı onu hissediyorsunuz, neler değişir, açık mıyız gelişmeye. Hem sizin açımızdan hem bizim açımızdan çok faydası olur. Araştırma-geliştirme şeklinde. Hem size faydası olur, hem bize de bu tür eğitimler verilebilir. Yani aslında soruyorsunuz ama bir bakıma beni eğitiyorsunuz şu an. Bazı şeyleri. Ben size içimdekileri döküyor ama bir şeyler de geliyor beynimde. Yani aslında kendimi geliştiriyorum şu an. Yine bu konular işlenecek. Biraz daha ben şey yapacağım ya. Bu sonucu çıkardım kendime. Yani biraz daha basitleştireceğim olayı ama daha çok etkinlik olacak. Önceden okuma yaptıracağım. Mesela eve vereceğim bazı okumaları. O hazır gelecek. Ondan sonra etkinliği de söyleyeceğim “şöyle bir şey yapacağız”. Yani sürenin biraz çok kısmını etkinlikle geçireyim diyorum. Hani sizin sorularınızın şeyiyle eksik olduğumu hissettim sanki ama yine de yaptırdık yani. Şeye bağlı olarak kitaptakilere bağlı olarak yaptırdık. Ama hani fazladan bir şeyler daha vermem gerekli gibi bir hisse kapıldım. Hani bunlar yeterli değil. Zaten soruda da geçti. Üstüne neler eklensin (şeklinde). Belki bizim şu an düşündüğümüz şeyler herkes düşünecek onları, zaten düşünüyorlar. Fazlasıyla konulacak. Belki biz yine hazır bulacağız bazı şeyleri. İstediklerimiz yine gelecek kitapta. Biz onları uygulamaya devam edeceğiz. Gelmezse de yine performans, proje gibi ödevlerde yine bunları uyguluyoruz, uygulatırız. Faydası olur (Ö7)

Sosyal bilgiler dersinin daha farklı olabileceğini düşündüm. Bu küreselleşme anlamında bakmamıştım yani bu konuya. Hep hani konuları işliyoruz. Başka kültürlerin başka yaşayış biçimlerini öğreniyoruz ama küreselleşme anlamında düşünmemiştim açıkçası. Bu konuda bir katkı sağladı gerçekten. İleride yapacağımız çalışmalarda bu anlamda bazı şeyleri yapmaya çalışırım diye düşünüyorum. Daha farklı olur diye düşünüyorum. Yani bu anlamda da bir şeyler yaparım diye hesaplıyorum şimdi ama. Nasıl olur onu yani daha çok etkinliklere sınıf ortamından çıkıp etkinliklere daha çok ağırlık verebilirim. Dışarıdan misafirleri getirerek çocuklarla ilişki kurmalarını sağlayabilirim. Sınıfta farklı ortamlar yaratabilirim. Başka kültürlerin tanınması açısından. Bu anlamda bir çalışma çalışmalar yapabilirim diye düşünüyorum (Ö5)

Daha önem vermemiz gerektiğini daha iyi anladım şimdi. Yani zaten veriyoruz ama gerçekten çok önemli olduğu, yer verilmesi gerektiği mutlaka yer verilmesi gerektiğini daha ağırdan verilmesi gerektiğini daha iyi... Dünyam biraz daha genişledi diyeyim. Yani dünyanın küçük olduğunu her yere ulaşabileceğini çocuklarında bu duruma ayak uydurması gerektiğini bilmelerini bilmeleri gerektiğini öğrendim. Yani bunun biraz daha küresel bağlantı küresel ilişkiler önemli küreselleşeceğiz diyeyim küreselleştirmek zorundayız. Hani olumsuz bazı etkenler olduğu kadar olumlu etkenlerin daha ağır bastığını çağa ayak uydurmak için bu konuya ağırlık vermemiz gerektiğini daha iyi olacağını düşünüyorum. Yani mutlaka ağırlık vereceğiz. Daha iyi şu anda daha iyi bu konu üzerinde tamam veriyoruz. Ama konu üzerinde daha iyi ağırlık vermemiz gerektiğini düşünüyorum... Ülkeler arası ilişkileri önemsemeleri gerektiğini tüm dünyada yurtta ve dünyada haberdar olmaları gerektiğini bunların mutlaka gerektiğini söyleyebilirim. Bundan sonra biraz daha geniş yapılması gerektiğini daha araştırmacı yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum. Daha araştırmacı örneğin bu projeye İngilizce projelerine daha çok destek vermeyi düşünüyorum şu anda. Zaten destek veriyoruz. Ama gerçekten küreselleşmeye de küreselleşme amacına da yönelik olduğunu düşünüyorum (Ö3)

Yani özellikle benim mesela siz sormadan önce hiç aklıma gelmeyen birçok şey görüşürken geldi. Yani anlattığım aslında şu an doğaçlama diyeyim ben. Hiç öyle düşünüp gelmedim size de dedim ya hazırlıksızdım bugün ama. O an aklıma ne gelirse söyledim size.

Doğaçlama geliyor aklıma özellikle de bazı şeyleri gerçekten hiç düşünmemiştim yani küreselleşmeyle ilgili neler yapıyoruz biz diye. Ama şimdi siz sorunca ben “hakikaten şurada küreselleşmeyle bağlantılı” ya da “şunları yapsak hani daha iyi olur” diye aklıma geliyor. Çünkü zaten daha işlerken hani diyordum hep işte şu ülkeler de böyledir, şöyledir diye ama hani bunun küreselleşme olduğunu anlatmadım açıkçası. Belki o şekilde verebilirim hani küreselleşmenin ne olduğunu verebilirim. Hani onlara belki hissettirmeden küreselleşmeyi anlattım ama adını koymadan verdim. Belki bir dahaki sefere dediğiniz gibi bir 4 daha okutsam bunun aslında bir küreselleşme olduğunu veya işte hani küresel işte küreselleşmenin ne olduğunu olması gerekip, olması gerekmediğini tartışabilirim öğrencilerle. Belki onlardan daha farklı dönütler alabilirim. Sizce küreselleşme nedir, nasıl olmalı gibi çocukların fikirlerini de alabilirim. Ama hiç böyle düşünmediğim için bugüne kadar öyle bir şeylerle şey yapmadık yani çocuklarla etkileşimde olmadık yani. Ama mesela bu üniteyi işlerken soracağım ben. Hakikaten yani. Hiç aklıma gelmemişti açıkçası. Hani topluları tanıyorlar, şey yapıyorlar ama bunun bir küreselleşme olduğunu çok şey yapmadım. Düşünmemiştim açıkçası. O gözle bakmadım hani tamam dünyayı tanımamız lazım, gezip görmemiz lazım şeklindeydi ama küreselleşmeyi işte şey yapacak... Valla görüş açımı değiştirdiniz öyle söyleyeyim. Farklı bakmaya başladım sosyal bilgilere. Yani müfredata uysam da biraz daha böyle geriden bakıp sosyal bilgileri incelemem gerektiğini fark ettim. Hani böyle çok içine kapanmışız böyle. Boğulmuşuz belki de. Ama şöyle biraz farklı bir gözle başkasının gözüyle bakıp da değerlendirmek lazımmış ara sıra. Bunu öğrendim. Fark ettim yani (Ö1)

Oldu. Daha çok farkındalık oldu. Biraz daha bilinçli davranmaya çalışacağım daha farkında olarak. Davranmaya çalışacağım. Daha dikkat edeceğim, zaten ben hep devam yani dikkat ederim. Hümanist değerlere. Sadece insancıl değil de yani bütün yaratılmışa. Yani cansız varlığa bile kötü davranmamak lazım gibi. Dünya vatandaşı olduğunu da anlayamayız herhalde şimdi... Ben biraz daha farkındalık kazandım biraz daha fark ederek yapacağım. Sosyal dersi çok önemli onu anladım biraz daha. Ben çok fazla sevmediğim ders açıkçası. Yani matematik, Feni daha çok severim. Türkçe 'ye çok önem veririz dilimiz diye. Ama sosyalde çok önemli bir şey yani onu biraz daha fark ettim. Sosyalinde daha değerli olduğunu. Bu kadar. Yani ben farkındalık kazandım (Ö2)

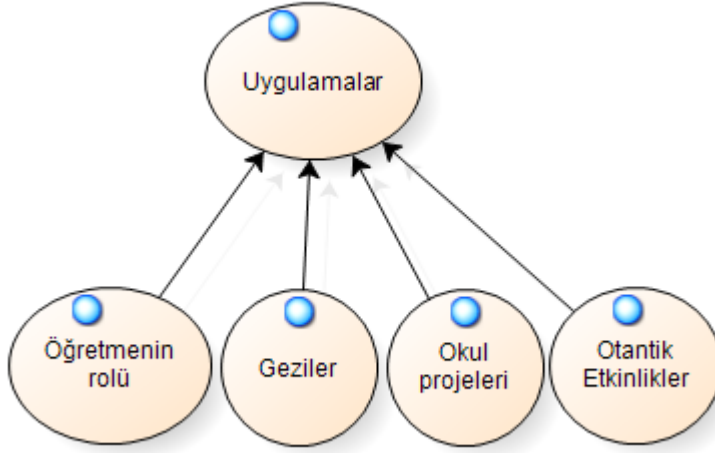
Ha senden sonra yani hani üstünde de duruyoruz tabi en fazla güncel zaten. İşte bu evrensel konular üzerinde çok duruyoruz. Tabi olmuştur tabi mesela işte ne bileyim evrensel konu küresel ısınmayı senle görüştüğümüz gün o günü hemen tekrar şöyle bir işledik tabi yani işleniyor daha üstünde de duracağız. Demek ki siz araştırdığınıza göre önemli konular (Ö6)

Yapılan araştırma sürecinde hâlihazırda uyguladıkları programı ve etkinlikleri paylaştıklarını belirten öğretmenlerin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Yok, yani o konuda değişiklik yok bende. Zaten biz bunları yapıyorduk diye düşünüyorum. E biraz tabi ilgimi çekiyor ama zaten hani yaptığımız ve yaşadığımız şeylerdi. Onun için çok fazla beni etkilemedi açıkçası (Ö4)

Ya aslında ben düşündüğüm şeyleri paylaştım. Yani. Hani ya da aklıma geleni diyeyim açıkçası. Mesela akşam evde aa keşke bunu deseydim dediğim oluyor ama böyle yani. Sosyal bilgiler dersi benim çok sevdiğim bir ders. Sosyal bilgiler dersini seviyoruz çünkü. Ya da kendi kendimi de yeterli bulduğum için. Bilmiyorum yani hani böyle şeyi seviyorum. Çocuklarla karşılıklı konuşalım, muhabbet edelim. 4. Sınıflar ama yani evet bir bireyler artık. Bunun farkına varmış olmaları lazım. O yüzden de ben bunu seviyorum. Aynı şeyi bir Sayısal bir derste yapmak mümkün değil. Ama ya sosyal bilgiler dersinin amacı bu olmalı zaten bence. O yüzden hani diyorsunuz ki “Aa bak bu da böyleymiş” falan. Hayır, ben düşündüklerimi paylaştım (Ö11)

Uygulamalar

Şekil 13. Uygulamalar

Şekil 13’de Sosyal bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılacak bilgi, beceri ve tutumların kazandırılması için yapılan uygulamalar sıralanmıştır. Buna göre bu uygulamalar, “*öğretmenin rolü, geziler, okul projeleri ve otantik etkinlikler*” biçiminde sıralanmıştır. Uygulamalar kapsamında, öğretmenlerin yapmış olduğu geziler, okul kapsamında yapılan projeler, öğrencilere bir alan ya da meslek grubunun tanıtımında o alan ya da meslek grubundan uzman kişilerin sınıfa getirilmesi anlamında yapılan otantik etkinlikler ve tüm bu süreçte öğretmenin rolüne yer verilmiştir.

Öğretmenin Rolü

Bu konuda görüş belirten öğretmenlerin küresel eğitimin öğretme-öğrenme sürecine yansıyabilmesinde en önemli etkenlerden birinin öğretmen olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Buna göre, Sosyal bilgiler dersinin ya da programın kendi başına küresel eğitim için yetemeyeceğini; bu süreçte öğretmenin bakış açısının ve farklı etkinlikler geliştirebilmesinin devreye girmesi gerektiği görülmüştür. Öğretmenlerin rolüne ilişkin görüşler aşağıda sunulmuştur.

Öğretmen dünyadan bakacak ki çocuk da bakabilsin veya anne baba dünyadan bakabilecek ki çocuk da bakabilsin. O anlamda öğretmenlerle de ilgili bir şey. Yani öğretmenin hayata bakışıyla da, durduğu yerle de sadece müfredatla ilgili değil. Fiziki mekân da etkili tabii ama bir sürü etkeni var. Yani bir sürü bir şeyin bir araya gelmesiyle de ilgili bir şey. O nedenle sadece programa değil, birçok şeyi bir arada yaparak bu aşılacak bir şey (Ö8)

Buradayken Afrika’da bir oyunu yaptırдыm. Marakas yaptırдыm. Ritim aletleri bunlar da. Yani o anlamda şey bunlar. Zaten ders kitabında hepsi bunların olmasına gerek yok. O ders kitabı bir temel. Bu biraz öğretmene kalıyor. Yani öğretmen oradan gidip marakas’ı veya

Afrika davulunu yaptırabilir veya maya şapkasını yaptırabilir. Ya da Frigya şapkasını mesela. Biliyorsunuz Frigya şapkası da çok ünlü. Arjantin'in bir tane bir şeyinde kullanılan bir şey. Güney Amerika'da çok şey. Ama bizim işte Eskişehir'in çok bir bilgisi yok. Yani o anlamda şey. Bu biraz kişilere de kalmış bir şey. Yani kitabın her şeyi seni birebir yönlendirme ihtimali yok. O konu olarak verir. O konuyu senin nasıl yani yüzeyden mi alacaksın, derinlemesine mi gireceksin. O biraz şeye bağlıdır, öğretmene bağlıdır. Ama kitapta son üniteye mutlaka bulunur. 5. Sınıfa da geldiğimizde son ünitemiz dünya ile ilgili olacak (Ö8)

%50'sini geçmiş durumda yani şu an küresel eğitime yönelik yapılmış şeyler çok güzel. Şimdi insan bir psikolojik varlık tabii. Bu şey açısından birbirine yerine koyma, empati kurma bu tür şeyleri gerçekleştirdiğimiz zaman biraz da biz öğretmenlere çok iş düşüyor. Onları çocuklara yani birebir yaşatmak lazım. Hani havada kalmamalı bazı şeyler. Sadece görsellerde kalmamalı. Onları o duyguyu verebilmeli (Ö7)

Ha tabii bireysel olarak çocuğa mesela ne kadarını vermen gerektiğini, ölçüyü biz koyacağız onda. Çocuğun anlamadığı dilde anlatabilmemiz o zaten çoğunu siyasi kısmını bilmez çocuk. Bilse de tamam orada seçimle gelmiş diyor adam. Bir şey de diyemiyorsun ki. Her seçimle gelen demokratik olarak şey yapamıyorsun. Tamam, seçim var da göstermelik seçim var. İran'da da seçim var ama yöneticisi farklı. Irak'ta da seçim var yöneticisi farklı. Günde bir sürü adam öldürülüyor çocuk geliyor, öğretmenim canlı bomba patlamış şu kadar insan ölmüş diyor. Bazen de soruyor nasıl demokratik ülke diyor. Yani seçimle hani halk yöneticisini seçiyor (Ö10)

Dersin içerisinde geçen şeyler de oluyor. Başka ülkelerin yaptığı etkinliklerle ama ben bireysel olarak da mesela yakından takip ederek gelişmeleri katkıda bulunmaya çalışıyorum. Hani çocukların haberdar olması açısından konuyla bağlantılı olan şeyleri yakalamaya çalışıyorum bazen. O gün dersimizin konusu neyse onunla ilgili bir şeyle mesela derse giriş yapıyorum. Daha cazip hale geliyor ders diye düşünüyorum (Ö5)

Aslında öğretmen merkezinde gibi kalıyor. Çünkü rehberlik hani bizim işimiz aslında ama bazen çocuk buna adapte olamıyor. Bilemez ki küreselleşmenin ne olduğunu ama. Biraz merkezinde kalıyor öğretmen açıp işte örnek verirse çocuk bilinçlenebiliyor. Hani şu anki yeni müfredat programımıza göre öğretmen rehber olacak, anlatıcı daha çok öğrenci olacak ama çocuk küreselleşmeyi bilmiyor zaten, etkilerini hiç bilemez. Bir anlamda öğretmen burada bence merkez oluyor. Hani bağlantı kurma açısından. Ama etkileşimlerini hani örnek verdiğimiz zaman çocuklar da bilinçli. Mesela televizyonlardan da takip ediyorlar. Aa evet öğretmenim böyle bir şey vardı diyor mesela çocuk. Ama tabii biraz merkezinde kalıyor bence (Ö1)

Uygun konular var işlenebilir öğretmen bu konuyu hani benimseyip daha da çocukların hani anlayabileceği ortamlarda iyi şeyler öğretebilir (Ö6)

Geziler

Öğretmenlerin uygulamalar kapsamında sene içerisinde yapmış oldukları gezilere yer verdikleri görülmüştür. Bu kapsamda, Çocuk esirgeme kurumu, Huzurevi, Uludağ gezisi, geri dönüşüm tesisleri, Çanakkale gezisi gibi geziler yapıldığı görülmüştür. Bu gezilerin daha çok öğrencilerde değer kazandırmaya ve öğrencinin kendi kültürünü tanımasına yönelik olduğu söylenebilir. Örneğin, Ö5 yapmış oldukları gezileri “Sosyal bilgiler teması ile bağlantılı olarak çok güzel bir gezi oldu ve çocuklar için çok öğretici oldu... Veya yakın çevremizdeki yerleri tanıyabilme aynı zamanda yurdumuzun fiziki

doğal güzellikleri ile ilgili konularımız vardı. O konularla bağlantılı olarak gezdik” biçiminde paylaşmıştır. Benzer biçimde Ö6 da yapmış oldukları Çanakkale gezisine ilişkin görüşlerini “Ya çocuklar tabi ki orada atalarımızın neler yaptığını gördüler yerinde... Daha büyük bir sahiplenme oldu yani atalarını dedelerini anlama yetisine sahip olmuşlardır” biçiminde paylaşmıştır.

Okul Projeleri

Bu konuda görüş belirten öğretmenler çalıştıkları kurumun desteğiyle hazırlanan projeler kapsamında yapmış oldukları etkinlikleri paylaşmışlardır. Bu projelerin küresel eğitim ile farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma, karşılıklı bağlantılar bilgisi gibi birçok bağlamda ilişkili olduğu söylenebilir. Projeler kapsamında, iki okulda uygulanan iki projeye burada yer verilmiştir. Bu projelerden biri Comenius kapsamında 5 ülkeden okulların katıldığı farklı kültürleri tanımaya yönelik bir çalışmadır. Bu çalışmada her sene farklı bir ülkeye gidilerek o ülkenin kültürü, eğitimi hakkında bilgiler edinilmektedir. Diğer okulun projesinde ise farklı bir ülke ile yemek kültürünü tanımaya yönelik yapılan bir çalışmadır. Aşağıda Comenius kapsamında yapılan projeye ilişkin öğretmenlerin görüşleri sunulmuştur.

Ben çok beğendim. Yani İngilizce öğretmeni arkadaşlar ekip olarak onları getirdiler, önceden hazırlıklarını yaptılar. Onları gelince işte idare de katkıda bulundu. Ondan sonra yerleştirdiler. Kalacakları yerlere yerleştirdiler. Öğrencileri de diğer öğrencilerin yanlarına kattılar ve birlikte bir program hazırladılar. O programla Eskişehir’i tanıttılar. Eskişehir’in her yerini gezdirdiler. Götürmedikleri yer park, müze, uzay müzesi işte arkeoloji müzesi, her yeri çok güzel Eskişehir’i tanıttılar. Sonra İngilizce öğretmenlerinin dersine girdiler. İngilizce nasıl işleniyor ilkökul kısmında, ortaokul kısmında. Ve yanlarında hep yabancı öğretmen vardı. Çocuklarımızla ders nasıl işliyor öğretmenlerimiz onu gördüler. Ben keşke şu da olsaydı dedim: Keşke sınıf öğretmenleri de olsaydı. Küçük çocuklar da gelseydi de onların küçük çocukları ve sınıf öğretmenleri de bizim sınıf öğretmenlerinin olduğu derse girseydi. Bizim küçükler de onlarla bir alışverişte, kültürel alışverişte, eğitimsel eğitim açısından alışverişte bulunabilselerdi (Ö9)

Bizden, bizim kültürümüzden. Onlar da tanısın. Onlara işte bizim bayramımızla ilgili bu bayram sadece Türk çocuklarının değil tüm dünya çocuklarının. İngilizce yazdım Show’a astım. Yani bir başka öğretmen arkadaşım işte Almanca hoş geldin, güle güle yazdı. Bir işte her ülkeninkini yazdı. Bir başka arkadaş başka bir şeyler yazdı. İşte yardım ediyor çocuklar bana. Dedim ya oturdular taktaktak o ülkeyi aldı, bu bu ülkeyi aldı. Onları işte hevesli olan var olmayan var zorlayamıyorsunuz. Bu tür şeylerde kısa sürede çünkü. Ondan sonra onları biz ne yaptık hep öbür ülkenin çocuklarına olsun. Bayrağı kendi mahalli kıyafeti, bayrağı kendi mahalli kıyafeti. Ortada kim var, bizim liderimizin resmi var. Hep onun etrafına ülkeleri, bayrakları ve mahalli kıyafetlerini astım. Kapının bir tarafına. Öbür kapıya işte mesaj verdik. Dostluk, arkadaşlık, sevgi, özgürlük, eşitlik. Benim sınıfım mesela bunu hepsini böyle yapıştırdım yapıştırdım kapıya topladım hepsini topladım. 23 Nisan’da birleştirdim. Bir 23 Nisan resmi yine Atatürk. Bak bu bayram Atatürk’ün çocuklara armağanı. Bu bayram sayesinde siz bugün bu ülkedesiniz. Kültürel eğitsel alışverişte bulunuyorsunuza getirdim. 23 Nisan bayramı sadece bizim değil, tüm dünya çocuklarının

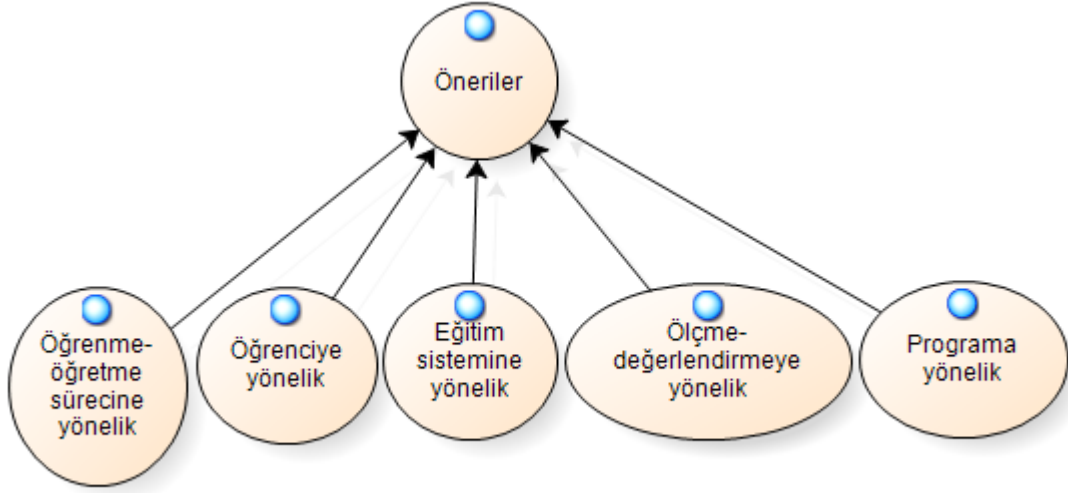
İngilizce yazdım. Çünkü onların her biri zaten bir İngilizce biliyor. Beynelmiledir onlarda. Yani değişik şeyler yaptık bu şeyde. 23 Nisan çok renkli geçti (Ö9)

Kendi okulum için konuşursam, bizim interaktif programımız, internet üzerinde gerçekleşen interaktif programımız sayesinde öğrenciler küresel eğitimle ilgili çok güzel ön bilgiler ediniyorlar. Biz bu şansa sahibiz. Ama diğer okullar için yani aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Onun dışında çocuklar daha aktif hale getirilebilir bu konuda. Başka yabancı ülkelerle aynı 23 Nisanlarda olduğu gibi farklı zamanlarda çocuklar bir araya getirilerek kültür alışverişi yapılabilir. Bu çok zor değil artık günümüzde. Ulaşım çok daha kolay, olanaklar da onları zorlamaz. Ülkemiz bizim okulumuzda yapılan bu yılki çalışmada bunun sonuçlarını biz göreceğiz çok kısa bir süre sonra. Çok da yararlı olacağına inanıyorum ben. Yani işin içinde olmaları ve birebir yaşamaları onları çok daha güzel öğretecektir bu konuda daha iyi eğitim verecektir. Kitaptaki bilgilerden daha yararlı olacaktır diye düşünüyorum. Onun dışında başka bu konuda söylemek istediğim yaşları gereği yani 10-11 yaş bizim öğrencilerimiz, çok fazla bu konuda belki onları bilgi sahibi edemeyebiliriz. Çünkü ilgilerini çekmeyebilir bu durum. Çok içine giremeyebilirler konuların ama farkında olmadan aslında toplumda toplum bunu yaşarken onlarda aslında bilinçleniyorlar bu konuda. Bunu konuların yeri geldikçe, konuşuldukça siz de hissediyorsunuz. Anlıyorsunuz. Yani buldukları ortamda da bu kendiliğinden geliyor (Ö4)

23 Nisan kapsamında yapılan projeyi değerlendirerek ülkemizin ulusal ögesini tanıtmayı ve bu sayede kendi kültürümüze de değinmeyi amaçlayan bu çalışma için kurumun organize bir biçimde çalışmayı yürüttüğü görülmektedir. Bu çalışmanın öğrenciler açısından farklı kültürleri tanıma ve farklı bakış açıları kapsamında etkili olduğu söylenebilir. Farklı kültürleri tanımaya yönelik diğer bir çalışma da yine okul tarafından yürütülen farklı kültürel öğeleri tanımaya dönük bir çalışmadır. Bu çalışmaya ilişkin öğretmenin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Örneklendirme şimdi şu anda onların örneğin İngilizce eğitimi ile ilgili İspanya mıydı İtalya mıydı, bir ülkeden bir aile ile ilişkileri var işte. Bizim öğrenciler o ülkeye kendileri bir yemeğin tanıtımını yapacaklar. O ülkedeki arkadaşlık kurduğu arkadaşı da o yöredeki yemeği buraya bildirecek. Şu anda İngilizce de öyle bir projeleri var. Yine örneğin işte şöyle bir şey düşünmüştük İngiltere’de bir hafta kamp şeklinde okulun düşündüğü bir proje vardı. O proje bilmiyorum gerçekleşebilecek mi? Bir hafta çocuklar gidip orda kamp yapacak. O şekilde de yine bir projeleri var (Ö3)

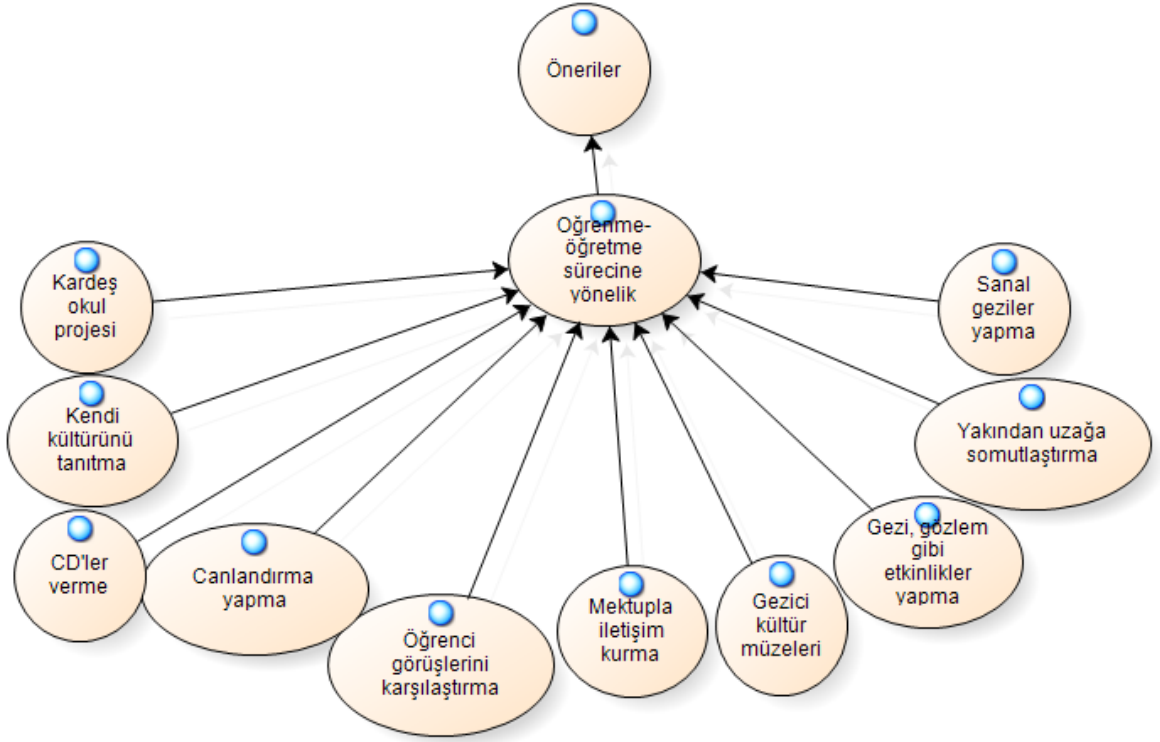
Öneriler

Şekil 14. Öneriler

Şekilde görüldüğü gibi öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitime yönelik olarak görmüş olduğu eksiklikler ya da düzeltilmesi gerektiğini düşündüğü öneriler bu başlık altında sunulmuştur. Buna göre, öğretmenlerin “*öğrenme-öğretme sürecine yönelik, öğrenciye yönelik, ölçme-değerlendirmeye yönelik ve programa yönelik*” öneriler getirdikleri görülmüştür. Küresel eğitime ilişkin öneriler teması altında sunulan öğretmen görüşleri Sosyal Bilgiler dersinde yapılmayan ancak yapılmasının uygun olabileceği eksiklikler olduğu da söylenebilir.

Öğrenme-öğretme Sürecine Yönelik Öneriler

Şekil 15. Öğrenme-öğretme sürecine yönelik öneriler

Şekilde öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim ile ilgili öğrenme-öğretme sürecine yönelik etkinlik önerileri sunmuşlardır. Buna göre, öğrenme-öğretme süreci ile ilgili olarak öğretmenler “Kardeş okul projesi, öğrencinin kendi kültürünü tanıtmayı, ders kitaplarıyla birlikte CD’ler verme, derste canlandırmalar yapma, yurtdışına giden öğrencilerin görüşlerini karşılaştırma, dünyadaki herhangi bir okulla mektup yoluyla iletişime geçme, kültürel öğeleri tanıtıcı gezici kültür müzeleri, farklı yerlere gezi, gözlem gibi etkinlikler düzenleme, öğrencinin anlayabileceği biçimde yakından uzağa somutlaştırarak etkinlikleri düzenleme ve son olarak farklı yerlere sanal geziler yapma” gibi etkinlikler önermişlerdir.

Kardeş Okul Projesi

Kardeş okul projesi ile ilişkili olarak Ö1 farklı ülkeden bir okulla işbirliği ve anlaşmalar yoluyla etkinlikler düzenlenebileceğini belirtmiştir. Bu sayede, etkileşimin artırılarak kültürel farklılıkların daha yakından tanınabileceğini ve bu anlamda farkındalık yaratılabileceğini belirtmiştir. Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Böyle belki ülkeler arasında belki anlaşmalar yapılabilir yani. Vize yapıyorlar mesela. Neden böyle tanıtım mesela okullarla ilgili mesela kardeş okul vardı eskiden. Şimdi de var belki devam ediyor ama ülkeler arası da böyle bir şey yapılabilir mesela. Mesela bizim Barbaros atıyorum Amerika’da bir okulla niçin kardeş okul olup da gidip gelmesin. Madem küreselleştik dünya küçülüyor. Böyle bir şey olabilir bence. Oradaki kültürü daha yakından tanırız. Yani bir haftalığına mesela onlar bizim okulda kalacak, biz onların okuluna gideceğiz. Misafir edecekler, biz de onları misafir edeceğiz. Grup grup mesela, sırayla işte her sene atıyorum bir sene 4’ler öbür sene 5’ler şeklinde böyle sıralı bir şekilde. Onlardan bize, bizden onlara gidebilir yani. Hükümetler anlaşsa keşke böyle bir etkileşim olsa, kültür farkları daha yakından tanınır bence ne katar. Kültürünü artırır. Ne bileyim kendiyle belki bağlantılar da kurabilir. Hani belki bunları biz yaş hayatımızda da yaşıyoruz mesela. “Demek ki diğer ülkelerde de varmış” gibi.

Kendi Kültürünü Tanıtma

Kendi kültürünü tanıtma ile ilgili olarak Ö7 sınıf içerisinde öğrencilerin kendi kültürlerini tanıtıcı etkinlikler yapabileceğini de belirtmiş; geçmişte okuttuğu sınıflarında bu tür örneklerle karşılaştığını belirtmiştir. Buna göre, öğrenciler kendi kültürlerini tanıtıcı yemek, kıyafet gibi değişik kültürel öğeleri sınıfa getirip kendi sınıf arkadaşlarıyla paylaşabileceği belirtilmiştir. Ö7 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Kültürel mirasla ilgili. E şimdi bizim sınıflarımızda tabi değişik yörelerden insanlar var. Çerkez de var, lazı da çıkıyor, kürdü de onların kendi yörelerinin yemeklerinden annelerine yaptırabiliriz. Veya kendileri yapıp getirebilirler. Sınıfta işte arkadaşlarıyla paylaşım hem hoş bir vakit geçirir. Bu tür bir etkinlik de olabilir. Veya yöresel kıyafetlerini getirip gösterebilirler. Öyle bir etkinlik vardı galiba yöresel kıyafetlerini... Çeçen olduğunu söyleyen var. Annesi dedesinin şeyi oradan geliyormuş. Tabi ne kendini ne görmek istiyorsa onu görmek istiyor zaten çocuk. İşte Macir olan var. Kürt de olabilir, Romen göçmeni oluyor. Bunlar değişik yöresel şeylerin danslarını gösterenler oldu. Bu sene olmadı da daha önceden dedi işte biz şeylerde düğünlerde şöyle şöyle dans ediyoruz hocam. E göster bakalım. Çıkıyor, gösteriyor. Bende aynı şeydeyim diyor (öteki). Bilmiyoruz mesela tam kökenini. Bende aynı kökendenim hocam biz de aynı dans ediyoruz, birlikte gösterelim falan. Yaşadık yani böyle şeyleri. Zaten kendiliğinden de çıkıyor bazı etkinlikler. Biz istemeden de oluyor.

CD’ler Verme

Burada öğretmenler Sosyal Bilgiler ders kitabıyla birlikte küresel eğitime uygun olarak hazırlanan CD’ler verilebileceğini ve bu CD’lerde öğrencilerin dikkatini çekecek görsel öğelerle desteklenebileceği belirtilmiştir. Örneğin, Ö11 bu konudaki görüşleri şöyledir:

Mesela bununla ilgili çizgi filmler hani böyle birebir direk pekiştirecek şeyler olabilir aslında. Mesela diyorum ki o özellikle hani şey küreselleşme deyince hani o ülkelerle ilgili şeyler var ya. Onunla ilgili CD’ler olsa mesela. Oradaki çocukların oyunlarını görebilseler internette arayıp bulursun onu. Her cd internette var mıdır mümkün değil dimi? Çok önemli bu. Direk bence var ya konularla paralel öyle orada bir çocuk karakter olabilir. Mesela onlar çok hani kendi akranı bir şey görevinde çocuk. Yani o tarz bir olay yaşadığında bu bir çözüm yolu olabilir. Ya da atıyorum mesela gitsin bir ülkeyi gezsin mesela örnek veriyorum. Oradaki insanlarla konuşsun. Ama şey yani böyle belgesel niteliğinde öyle şey

bir şeyden bahsetmiyorum da. Çocuğunda dikkatini çekebilecek CD'ler olabilir. Gerçekten etkili olur diye düşünüyorum.

Benzer biçimde Ö1'de CD'lerde farklı ülkeleri ve devletleri tanıtıcı, diğer ülkelerle olan etkileşimi tanıtıcı öğelerin de yer alabileceğini belirtmiştir. Bu görüşlerini de şöyle aktarmıştır:

Kitapla birlikte hiç bir şey verilmiyor bize. Türkçede de aynı şekilde. Neden sosyal bilgilerde de olmasın diyorum. Mesela madem cd hazırlanıyorsa sosyal bilgilerde de aslında küresel eğitimle ilgili CD'ler hazırlanabilir. Dünya devletlerini tanıtıcı. İşte bizim onlarla etkileşimimiz ne şekilde. Yani daha somut şeyler hazırlanıp öğrencilere verilebilir bence derslerde. Eğitimde daha iyi olur o zaman. Devletlerin yapısını da olabilir, etkileşim olabilir mesela ticari alanda olsun ne gibi etkileşimdeyiz. Hangi ülkelerle neyi alıp veriyoruz biz. Hani biz onlara tarım ürünü mü veriyoruz daha çok sanayi ürünü mü veriyoruz. Bağlantı. Mesela bor madeni ben geçen gün anlattım. Dünyada en çok bizim ülkemizde olduğunu, şaşırdı çocuklar. Ve birçok ülke gelip bizden bor madeninden aldığını anlattım. Özellikle işte nükleer santrallerde falan çok kullanıldığını anlattım. Şaşırdı çocuklar. Bunu bile bilmiyorlar mesela. İşte küreselleşmeyi belki de bu yolla sağlayabiliriz. Yani ticari, ekonomi alanda olsun ya da sadece eğitim alanlarında bile onlar bizi işte o şekilde bence hani CD'lerle hani çok gidip gelemsek de CD'lerle tanıtım yapılabilir. Ülkemizde işte diğer ülkelerin küresel birleşimi diyeyim ya da eğitim anlamında olmasa da, etkileşimi olabilir. Bu şekilde CD'ler eğitim CD'leri hazırlanabilir.

Canlandırma Yapma

Öğrencilerin farklı ülkelerin kültür, ekonomi gibi farklı özelliklerini tanıtıcı tiyatrolar, canlandırmalar yapabileceğine yönelik görüş belirtilmiştir. Buna ilişkin olarak Ö1'in görüşleri şöyledir:

Bir ülkeyi tanıtabilir. O ülkenin geleneklerini, kültürünü, ekonomisini. Gerçekten hani o yaşantıyı algılayabilmiş mi çocuk. Drama şeklinde hazırlayıp gelebilir işte bir ülkenin dediğim gibi kültürünü tanıtır, onun halk oyununu mesela oynar. O ülkeyi ben anladım, böyle böyle örnekleri var gibi. Böyle eğlenceli şeyler yapılırsa çocukları bence okula daha çok çekeriz. Şimdi çok gelmek istemiyor. Ama böyle bir görev verilse eminim hepsi can atar yani. Çünkü eğlenceli şeyleri seviyor çocuklar. Onları da hem eğlendirip hem eğitmiş oluruz aynı zamanda.

Öğrenci Görüşlerini Karşılaştırma

Burada özel bir okulda görev yapan ve öğrencilerinin büyük çoğunluğunun ailesinin işi nedeniyle yurtdışını gördüğünü belirten Ö10, yurtdışını gören öğrencilerin gittikleri yerlere ilişkin görüşlerini sunmalarını, gitmeyen öğrencilerin de buna ilişkin görüş belirtebildikleri ortamların sağlanabileceğini belirtmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Mesela ne sebep-sonuç ilişkisiyle. "Böyle olursa ne olur?" mesela aynısını mesela oradakiyle Almanya'yı görmüş, Almanya'dakini görmüş çocukla burada Almanya'yı görmeyen çocuğun. O da Türkiye'deki uygulamaları biliyor. Onun ikisini ne yapabilirsin, karşılıklı tartışma da yaptırabilirsin. Karşılaştırma. O orada gördüklerini anlatır, bu da burada gördüklerini anlatır... Burada Türkiye'de çocuk. O çocuk hem Türkiye'de yaşıyor,

hem Almanya'yı da görmüş. İkisini karşılaştırmasını çocuktan isteyebiliriz. Mesela orada bunları gördün. Mesela temizliğin nasıl olduğunu, mesela adam diyor ki orada hız sınırı aştığın zaman diyor. Yolda diyor trafik polisi görmezsin diyor çocuk onu söylüyor. Yolda gidersen diyor. Ama dayıma diyor arkasından ceza geldi diyor. Niye. Kırmızı ışıkta geçti diye diyor. Ya da sarı ışıkta geçti diyor. Orada geçtiği anda diyor, kamera onu çekti adresine, plakana ceza geldiğini söylüyor.

Mektupla İletişim Kurma

Küresel eğitime ilişkin olarak farklı ülkeden insanlarla iletişime geçilebileceğini belirten öğretmenler teknolojik olanakların günümüzde buna müsait olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda görüş belirten öğretmenlerden özel okulda görev yapmakta olan Ö3 ve Ö4 kendi okullarında böyle etkinlikler yapıldığını ve öğrencilerin sürece dâhil edildiklerini belirtmiştir. Farklı ülkelerle teknolojik olanaklar sayesinde iletişime geçilmesinin öğrenciler için çok faydalı olduğunu belirten diğer üç öğretmen de öğrencilerin İngilizce konusunda; kendilerinin ise teknoloji kullanımı konusunda sıkıntı yaşayabileceklerini belirttikleri görülmüştür.

Ö3, bir proje kapsamında farklı ülkeden öğrencilerle kendi yemek kültürlerini tanıtıcı etkinlikler yaptığını ve farklı yollarla iletişime geçilebileceğini belirtmiştir. Ö3 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Sosyal Bilgiler dersi tüm ülkelerin tanınması açısından o dersler gereği çok çeşitli etkinlikler yapılıyor o ülkelerle işte resimler toplanıyor. Yapıştırılıyor. Etkinlik olarak. O ülkelerin kıyafetleri araştırılıyor. Onlarla ilgili sunu hazırlanıyor. Yani ülkedeki gelenek ve görenekler dünya kültür mirasları onlar üzerinde duruluyor. Bunlar gösteriliyor. O ülkelerdeki öğrencilerle işte iletişim kurulabilir bilgisayardan mektup yazılabilir o şekilde kurulabilir. Yapılacak olan çalışmaların hemen hemen hepsi yapılıyor diyorum.

Ö4 ise öğrencilerinin İngilizce öğretmenlerinin desteğiyle Japonya'daki bir çocukla mektuplaştıklarını belirtmiştir. Ö4 de bu görüşlerini *“birbirleriyle iletişim kurmaları sağlanabilir. Onu yapıyor İngilizce öğretmenleri. Mektuplaşıyorlar mesela. Japonya'daki bir çocukla. İngilizce mektuplaşıyorlar. Kendi aralarında. Mail adresleri var, veriyorlar birbirlerine. Çetleşiyorlar. Ben yapamam tabi de. İngilizce öğretmenleri yaptırıyor”* biçiminde ifade etmiştir.

Ö12 de farklı ülkelere insanlarla iletişime geçilebileceğini belirtmiş; bu etkinliğin öğrencilerin farklı yaşamları ve kültürleri öğrenebileceğini vurgulamıştır. Ö12 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Bunlara yönelik aslında yazışmalar olabilir. Diğer ülkelere mesela arkadaş edinebilirler. Tabi bunun içine işin içine biraz dil giriyor. İngilizce öğretmenin yardımını giriyor işin içine. Basit anlamda bunları yapabilirler. Bu etkinlik onun ufku geliştirmesini sağlar.

İnsanları tanımalarını sağlar. Başka ülkelerdeki çocukları, hayat şartlarını, yaşam stillerini tanımalarını sağlar. Bu onun ufkunu açar diye düşünüyorum” biçiminde dile getirmiştir. Benzer biçimde Ö7 de “Küresel anlamda katkısı olabilecek şeyler istiyorsunuz değil mi hani etkinlikler öyle olsun. Şey yapılabilir. Önceden yapıldı. İngilizce alt eğitim sınıflarında işte bir yabancı ülkeden arkadaş bulun, ona mektup yazın, İngilizceniz gelişir işte şey olur o aşamada. Belki öyle bir şey olabil 4’te 5’te biraz İngilizce eğitim alıyorlar ya. Aynı seviye yaş grubundan konuşabilirler internet ortamında. Böyle bir anılarını yazıp bize getirebilirler. Hatta bazı kişiler görüşüyor ziyarete gelin diye bazen şeyler de oluyor.

Gezici Kültür Müzeleri

Farklı kültürleri tanımaya yönelik kültürel öğelerin sergilendiği gezici kültür müzeleri gibi bir etkinliğin öğrencilerin kültüre ve farklı kültürleri tanımaya yönelik farkındalık kazanmasında etkili olabileceğini belirten Ö1 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Dersi sadece kitapla değil de görüntülü veya daha somut şeyler olabilir. Veya bir eşyalar olabilir mesela. Ülkeden ülkeye kullanılan eşyalar niçin gönderilmesin. Gönderilebilir. Yani o kültüre ait sadece. Mesela bizim kullandığımız bir şey olabilir onların hiç kullanmadığı ya da görmediği. Ya da o ülkenin başka bir ülkenin bize gönderip okullarda bir ne bileyim ya da bir müze açılıp orada sergileyip öğrencilerin görmesi sağlanabilir. Ya da böyle sırayla okulların okullara gönderilip sergilenebilir. Çocuklar tanışınlar. Değişik kültürleri. Yani müzelerimiz var ama o ülkemizde yaşayan eski toplumlara ait. Bir de şu an yaşayan toplumlara ait şeyler olabilir. Küreselleşmeye bağlı olarak bence böyle şeyler yapılabilir. Kültürleri daha iyi tanınması için.

Gezi, Gözlem gibi Etkinlikler Yapma

Gezi, gözlem gibi etkinlikler yapılması gerektiğini belirten dokuz öğretmen bu konuya ilişkin maddi yetersizlikler, programın buna göre düzenlenmesi gerektiği, öğrencinin yerinde görerek öğrenmesinin daha kalıcı olacağı gibi görüşler ortaya çıktığı görülmüştür. Örneğin, yurtdışına öğrencilerin gidip gelmesinin günümüzde kolaylaştığını belirten Ö4 bu sayede yapılacak kültür alışverişinin öğrencilere çok yararlı olacağını belirtmiştir. Ö4 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Çocuklar daha aktif hale getirilebilir bu konuda. Başka yabancı ülkelerle aynı 23 Nisanlarda olduğu gibi farklı zamanlarda çocuklar bir araya getirilerek kültür alışverişi yapılabilir. Bu çok zor değil artık günümüzde. Ulaşım çok daha kolay. Olanaklar da onları zorlamaz. Ülkemiz bizim okulumuzda yapılan bu yılki çalışmada bunun sonuçlarını biz göreceğiz çok kısa bir süre sonra. Çok da yararlı olacağına inanıyorum ben. Yani işin içinde olmaları ve birebir yaşamaları onları çok daha güzel öğretecektir bu konuda daha iyi eğitim verecektir.

Ö7 de öğrencilerin farklı ülkelerden en iyi ve en kötü okullara götürülebileceğini; bu sayede öğrencilerin içerisinde bulunduğu ülkeyi, durumu ve okulu daha iyi fark edebileceğini belirtmiştir. Bunu da program geliştiricilerin sağlaması gerektiğini, aksi

takdirde her okulun bu olanaklara sahip olmadığını belirtmiştir. Ö7 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

En güzel okullara götürmek var, bir de en ihtiyaçlı kesimlere de götürmek var. Yani nerede bulunduğumuzu fark etmemiz lazım. Öğrencimizle, öğretmenimizle. Böyle biz şu ihtiyaçlarımızı gidermişiz. Şunlara ulaşamamışız, fakat şunlardan iyiyiz. Kendi yerimizi görmemiz lazım. Hem bireysel olarak, hem okul vizyonu olarak, öğretmeniyile. Öğretmen kendi yerini bir hissetmesi lazım bir görmesi lazım. Bu tür gezilerde sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime çok fazla katkı gösterecek... Şimdi o program dâhilinde hani bize ne gerekiyorsa program geliştirilenler onu bize verecek. Şimdi bizde ona göre belirli yerlere götüreceğiz, getireceğiz. E şimdi yapılmıyor mu yapılıyor ama bakıyorsunuz parası olan gidiyor veya bir yolunu bulan gidiyor, zengin olan gidiyor.

Ö5 de öğrencilerin farklı kültürlerle tanışabilmesi için gezi, gözlemin önemli olduğunu belirtmiştir. Ö5 bu görüşlerini “*Sosyal Bilgiler dersinde daha çok gezi-gözleme ağırlık verilebilir. Kültürel özellikler daha yakından tanınabilir. Başka ülkelerden insanlarla birlikte olunabilir. Farklı insanlar ne bileyim başka milletlerden eğer tanıdığımız kişiler varsa onlar sınıfa davet edilebilir. Onların kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olunabilir*” biçiminde dile getirmiştir. Bununla birlikte Ö5’in gezi, gözlem ile ilgili belirttikleri görüşlerin büyük çoğunluğunun ülke içinde yapılabilecek etkinlikler olduğu da göze çarpmıştır. Bu durumun küresel eğitimin amaç ve kapsamında düşünüldüğünde daha çok ülkemize yönelik olduğu söylenebilir. Ö5’in bu konudaki görüşleri şöyledir:

Bu nedenle gezilere falan ağırlık vermeye çalışıyorum. Konuyla ilgili mesela yerinde öğrengence çocuk o konuyu daha başarılı olur diye düşünüyorum. Mesela şeyde Türkiye’yle ilgili konularımız vardı. Çocuğa sürekli anlattık işte şurada şu dağlar var, burada bu dağlar var, göllerimiz şunlar. Ama çocuk hep yüzeysel olarak gördü onları. Slaytlarla falan anlatmaya çalıştık ama ne kadar etkili oldu bilemiyorum. Çok kalıcı olduğunu da düşünmüyorum... Şu anda mesela Çinilerle ilgili bir konu vardı. Kütahya iliyle ilgili. Onunla ilgili mesela birini sınıfa getirebilseydik... Ya da çocukları ben alıp bir çini atölyesine götürseydim çok daha farklı olurdu. Görseller faydalı olabilir ama çocuğun birebir yaşaması çok daha farklı olurdu diye düşünüyorum.

Yakından Uzağa Somutlaştırma

Öğrenme-öğretme süreci içerisinde öğrencilere sunulacak bilgilerin yakından uzağa olacak şekilde somutlaştırılarak verildiğinde öğrencilerin dünyanın birbiriyle bağlantılı bir sistem olduğunu daha iyi anlayabileceği belirtilmiştir. Ö7 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Öğrencilere bir küresel eğitim verecek olsak ilk önce dünyayı kendi evi gibi hayal ettirip veya kendi köyü veya kasabası veya şehri veya ülkesi olarak zihninde canlandırıp bunun ne gibi ihtiyaçları var. Evinden başlayıp veya daha sonra köyünden, ülkesinden ihtiyaçlarını sosyal ihtiyaçlarını çıkarıp daha sonra da dünyanın var oluşuna götürüp; işte dünyanın var olması için bir güneş sisteminin olması ile bütünleştirip ihtiyaçlar coğrafyasında çocukları bu süreçte bazı noktalara koymak gerekir. Mesela bir evin neye ihtiyacı var ilk önce

altyapıya, temele, elektrik, su, kanalizasyon, çatı bunlar işte diyelim evin en önemli ihtiyaçlarından. Fakat bunları gerçekleştirecek insanlar var. Meslekler var, evin içinde evi yöneten reis evin lideri var. Onun etrafında 2. Lider, çocuklar bu eve girdi-çıkıldılar var, evin dönmesi için babanın çalışması dışarıda rollere bürünmesi lazım, meslek rolüne. Evde babalık rolü, ondan sonra annenin aldığı görevler annelik görevi, dışarıda meslekte çalıştığı roller.

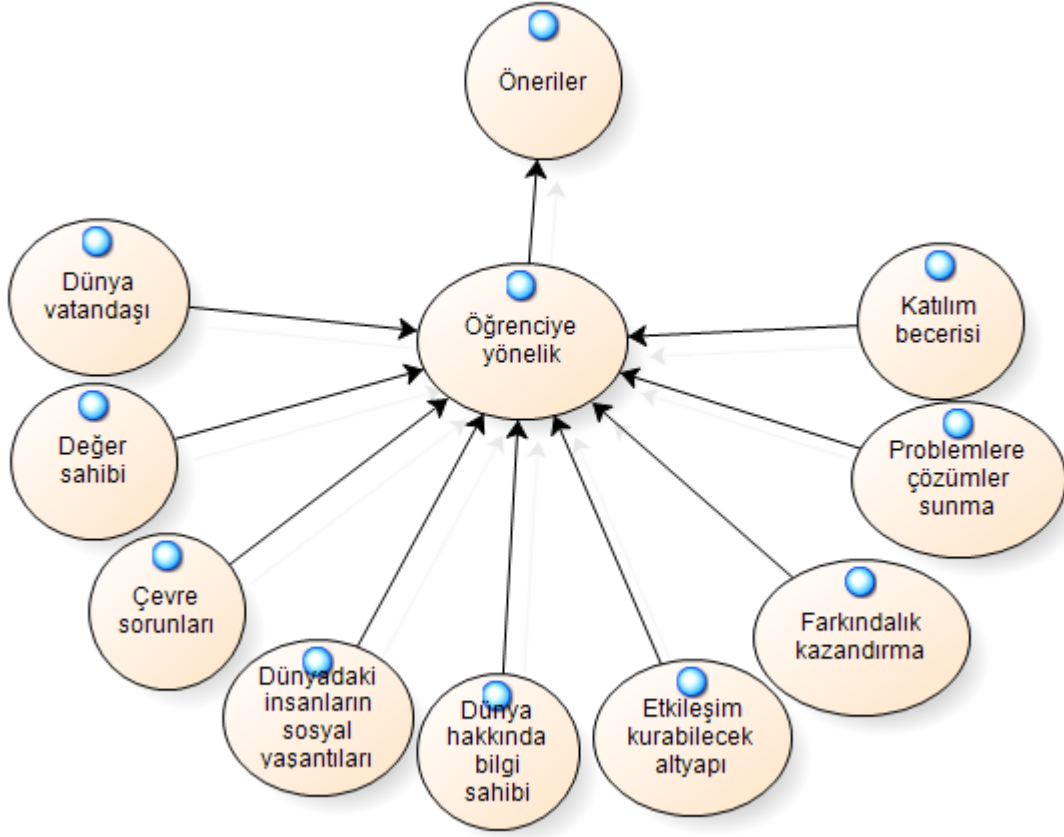
Dünyanın birbiriyle bağlantılı olduğunun ve bu nedenle her insanın dünyayı kendi evi gibi görmesi gerektiği ile ilgili görüşlerini de Ö7 şöyle ifade etmiştir:

Yani hayatın bir bütünlük yapıda geliştiği, insan nasıl bütünlük yapıda büyüyorsa her şeyin üstünde egemen bir kuvvet var ama bu egemen kuvvet anne-baba diyelim evde veya ülkede devlet başkanları. O kurallara bağlı olarak kendisini belirli rollere bürüyerek o eğitimi alması, sürdürmesi, kendi kendini öğrenmesi, öğrenmeyi bilmesi, öğretebilmesi bütünlük bir vaziyette dünyaya sarılması. Dünyası onun evi olduğu, dünyanın içindeki ihtiyaç olan insanların ihtiyaçlarının birbirine bağlı olduğu, malzemelerin, varlıkların, doğadaki yaratılanların hepsinin bütün insanların olduğu, tek kişinin değil. Yaratılan hayvandan tut, insandan tut, canlıdan böcekten tut, herkesin birbirine bağlı olduğu aslında. Ayrık gibi görünsek de bağlı olduğu sonuç itibarıyla hep dünyanın bizim evimiz olduğunu hissetmesi. Barış içinde olmamız lazım, evimizde nasıl barış içindeyiz annemizle-babamızla saygı gösteririz. İlçede, okulda, sınıfta öyleyiz. Ülkede de aynı şekilde kurallara uyan, ülkenin dünyanın kurallarına uyan evrensel bir insan modeli yetiştirmemiz lazım. Barış içinde, bütünlük bir vaziyette olması lazım. Yani çok kompleks bir şey bu. Böyle bakmak lazım diye düşünüyorum.

Sanal Geziler Yapma

Şu an internet ortamında sanal müze gezilerinin yapılabildiğini; bu durumun küresel eğitime uygun olarak farklı ülkelere de uyarlanabileceğini belirten Ö12 bu görüşlerini “Başka ülkelere sanal geziler olabilir. İnternet üzerinden. Bunu yapabiliriz yani. Araştırma olabilir yine. Bunu yapıyorlar. Ama biraz daha kapsamlı olabilir mesela. Sanal geziler derken yani internet üzerinden şimdi mesela sanal müze gezileri var. İnternet üzerinden yine ülkeler araştırılabilir” biçiminde ifade etmiştir.

Öğrenciye Yönelik Öneriler

Şekil 16. Öğrenciye yönelik öneriler

Şekilde görüldüğü gibi öğretmenlerin küresel eğitim bağlamında öğrencilerde bulunması gerektiğini düşündüğü özellikler “*Dünya vatandaşı, değer sahibi, empati kurabilen, çevre sorunlarına duyarlı, dünyanın farklı ülkelerindeki insanların sosyal yaşantılarıyla ilgili, dünya hakkında bilgi sahibi, farklı insanlarla etkileşim kurabilecek altyapıya sahip, dünyadaki karşılıklı bağlantılar ve etkileşimin farkında, karşılaştığı problemlere çözümler sunan, katılım becerisi yüksek bireyler*” olduğu belirlenmiştir.

Dünya Vatandaşı

Kendi kültürünü kaybetmeden farklı kültürler ile etkileşime geçilebileceğini; bu bağlamda dünya vatandaşı olunabileceğini belirten Ö2 geçmişte almış olduğu eğitimden dolayı eğitimin sadece Milli unsurlar içermesi görüşünü benimsediğini belirtmiştir. Ancak, günümüzde değişen koşullar da hesaba katılarak uyum sağlanabileceğini belirten Ö2, bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Şu durumda dünya vatandaşı yine şöyle bir dünyadayken kendi milletini bilecek bir kere kendi kültürünü iyi bilecek ondan sonra çıkacak dünya milletlerinin içine. Dünya ile işbirliği, iş yapacak. Farklı ülkelerde çalışanlar var. Kendini kaybetmeyecek, kendi kimliğini kaybetmeyecek. Şimdilik öyle gözüküyor ama ileride millet kavramı ortadan kalkarsa o zaman da farklı yetiştirilir. Zaten programlar değişiyor yani zamanla yenileniyor. Şu durumda öyle düşünüyorum işte. Önce kendini, kendi kültürünü iyice tanıtmalıyız. Zaten milli eğitim yani birazcık da ben hocalarımdan etkilendim galiba üniversitede. Milli eğitim adı gibi milli olmalı diyorlardı. Yani o kadar böyle kabul etmişim ki onu öyle olmalı gibi düşünüyorum ama ileride sınırlar ortadan kalkarsa ille de kan kan diye de tutturmanın da bir âlemi olmaz. Dünya vatandaşı olabildikse biz, herkes o şekilde bakabiliyorsa ayırımın da bir anlamı kalmaz diye düşünüyorum.

Değer Sahibi

Sınıf öğretmenleri olarak öğrencilere öncelikle değer kazandırılması gerektiğini belirten Ö2 öğrencilerin saygı, sevgi, hoşgörü gibi değerlerle ne kadar karşılaşarsa kendilerinin de ileride bu değerlerle insanlara davranacağını belirtmiştir. Ö2 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Biraz sevmeyi öğretirsek sevgi alan çocuk sever, her şeyi sever. Hele de ilk 4'e gireceğiz 5 bile yok artık. Bir de yaş küçüleceği için program hafifleyecekmiş. Yani sanki 3 düzeyine bırakıyoruz gibi biz. Çok fazla sosyal konulara girmeden inanın biz ne kadar sevgi verirsek, biz ne kadar çocuklara hoşgörülü davranırsak çevreye onlar öyle bakacaklar. Nasıl söyleyeyim. Biz ne kadar çocuklara güvenirsek, ne kadar çocuklara inanırsak bizim bu tarz değerleri vermemiz herhalde daha iyi olur. Ama biz çocukları işte ne kadar seversek onlar çevreyi o kadar severler, biz ne kadar hoş görürsek onlar çevreyi hoş görürler. Biz ne kadar farklılıklara, farklı öğrencilere saygı duyarsak sen şunu yapamadın işte "tembel tenek" denirdi eskiden. Şimdi biz çok daha uğraşyoruz çok iyileştik yani eski öğretmenlere nazaran.

Çevre Sorunları

Ö10 öğrencilerin dünyaya ve çevre bilincine ilişkin sorumluluk kazandırmada Sosyal Bilgilere de görev düştüğünü belirtmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Mesela çevreye duyarlı hale getirebilmek için mesela bu sosyal bir sorumluluk ya. Çevre hepimizin çevresi, birimizin değil. Herkesin sorumluluğu var, herkes sosyal bir insanın da sosyal bir varlık olduğuna göre bu sosyal bilgiler dersi de günlük hayatla ilişkilendirilerek mesela atık suların kirletilmiş suların geri dönüştürülerek mesela temizlenerek geri dönüşümünün yapılarak doğaya tekrar salınmasında ve kullanılmasında sosyal bilgiler dersine büyük sorumluluk düşüyor. Bunları toplum olarak, toplumu bilinçlendirme açısından da ders programlarında da anlatılmasında yarar var diye düşünüyorum.

Dünyadaki İnsanların Sosyal Yaşantıları

Öğretmenler dünyada yaşayan diğer insanların sosyal yaşantılarının öğrenilmesinin öğrenciye karşılaştırma yapma ve sosyal açıdan kendini geliştirebilme olanağı sağlayacağına yönelik görüşler belirtmişlerdir. Örneğin, Ö10 Amerika'da yaşayan yeğeniyle görüştüğünü ve Amerika ile Kanada'nın günlük yaşamına dair bilgi

edindiğini; benzer biçimde öğrencilerin de farklı ülkelerin yaşamları hakkında bilgi edinmelerinin öğrenciler için de olumlu olacağını belirtmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Mesela sosyal bilgiler dersinde bir sosyal yaşantı biçimi olarak onların yaşantılarıyla bizim yaşantımızı mesela. Onların kültürleriyle. Geçen Amerika'daki yeğenimle konuşuyorum diyor ki "Burası diyor Amerika'nın kuzeyinde Kanada'yla Amerika'nın en kuzeyi diyor. O göller bölgesiymiş. Burada diyor evler öyle apartmanlar falan yok. Öyle de koruyorlar, öyle kuralcılar ki diyor. Buraya diyor ahşap evler var, bilmem ne var diyor. E onlar o şey olarak korunuyor diyor. Kimse kapımız açık bırakıyoruz gidiyoruz diyor camımız, penceremiz açıktır. Hiç bir malımıza bir zarar gelmiyor diyor. E bu ne ahlaki boyutunu, ahlak eğitimi iyi vermiş. Başkasının malına zarar vermemeyi öğretmiş insanlara. Öğrenmişler. Saygı duymayı öğrenmişler. Aynı oradaki sistemi mesela biz de şey yapabiliriz. Mesela Amerika'da vergisini vermeyen insana selam verilmediği Onunla konuşulmadığı, dışlandığı şey hani insanları dışlamak doğru değil ama yani onları sosyal yükümlülüklerini yerine getirmede için o yönüyle yani konuşmamakla bir şey yaparak onu yola getirme yöntemi deniyor.

Ö10, tersi yaşantıların da verilebileceğini, bu sayede öğrencilerin içerisinde bulunduğu durumu ve koşulları daha iyi anlayabileceğini belirtmiştir. Ö10, buna ilişkin kendi sınıfında yaşadığı bir örnekle şöyle aktarmıştır:

Mesela o Afrika'daki o yerlinin yaşantısıyla e onu da görsün ondan bir örnek alsın. Onun ihtiyaçlarını da bilebilsin. Mesela onun yokluklarla mücadele edişiyse hani kendisini de varlık içerisindeki hani o çok çok fazla olan şeyleri de hor kullanmasının sebeplerini öğrensin, ya da sonuçlarını öğrensin. Sınıfta işte mesela çocuğun biri şunu söyledi. Biz dedi burada Afrika'daki dedi niye böyle resimleri falan gösterdik şeylerden. Çocuk çok zayıf mesela bir sineği kovalayacak gücü dahi yok. Onu diyor şey yapıyor yemeden kalkan çocuk biri dedi ki yani biz Afrika'daki diyor bunun bir tabağını dahi bulamazken biz bunu diyor çöpe atıyoruz diyor. Doğru mu dedim yanlış dedi. E peki uyguluyor muyuz maalesef birazcık uygulayamıyoruz. Eğitim boyutunu kaçırmışız ağırdan. Biraz da yani bilgi açısından değil de biraz da şey olarak.

Ö1 de öğrencilerin kendilerini geliştirebilmeleri için farklı ülkelerden kendi akranlarının okullarını gezip, görebilmelerinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Ö1 bu konudaki görüşleri şöyledir:

İşte kendisiyle başka toplumların günlük yaşantılarını onlar orada ne yapıyorlar okullarında biz ne yapıyoruz" daha önce de dedim ya geziler mesela. Onların okul hayatı nasıl ya da onların fiziki ortamı nasıl okullarının, bizim nasıl? Ki onların bizimkinden biraz daha, Avrupa'nın özellikle diyeyim bizden belki geri ülkeler de var ama hani daha gelişmiş ülkeleri tanımaları lazım ileriye yönelik olarak hani kendimizi geliştirelim diye. O ülkelerdeki mesela okulların fiziki ortamı bizim fiziki ortamımız nasıl? Oradaki öğrenciler de bizim fiziki ortamlarımızı belki tanımalı. Bizimkiler onlarınkini.

Dünya Hakkında Bilgi Sahibi

Sosyal Bilgiler dersinin son öğrenme alanı olan Küresel Bağlantılarda farklı milletlerin kültürel özelliklerinden bahsedildiğini ancak çok yeterli olmadığını, yeterli sayılabilmesi için öğrencilerin farklı kültürel özelliklere ve yaşantılara ilişkin derin bilgi

sunabilmesi gerektiğini belirten Ö5 bu görüşlerini “*Yani kıyafetlerinden bahsetmiş, ülkelerin bayrakları var mesela bayraklarından bahsetmiş. Bunlardan bahsedebilir. Bunları söyleyebilir yani... Yani bir insanı tanımak yakından tanıdığımızı düşünüyorsanız o konuda hakkında çok şey söyleyebilmeniz lazım. Yani çocukların ben o düzeyde olduğunu düşünmüyorum. Daha çok bilgi sahibi olabilirler*” biçiminde dile getirmiştir.

Etkileşim Kurabilecek Altyapı

Öğrencilerin farklı ülkelerden insanlarla etkileşime geçebilecek altyapıya sahip olması gerektiğini belirten Ö6 dilin çok önemli olduğunu vurguladığı görülmüştür. Ö6 bu görüşlerini “*Bilgisayar zaten diğer okulları bilemem ama bizim okulun çocukları daha şanslı imkânları yüksek. Hepsi kullanıyorlar. İyi dil öğrenmeli altyapısı olmalı İngilizce altyapısı iyi verilmeli dil öğrenmesi gerektiğini bilmeli başka kültürlerle alışveriş yapması yani onlarla diyalog kurabilmeyi öğrenmeli Mahmut bana göre*” biçiminde paylaşmıştır.

Farkındalık Kazandırma

Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin ülkeler arası karşılıklı bağlantılara ilişkin farkındalık kazandırılması gerektiğini belirten Ö1’in dünyanın bir bütün olduğunu ve bu bütünün içerisindeki dinamiklerin birbirini sürekli olarak etkilediğini vurguladığı görülmüştür. Ö1’in bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Küresel eğitim deyince ya ilk etapta dünya devletlerinin birbiriyle etkileşimi içinde olduğunu tüm dünya devletleri hani geçen de konuşmuştuk. Hep etkileşim var, bir devlet başkanı başkasına muhtaç; başka bir devlet başkanı başkasına. Kendine göre üretimi farklı açılardan şeyi yani farklı şeyler sunuyor birbirine. Kimi tarımla ilgileniyor, kimi işte teknolojiyle ilgili. Bu anlamda da işte herkes birbirine ihtiyaç duyduğu için öğrenciler de bizim birbirimize ihtiyacımız olduğunu, işte bu durumda birinin zarar gördüğünde tüm devletlerin etkilenebileceğini hani bilmesi buna göre belki kendini hani yetiştirmesi gerekiyor diye düşünüyorum ben. Mesela Japonya’da deprem olmuştu. Tsunami. Birçok insan ölmüştü ama bunun yanında da Japonya’nın ekonomisi de çok zarar görmüştü. Bazı işte ürünlerini geri çekmek zorunda kaldı. Satış yapamadı, fiyatlar birden hızlı bir şekilde yükseldiği için Japon ekonomisi de sarsıldı. Bunun bizi de sarstığını biliyorum ben, mesela onlardan alacağımız ürünlerde belki aksamalar oldu. Farklı ülkelerde yine Amerika’da olsun işte Fransa’da bazı arabalar mesela boykot edildi. Dünya etkileşim içinde olduğu için eğitim de etkileşimle sürdürülüyor. O yüzden de hani bu etkileşimin bilincinde olması gerekiyor öğrenci. Hayata hazırlanması (Ö1)

Bir ülkenin başka bir ülkeden etkilenebileceğini ekonomisi de olsun, tarım da olsun. Mesela bizim de şu anda Türkiye’de kendi yerli tarım ürünlerimiz çok azaldı. Birçoğu ithal özellikle tohumlar ithal geliyor. İthal geldiği için de yerli ürün çok kalmadı. Hep farklı mesela domateste şu anda yerli benim bildiğim yerli tohum yok. Hep başka ülkelerin

verdiği tohumlar. İşte ister istemez bizim besinlerimize kadar küreselleşiyoruz diyeyim ben. Sosyal hayatta da yani etkileşim her alanda gerçekleşiyor bence küreselleşme. Yani bunu öğrenci de işte bunu bilinçlenmesi için sosyal bilgiler dersinde de bunun eğitimi verilmesi gerekiyor ki veriyoruz da. İşte mesela Akut var bizim ülkemizde çalışıyor. Deprem olduğu zaman ya da bir afet olduğu zaman ilk önce onlar koşuyor yardıma. Başka bir ülkede olduğu zaman da bizim ülkemizden Akut gidiyor işte Kızılay gidiyor, yardım gönderiyor. Bu da bir etkileşimin bir parçası olduğu işte öğrencilere en güzel örneği. İşte Suriye’de biliyorsunuz birçok insan savaştan kaçtı ülkemize sığındı. Kızılay yardım etti. Sonuçta yine bir etkileşim var orda da. Savaştan kaçan insanlar bize sığınıyor. Bu da sosyal bir paylaşım, küreselleşme bence. Bizi ilgilendirmez deyip kapılarımızı kapatamayız o insanlara. Dedik ya daha önce herkes dünyalı diye düşünmeliyiz. O yüzden de insancıl davranmamız lazım. Sosyal bilgiler de öyle bir ders bence. Öğrenciler de bu konuda işte nasıl diyeyim küresel eğitimin ne olduğunu, ya da küreselleşmenin ne olduğunun eğitimini okullarda işte derslerde işlenmesi gerekiyor (Ö1)

Problemlere Çözümler Sunma

Bu konuda Ö8 öğrencilerin hayatta karşılaşacağı problemlere çözümler sunabilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Buna göre, ülkemizde öğrenciler bilgi yüklemesi yapılan robotlar biçiminde yetiştirilmekte; öğrenciye günlük hayatında karşılaşacağı problemlere çözüm sunma olanağı tanınmamaktadır. Ö8’in velisi ile konuştuklarını paylaşarak bu soruna dikkat çekmiştir. Ö8’in görüşleri aşağıda sunulmuştur.

İşte geçen velimle konuşuyorum. Çocuk geldi diyor ODTÜ işletme mezunu diyor. Ama çocukta inisiyatif alma becerisi yok diyor. Mesela 40 tane hesap var diyor hepsini ezberlemiş diyor. Düşün ben hepsini ezberlemiyorum. Ama şunu yapamıyor diyor. Bir boşluk varsa diyor belirlenmemişse yönetmelikle, kuralla diyor orada inisiyatif alıp hareket edemiyor diyor. O zaman biz robot yaratmışız. Çok zeki robotlar. Ama inisiyatif alamayan çocuklar yaratmışız. Ama hayat inisiyatif almaktır. Büyüyemezsin ki inisiyatif almazsan karar almazsan. Yani o benim anlatmaya çalıştığım şey sosyal bilgiler de olsa diğer dersler de olsa çocuğu büyütüyor mu? Onun kendi ayakları üzerinde durmasını sağlıyor mu? Onu karar alma süreçlerini, karar almaya itiyor mu? Hatalı da olsa, yanlış da olsa. Bizde tam tersi, birey bizde çok edilgen. O da onu çocuklaştırıyor (Ö8)

Yani bence şeydir. Yani çocukları eğer büyüteceksek çocuklar sorunu belirlemeli ve o soruna yönelik kendi çözümü bulmalıdır. Mesela hani şey diyorsunuz. Bence küresel eğitim diyorsak, okulları çocuklar yönetmeli. Mesela bizim yapacağımız, 2 yıl sonra, becerebilir miyiz bilmiyorum. O işte Milli Eğitim ne der ya da okul nasıl yaklaşır ama 2 yıl sonra benim hedeflerimden bir tanesi çocuğun önüne sandık koymak. Yani “Sor değişti” diye bir proje yapacağız biz. Çocuğa diyeceğiz ki “Okulun en önemli sorunu sence nedir?” sorun belirlenecek. O sorun ondan sonra çocuklar şey yapacaklar sorunu, belirlenen sorun üzerinden diyeceğiz ki okulun en önemli sorunu budur. Bunun üzerinden proje geliştirecekler ve uygulana şey olan en çok oy alan proje uygulanan proje olacak (Ö8)

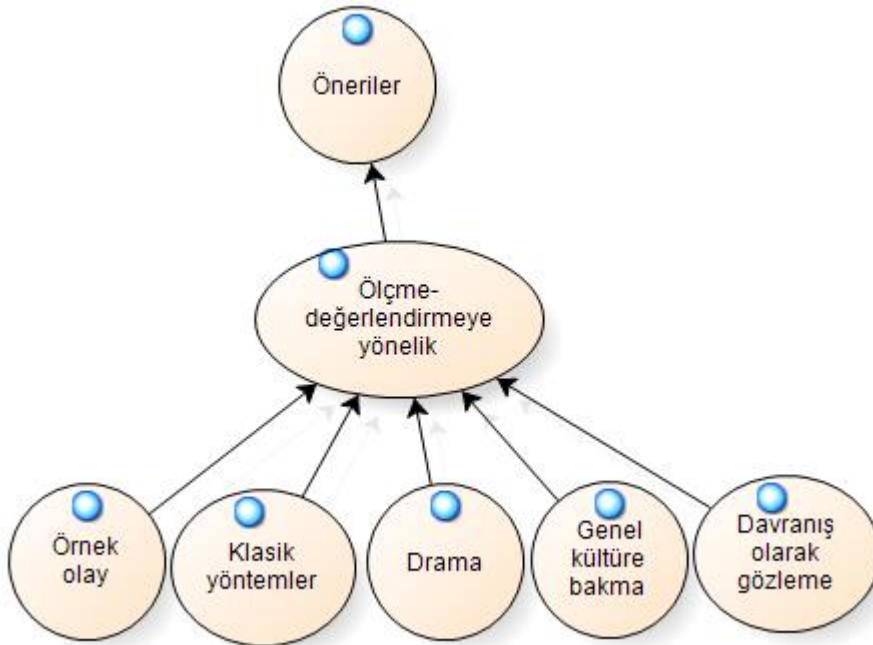
Katılım Becerisi

Öğrencilerin sosyal ve toplumsal yaşama katılımlarının sağlanması gerektiğini; sadece bilgi yüklemesi yapılarak hayata katılmasının öğrenci için yeterli olmayacağını belirten Ö8; en azından okul ortamında öğrencilerin katılımının sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Bu sayede öğrencilerin içerisinde yaşadığı toplumsal hayata katılım becerisi

yüksek, karar alan bireyler olarak yetişebileceği söylenebilir. Öğretmenin bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Ben çocuklara alan açılması gerektiğini düşünüyorum. Yani çocuklara alan açılırsa ders daha etkili olur. Başka bir dünyanın olduğunu, farklı bir şeyin olduğunu fark ederler. Yaşamın ondan ibaret olmadığını ayırdına varırlar. Ha bunun tekniğinin, bir şeyinin nasıl olacağını çok hani birebir söyleyemem ama insanlar buna uygun teknik ve biçimler yaratacaklardır zaten. Ama şu anki teknik ve biçimlerin sıkıntılı olduğunu düşünüyorum ben. Yani çocuk işte üniversitedesiniz, üniversitenin yönetimine dair üniversite öğrencisinin hiçbir sözü yok. E özne sensin. Yani üniversitede öğrenci olmazsa üniversite olur mu? Anlamlı olur mu yani. Yani üniversiteyi üniversite yapan şey nedir, öğrencinin olmasıdır. Yani öğrenci yoksa üniversitede yani rektöre ne gerek var, yok öğrenci işlerinde çalışan memura ne gerek var. Şimdi öğrencinin hiçbir şeyde etkin olmadığı bir şeyde sözü olmadığı bir şeyde anlamlı bir şey yoktur ki zaten. O zaman tepeden iyi bilen bir kaç arkadaş var. Karar veriyor, herkes ona uyuyor. İşte, aslında bu toplumun sıkıntısı o zaten. Toplumun kendi sözü yok. Bu da oluşturulabilecek bir şey. Yani buradan başlayacak bir şey. Yani çocuğun kendi sözü varsa kendi mesela ben şey derim mesela müdür beye. Tamamının olmasa da öğretmenler kurulunun belli bir kısmına öğrenci temsilcisi katılmalıdır. Çünkü bu okulda bizim anlamımız yok zaten. Ama onlar adına her şey kararı biz alıyoruz, onlara iyinin doğrunun ne olduğunu biz söylüyoruz. Böyle bir hakkımız yok bence... Katılımın sağlanması gerekiyor yani onun sözünün daha ağır olması gerekir. Veya eyleminin. Hâlbuki tam tersi onun hiç sözü yok, hiç bir eylemi de yok. O zaman çocuk bunun neresinde. Yani biz o zaman çok inisiyatif alan karar alan, hayata farklı bir yerden bakan ve biz şey diyoruz, işte AR-GE, inovasyon. E yok. Olmuyor yani o zamanda. E inovasyon diye bir şey çıkmıyor yani ülkeden. Hâlbuki şey olabilir. Hani bu çocukları buna yönlendirirseniz o çocuk belli bir dönem sonra zaten bu işi yapacaktır (Ö8)

Ölçme-Değerlendirmeye Yönelik Öneriler

Şekil 17. Ölçme-değerlendirmeye yönelik öneriler

Şekil 17’de öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin küresel eğitimle ilgili kazanımlarının nasıl belirleneceğine ilişkin ölçme-değerlendirmeye yönelik öneriler yer almaktadır. Buna göre öğretmenler, “*örnek olay, klasik yöntemler, drama, genel kültüre bakma, davranış olarak gözleme*” gibi yollarla öğrencilerin küresel bakış açısı kazanıp kazanmadığının belirlenebileceğini belirtmişlerdir.

Örnek Olay

Öğrenciye sunulacak örnek olaylara öğrencinin yaklaşımı o öğrencinin küresel bakış açısını ortaya koyacağı yönünde görüş belirten Ö7 ve Ö3’ün görüşleri aşağıda sunulmuştur.

İşte şurada ki bir kişinin yerinde olsaydınız ne yapardınız? Şurada nasıl davranmak gerekir? Şöyle bir sorunla karşılaşırsanız hangi rolü üstlenirdiniz? Sonuçlar eğer insancılsa başarıya götürüyorsa, bütünleşikse, sevgi saygı ortamı varsa, demokratik düşünüyorsa bazı şeyleri başardık. Ama hoşgörü yok, çözüm yok, barışçıl yol yok, empati yok, basmakalıp cevaplar veriyorsa. Sözel de olabilir veya şey de olabilir yani klasik cevaplmalı da olabilir. Altına yazarak da olabilir. Bu cevapların sonunda yaptığımız eğitim ne kadarı gerçekleşti belki bir şey yapabiliriz, sentez yapabiliriz sonunda (Ö7)
Onların da davranışlarından anlayabilir onları sorabilir ya da günlük olaylarda o günlük olayı anlatıp ilgisini niçin çekti bu şekilde soru ilgisini niçin çekti ilgilendi bu neredeydi yani gerçekten ilgisi var mı o şekilde anlayabiliriz. Soru cevap yöntemi ile bu işi halledebiliriz (Ö3)

Klasik Yöntemler

Ö5, öğrencilere klasik yöntemlerle kültüre ve farklı kültürlere ilişkin sorular sorular yoluyla öğrencinin yeterliliğinin ölçülebileceği yönünde görüş belirtmiştir. Ö5 bu görüşlerini “*Bir konuyla ilgili soru sorduğunuzda. Biraz önceki gibi mesela farklı görüşlerini ifade edebiliyorsa o konu hakkında bazı sorulara cevap verebiliyorsa. İşte kültürel özellikleri dedik. Giyim, yaşam koşulları dedik. Daha dili, dini, o tür kavramlar hakkında bilgi verebiliyorsa küresel düşünüyor diyebilirim*” biçiminde paylaşmıştır.

Drama

Ö1 Sosyal bilgiler kapsamında öğrencilerle birlikte hazırlanacak drama etkinliğiyle öğrencilerin küresel bakış açılarının ölçülebileceği yönünde görüşlerini paylaşmıştır. Ö1 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Belki bir etkinlik şeklinde verilebilir bilemiyorum yani. Bir tiyatro şeklinde mesela. Kazanmış mı acaba diye. Mesela bir öğretmenlik görevi verilir çocuğa, çocuk o yaşantıyı anlatır. Kazanıp kazanmadığını hani belli olsun diye. Drama şeklinde. O olabilir yani. Başka yani şey olarak ölçebiliriz hani sınavlarla ama çok şey kalır sönük kalır bence. Onu bana göre değişik etkinliklerle, etkinlikler şimdi çok aklıma gelmiyor ne tür etkinlik

olabileceği. Üzerine düşünülmesi lazım da. Hani en kolayı bence drama yoluyla. Çocuk kazanmış mı bu davranışı sergiliyorsa zaten.

Genel Kültüre Bakma

Öğretmenler, öğrencilerin genel kültürleri ve bu kapsamda dünyada yaşanan olaylara ilişkin ilgi ve bilgisinin değerlendirilmesi yoluyla öğrencinin küresel bakış açısı kazanıp kazanmadığının belirlenebileceğine ilişkin görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Genel kültürleriyle değerlendirilebilir. Yani o yaş grubunun bilmesi gereken genel çerçevedeki şeyleri bilip bilmediğine bakılabilir. Bunları biliyorsa küresel eğitim alıyor demektir (Ö12)

Küreselleşmeden mesela çocuk en azından eğitim açısından ya da haberleşme iletişim açısından interneti, televizyonu, telefonu kullanıp ondan veya şey yapılabilir. Yani en azından dünya hakkında bilgilenme veya o bilgilere merak sarıyorsa, merak uyanmışsa küresel eğitim oluyor demektir. Yoksa dünyadan bihaber yaşıyorsak olmuyordur. Haber dinleyen bir çocuk mesela Tayland'daki sellerden haber verebiliyor. Tsunami'den şey yapabiliyor, depremlerden oluşan depremlerden şey yapabiliyor. Depremleri ve sosyal sonuçlarından bilgilenebiliyor. Oraya yapılabilen yardımlardan, yani oradan ülkemize gelen yardımlardan bilgilendiği zaman bahsettiği zaman demek ki onu küresel eğitimde var diye düşünüyorum. Amerika'daki insanların yaşantısıyla Türkiye'deki yaşantıları karşılaştırabiliyorsa birazcık da olsa küresel etkileşim eğitim vardır diye düşünüyorum (Ö10)

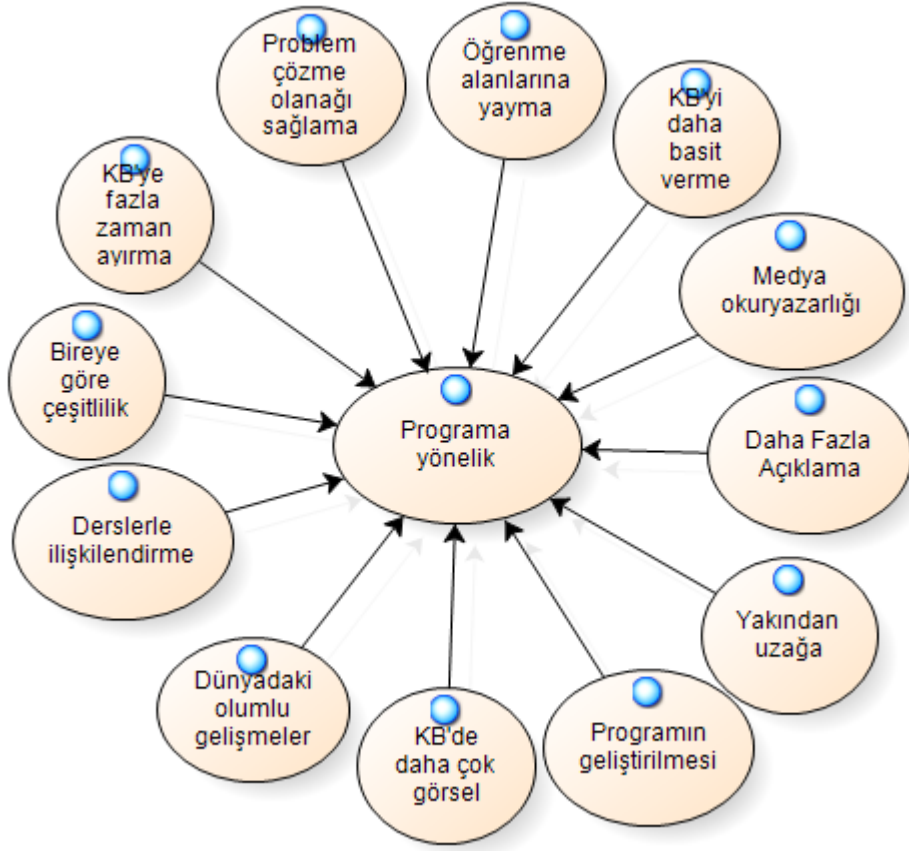
Davranış Olarak Gözleme

Öğrencilerin davranışları yoluyla küresel bakış açısı kazanıp kazanmadığının değerlendirilebileceğini belirten öğretmenlerin görüşleri de aşağıda sunulmuştur.

Verilen bir sürü kazanım var mesela programımızın öngördüğü. O kazanımları da gerçekleştiriyorsa. Bunu davranış olarak da gösteriyorsa. Yani başka insanların da mesela başka ülke insanlarıyla da iletişim kurmak için bir çaba gösteriyorsa, kabulleniyorsa, kendi milletinden olmayan bir insanı da kabulleniyorsa mesela. 23 Nisan etkinliklerinde görüyoruz bunu değişik ülkelerden gelen çocukları aileler evlerinde misafir ediyorlar. Bu çok güzel işte küreselleşmeye çok güzel bir örnek bence bunları kabul edebiliyorsa bizim insanımız bence bu anlamda birtakım çalışmalar yapıyor demek (Ö5)

Yani şöyle bir hani yazılı olarak da gösterilebilir. Aslında en önemlisi bence davranış olarak gözlemek hayata geçiriyorlar mı o önemli benim için bilip de yapmamak yerine uygulamak hani işte yazılı önüne sun çocuğun işte şıkları ver cevapları olmasın yani orada durması hayatta uygulayıcı olsun keşke öyle olsa. Hani bir çikolatayı yediğinde arabanın camından kâğıdı atmasın doğaya anlıyor musun bu benim evrensel hepimizin görevi önünden geçerken bir çöp varsa bir çöp kutusuna atabilsin değil mi? yere çekirdek çitip atan insanları uyarın tabi cesaretle lazım bazen biliyorsun dayak yiyen vatandaşlarımızda oluyor ama rica etsin. Sert çıkmadan gidip uyarın yani tatlı dille güler yüzle çünkü o zaman belki tepki almaz belki. Ölçme açısından doğru söylüyorum davranışları gözlemek topluca belki hani standartlarımızı yükseltmek bence bu çok önemli hani toplum olarak bana göre öyle ya mesela (Ö6)

Programa Yönelik Öneriler

Şekil 18. Programa yönelik öneriler

Şekil 18’de öğretmenlerin programa yönelik olarak getirmiş oldukları öneriler yer almaktadır. Buna göre öğretmenler programda görmüş olduğu eksiklikleri ya da daha uygun olacağını düşündükleri içerik önerilerini “Bireye göre çeşitlilik, derslerle ilişkilendirme, dünyadaki olumlu gelişmeler, KB’de daha çok görsel, programın geliştirilmesi, yakından uzağa, daha fazla açıklama, medya okuryazarlığı, KB’yi daha basit verme, Öğrenme alanlarına yayma, problem çözme olanağı sağlama, KB’ye fazla zaman ayırma” biçiminde dile getirmişlerdir.

Bireye Göre Çeşitlilik

Ö8, günümüzde eğitimin geçmişte olduğu gibi kitlesel ve standart olmayıp, bireysel özellikleri dikkate alan çeşitlendirilmiş bir yapıya büründürülmesi ve bu kapsamda öğretim programlarında düzenlemeye gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ö8, bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Yani artık teknolojinin insanları bireysel, geçen de söylemişim, yani insanlara bireysel gazete dahi çıkarılabilir. Teknoloji o kadar gelişti. Yani insanlar artık gidip bu şey her konuda böyle. Statik değil. Yani herkese aynı hapın verildiği dönemin bittiğini düşünüyorum ben. Bu şeydir. Bu model herkese aynı haptır. Yani Türkiye’de şu an kaç öğrenci var, 11 milyon öğrenci var. 11 milyona aynı hapi veriyorsunuz. Onda bir sakatlık olduğunu düşünüyorum. Dünya belli bir dönem sonra 11 milyon çocuğa da 11 milyon ayrı hap yaratabilecek düzeyde olduğunu düşünüyorum ben. O teknik seviyeye ulaşabileceğini. Ha şu an belki imkânsız. Şu an yine şey yapabiliriz. Yani 11 milyona tek bir hap değil ama 100 hapi yaratabiliriz. 11 milyonu 100 hapa göre şey yapabiliriz. Yeteneğine şeyine göre. Belki yeni sistem de bunu getirmeye çalışıyor. Ama belli bir dönem sonra ben 11 milyon ayrı hapi olacağını düşünüyorum. Her çocuk kendine özgü yetiştirilecek. Kendine özgü ders programı olacak. Belki, ders programı demeyelim, ders bile olmayacak başka bir şey söylenecek. Yani kendine özgü bir programı olacak çocuğun.

Derslerle İlişkilendirme

Küresel eğitim ile ilgili öğelerin disiplinler arası bir boyutta farklı derslerde de vurgulanması gerektiğini belirten Ö3 bu şekilde sürecin pekiştirileceğini vurgulamıştır. Ö3 bu görüşlerini “*Hani serpiştirilebilir ülkeler arası ilişkiler Türkçe dersinde de işte başka bir ülkedeki geleneklerle ilgili veya o ülkeyi tanıtan bir gezi yazısı olabilir onlar da olabilir. O zaman daha da pekiştirici olacağını düşünüyorum*” biçiminde dile getirmiştir.

Dünyadaki Olumlu Gelişmeler

Burada Ö10’un dünya kültürüne dair olumlu öğelerin öğrencilere aktarılması gerektiğini vurguladığı görülmüştür. Buna göre, dünya kültürüne katkı getiren olumlu öğelerin öğrencilere verilmesi gerektiği; kendi kültürünü yozlaştıracak öğelerin verilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Ö10 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Mutlaka verilmeli. Yani insanlara örnek olacak şeyler. Mesela örnek alabilecekleri şeyler var. E yoz kültürünü mesela biz bir zamanlar yabancıların hippie kültürünü aldık. Hırpani kılıklı insanları. E buna gerek yok. Ama onun teknolojik alandaki şeyini alabilirsin, ilerlemesini alabilirsin. Onun tarihi eserlerini korumadaki ona korurken onu o mirası daha fazla insanlara, gerilere bırakabilmek için şey yapılır. Mesela bugün bütün dünyadaki eski tarihi eserler kültür varlıkları, dünya kültür mirası olarak UNESCO tarafından tescillenmeye başladı. Yani korunma altına alınıyor. Bunu “bu benim ülkemde ben istediğim gibi kullanırım” dedirtmiyorlar artık. Derse de çıkarıyor seni artık sen buna saygısızlık ediyorsun diye cezalandırma yoluna gidiyor. E dünya kültür mirasına alınan bir şeyi mesela ona bakımı için aslına uygun olarak mesela restorasyonlara, doğal korozyona erozyona uğramasını önlemek için ne yapıyor koruma şeyleri yapılarak onları güzelleştiriyor. Yani onlara dünya kültür mirası hakkında da insanları yani bütün ülkelerin bilgilendirilmesi gerekir yani bu şey olarak.

KB’de Daha Çok Görsel

Sosyal bilgiler programında yer alan küresel bağlantılar öğrenme alanına ilişkin ders kitaplarında farklı ülkeleri ve dünyayı tanıtıcı görsellerin artırılması gerektiği belirtilmiştir. Ö11 bu görüşlerini şöyle aktarmıştır:

Mesela önemli şehirlerini, isimlerini falan söylemiş. Keşke daha fazla görüntü olsa. Resim çok önemli. Görsel o kadar önemli bir şey ki. Çocuklarda çok etkili. Keşke daha fazla böyle resimler olsaydı işte ya kötü bir kitap değil ama ben özellikle bu temayla ilgili bu üniteyle ilgili. Daha derin olabilirdi. Haritalar olmalıydı mesela. Yani böyle konuyla direk o ülkenin dünya üzerindeki yerinden harita da olmalıydı. Şimdi işte açıyoruz, bulmaya çalışıyoruz falan tamam da sonuçta bilgiye ulaşmalıyız ama yani kitapta bunu görebilmeliydi bence. Haritalar eksik gibi geldi bana özellikle.

Programın Geliştirilmesi

Programın geliştirilmesi ile ilgili görüş belirten öğretmenler dersleri programa bağlı olarak yürüttükleri için programın geliştirilmesi gerektiği, programın her sene güncellenmesi ve eklemeler yapılması gerektiği gibi konulara değindikleri görülmüştür. Örneğin, Ö2, öğretmenlerin programları uygulamakla yükümlü olduklarını; bu yüzden programın dünyayla bağlantılı bir biçimde geliştirildiği takdirde öğretmenlerin bu programı uygulayabileceklerini belirttiği görülmüştür. Ö2 bu görüşlerini “*Ben şimdi çok da bu şekilde verilmesi güzel ama ille de böyle dünyayla bağlantı istiyorsanız ona göre o zaman program hazırlanır. Biz biraz program bağlantılı çalışıyoruz. Mecburen. Bizden istenen o. Biz zaten devletin programını uygulamakla yükümlüyüz*” biçiminde dile getirmiştir.

Ö7 de programın değişen koşullara ayak uydurabilmesi için sürekli olarak güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ö7 bu görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Şimdi yapılmalıdır desem, klasik söylem. İşte biz öğretmenler için hiç bir şey değiştirilmesin ben hep aynı şeyi yapayım, kolay olsun, işim kolay olsun desem olmaz. Mutlaka değiştirilmeli. Yani eksik yönü mutlaka vardır. Çok güzel yönleri var, %50-%60 yani dünkü kitap bugün aynı olmamalı. Geçen sene verdiğimiz kitapla aynı olmamalı. Her sene değişmeli, bir şeyler üstüne eklenmeli ama ne eklenmeli. Ne değişiyorsa o eklenmeli. Yani ne gerekiyorsa, çevrede ne değişmiş bunu nasıl öğrenciyi biz buna hazırlarız. Gelecekte nereye gidecek bu, nasıl yönlenecek ona göre uygun bir şekilde değişmesi şart, %100 şart yani.

Ö1 de programın öğrencilere daha somut bir biçimde ülkeleri tanıma imkânı sağlaması gerektiğini; bu sayede öğrenciler için daha kalıcı olabileceğini vurgulamıştır. Ö1 bu görüşleri şöyledir:

Şu anda memnunum ama geliştirilebilir. Biraz daha geliştirilmesi gerekiyor da zaten. Mesela hani kazanımlarda şey almış dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder. Birçoğu zaten biliyor zaten bu ülkelerin olduğunu ama bu ülkeleri daha böyle somut şekilde

tanıtılması lazım. Mesela kitapta sadece biraz bir kaç resim, bir kaç da bilgi verilmiş. Ama ne diyeyim cd dediğimiz hazırlansa, oradan insanlar mesela kendi ülkelerini tanıtıyor olsalar daha böyle görmüş, gitmiş kadar olacaklar gibi geliyor bana. Daha kalıcı olur.

Yakından Uzağa

Sosyal bilgiler dersinde dünyadaki farklı kültürel öğelere ilişkin konuların yer aldığını ancak yakın komşularımıza çok fazla yer verilmediği vurgulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin ülkemizin sınır komşularından başlanarak daha sonra dünyanın diğer ülkeleri hakkında bilgilenmesinin daha uygun olacağı belirtilmiştir. Bu sayede kültür ve yaşam koşulları açısından yakın komşularımızla olan benzerlik ve farklılıklarımızın verilmesinin daha uygun bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir. Bu konuda görüş belirten öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Ya da mesela ben özellikle şey mesela Japonya'dan falan bahsetmiş. Ama ben özellikle böyle komşu ülkelerimizden daha fazla bahsetse, onların kültürlerinden isterdim. Çok fazla değinmemiş. Özbekistan'dan falan bahsetmiş mesela. Yani ama şey güzel mesela o Özbek kültürüyle, Türk kültürü arasındaki ortak noktalardan bahsetmiş ama. Dediğim gibi hani şöyle olmalıydı. İşte sınır komşularımız, ondan sonraki hani o uzak komşularımız böyle başlanabilirdi yani ben öyle düşünüyorum. Önce yakındakini bileceksin ki. Değil mi mantıklı değil mi ya öyle bilemiyorum. Sonra dünyanın önemli ülkelerinden verilsin (Ö11)

Şu anda yeterli diyeyim ama ders kitabında işte birkaç tane ülke var bu ülkeler çoğaltılabilir. Biraz daha yakın ülkelerden başlayarak uzağa gidilirse daha iyi olur diye düşünüyorum. Örneğin işte uzaktaki ülkelerde var tamam uzaktaki ülkeleri de tanıyacak ama daha yakın çevredeki ülkeler pek yok. Komşularımız yok. Oradan başlayarak çevreyi genişletirsek daha yararlı olacağını düşünüyorum (Ö3)

Daha Fazla Açıklama

Sosyal bilgiler ders kitabına ilişkin başka bir eksikliğin de kitapta çok fazla bilgi ve açıklamaya yer verilmediği, soru ve araştırmaya yönlendirdiği öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Buna göre, soru ve araştırmaya yöneltmenin yanı sıra öğrencilere faydalı olacak bilgilerin de kitaplarda bulunması gerektiği belirtilmiştir. Bu konuda öğretmenlerin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Programda biraz değişim şöyle olabilir. Biraz daha açıklayıcı bilgiler yer alabilir. Çünkü kitapta sadece soru var. Soru ve resimler var ve bu pek yeterli gelmiyor. Biraz daha açıklamalar fazla tutulabilir. Çünkü direk sorular ve etkinliklere geçiliyor (Ö12)

Programda yani şey hani değinmişler var konu başlıkları kaynaklarımızda çok beğenmedim. Kitap olarak beğenmedim hani bilgi verilmeyecek çocuk bilgiyi araştırarak deniyor ama ufak da olsa bilgi verilmeli bana göre. Araştırmak elbette araştırırken ister istemez erişecek çocuk ama kitapta da baskı şeklinde bulunsun araştırmayı yine versin ama ancak ufak çaplı bilgi de olsa bana göre iyi olur. Şu an bu konu da kitapları yetersiz buluyorum. Biz başka kaynaklardan bilgi almak zorunda kalıyoruz çocuklar için (Ö6)

Medya Okuryazarlığı

Öğrencilerin günümüzde teknoloji ve medyaya aşırı maruz kaldıklarını ve ailelerin de yaşanan duruma dair çok fazla bilinçli olmadıklarını belirten Ö11; öğrencilerin medyayı nasıl kullanmaları gerektiği konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ortaokullarda seçmeli ders olarak okutulan medya okuryazarlığı dersinin daha alt sınıflarda öğrencilere verilerek bu problemin giderilebileceği yönünde öneri getiren Ö11'in görüşleri aşağıda sunulmuştur.

2. Kademedeki şey dersi var. Bu hani neydi dersin adını tam bilmiyorum ama mesela işte televizyonun ya da teknolojiyi doğru kullanmakla ilgili bir ders var. Keşke şimdi verilse. Tamam, biz tabii ben anlatıyorum işte diyorum ben kesinlikle söylüyorum mesela benim bazı işte oyunlar falan var. Resmen çocukları katil etmek için. Hep savaş oyunları falan bilmem neler. Ben diyorum velilerime. Hani elinizden geldiğince oynatmayın. Ya da mesela ben şeyi de görüyorum. Benim çocukluğumda şirinler vardı, şeker kız, pembe falan vardı. Şimdiki yani çocuk oyunları, çocuk çizgi filmleri, de hep böyle şiddet içerikli. O da beni rahatsız ediyor. Yani bununla ilgili eğitim verilebilir aslında. Çocuk neyi izlemeli, neyi izlememeli. Şeyi çok beğeniyorum, o çok güzel bir şey. Bazı birkaç velim diyeyim buna dikkat ediyor. Hani bu bir yaş aralığı var ya ona dikkat ederler. Televizyonda bu sorun çözülebilir ama internette öyle değil yalnız. Ya şey teknolojik anlamda bu ama teknoloji muhteşem bir olay. Doğru kullanırsan. Hayatımızı ne kadar kolaylaştırdı. Ya ekonomik boyutuna bakarsanız ben çok ekonomiden anlayan bir insan değilim ama gerçi bu konuyla ilgili yani sosyal bilgiler hayat bilgisi dersinden itibaren çocuklar işte tasarruflu olmaktan hani en basiti çocuk bizim çocuklara uygun olanından bahsediyorum. Onla ilgili güzel şeyler verdiğini düşünüyorum ben ya. Ama küresel eğitimde şöyle bir şey var. Dünyanın başka ülkesinde yaşayan bir insanın nasıl yaşadığını öğrenmek de önemli bir şey (Ö11)

KB'yi Daha Basit Verme

Ö7 küresel bağlantılar öğrenme alanının çok zor olduğunu ve bu kapsamda yapılan etkinliklerin öğrenciler için kalıcı olmadığını belirtmiştir. Yapılan bu öneri içeriğin sadeleştirilmesi, somutlaştırılması bağlamında ele alınırsa uygun olduğu söylenebilir. Ancak, içeriğin öğrenciye uygun olmaması ya da konuların öğrenci için gereksiz olması gibi bir yaklaşımın Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime dair uygun bir öneri olmadığı söylenebilir. Öğretmenin bu konudaki yaklaşımının da işleme tarzının etkili olmaması ve konunun dönem sonuna gelmemesinden dolayı öğrenciye uygun etkinlikler düzenleyemediği yönünde olduğu söylenebilir. Öğretmenin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Çünkü kolay bir konu. Hani kolay bir konu, ünite olsun dedik ya. Hastanelerimiz olmasaydı, ordumuz olmasaydı, ulaşım olmasaydı, çevre şimdi birazcık daha böyle çocuk yavaşlıyor şeyi. Hani tatil formuna giriyor ya. Orada da zor şeyler geçiyor, konular geçiyor. Daha da kolay yapabiliydik onu yani. Çok kafada kalmıyor. Veya işleme tarzı mı olmadı, belki de bizim acelemize geldi işleyemedik güzel. Mesela fotoğraflarla yansıtabilseydik bizim öyle şey gitti dedim ya projeksiyon. Öyle kalakaldık biz son şeyde. Yani okuyup anlatıp böyle ders işledik. İşlemek zorunda kaldık. Tam böyle dimağlarına oturamadı

yerleri. Yazılılar sıkıştırıyor, bir taraftan projeler son aylarda. Bilmiyorum belki de tam yeridir ya. Ben mi zorlandım artık bilmiyorum (Ö7)

Öğrenme Alanlarına Yayma

Öğretmenler farklı ülkeleri tanımaya yönelik tek bir öğrenme alanı yerine her üniteye yayılması yönünde öneri getirmişlerdir. Bu sayede daha fazla zaman ayrılmış ve daha fazla ülkeyi tanımaya yönelik çalışmalar yapılabileceği belirtilmiştir. Yapılan bu önerinin küresel eğitim açısından uygulanabilir ancak içeriğinin tam olarak belirlenmesiyle mümkün olabilecek bir öneri olduğu söylenebilir. Bu haliyle aşağıda sunulan öğretmenlerin görüşlerinin içeriğe yönelik olmayıp yüzeysel olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler dersinde işte dediğim gibi daha çok ülke biraz daha yüzeysel kalıyor. Daha incelenirse daha da yararlı olur diye düşünüyorum. Ülke sayısı diyorum ya çok beş altı ülke var. Ve yerine göre bu ülkelerin tanıtımı çünkü önemli küresel ilişki açısından. Her ünite sonunda bir iki ülke tanıtılarak bu ülkeler tüm yıl içerisine de serpiştirilebilir. Devamı kalıcı olur diye düşünüyorum ben. O şekilde de olabilir diye düşünüyorum. Her ünite sonunda bir iki ünite o ülkelerin tanıtımı dünyayı tanıma açısından küresel ilişkiler açısından çok önemli (Ö3)

İlgili farklı milletlerden farklılıkları görmek için bir şeyler eklenebilir diğer ünitelere de (Ö2)

KB'ye Fazla Zaman Ayırma

Sosyal bilgiler ders saatinin az olduğuna ve özelde de küresel bağlantılar öğrenme alanına çok fazla zaman ayrılmadığı için istenildiği seviyede etkinlikler düzenleyemediklerini belirten öğretmenler küresel bağlantılar öğrenme alanına daha fazla zaman ayrılması gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Araştırma olabilir yine. Bunu yapıyorlar. Ama biraz daha kapsamlı olabilir mesela. Konular biraz daha açılabilir. Süresi uzatılabilir. Çünkü sosyal bilgiler dersinde de süremizde biraz sorun yaşıyoruz. Haftada 3 saat. Daha önce söylemiştim. O büyük sıkıntı yaratıyor (Ö12)

Ya yetmiyor ve konular azaltılıp da bazı konular üzerinde daha fazla durulabilirdi. Mesela bu ülkelerle ilgili. Son ünite olması bence mantıklı değildi. Belki ortadaki ünitelerden biri olacaktı ki hani doyasıya, bol bol zaman ayıracaktık mesela ona. Ya da mesela ben özellikle şey mesela Japonya'dan falan bahsetmiş. Ama ben özellikle böyle komşu ülkelerimizden daha fazla bahsetse, onların kültürlerinden isterdim. Çok fazla değinmemiş. Özbekistan'dan falan bahsetmiş mesela. Yani ama şey güzel mesela o Özbek kültürüyle, Türk kültürü arasındaki ortak noktalardan bahsetmiş. Dediğim gibi hani şöyle olmalıydı. İşte sınır komşularımız, ondan sonraki hani o uzak komşularımız böyle başlanabilirdi yani ben öyle düşünüyorum (Ö11)

O yüzden de belki müfredat programı buna göre de ayarlanabilir zaman açısından da. Çok sınırlı zamanımız yani konular veriliyor ama hep anlatım işte sunu, şu bu. Çok değişik böyle uçuk mesela şeyler olması lazım bence. Etkinlikler. Neden olmasın. Daha ilerleriz.

Çünkü çocukların hakikaten son dönemlerde artık şu dönemlerde diyeyim sıkıldığını fark ediyorum, söylüyorlar hani ben kendi çocuğum da söylüyor. Artık sınavlar bitti canım okula gitmek istemiyor. Sıkılıyorum okulda. Konuları artık bitirdik öğrendik. Şimdi şu dönemde belki de öyle bir etkinlik yapılabilir (Ö1)

Öğrencilerden Elde Edilen Dokümanlara İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğrencilerin 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler derslerinde yapmış oldukları toplam 105 doküman analiz edilmiştir. Veri toplama sürecinde elde edilen dokümanlara ilişkin herhangi bir ölçüt belirlenmemiş; ulaşılabilen dokümanların tamamı analize tabi tutulmuştur. Yazılı dokümanların analizi sürecinde öncelikle bir araştırmacı ve bir uzman tarafından eşzamanlı olarak dokümanlar incelenmiş ve özetleyici cümlelerle her bir doküman tanımlanmış, numaralandırılmış ve ilk temalandırma yapılmıştır. Araştırmacı ve uzman görüşlerinin karşılaştırılması sonucu temalarda birleştirme, kavram birliğinin sağlanması ve ilgili olmayan dokümanların farklı şekilde sunulması gibi çalışmalar yapılmıştır.

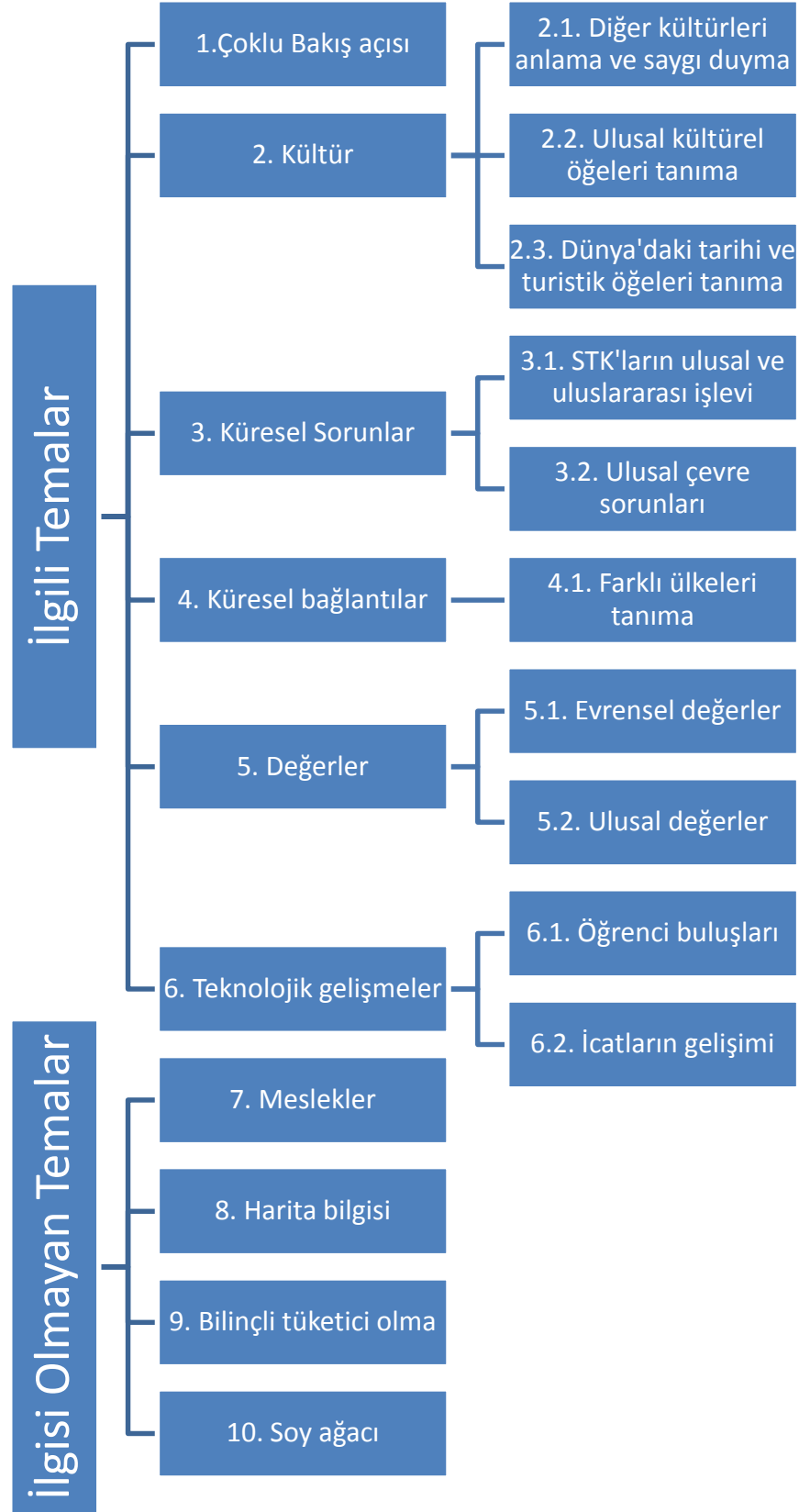
Buna göre, alanyazın temel alınarak bu çalışmada benimsenen “*Çoklu bakış açısı, farklı kültürleri anlama ve saygı duyma, küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olma ve Karşılıklı bağlantılar bilgisi*” olmak üzere küresel eğitime ait dört kavram ile yola çıkılmıştır. Elde edilen dokümanlar incelenirken küresel eğitimle ilişkilendirilebilecek temalar da eklenmiş ve mümkün olduğunca açık ve anlaşılır olması üzerinde çalışılmıştır. Dokümanlar incelendikten sonra ortaya çıkan ilk ham kodlamaların sayısı toplam 25’tir. Tablolaştırılan ve bir uzmanın görüşüne sunulan veriler uzman ve araştırmacı ile yapılan tartışmalar sonucu 18’e düşürülmüştür. Bu tablo aşağıda sunulmuştur.

Dokümanlardan çıkan temalar	Doküman Numaraları	Doküman Sayıları
1. Çoklu bakış açısı	D-62,	1
2. Diğer kültürleri anlama ve saygı duyma	D-49, D-56, D-80, D-97,	4
3. Küresel sorunlar hakkında bilgi sahibi olma	D-2, D-3, D-11, D-50, D-55, D-58,	6

4. Karşılıklı bağlantılar bilgisi	D-3, D-11, D-19, D-49, D-50, D-81, D-83, D-84, D-93,	9
5. Ulusal kültürel öğeleri tanıma	D-1, D-10, D-14, D-20, D-21, D-22, D-36, D-37, D-38, D-39, D-40, D-41, D-42, D-43, D-44, D-45, D-46, D-47, D-48, D-87, D-88,	21
6. Evrensel değerler	D-2, D-3, D-7, D-8, D-13, D-57, D-60, D-61, D-89, D-99, D-100	11
7. Sivil toplum kuruluşlarının işlevi	D-2, D-3, D-4, D-5, D-6, D-7, D-8, D-9, D-11, D-12, D-13,	11
8. Ulusal çevre sorunları	D-4, D-6,	2
9. Meslekler	D-16,	1
10. Harita bilgisi (kroki ve yönler birleştirildi)	D-17, D-18, D-23, D-88	4
11. Öğrenci buluşları ve icatların gelişimi	D-28, D-29, D-30, D-31, D-32, D-33, D-34, D-35, D-51, D-53, D-54, D-59, D-89	13
12. Ulusal değerler (Atatürk ilkeleri, yönetim mekanizmaları, cumhuriyet, tarihi öğeler vb.)	D-63, D-64, D-66, D-67, D-68, D-69,, D-75, D-76, D-85, D-88, D-89, D-90, D-91, D-98, D-101	14

13. Bilim insanlarının hayatları	D-70, D-71, D-72, D-73, D-74, D-89,	6
14. Farklı ülkeleri tanıma	D-78, D-79, D-80, D-81, D-82, D-83, D-84, D-96, D-97,	9
14.1. Dünyadaki tarihi ve turistik öğeleri tanıma	D-52, D-77, D-86	3
15. Bilinçli tüketici olma	D-86,	1
16. İş adamları	D-92, D-93,	2
17. Dünyanın yapısı	D-65, D-94, D-95, D-102, D-103, D-104, D-105	7
18. Soy Ağacı	D-15, D-24, D-25, D-26, D-27	5
TOPLAM	105 doküman	125 temalandırma

4. ve 5. sınıf Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerden elde edilen dokümanların incelenmesi sonucu ortaya çıkan ve yukarıda verilen ham temaların birbiriyle ilişkilendirilmesi ve ilgili temaların birleştirilmesi sonucu sosyal bilgiler dersinde yapılan etkinliklerin küresel eğitimle doğrudan ilgili ve ilgili olmayan temaların ayrı ayrı verilmesine karar verilmiştir. Araştırmacı ham verilerden sonra ikisi alan uzmanı olmak üzere dört akademisyenden kavramlar ve temalandırma ile ilgili görüş alıp gerekli düzeltmeleri yapmıştır. Buna göre oluşan temalandırmalar şöyledir:

Şekil 19. Dokümanlardan elde edilen temalar

Şekil 19’da görüldüğü gibi ilgili alt temaların altında “Çoklu bakış açısı, kültür, küresel sorunlar, küresel bağlantılar, değerler ve teknolojik gelişmeler” kategorilerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrencilerin yapmış oldukları çalışmalardan küresel eğitim ile ilişkilendirilemeyen çalışmalar da “meslekler, harita bilgisi, bilinçli tüketici olma, soy ağacı” biçiminde sunulmuştur. Buradan hareketle, öğretim programında yapılması öngörülen ve derslerde yapılan etkinliklerin küresel eğitim temel alınarak yapılmadığı ve sosyal bilgiler programının birçok alt disiplini kapsadığı düşünülürse bu sınıflamanın yapılması çok normaldir. Ülkemizdeki Sosyal bilgiler dersi küresel eğitim üzerine temellendirilmediği için elde edilen dokümanların ilgili ve ilgisi olmayan şeklinde sınıflandırılması doğal bir sonuç olarak görülebilir. Yukarıda tablo-2’de sunulan temalar ve ilgili dokümanlara ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

Çoklu Bakış Açısı

İncelenen dokümanlara göre küresel eğitimin alanyazındaki alt başlıklarından biri olan çoklu bakış açısı ile ilgili olarak doğrudan bir etkinlik yapılmadığı görülmüştür. Ancak (D-62), “Haklarımı öğreniyorum” ünitesiyle ilgili olarak yapılan bir ödevde “*Ödev, grup, kimlik, birey, sorumluluk, hak, hukuk kuralları, rol, kimlik belgesi ve kurum*” gibi kavramları tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar içerisinden “*Kimlik: bir bireyi, toplumdaki diğer öğelerden ayıran, ona özgü olan, onu belirten, onun niteliklerini ortaya koyan özelliklerin tümü*” ve “*Birey: düşünce, duygu ve irade gibi nitelikleriyle toplumu oluşturan, diğer insanlardan farklı özellikler taşıyan insan*” kavramları küresel eğitimin çoklu bakış açısı kavramıyla ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte incelenen 105 doküman arasından sadece bir tane dokümanın bulunmasının oran açısından oldukça düşük olduğu söylenebilir. Çoklu bakış açısı her bireyin kendine özgü olduğunu, bir düşüncenin tüm insanlar tarafından doğru olamayacağı ile ilgilidir. İncelenen dokümana bakıldığında ise belli başlı kavramların tanımları yer almaktadır. Bu kavramlar da demokrasi ve insan hakları ile ilişkilidir. Buna göre ulaşılan 105 doküman arasında sadece bir tane dokümanın çoklu bakış açısıyla ilgili olduğu ve ulaşılan dokümanında çok sınırlı ve yüzeysel olduğu söylenebilir.

Kültüre İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular

İncelenen dokümanlardan kültürle ilişkili olduğu düşünülen dokümanların üç alt kategori altında toplandığı görülmüştür. Bu alt kategoriler “Diğer kültürleri anlama ve saygı duyma, ulusal kültürel öğeleri tanıma ve Dünya’daki tarihi ve turistik öğeleri tanıma” biçiminde sınıflandırılmıştır. İlgili dokümanlara ilişkin bulgular ve yorumlar aşağıda sunulmuştur.

Diğer Kültürleri Anlama ve Saygı Duyma

Elde edilen bulgular incelendiğinde diğer kültürler ile ilgili olarak verilenlerin çok genel ve tarihi bilgilere dayalı olduğu söylenebilir. Örneğin, D-80’de öğrenci, Mısır’da yaşam başlığı altında “*Mısır’da okullar yalnızca varlıklı ailelerin erkek çocukları içindi. Çoğu yoksuldu ve sıcaktan dolayı da görünüşlerine pek aldırmaz etmezlermiş*” yazarak geçmiş yaşantılarına işaret etmiştir. Ayrıca, Mısır’da görülecek yerler, Mısır’da medeniyet (Çok tanrılı dinler, Firavunlar, Ahiret inancı, bilimsel gelişmişlik), Mısır’ın iklimi, Mısır Tarihi, Piramitlerin gizemi, Mısır’da mumyalama gibi konulara değinilmiştir.

D-97’de ise öğrenci kavram ağlarıyla Almanya, Danimarka, Nijer, Özbekistan ülkelerinin kendine özgü özelliklerini anlatmıştır. “*Danimarka – bir yarımadadır, Almanya – eyalet sistemi ile yönetilir, Nijer – Sadece özel günlerde et yerler, Özbekistan – en önemli yemekleri pilavdır.*” şeklinde ülkelerin coğrafi, politik ve kültürel özelliklerine ilişkin bazı bilgilere yer vermiştir. Ödevi hazırlayan öğrencinin öğretmeniyle yapılan görüşmelerde ise Ö10 farklı kültürle Sosyal Bilgiler derslerinde yer verildiğini ve karşılaştırmalarla kalıcılığın artırılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Ö10’un bu konudaki görüşleri şöyledir:

Türk gelenekleriyle onlarınki bugün Özbek pilavından bahsettik. Mesela Özbekistan’daki giysilere “AA bize benziyorlar” çocuklar şimdi televizyonlarda, bilgisayarlarda onların konuşmalarını, videolarını da izlediği için diyor ki “Ay balam diye konuşuyorlar” diyor. Ay balam e balam çocuk dedik. Çocuğum. Severken içlerinde. Oradakilerle benzer yönlerimiz, farklı yönlerimizi karşılaştırdık. Ortak özelliklerimiz mesela Türklerle var. Diyelim ki bir de bizdeki kutlanan önemli günlerle, dünyadaki önemli günler. Ortak kutladıklarımız var mı diye mesela onlarla ortak olduğumuz yönlerini de vurguladık, söyledik, şey yaptık, slayttan falan da görüyorlar. “ha şu da var, bu da var”. Dikkat çekici oluyor şey yapıyor yani. Geçmişle günümüz arasında ve geleceğe dair planlama açısından yararı var sosyal bilgiler.

Benzer biçimde yine aynı öğretmenle yapılan görüşmede farklı kültürü etkileyen sosyal öğelerin olduğu şöyle belirtilmiştir: “*Onu mesela bugün dünyadaki hani yabancıları anlatırken o Özbek çocuğu bir tane çocuk ağzından konuşuluyor. O “bizim şu yemeğimiz vardır” diyor... Bu da karşılaştırmayı da yapabiliyoruz yani onun*

yemeklerin veya şimdi o doğal kaynakların sınırsız olmadığını” Buna göre elde edilen doküman ile ders kapsamında bu ödevi değerlendiren öğretmenin görüşünün örtüştüğü görülmektedir. Buna göre, farklı kültürlerle ilişkin bilgilere yer verildiği; ancak bu bilgilerin giriş niteliğinde olduğu söylenebilir.

Ulusal Kültürel Öğeleri Tanıma

Elde edilen dokümanlar incelendiğinde ödev ve projelerin yaklaşık %20’sinin ülkemizdeki kültürü, özellikle de Eskişehir kültürünü tanımaya yönelik olduğu görülmüştür. Eskişehir kültürü ile ilgili olarak D-1’de öğrenci bir proje ödevi hazırlamıştır. Proje ödevinin kapağında Eskişehir’deki kültürel oyunları simgeleyen resimler ve Eskişehir’in gece çekilmiş bir fotoğrafı yer almaktadır. Şehrin güzelliğine ve kültürel oyunlarına dikkat çekilmiştir. İçerik olarak Eskişehir’in Türkiye’deki yeri, üniversite şehri olması, Eskişehir’deki yaşamış önemli kişiler, bilinen yiyecekler, lüle taşı ve sıcak sularından bahsedilmiştir. Ayrıca Eskişehir’in tarihi yerlerinden (geçmişle bağlantı kurularak), kültürel-sanatsal yönünden (üniversiteler, tiyatro-sinema, sosyal yaşam) ve yöresel yemeklerinden ve son olarak türkülerinden bahsedilmiştir. (Resim koy) Benzer şekilde D-43’de öğrenci içerisinde Eskişehir’e ait “Tarihi ve doğal güzellikler, lüle taşı, Yunus Emre, Çiğ börek, halk oyunu, Porsuk çayı” gibi öğeler bulunan bir şiir yazmıştır. Elde edilen dokümanlara göre öğrencilerin Eskişehir kültürü ile ilgili bilgiler edindiği söylenebilir.

D-42’de ise öğrenci Anadolu’ya dair “Masmavi deniz, tarihi yerler, yemekler, el işleri” gibi öğeler bulunan bir şiir yazmıştır. (Resim koy) D-46’da ise “Karadeniz, elma, şehzadeler şehri Amasya, Kral kaya mezarlığı, Ferhat ile şirin” gibi öğelerin bulunduğu bir şiir yazmıştır. Dokümanlar incelendiğinde Eskişehir kültürüne yönelik olan dokümanların daha fazla olduğu görülmüştür. Ülkemizdeki farklı kültürel öğelerin ya da kültürel farklılıkların üzerinde çok fazla durulmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, küresel eğitimin kültürel öğesi göz önüne alındığında elde edilen dokümanların yaklaşık 5’te 1’inin (105 dokümandan 22’sinin) sadece ülke kültürünü tanıtmaya yönelik olması ve dünyadaki diğer kültürel öğelerin yeterince göz önünde bulundurulmamasının da bir eksiklik olduğu söylenebilir.

Dünya'daki Tarihi ve Turistik Ögeleri Tanıma

Elde edilen dokümanlar incelendiğinde öğrencilerin dünyadaki tarihi ve turistik öğelere ilişkin bazı araştırmalar yaptıkları görülmüştür. İncelenen performans ödevlerinin dünyadaki diğer ülkeleri ve tarihi yerleri tanıma açısından ele alındığı görülmüştür. D-77'de öğrenci Wikipedia'dan almış olduğu veriler doğrultusunda dünyanın 7 harikasını şöyle sıralamıştır: “Aday Ayasofya, Chicken Itza (Meksika-Mayalardan kalma), Kurtarıcı İsa heykeli (Rio de Janeiro), Taç Mahal (Hindistan), Machu Piccu (Peru-İnka şehri), Petra, Çin Seddi, Kolezyum (Roma)”.

D-86'de ise öğrenci ödevin ilk sayfasında İç Anadolu Bölgesinin coğrafi özelliklerine ve hangi şehirlerin yer aldığına değinilmiştir. İç Anadolu bölgesinde bulunan tarihi ve turistik öğelere yer verilmiştir. Avanos'taki çömlekçilik, Tuz gölü ve Kapadokya tanıtılmıştır.

Küresel Sorunlara İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde incelenen dokümanlar yoluyla öğrencilerin sosyal bilgiler derslerinde yaptıkları ödevlerde küresel sorunlara ilişkin nelerin yer aldığı gözlenmeye çalışılmıştır. Ulaşılan dokümanlardan elde edilen verilere göre sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin yapmış olduğu ödev ve projelerde küresel sorunlarla ilgili olarak sivil toplum kuruluşlarının (STK) ulusal ve uluslararası işlevine ve ülkemizdeki çevre sorunlarına yer verildiği görülmüştür.

STK'ların Ulusal ve Uluslararası İşlevi

Alanyazında küresel sorunlar ile dünyayı etkileyen çevre sorunları, savaşlar, doğal afetler gibi tüm dünyayı etkileyen sorunlar kastedilmektedir. Buna göre dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan sorunun tüm dünyayı ilgilendirdiği bilincinin öğrenciye verilmesi gerekmektedir. Ancak, araştırmacının elde ettiği dokümanlardan öğrencilerin STK'ların ülkemizde ve dünyada yaşanan felaketlerde görev aldığı ile ilgili bulgulara ulaşıldığı söylenebilir. Örneğin, D-2'de öğrenci AKUT'u tanıtmıştır. Genel bir AKUT tanıtımından sonra, AKUT'un “Gönüllülük, dürüstlük, yardımseverlik, güvenilirlik, insan hayatına saygı duyma ve değer verme” gibi değerleri verilmiştir. Daha sonra AKUT'un kurulmasının tarihsel süreci verilmiştir. Yurt içinde ve yurtdışında yaptığı çalışmalardan örnekler verilmiştir. Yurtdışı örneği şöyledir: “*Marmara depremi*

ardından gelen Atina depremi ve orada AKUT olarak yapılan çalışma, onlarca yıldır çözülemeyen sorunların yaşadığı süreçte, uluslararası kardeşliğin ve barışın simgesi oldu. Zor günlerde insanlara dil, din, ırk, ulus farkı gözetmeksizin yan yana, omuz omuza çalışabildiğini gösterdi.”

Bununla birlikte, STK’ların sadece sorumluluk sahibi sosyal bir örgütlenme olarak değinildiği ödevler de bulunmaktadır. Örneğin, D-7’de öğrenci AKUT’u tanıtmıştır. Ancak sadece neden ve nasıl kurulduğuna ve nasıl çalıştığına değinmiştir. Küresel eğitimle ilişkili olabilecek tek açıklama ise insan hayatını kurtarmanın önemli olduğuna değinilmiştir.

Ulusal Çevre Sorunları

Ülkemizdeki çevre sorunları başlığı altında ele alınan dokümanlar ise yine Tema’nın ülkemizde dikkat çekmeye çalıştığı erozyon ile ilgili dokümanlardır. Örneğin, D-4’te öğrenci ülkemizdeki çevre sorunlarına dikkat çekmiş toprak kaybı ve erozyonun zararlarını kendi ifadeleriyle dile getirmiştir. Tema vakfının amaçlarına ve hedeflerine değinmiştir. Son olarak “*Tema vakfı, toprak erozyonu nedeniyle hızla yok olan tarım alanları ve meraların verimliliğinin artırılarak, kırdan kente göçün önlenebileceğine inanmaktadır*” denmektedir. Benzer biçimde D-6’da da TEMA tanıtılmıştır.

Ülkemizdeki çevre sorunlarına, erozyona ilişkin çaba harcayan bu kuruluşun ülke içerisindeki yaptıkları ve yapmak istedikleri üzerinde duran bu çalışmada, yaşanan doğal sorunlara dünya penceresinden bakılmamıştır. Küresel eğitimin küresel olaylar başlığı altında ele alındığı takdirde ülkemizde yaşanan erozyonun ve yeşil alanın dünyada da benzer şekilde olduğu gibi bir yaklaşımla ele alınması gerekirdi.

Küresel Bağlantılara İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular

İncelenen ödevler STK’ların uluslararası boyuttaki etkisi, ülkelerin dünya çapındaki kurum ve kuruluşlara üyeliği, ülkemizdeki ünlü bir işadamının almış olduğu ödüller ve son olarak bir web sitesi üzerinden dünya çapında etkileşim sağlaması düşünülen bir proje olarak karşımıza çıkmıştır. Örneğin, D-3’de AKUT’un uluslararası kuruluşlara üyeliklerine ve birçok ülkede yaşanan afetlerde aldıkları rollere değinilmiştir. Ayrıca, amaç ve görevlerine, değerlerine ve yaptıkları projelere değinilmiştir. Bu çalışmada

daha çok küresel eğitimin ülkeler/kurumlar arası karşılıklı bağlantılarına ve yine dünyada yaşanan felaketele değinilmiştir.

D-11’de AKUT ile ilgili yapılan ödevde küresel bağlantılara ilişkin şu bulgular sunulabilir:

1. *15 Ocak 1999 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla da AKUT “Kamu yararına çalışan dernek” oldu. Yine arama kurtarma operasyonları, yeni üyeler ve eğitimleri, yeniden örgütlenme, ilgili kurum ve kuruluşlar ile yapılan yeni protokol ve anlaşmalar, tanıtım, sponsor araştırmaları sürerken Marmara depremi meydana geldi.*
2. *Sonuçta Akut birçok sivil toplum örgütü ile kamu ve özel sektör kuruluşlarının bakış açılarını, arama kurtarmaya yaklaşımlarını değiştirdi.*
3. *Akut sadece Türkiye’de değil yurt dışında da bilgi birikimi ve deneyimlerini paylaşmaya, zor durumda kalan insanlara fayda sağlayabileceği her yerde, imkânları elverdiği ölçüde operasyonlar düzenlemeye, faaliyet alanı ortak olan kurumlarla işbirliği içinde çalışmalarını yürütmeye devam edecektir.*

D-49’da öğrenci ara yüzü dört bölmeden oluşan bir site ana sayfası tasarlamıştır. Buna ilişkin yapılan görüşmelerde Ö8 şöyle bir açıklama yapmıştır: *“Mesela bizim projelerden bir tanesi şu: küresel çocuk portalı. Orda mesela dil odası olacak, birbirlerine dil öğretecek. Kültür odası olacak. Haksız savarcılar odası olacak. Dünyanın herhangi bir yerinde çocuk çalıştırıldığında orda e-maillerle birbirlerine haber verebilecekler. Müdahale edecekler. Kamuoyu yaratacaklar”*. Burada öğretmenin olaylara dünya çerçevesinden bakmasının öğrenci ödevlerine ve öğrencilerin bakış açısına etkisinin oldukça etkili olduğu söylenebilir.

D-81’de öğrenci İspanya’ya ilişkin genel bilgilere yer vermiştir. Bunların içerisinde İspanya’nın nerede bulunduğu, adaları, yüzölçümü, nasıl yönetildiği, Avrupa Birliği (AB) ve NATO üyelikleri ile İspanya’nın iklimine yer verilmiştir. İspanya’nın kültürüne, yaşamına değinilmemiştir. Bu ödevde küresel bağlantılara ilişkin olarak İspanya’nın AB ve NATO üyelikleri gösterilebilir. Ancak, hem öğrencinin İspanya’ya ilişkin genel bilgiler arasında verilmesi; hem de ülkeler ya da toplumlar arası karşılıklı bağlantıların ne gibi etkileri/sonuçları olabildiğine ilişkin bir bilginin verilmemiş olması

nedeniyle ödevin küresel bağlantılar açısından çok yüzeysel ve yetersiz olduğu söylenebilir.

D-93'te iki öğrencinin hazırlamış olduğu ödevde Vehbi Koç'un hayatından, yaptırdığı okullardan, iş hayatından kesitler sunulmuştur. Küresel eğitim ile ilişkilendirilebilecek şu örnek mevcuttur: *“Ödülleri: 1987 yılında Uluslararası Ticaret Odası Vehbi Koç'u “yılın işadamı” seçti ve plaketi Yeni Delhi'de dönemin Hindistan başkanı Rajice Gandhi'nin elinden aldı. 1994'te Birleşmiş Milletler başkanı Boutros – Ghali kendisine yaptığı katkılardan dolayı “Dünya aile planlama ödülü” verdi.”*

Görüldüğü gibi sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerden elde edilen ödevler ve projeler küresel bağlantılar ile ilişkilendirilmeye çalışılmış ve incelenen 105 dokümandan sadece 5 tanesinde ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Buna göre, incelenen dokümanların ülkeler ya da kişiler arası karşılıklı bağlantılara yönelik olmadığı ve yüzeysel olduğu söylenebilir.

Farklı Ülkeleri Tanıma

Farklı ülkeleri tanıma ile ilişkili olduğu düşünülen dokümanların çok yüzeysel olduğu ve küresel eğitimle ilişkisiz olduğu söylenebilir. Küresel eğitim, nüfus, yüzölçümü gibi sayısal ve yüzeysel verilerden çok; farklı ülkelerin kültürel yönleri, karşılıklı bağlantıları ve ülkelerin dünyanın parçaları olduğu bilincinin öğrencilere verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Örneğin, D-78'de İtalya ile ilgili olarak nüfus, haritadaki şekli, yüzölçümü, ülkenin etrafında bulunan denizler, dağlar ve ülkeler, İtalya'nın adaları, yönetim biçimi, doğal güzellikleri, portakal üretimi ve sahillerine kısaca değinilmiştir. Batı Avrupa'nın en önemli tarım üreticilerinden birisi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca *“Hidroelektrik kullanımında Avrupa'nın birincisi olan İtalya'nın önemli endüstrileri çelik makine mühendisliği kimyasallar, lastik, tekstil, cam ve petrol endüstrisidir. İtalya Toskana bölgesindeki çok güzel saf Karrara mermeri ile bütün dünyaca meşhurdur”* şeklinde endüstriyel gelişmişliği özetlenmiştir. Bunun yanı sıra *“Yılın her sezonu her türlü salatalık, sebzeler ülkenin hemen hemen her yerinde üretilmektedir.”* denmektedir.

D-79'daki ödevde öğrenci performans ödevinin ilk sayfasında Japonya haritasını vermiştir. İkinci sayfada başkent, dil, yüzölçümü, nüfus, para birimi, yönetim biçimi verilmiştir. Ayrıca Samuray kültürünü simgeleyen bir resim ve ülkenin bayrağı da bu

sayfadadır. Ada ülkesi olduğuna ve adının nereden geldiğine değinilmiştir. Yönetim biçimine, yanardağlarına, savunma-ithalat ve ihracatta dünya sıralamaları verilmiştir.

D-82’de de öğrenci Almanya’yı tanıtmıştır. Ödevin ilk sayfasında Almanya’nın komşuları, konumu, dili, başkenti, yüzölçümü gibi genel bilgiler yer almaktadır. Ödevin ikinci sayfasında:

1. Almanya’da nüfus ve sosyal hayat: Almanya’nın nüfusu 83 milyon civarındadır (Mayıs 2005 tahmini rakam). Bu nüfusun yaklaşık 5 milyonunu ülkede çalışan yabancı işçiler, yabancı işçilerin çoğunluğunu da Türkler teşkil eder. Almanya’da nüfus artış oranı çok azdır. Buna rağmen nüfusun yoğunluğu bakımından Avrupa’da km² başına 222 kişi ile 1. sırayı alır. Nüfusun büyük kısmı endüstri merkezi olan Ruhr havzasında yaşar.
2. Din / Almanya: Hıristiyan olan Alman halkının yarısı Protestan, %44’ü Katolik’tir. Gün geçtikçe artan Müslümanların çoğunluğunu Türkler teşkil etmektedir. (Farklı ülkelerin kültürel öğeleri)
3. Almanya / Eğitim: Almanlar bilime, eğitime büyük önem veren bir millettir. Bugün Almanya’nın her tarafında eğitim ve öğretim parasız olarak gerçekleştirilmektedir. Eğitim ve öğretim, çağdaş tekniğe dayalı araç ve gereçlerle donatılmış, uygulamalı metotlarla yapılır. Ülkede 6-18 yaş arasında öğrenim mecburidir. Bütün öğrenciler 4 senelik temel okullara giderler.
4. Almanya / Spor: Spor Almanya’da gelişmiş olup, halkın büyük bir kısmı spor kulüplerine üyedir ve sporla uğraşmaktadır. Futbolda dünyaca ileri bir seviyeye ulaşmış olup, 3 defa dünya kupasını kazanmıştır.

Görüldüğü gibi, D-82’de, diğer iki ödevden farklı olarak Almanya’da sosyal hayat, din, eğitim, spor gibi daha kullanışlı bilgilere ulaşıldığı söylenebilir.

Değerlere İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular

İncelenen dokümanlardan değerler ile ilişkilendirilebilecek temalar iki alt başlık altında toplanmıştır. Bunlar *ulusal değerler* ve *evrensel değerler* olarak temalandırılmıştır.

Ulusal Değerler

İncelenen dokümanlardan *ulusal değerler* başlığı ile ilişkili olduğu düşünülen 13 ödevin genel itibarıyla Atatürk, Atatürk ilkeleri, Atatürk ve cumhuriyet, yönetim

mekanizmalarımız gibi ulusal değerler ve devletin resmi mekanizmalarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Buradan sosyal bilgiler dersinin ulusal değerler bağlamında Atatürkçülük, cumhuriyet gibi değerlere yoğunlaştığı söylenebilir.

İncelenen dokümanlardan D-64, D-66, D-68 ve D-101’de öğrenciler Atatürk ilkelerini kısaca açıklamışlardır. Bunun yanı sıra D-67’de öğrenci kurtuluş savaşı sonrası Atatürk’ün eğitim alanında yapmış oldukları ve modern eğitime vermiş olduğu öneme yer vermiştir. D-75 ve D-76’daki ödevlerde öğrenciler Atatürk’ün kişilik özellikleri ile ilgili şairlerin yazmış oldukları şiirlerden oluşan küçük bir şiir kitabı oluşturmuşlardır.

D-85’de de öğrenci Cumhuriyet yönetimini tanıtmış; ülkemizde Osmanlı devletinden cumhuriyete geçildiğinde cumhuriyetin nasıl kurulduğu ve cumhuriyet ile nelerin değiştiğine değinmiştir. D-88’de ise 6 öğrenci bir araya gelerek “Meraklı Gözler Dergisi” adında bir dergi hazırlamışlardır. Bu dergide ulusal değerlere ilişkin “*Şehirler, Anadolu, Egemenlik bayramı, Borcum, Zafer Türküsü, Yaşa 23 Nisan, Atatürk, Atatürk, 23 Nisan, 30 Ağustos, Bizim bayramımız, uçak, Fetih zamanı, Mustafa Kemal’in Kağnısı*” gibi şiirler yer almaktadır. D-90’da iki öğrenci tarafından hazırlanan ödevde Türk bayrağı, istiklal marşı, deyimler ve atasözleri, Türk ordusu gibi ulusal öğelere yer verilmiştir. Ayrıca bilmece, bulmaca gibi eğlenceli öğeler de eklenmiştir.

İncelenen dokümanlara göre sosyal bilgiler derslerinde ulusal değerler kapsamında yapılan ödevlerde Atatürk ve kişilik özellikleri, Atatürk ilkeleri, Cumhuriyet ve Cumhuriyetin ilk yıllarına ilişkin şiirler yer almaktadır. Buna göre Sosyal bilgiler dersleri ulusal değerler üzerinde durduğu, önem gösterdiği söylenebilir. Ancak, ulusal değerlerin belli başlı kavramlar üzerine temellendirildiği de söylenebilir. Küresel eğitim bağlamında bakılacak olursa verilmeye çalışılan bu değerlerle beraber o dönemde dünyada neler yaşandığı, karşılıklı bağlantıların nasıl ülkemizi etkilediği, ülkemizin diğer ülkeleri nasıl etkilediği şeklinde verilmesi gerektiğini savunulur. Ayrıca, küresel eğitime göre, ülkemizin günümüzde nasıl bir değişim gösterdiği, kendi değerlerimiz ile başka ülkelerdeki insanların değerleri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar olduğunun da verilmesi gerektiği söylenebilir.

Evrensel Değerler

Evrensel değerler bakımından incelenen dokümanların ise içerik olarak STK'ların benimsemiş olduğu değerler, doğa ve hayvan hakları, çocuk hakları ve bireylerin toplum içerisindeki sorumlulukları ile ilgili olduğu görülmüştür.

D-2'de öğrenci AKUT'u tanıtmıştır. Genel bir AKUT tanıtımından sonra, AKUT'un "Gönüllülük, dürüstlük, yardımseverlik, güvenilirlik, insan hayatına saygı duyma ve değer verme" gibi değerleri verilmiştir. Daha sonra AKUT'un kurulmasının tarihsel süreci verilmiştir. Yurt içinde ve yurtdışında yaptığı çalışmalardan örnekler verilmiştir. Yurtdışı örneği şöyledir "*Marmara depremi ardından gelen Atina depremi ve orada AKUT olarak yapılan çalışma, onlarca yıldır çözülemeyen sorunların yaşadığı süreçte, uluslararası kardeşliğin ve barışın simgesi oldu. Zor günlerde insanlara dil, din, ırk, ulus farkı gözetmeksizin yan yana, omuz omuza çalışabildiğini gösterdi*". Bu performans ödevinde kurulan cümleler 4. sınıf öğrencisine göre oldukça karmaşık. Ancak içerik ve öğrenciye kattıkları bakımından önemlidir.

D-3'de de AKUT'un tarihi gelişimine ve kuruluşuna değinilmiş. AKUT'un uluslararası kuruluşlara üyeliklerine ve birçok ülkede yaşanan afetlerde aldıkları rollere değinilmiştir. Ayrıca, amaç ve görevlerine, değerlerine ve yaptıkları projelere değinilmiş; daha çok küresel eğitimin ülkeler/kurumlar arası karşılıklı bağlantılarına ve yine dünyada yaşanan felaketler üzerinde durulmuştur.

D-8'de Çocuk vakfının kuruluşu ve amaçlarına değinilmiştir. "*Çocukları toplum gerçeklerinden soyutlamadan, dünya bilincine ulaşmalarını sağlamak, içinde yaşadığı toplumun değerlerine saygılı, insanlığa şefkatle bakabilen, ideal ahlaki özümsemiş, sağlam karakterli, insanlığa hizmete kararlı, ruh zenginliğine ulaşmış, erdemli kuşakların yetiştirilmesi, Çocuk Vakfı'nın varoluş sebebidir.*" Sonuç olarak benzer kurum ve kuruluşlarla işbirliği, toplumla iç içe dünya bilincine taşımak, yerel değerlere saygılı, tüm insanlara şefkatle bakabilme gibi alt başlıklar belirlenebilir.

D-13'de Çocuk vakfının kuruluşu ve amaçlarına değinilmiştir. İlgili olabilecek referanslar:

1. İçinde yaşadığı toplumun değerlerine saygılı, bütün insanlığa şefkatle bakabilen, ideal ahlaki özümsemiş sağlam karakterli, insanlığa hizmet etmeye kararlı, ruh zenginliğine ulaşmış, erdemli kuşakların yetiştirilmesi çocuk vakfının varoluş sebebidir.

2. Çocuk felsefesi anlayışı: bir çocukta bütün çocukları düşünmek.

D-57’de öğrenci her katında hayvanlarla ilgili bir şeyler yapılan bir ev düşünmüştür. Buna göre üst kat: aşı yapım ve inceleme yeri, çatı kat: balık havuzu, alt kat: köpek bakım, Garaj: kedi bakım yeridir. Buradan hayvan hakları ile ilişkilendirme yapılmıştır.

D-61’de öğrenci 3 kelebek resmi üzerindeki her bir kelebek kanadına çocuk haklarını yazmıştır. *“18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Her çocuğun eğitim görme hakkı vardır. Her çocuk en iyi şekilde sağlık hizmeti alma hakkına sahiptir. Ailesinde yoksun kalan her çocuk devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahiptir. Irk-renk-cinsiyet-siyaset ya da başka düşünceler olmadan her çocuk aynı haklara sahiptir. Her çocuk temel yaşama hakkına sahiptir. Her çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüğü vardır. Çocuğun düşünce vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterilmelidir. Çocuklar hiçbir şekilde çalıştırılmaz.”* şeklinde çocuk haklarına evrensel bir bakış açısıyla bakılmıştır.

D-99’da öğrenci balık kılıcı tekniğiyle evde, okulda ve sokaktaki sorumluluklarına ilişkin bir ödev hazırladığı görülmüştür. Buna göre “Evde: derslere çalışmak, odamızı toplamak, aile büyüklerimize saygı göstermek, ailemize yardım etmek”, “Okulda: Arkadaşlarımızla kavga etmemek, derslere zamanında girmek, öğretmenimizi dinlemek, derste konuşmamak, konuşanın sözünü kesmemek, yerlere çöp atmamak”, “Sokakta: Canlılara zarar vermemek, trafik kurallarına uymak, yeşil alanları korumak, yerlere çöp atmamak, kaldırım kullanmak, yaşlılara yardım etmek” gibi sorumlulukları olduğunu belirtmiştir.

Teknolojik Gelişmelere İlişkin Dokümanlardan Elde Edilen Bulgular

Burada, öğrencilerin teknolojik gelişmelerin insanların günlük yaşamında nasıl daha etkili kullanılabileceğine ilişkin “öğrenci buluşları” ve “icatların gelişimi” ile ilgili yapmış oldukları dokümanlar sunulmuştur. Buna göre, öğrencilerin hayal güçlerini kullanarak şu anda var olmayan; ancak tespit ettikleri günlük bir probleme çözüm sunabilecek icatlar sundukları görülmüştür.

Öğrenci Buluşları

Öğrencilerin “Bilim, Teknoloji, Toplum” ünitesiyle ilişkili olarak günlük yaşamda bir probleme çözüm sunabilecek icatlar hayal etmeleri istenmiş ve buna yönelik ödevler hazırladıkları görülmüştür. Örneğin, D-28’de “*Görmeyenler de Eğlensin*” başlıklı ödevinde Öğrenci hayal gücünü kullanarak kendince olmasını istediği bir icat yapmış. Bu icatta görme engelliler için tasarlanan bir su şişesi var. Kendi kendini şarj edebilen bu su şişesi ile görme engelliler müzik, kitap, fıkra gibi şeyleri kendi komutlarıyla söyleyerek açıp dinleyebiliyor. Benzer biçimde, D-31’de öğrenci, engelli, yaşlı ya da okuma bilmeyenlere kitap okuyabilen, dersten sıkılınca öğrenciyle kahve molası veren bir eğitim robotu hayal etmiştir. Her işe yardımcı ve bundan memnun bir robot hayal etmiştir.

D-53’de de öğrencinin tasarladığı oyun parkında çocuklar oynadıkça ve parktaki oyuncaklarla hareket ettikçe parkın zeminine yerleştirilen sensörler bunu algılayıp enerji üretecektir.

İcatların Gelişimi

D-89’da, öğrencilerin tasarlamış olduğu Es Es Bilim Dergisi’nde “Bir zamanlar su taşıtları” bölümünde su taşıtlarının zaman içerisindeki değişimine yer verilmiştir.

Meslekler

D-16’da öğrenci “Toplum için hizmet edenler” başlıklı bir yazı hazırlamıştır. Kamu görevlileri, bakkal, kuaför, kasap gibi mesleklerin topluma hizmet ettiklerini belirten yarım sayfalık bir yazı yazmıştır. Sayfanın diğer yarısında da sokağı temizleyen bir adam ve bir çocuğu muayene eden bir doktorun resimleri yer almaktadır. Buna göre, öğrenci farklı mesleklerin temelde topluma hizmet amacı güttüğünü vurguladığı söylenebilir. Bu dokümanın küresel eğitim ile ilgili doğrudan bir ilişkisi bulunamamıştır.

Harita Bilgisi

17, 18 ve 23 numaralı dokümanlarda öğrenciler kendi yaşadığı yerin krokisini çizmiştir. 88 numaralı dokümanda ise Türkiye haritası içerisinde iki farklı şehrin birbirine olan konumu istenerek yönlerin öğrenilmesi ile ilgili bir etkinlik yer almaktadır. Bu ödevler

sosyal bilgilerin öğrenciye kazandırması gerektiği düşünülen etkinliklerdir. Ancak, küresel eğitimle ilişkili herhangi bir yönü bulunmadığı söylenebilir.

Bilinçli Tüketici Olma

86 numaralı dokümanda öğrenci belirlediği 12 madde ile nasıl daha bilinçli tüketici olunabileceğini açıklamıştır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında hazırlanan bu doküman da küresel eğitimle ilişkilendirilememiştir.

Soy Ağacı

Bu bölümde kendi ailelerine tanıtan öğrencilerin ödevlerinden örnekler sunulmuştur. Öğrenciler farklı şekillerde ailelerini, kendi soylarını anlattığı görülmüştür. Örneğin, 15’de öğrenci ailesinin soy ağacını ve annesiyle ailesini tanıtıcı kısa bir görüşmeyi yazılı olarak hazırlamıştır. Benzer şekilde 24, 25, 26 ve 27 numaralı dokümanlarda da öğrenciler kendi ailelerini tanıtmışlardır. Buna göre sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin kendi geçmişlerini öğrenmelerine yardımcı olduğu; ancak küresel eğitimle ilişkili olmadığı söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma ile ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfı okutmakta olan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersi bağlamında küresel eğitime ilişkin görüşleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Olgubilim biçiminde desenlenen bu araştırma 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Eskişehir ili Barbaros İlköğretim Okulu, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu, Mustafa Kemal İlköğretim Okulu, Sinan Alaağaç İlköğretim Okulu, Özel Çağdaş İlköğretim Okulu, Özel MAT-FKB Gelişim İlköğretim Okulu'ndan toplam 12 öğretmen katılmıştır. Araştırma verileri “Öğretmen Kişisel Bilgi Formu”, “Yarı Yapılandırılmış Görüşme” ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yapmış oldukları proje, performans ve etkinlik ödevlerini içeren “Doküman İncelemesi” yoluyla toplanmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi yaklaşımı benimsenmiştir. Bu bölümde de verilerin analizi sonucu ulaşılan bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlara, sonuçların alanyazındaki diğer araştırmalarla benzeşen ve farklılaşan yönleriyle tartışılmasına ve son olarak uygulayıcı ve araştırmacılara yol göstermesi umulan önerilere yer verilmiştir.

Sonuç

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Küreselleşme, kültür ve küresel eğitim tanımlamalarına ilişkin sonuçlar

- Öğretmenlerin küreselleşme ile küresel eğitimi aynı kavram olarak gördükleri; bu yönde küresel eğitime yaklaştıkları görülmüştür. Bu bakımdan öğretmenlerin küresel eğitime ilişkin kavramsal açıdan eksiklikleri olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin küreselleşmeye ilişkin görüşlerinin, olumlu tanımlamalar, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisi ve küreselleşmenin olumsuz yönleri olmak üzere üç farklı yönde ortaya çıktığı belirlenmiştir.
- Öğretmenlerin küreselleşmeyi sınırların kalkması, dünyanın küçülmesi, küçülen dünyaya uyum sağlama ve dünya ölçeğinde düşünme ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Sınırların kalkması kapsamında Avrupa birliğinin ve farklı değişim

programlarının etkileşimin artmasında önemli bir yeri olduğunu vurguladıkları görülmüştür.

- Öğretmenlerin, küreselleşmeyle birlikte yaşanabilecek gelişmelerin insanlık için çok büyük fırsatlar getirebileceği gibi çok büyük eşitsizliklere de yol açabileceği görüşünde oldukları görülmüştür. Küreselleşme ile birlikte ülkeler arası çıkar çatışmaları ve küresel sorunların artması yönünde de olumsuz görüşler belirttikleri görülmüştür. Küreselleşmenin insan hayatına etkisi bağlamında da tüketim toplumu haline gelme, kültürel açıdan yozlaşma ve teknolojinin bireysel ilişkileri olumsuz yönde etkilemesi de öğretmenler tarafından küreselleşmenin olumsuz yönleri arasında görülmektedir.
- Öğretmenlerin bilimsel ve teknolojik gelişmelerin küreselleşmeye etki ettiği ve küreselleşmeden etkilendiği görüşünde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, öğrencilerin günlük yaşamlarında teknolojiyi çok sık kullandığı; bu açıdan bazı noktalarda öğretmenlerden bile daha fazla teknolojiyi kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin öğretme-öğrenme süreci dışında da teknoloji yoluyla birçok bilgiye ulaşabildiği; bu nedenle eğitim kurumlarının tek başına artık öğrenciler için yeterli olmadığı da ulaşılan sonuçlar arasındadır.
- Öğretmenlerin teknoloji yoluyla bilgiye ulaşmanın geçmişe oranla daha kolay olması yönünde olumlu görüş belirttikleri görülmüştür. Bununla birlikte teknoloji yoluyla kişisel bilgilerin dünya çapında kötüye kullanılabilirliği konusunda da endişeler dile getirilmiştir. Ayrıca, bilginin dolaşımı ile ilişkili olarak öğretmenlerin bile hazırcı olduğunu ve bilgiye kolay ulaşıldığından insanların artık daha az emek vererek kolay ürünler ortaya koydukları belirtilmiştir.
- Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çok kısa bir sürede tüm dünyaya mal edildiğini belirtilirken; küreselleşme sürecinde yaşanan hızlı toplumsal değişimde bu gelişmelerin yerinin vurgulandığı görülmüştür.
- Öğretmenlerin kültürü çeşitlilik, bireysel farklılıklara saygı, toplumun geçmişten getirdiği değerler ve bireyin yaşamındaki tüm olgular olarak tanımladıkları görülmüştür. Ayrıca, günümüzde Rum, Çerkez, Tatar gibi alt kültürlerin eskisi kadar baskın olmadığı da vurgulanmıştır.

- Öğretmenlerin kültür tanımlarının yanı sıra kültürel etkileşime değindikleri de görülmüştür. Kültürel etkileşim bağlamında farklı kültürlerin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiği; farklı kültürlerle etkileşimin önyargıların azalmasına yardım edeceği; etkileşime geçebilmek için yabancı dil yeterliğine sahip olunması gerektiği; farklı kültürlerle etkileşimin bireyin sosyal yaşamını zenginleştireceği gibi görüşler sundukları görülmüştür. Ayrıca, kültürel etkileşim bağlamında, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin yurtdışı ve yurt içi farklı kültürlerle etkileşimlerinin de paylaşıldığı görülmüştür. Burada öğrencilerin eskisi gibi okul-ev arasında kalmayıp farklı ülkeleri ve kültürleri görebildikleri; bu sayede farklı kültürlerle dair kendilerince bir bakış açısı oluşturabildikleri dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin de hem kısa yurtdışı gezileri hem de farklı şehirlerde çalışmalarından dolayı farklı kültürler hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür.
- Öğretmenlerin küresel eğitim tanımlamalarının “*etkileşimin bilincinde, dünya tarihi ve kültürü, küresel olayların bilgisi, her yerde aynı eğitim, teknolojiden yararlanma, bireysel özellikleri dikkate alan eğitim, bilgi ve kültür etkileşimini artırma*” biçiminde olduğu görülmüştür. Buna göre, öğretmenler tarafından küresel eğitim dünya tarihi ve kültürünü aktarmak; küresel olaylar hakkında öğrencileri bilgilendirmek; eğitimde teknoloji kullanımını artırmak; bilgi ve kültürün karşılıklı paylaşımını artırmak; bireysel farklılıkları dikkate almak; karşılıklı etkileşimin bilincinde öğrenciler yetiştirmek gibi anlamlara gelmektedir.

Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitime ilişkin sonuçlar

- Öğretmenlere göre, 2004 ve 1998 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (SBÖP) arasında programın içeriği bakımından olumlu anlamda gelişmeler yaşandığı belirtilmiştir. Öğretmenler 2004 SBÖP'nin eski programa göre daha somut ve kullanışlı olması; tarih, coğrafya bilgisinden çok öğrencinin günlük yaşamda kullanabileceği bilgilere yer verilmesi bakımından olumlu gelişmeler yaşandığını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra 2004 SBÖP'de eski programla karşılaştırıldığında Atatürkçülük konularına daha az yer verildiği de ulaşılan bulgular arasındadır.

- Sosyal Bilgiler dersi yoluyla öğrencilere “Bireyi ve toplumu tanıtmaya, demokrasi ve insan haklarını öğretme, bilim insanlarının hayatlarını tanıtmaya, ulusal bilinç kazandırma, Türkiye’deki bölgesel farklılıkları tanıtmaya, hayatından örnekler sunma, yetiştirilen ürünleri tanıtmaya, dünyadaki kültürel mirası tanıtmaya, yerel yönetimleri tanıtmaya ve doğal afetleri tanıtmaya” gibi konularda yeterlilikler kazandırıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca, Sosyal bilgiler dersinin bireyi ve toplumu tanıtmaya kapsamında “toplumsal değişimi vurgulama, toplumsal değerlerin öğrenilmesi, geçmişte yaşanan olayları aktarma, öğrencinin kendi haklarını öğrenmesi” gibi konulara değinildiği de görülmüştür. Öğretmenlerin Sosyal bilgiler tanımlamalarının çoğunlukla ülkemize yönelik olduğu görülmüştür. Bununla birlikte Sosyal bilgiler tanımlamalarına bakıldığında öğretmenlerin vurguladıkları bu konuların küresel eğitimle kolaylıkla ilişkilendirilebilir olmasına rağmen gerek öğretmenlerin konuya ilişkin görüşlerini ele alış biçimi, gerek öğrenci dokümanlarından elde edilen sonuçlar değinilen konuların küresel bakış açısıyla ele alınmadığını; bu anlamda yüzeysel kaldığını göstermiştir.
- Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde çoklu bakış açısı ile ilişkili olarak “bireyin öznelliği, baskın kültürü benimseme, farklılıklara saygı” gibi konulara değindikleri görülmüştür. Bireyin öznelliği kapsamında bireylerin farklı özellikleri olduğu, her bireyin parmak izlerinin bile birbirinden farklı olduğu gibi konuların hoşgörü değeriyle birlikte verildiği görülmüştür. Ayrıca, bireyin öznelliğine Hayat Bilgisi dersiyle başladığı; Sosyal bilgiler dersinin Hayat bilgisi dersinin devamı niteliğinde olduğu da belirtilmiştir. Kimi öğretmenler de bireyin içerisinde yaşadığı kültürü farkında olmadan aldığı; bu nedenle kendi kültüründen farklı bir ortamı benimsemekte güçlük çektiğine ilişkin görüşler sundukları görülmüştür. Farklılıklara saygı ile ilişkili olarak da farklılıklarımızın bir zenginlik olduğu, farklılıklara saygı ve hoşgörü ile yaklaşılması gerektiği, bir kültür için doğru olan bir durumun başka bir kültür için yanlış olabileceği gibi konulara değindikleri görülmüştür.
- Sosyal Bilgiler dersinde kültüre ilişkin olarak Türkiye’deki farklı kültürel öğelere, dünyadaki farklı kültürlerle, Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımı işlevine değinildiği görülmüştür. Bu kapsamda ülkemiz kültürüne yönelik yapılan etkinliklerin, Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımı işlevinin ve

öğretmenlerin kültüre ilişkin yaklaşımlarının olumlu olduğu görülmüştür. Bununla birlikte küresel eğitim bağlamında farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma ile ilgili ele alınan konuların içerik olarak yüzeysel kaldığı sonucuna da ulaşılmıştır. Ayrıca, 23 Nisan kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin farklı kültürleri tanıma ve farklı kültürlerle etkileşim bağlamında oldukça önemli bir işlevi yerine getirebileceği de görülmüştür.

- Sosyal Bilgiler dersi kapsamında küresel olaylara yer verilmediği; ancak yeri geldikçe öğretmenlerin yurtdışında yaşanan sorun ve gelişmelere yer verdikleri görülmüştür. Bununla birlikte öğretmenlerin küresel olaylar bağlamında çevre sorunlarına yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin dünyada yaşanan sorun ve gelişmeleri daha çok medya yoluyla öğrendikleri; öğretmenlerin yalnızca güncel olaylar bağlamında yeri geldikçe değindikleri; programın küresel olaylar bağlamında öğrenci düzeyi göz önünde bulundurulduğunda yeterli kabul edildiği görülmüştür.
- Küresel olaylar bağlamında Sosyal Bilgiler derslerinde sivil toplum kuruluşlarına (STK) yer verildiği görülmüştür. Bu kapsamda, genellikle Kızılay, Akut gibi ülkemiz STK'larının dünya çapında yaptıkları yardımlara değinildiği; ancak dünyada yaşanan afet ve felaketselere ve bunların etkilerine değinilmesi bakımından yerel kaldığı görülmüştür.
- Öğretmenlerin görüşlerinden Sosyal Bilgiler dersinde küresel bağlantılarla ilişkili olarak ülkeler ve toplumlar arası karşılıklı bağlantılara yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ülkeler arası ekonomik bağlantılar bağlamında ithalat-ihracat ilişkilerine değinildiği de ulaşılan sonuçlar arasındadır. Bu bağlamda küresel eğitimin karşılıklı bağlantılar bilgisi öngörüsünün Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılmadığı; ithalat-ihracat ilişkilerinin karşılıklı bağlantılar bilgisi bakımından yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmen görüşlerinden Sosyal Bilgiler dersinin daha çok ulusal öğeleri işlediğine; küresel eğitim ve öğrencilere küresel bakış açısı kazandırma bakımından yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, küresel bağlantılar öğrenme alanı kapsamında işlenen konuların farklı ülkeleri ve kültürleri tanıma bakımından ilişkilendirilmeye çalışıldığı da görülmüştür.

- Yapılan bu araştırma sürecinde öğretmenlerin küresel eğitim ve Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkili yansıtmaları doğrultusunda çoğu öğretmenin Sosyal bilgiler ve küresel eğitimin ilişkilendirilebileceğini fark ettikleri görülürken; kimi öğretmenlerin zaten programa bağımlı yürüttükleri süreci olduğu gibi aktardıkları görülmüştür.
- Öğretmen görüşlerinden hareketle küresel eğitim ve Sosyal bilgiler dersi ile ilişkilendirilebilecek uygulamaların “öğretmenin süreçteki rolü, geziler, okul projeleri” biçiminde sıralandığı görülmüştür. Buna göre küresel eğitimin öğretme-öğrenme sürecine yansiyabilmesinde en önemli etkenlerden birinin öğretmen olduğunu vurguladıkları görülmüştür. Buna göre, Sosyal bilgiler dersinin ya da programın kendi başına küresel eğitim için yetemeyeceğini; bu süreçte öğretmenin bakış açısının ve farklı etkinlikler geliştirebilmesinin devreye girmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin uygulamalar kapsamında yıl içerisinde yapmış oldukları gezilere yer verdikleri görülmüştür. Bu kapsamda, Çocuk Esirgeme Kurumu, Huzurevi, Uludağ gezisi, Çanakkale gezisi gibi gezilerin öğrencilerde değer kazandırmaya ve öğrencinin kendi kültürünü tanımasına yönelik olduğu görülmüştür.
- Uygulamalar kapsamında yapılan projelerden biri Comenius kapsamında 5 ülkeden okulların katıldığı farklı kültürleri tanımaya yönelik bir çalışmadır. Bu çalışmada her sene farklı bir ülkeye gidilerek o ülkenin kültürü, eğitimi hakkında bilgiler edinildiği görülmüştür. Diğer proje ise farklı bir ülke ile yemek kültürünü tanımaya yönelik etkinliktir. Öğretmenlerin okullarında gerçekleştirilen projelerin küresel eğitim ile farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma, karşılıklı bağlantılar bilgisi gibi birçok bağlamda ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, okul ve öğretmen donanımı bakımından bu projeleri gerçekleştiren okulların özel okul statüsünde oldukları görülmüştür.

Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim önerilerine ilişkin sonuçlar

Veri toplama ve analizi süreci boyunca öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde küresel bakış açısının öğrencilere nasıl daha iyi aktarılacağı ile ilgili görüşler sunduğu görülmüş; bu görüşlerin de “Öneriler” teması altında sunulmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu kapsamda “Öneriler” teması, yapılmayan ancak yapılmasının

öğrenciler için faydalı olacağı düşünülen eksiklikler olarak da görülebilir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim önerilerine ilişkin sonuçlar aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitimle ilişkili öğelerin öğrenme-öğretme sürecine “Kardeş okul projesi, öğrencinin kendi kültürünü tanıtması, ders kitaplarıyla birlikte CD’ler verme, derste canlandırmalar yapma, yurtdışına giden öğrencilerin görüşlerini karşılaştırma, dünyadaki herhangi bir okulla mektup yoluyla iletişim kurma, gezici kültür müzeleri oluşturma, farklı yerlere gezi düzenleme, yakından uzağa somutlaştırarak etkinlikler düzenleme, farklı yerlere sanal geziler yapma” gibi etkinliklerle yansıtılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Buradan öğretmenlerin öğretim sürecine ilişkin getirdikleri önerilerin dünyayla etkileşimi artırmaya ve öğrenci farkındalığını geliştirmeye yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin küresel eğitim bağlamında öğrencilerde bulunması gerektiğini düşündüğü özellikler “*Dünya vatandaşı, değer sahibi, empati kurabilen, çevre sorunlarına duyarlı, dünyanın farklı ülkelerindeki insanların sosyal yaşantılarıyla ilgili, dünya hakkında bilgi sahibi, farklı insanlarla etkileşim kurabilecek altyapıya sahip, dünyadaki karşılıklı bağlantılar ve etkileşimin farkında, karşılaştığı problemlere çözümler sunan, katılım becerisi yüksek bireyler*” olduğu belirlenmiştir.
- Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitimin nasıl ölçüleceğine ilişkin önerilerin “*örnek olay, klasik yöntemler, drama, genel kültüre bakma, davranış olarak gözleme*” biçiminde olabileceği görülmüştür. Sözü edilen tüm ölçme-değerlendirme yaklaşımlarının ancak etkili kullanıldığında ve küresel bakış açısıyla hazırlandığında başarılı sonuçlar alınabileceği; aksi takdirde öğrencilerin küresel bakış açıları kazanıp kazanmadıklarının belirlenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin görüşlerinden SBÖP’ye ilişkin kimi önerilerin ortaya çıktığı görülmüştür. Programın genel yapısına yönelik olarak öğrenci özelliklerine göre çeşitliliğin sağlanması; diğer derslerle ilişkilendirilerek disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesi; küresel eğitimle ilgili öğelerin tüm öğrenme alanlarına yayılması gibi öneriler getirildiği görülmüştür. Bununla birlikte

Küresel bağlantılar (KB) öğrenme alanına daha fazla zaman ayrılması gerektiği; KB’de daha fazla açıklayıcı görsel olması gerektiği; KB’nin daha basit verilmesi gerektiği gibi kimi önerilere de yer verildiği görülmüştür. Ayrıca medya okur-yazarlığı bilincinin daha alt sınıflarda verilmesi gerektiği; dünyada yaşanan olumlu gelişmeler, programın öğrenciye problem çözme olanağı sağlaması gibi önerilere de ulaşılmıştır. Buradan hareketle öğretmenlerin SBÖP kapsamında programın genel çerçevesine yönelik getirilen önerilerin küresel eğitim için uygulanabilir ve işlevsel olduğu; KB’ye ilişkin getirilen önerilerin oldukça yüzeysel kaldığı; öğretmenlerin küresel eğitimin kavramsal çerçevesi konusunda yetkin olmadıklarından içeriğe dönük öneriler getiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenci dokümanlarına ilişkin sonuçlar

- Dokümanların incelenmesi sonucunda “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesiyle ilgili bir çalışmada kimlik ve birey tanımlamaları kapsamında çoklu bakış açısına değinildiği; bunun dışında öğrenci dokümanlarından elde edilen bulgulara göre öğrencilerin hazırlamış oldukları çalışmaların tümüne yakınının çoklu bakış açısı ile ilişkili olmadığı görülmüştür.
- Öğrencilerin kültüre ilişkin “Diğer kültürleri anlama ve saygı duyma, ulusal kültürel öğeleri tanıma ve Dünya’daki tarihi ve turistik öğeleri tanıma” gibi konularda çalışmalarına ulaşılmıştır. Diğer kültürleri tanıma kapsamında hazırlanan ödevlerin çok az ve yüzeysel olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kimi ödevlerde farklı ülkelerin kültürleri ile ülkemiz kültürünün benzer ve farklı yönlerinin incelenmesinin de küresel eğitim bakımından olumlu olduğu; ancak sayı ve içerik bakımından yetersiz olduğu da göze çarpmıştır. Ulusal kültürel öğeleri tanıma kapsamında öğrenciler tarafından hazırlanan öğelerin Anadolu kültürüne özellikle de Eskişehir kültürüne yönelik çalışmalar olduğu; ülkemizdeki kültürel farklılıklar ve dünyadaki farklı kültürel öğelerin çok fazla üzerinde durulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Dünya’daki tarihi ve turistik öğeleri tanımaya yönelik hazırlanan ödevlerin öğrencilerin bakış açısını geliştirebilmesi bakımından yüzeysel kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Küresel olaylarla ilişkili olarak öğrenci dokümanlarının daha çok STK'ların ulusal ve uluslararası işlevi ve ülkemizdeki çevre sorunlarıyla ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. STK'ların işlevi bakımından ülkemizdeki Akut, Kızılay gibi STK'ların ülkemizdeki ve dünyadaki doğal afet ve felaketlerde üstlendikleri görevi işleyen ödevlerin yapıldığı görülmüştür. Ulusal çevre sorunları kapsamında yine TEMA ile ilgili bazı ödevler hazırlandı; bu kapsamda ülkemizdeki çevre sorunlarının ele alındığı ödevler göze çarpmıştır. Ulaşılan bu dokümanlardan hareketle Sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan ödevler küresel eğitimin küresel olaylar ve sorunlar bilgisi ile ilişkilendirildiğinde oldukça yüzeysel kaldığı, küresel olaylar ve sorunların bütüncül ve küresel bir bakış açısıyla verilemediği ve dünyada yaşanan olaylar ve sorunların doğal afetler ve felaketler ile sınırlı kaldığı görülmüştür.
- Küresel bağlantılarla ilişkilendirilen öğrenci ödevlerinin STK'ların uluslararası boyuttaki etkisi, ülkelerin dünya çapındaki kurum ve kuruluşlara üyeliği olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre, incelenen dokümanların ülkeler ya da kişiler arası karşılıklı bağlantılar bakımından yüzeysel ve sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, farklı ülkeleri tanıma kapsamındaki ödevlerin ülkelerin genel özellikleri bakımından hazırlandığı görülmüştür. Farklı ülkeleri tanımaya yönelik öğrenci çalışmalarının öğretmen tarafından doğru kaynaklara yönlendirildiği takdirde olumlu sonuçlar doğurabileceği; aksi takdirde ülkelerin demografik bilgilerinin öğrenilmesinin küresel eğitimin kapsamı ve öğrenci açısından çok da yeterli olmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.
- İncelenen dokümanlardan değerler ile ilişkilendirilebilecek temalar *ulusal değerler* ve *evrensel değerler* olarak temalandırılmıştır. İncelenen dokümanlardan *ulusal değerler* ile ilişkili olduğu düşünülen ödevlerin genel itibarıyla Atatürk, Atatürk ilkeleri, Atatürk ve cumhuriyet, yönetim mekanizmalarımız gibi ulusal değerler ve devletin resmi mekanizmalarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Evrensel değerler bakımından incelenen dokümanların ise içerik olarak STK'ların benimsemiş olduğu değerler, doğa ve hayvan hakları, çocuk hakları ve bireylerin toplum içerisindeki sorumlulukları ile ilgili olduğu görülmüştür.

- Teknolojik gelişmelere ilişkin öğrenci buluşları başlığı altında öğrencilerin kendi hayal güçlerini kullanarak toplumda eksikliğini hissettikleri, kendilerinin ya da toplumdaki ihtiyaç sahibi insanların hayatlarını kolaylaştırmak için hayal güçlerini kullanarak ortaya koydukları buluşlara yer verilmiştir. Öğrenciler tarafından Bilim, Teknoloji, Toplum öğrenme alanıyla bağlantılı olarak ortaya konan bu ödevlerde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bu ödevleri ne amaçla yaptıklarına ilişkin net bir bilinç olduğu görülememiştir.
- Meslekler, harita bilgisi, soy ağacı biçiminde sınıflandırılan dokümanlar doğrudan ya da dolaylı olarak küresel eğitimle ilişkilendirilememiştir. Meslekler ile ilgili olarak öğrenciler toplum için çalışan kamu görevlilerini aktarmıştır. Harita bilgisi başlığı altında yer alan dokümanlar ise öğrencilere daha çok yönleri öğretmeye yönelik çalışmalardır. Soy ağacı başlığı altında yer alan ödevlerde de öğrencilerin kendi ailelerini tanıtan ödevlerin yapıldığı görülmüştür. Sözü edilen bu ödevlerin Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitim ile doğrudan herhangi bir ilişkisi kurulamamıştır.

Araştırmada öğretmenlerin küreselleşme ve kültür tanımlamalarının çoğunlukla olumlu olduğu; bununla birlikte küreselleşmenin olumsuz yanlarına ve teknolojik gelişmelerin küreselleşmeye olan etkisine değindikleri görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerin kültürel etkileşim bağlamında farklı kültürlerle etkileşimin sağlanması gerektiğine dair olumlu görüşler sundukları görülmüştür. Öğretmenlerin küresel eğitim tanımlamalarının da dünyaya ilişkin bilgi, kültür ve farkındalığın geliştirilmesi yönünde olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde işlenen konulara yönelik tanımlamalarına bakıldığında içerik bakımından dersin küresel eğitime uygun olduğu; ancak gerek öğrenci dokümanlarından gerekse öğretmen görüşlerinden konuların küresel bakış açısıyla sunulmadığı görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinde çoklu bakış açısına yönelik farklılıklara saygı ile ilişkili konulara değinildiği öğretmenler tarafından belirtilmiş; ancak öğrenci dokümanlarında bunun yansımalarına ulaşılamamıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi kapsamında ülkemiz kültürüne yönelik etkinliklerin ağırlıkta olduğu; dünyadaki kültürel öğeleri tanıma kapsamında yapılan etkinliklerin yetersiz kaldığı görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde küresel olaylara yeri geldikçe değindikleri ve bu kapsamda çoğunlukla STK'ların dünyada

yaşanan felaketlerde üstlendikleri görevlere değindikleri görülmüştür. Küresel bağlantılar kapsamında görülebilecek etkinliklerin de yetersiz ve yüzeysel kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak Sosyal Bilgiler dersinin küresel eğitimin alanyazında belirlenen çerçevesi bakımından oldukça önemli bir ders olduğu ancak gerek öğretmen görüşlerinden gerek öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yapmış oldukları ödevlerden anlaşıldığı üzere dersin küresel eğitim bakımından yüzeysel kaldığı söylenebilir. Bu noktada Sosyal Bilgiler dersinin daha etkili bir biçimde gerçekleştirilmesi için küresel eğitimin kuramsal çerçevesi ve uygulamada yapılması gereken eksikliklerin giderilmesi gerektiği söylenebilir.

Tartışma

Araştırmada, küresel eğitimin tam olarak ne anlama geldiği konusunda kavramsal açıdan tam bir anlayışın oluşmadığı ortaya çıkmıştır. Kilpatrick'in (2010) araştırmasına göre de görüşüne başvurulmuş öğretmenlerin küresel eğitim kavramını anlamaya, tanımlamaya ve işlevsel kılmaya; bu kavramın ne tür bilgi, beceri ve değerleri içermesi gerektiğine yönelik çabalar göze çarpmaktadır. Benzer biçimde Kandra'nın (2007) çalışmasına göre de, öğretmenlerin küresel eğitimin kavramsal yapısının ne olduğuna ve sınıftaki uygulamalarının nasıl olacağına ilişkin gelişime ihtiyaçları olduğu belirlenmiştir. Araştırma, bu bakımdan Kilpatrick (2010) ve Kandra (2007) tarafından yapılan araştırmalarla örtüşmektedir.

Araştırmada, öğretmenlerin küreselleşmeyi sınırların kaldırılması, dünyanın küçülmesi, küçülen dünyaya uyum sağlama ve dünya ölçeğinde düşünme ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Ayrıca, etkileşimin artmasıyla birlikte insanların kültür ve değer sistemlerinin birbirine daha çok benzediğini olumlu bir biçimde ortaya koydukları da görülmüştür. Buna ilişkin olarak Balkar ve Özgan (2010) öğretmenlerin küreselleşmeye yükledikleri anlamları ve küreselleşmenin ilköğretim kademesindeki eğitim sürecine etkilerini saptamak amacıyla yapmış oldukları araştırmada, öğretmenlerin küreselleşme kavramına “ekonomi, kültür, siyaset, benzeşme, eşitlik ve serbest dolaşım” gibi anlamlar yüklediklerini ortaya koymuşlardır. Benzer biçimde Gül (2008) ise yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin küreselleşmeye ilişkin olumlu görüşlerinin “iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin hız kazanması, sınırların kalkması ve zaman mekân kavramlarının değişmesi” biçiminde olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmada, öğretmenlerin küreselleşmeye ilişkin olumlu yaklaşımlarının gerek Balkar ve Özgan (2010) gerekse Gül'ün (2008) yapmış oldukları araştırmalarla örtüştüğü görülmektedir. Bununla birlikte, araştırmada kültür ve değer sistemlerinin benzeşmesine ilişkin belirtilen olumlu görüşlerin, Gül'ün (2008) araştırması sonucunda ortaya konan “batılı yaşam tarzını benimseme, kendi kültürünü kaybetme” gibi görüşlerle çeliştiği de görülmüştür.

Yapılan araştırmada öğretmenler tarafından küreselleşmenin olumsuz etkilerine ilişkin ülkeler arası çıkar çatışmalarının artması, küresel sorunların artması, tüketim toplumu haline gelme, kültürel yozlaşma, teknolojinin bireyleri uzaklaştırması ve

yaşanabilecek gelişmelerin insanlık için çok büyük fırsatlar getirebileceği gibi çok büyük eşitsizliklere de yol açabileceği biçiminde belirtilmiştir. Bu kapsamda Yaşar, Sözer, Gültekin, Kaya ve Belet'in (2002) öğretmen adaylarıyla yapmış oldukları çalışmada, küreselleşmenin gelişmiş sömürge gücünü artırma, toplumlar arası ayrımları artırma, dünyada yaşanan savaşlar ve problemlere çözüm olamama biçiminde ortaya konan olumsuzlukların, bu çalışmada ortaya konan olumsuzluklarla örtüştüğü görülmüştür. Benzer biçimde Gül'ün (2008) çalışmasında küreselleşmenin olumsuzluklarına ilişkin ortaya konan kültürel değerlerin yeniden düzenlenmesi, küresel kültürün ortaya çıkması, batının egemenliği altına girme, kendi kültürümüzü kaybetme, batılı yaşam tarzını benimseme" gibi bulguların bu çalışmadaki kültürel yozlaşma ile örtüştüğü görülmüştür. Yapılan çalışmada Yaşar, Sözer, Gültekin, Kaya ve Belet (2002) ve Gül (2008)'ün çalışmalarından farklı olarak teknolojinin bireyler arası iletişimin azalmasına neden olması ile küreselleşmenin belirsizlikleri de beraberinde getirdiği görüşü dile getirilmiştir.

Araştırmada öğretmenler tarafından kültür çeşitlilik, bireysel farklılıklara saygı, toplumun geçmişten getirdiği değerler ve bireyin yaşamındaki tüm olgular biçiminde tanımlanmış; alt kültürlerin eskisi kadar baskın olmadığına değinilmiştir. Öğretmenler ayrıca, kültürel etkileşim ile ilgili olarak da farklı kültürlerin kendilerine özgü özelliklerinin olabileceği, farklı kültürlerle etkileşimin önyargıları azaltacağı, yabancı dil yeterliliğine sahip olunması gerektiği; farklı kültürlerle etkileşimin bireyin sosyal yaşamını zenginleştireceği gibi görüşler ileri sürdükleri görülmüştür.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin küresel eğitimi "etkileşimin bilincinde olma, dünya tarihi ve kültürünü bilme, küresel olayların bilgisi, her yerde aynı eğitim, teknolojiden yararlanma, bireysel özellikleri dikkate alan eğitim, bilgi ve kültür etkileşimini artırma" biçiminde tanımladıkları görülmüştür. Kasai'nin (2007) yapmış olduğu çalışmaya göre de öğretmenler küresel bakış açısını kendini tanıma, farklı kültürler ve kültürler arası iletişim becerisi, dünya problemleri ve yerel eylemler, küresel/yerel bağlantısı ve eleştirel düşünme becerisi biçiminde ortaya koymuşlardır. Benzer biçimde Natalie'nin (2009) yapmış olduğu çalışmada da bir lisedeki öğretmen ve öğrenciler küresel eğitimin amaçlarını "öğrencilerin küresel ve kültürel farkındalığını artırma, öğrencilerin bakış açılarını genişletme, öğrencileri kendi

öğrenmelerine teşvik etme ve öğrencileri geleceğe hazırlama” biçiminde belirttikleri görülmüştür. Buradan hareketle öğretmenlerin küresel eğitimin içeriğine ilişkin algılarının, Kasai (2007) ve Natalie’nin (2009) bulgularıyla büyük ölçüde örtüştüğü görülmüştür.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin 2004 ve 1998 SBÖP arasında öğretim programının içeriği bakımından daha somut ve kullanışlı olma; tarih-coğrafya gibi alan bilgilerinden çok öğrencinin günlük yaşamında kendisine gerekli olabilecek bilgilere yer verilmesi gibi bakımlardan olumlu gelişmeler yaşandığı yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Ayrıca, öğretmenler tarih-coğrafya gibi bilgilerin kalıcı olmadığı ve günlük yaşamda kullanılan bilgilerin ilköğretim düzeyindeki öğrencilere verilmesinin daha uygun olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Bununla birlikte 2004 SBÖP’de Atatürkçülük ile ilgili konulara daha az yer verildiği de ulaşılan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersi yoluyla öğrenciler bireyi ve toplumu tanıma, haklarını öğrenme, ulusal bilinç kazandırma, Türkiye’deki farklılıkları tanıma, hayatından örnekler sunma, yetiştirilen ürünleri tanıma, dünyadaki kültürel mirası tanıma, yerel yönetimleri tanıma ve doğal afetleri tanıma gibi konularda yeterlilikler kazandırıldığı görülmüştür. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinin bireyi ve toplumu tanıması kapsamında “toplumsal değişimi vurgulama, toplumsal değerlerin öğrenilmesi, geçmişte yaşanan olayları aktarma, öğrencinin kendi haklarını öğrenmesi” gibi konulara değinildiği de görülmüştür. Sosyal bilgiler dersinin yukarıda söz edilen tanımlamalarının küresel eğitimin çoklu bakış açısı geliştirme, farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma gibi başlıklarıyla doğrudan ilişkilendirilebileceği görülmüştür.

Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde çoklu bakış açısına ilişkin bireyin öznelliği, içinde bulunulan baskın kültürü benimseme ve farklılıklara saygı gibi konulara değinildiği görülmüştür. Ancak bu durumun, öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde yapmış oldukları ödevlere yansımadağı da görülmüştür. Natalie’nin (2009), küresel eğitim amaçlarının nasıl algılandığını ortaya koyduğu araştırmasında katılımcılar, öğrencilerin bakış açılarının genişletilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu kapsamda Sosyal bilgiler dersinin her bireyin kendine özgü özelliklerinin olduğu, insanların dil, din, ırk, vb. gibi farklılıklarına bakılmaksızın saygı gösterilmesi

gerektiğinin vurgulandığı söylenebilir. Natalie'nin (2009) yapmış olduğu araştırmanın farklılıklara saygı ve her bireyin öznel olması bakımından benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte yapılan araştırmanın genel bir bakış açısı yerine Sosyal bilgiler dersinin neleri kazandırdığı ile ilgilenmesi bakımından Natalie'nin (2009) yapmış olduğu çalışmanın daha genel bir çerçeve çizmeye çalıştığı da söylenebilir. Yang'ın (2010) küresel eğitim öğretimine ilişkin yapmış olduğu çalışmada ise Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “farklı ülkeler, insanlar ya da kültürler arasında yapılan ayrımcılık” ile ilgili dersler aldıkları ortaya konmuştur. Bu bakımdan hem öğretmenlerin çoklu bakış açısı konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlenebilmesi için hizmet öncesinde buna yönelik eğitimler ve dersler almaları; hem de SBÖP'ye yansıtılmasının uygun olabileceği de söylenebilir.

Yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde kültürle ilişkili olarak çoğunlukla ülkemiz kültürüne değinildiği anlaşılmıştır. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımı konusunda önemli bir sorumluluk aldığı ve ülkemizdeki farklı kültürel öğelere yer verildiği görülmüştür. Bununla birlikte Küresel Bağlantılar öğrenme alanında dünyadaki farklı kültürel öğelere de yer verildiği; 23 Nisan kapsamında yapılan etkinliklerin öğrenci açısından farklı kültürlerle ilişkin bakış açısı geliştirebilmesinde olumlu etkileri olduğu da ileri sürülmüştür. Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarımı bakımından oldukça önemli olduğu, çoğunlukla ulusal kültürel öğelere yer verildiği, 23 Nisan etkinlikleri ve Küresel bağlantılar öğrenme alanı yoluyla çok yoğun olmamakla birlikte dünyadaki farklı kültürlerle ve kültürel öğelere yer verildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda küresel eğitimin farklı kültürleri tanıma ve farkındalık kazandırma boyutuyla ilişkili olarak alanyazında kimi araştırmalar (Özkan, 2006; Kasai, 2007; Yang, 2010; Kilpatrick, 2010; Reynold Thomas, 2010) kültüre ve dünyadaki farklı kültürlerle ilişkin farkındalık kazandırmaya yönelik uygulamaları vurguladıkları görülmektedir. İlgili araştırmalarda küresel eğitimin genellikle bir okul ya da bölge programı kapsamında sistemli bir biçimde yürütüldüğü görülmektedir. Bu kapsamda, ilgili araştırmaların kültürel farkındalık boyutuyla ilgili olarak Kilpatrick'in (2010) araştırmasında Küresel Yeterlik Programı kapsamında kültürel etkileşimi ve farkındalığı artırmaya yönelik olarak yapılan etkinlikler göze çarpmaktadır. Reynold Thomas'ın (2010) araştırmasında da araştırma yapılan okullarda küresel eğitim düşünceleri ve ülkenin kendi kültürel değerlerinin birleştirilerek hem ülke kültürünün aktarımı ve devamının

sağlandığı hem de küresel bir bakış açısı verilmeye çalışıldığı ortaya konmuştur. Bu bağlamda Sosyal bilgiler dersinin çok önemli bir kültür aktarıcısı olmasının yanı sıra dersin yapı ve içeriğinin uygunluğu bakımından kültürel farkındalığa ilişkin daha geniş bir bakış açısıyla ele alınması gerektiği görülmüştür.

Araştırmada Sosyal bilgiler dersi kapsamında küresel olaylar ve sorunlara doğrudan yer verilmediği; ancak yeri geldikçe dünyada yaşanan kimi olaylara değinildiği görülmüştür. Bu kapsamda küresel ısınma gibi bilinen kimi çevre sorunlarına yer verildiği görülmüştür. Ayrıca, ülkemizdeki STK'lara ve Kızılay, AKUT gibi STK'ların dünyada yaşanan doğal afet ve felaketlerde yüklenmiş oldukları sorumluluklara sıkça yer verdikleri görülmüştür. Burada, Sosyal bilgiler dersinin yine içerik olarak gerek güncel olaylar; gerek STK'ların işlevine yer verme gibi bakımlardan küresel sorunlara ve bu sorunların etkilerine ilişkin öğrenciyi bilinçlendirme bakımından uygun olmasına karşın öğretmenlerin bu bakış açısıyla konuları işlemediği göze çarpmıştır. Bununla ilişkili olarak Özkan (2006) ve Kasai'nin (2007) yapmış oldukları araştırmalar, küresel eğitim bağlamında öğrencilere küresel olaylara ilişkin yeterlilikler kazandırılması gerektiği yönündedir. Özkan'ın (2006) yapmış olduğu araştırmada ilköğretim öğretmenleri küresel eğitim ile ilgili konuların programda yer almasının doğurgularına ilişkin olarak “dünya sorunlarına duyarlı, çözüm üretebilen; savaşların ve terörün azalmasını isteyen” bireylerin yetiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Benzer biçimde Kasai'nin (2007) yapmış olduğu araştırmada da öğretmenlerin küresel bakış açısına ilişkin önermiş oldukları öğelerden biri olarak dünya problemleri ve bu problemlere yönelik yerel eylemlerin işe koşulması gerektiği ileri sürülmüştür. İlgili araştırmalara bakıldığında yapılan bu araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin küresel olaylar ve sorunlara yeterince yer vermediği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle yapılan araştırmada küresel olay ve sorunların uygun bir bakış açısıyla verilmediği; ancak STK'lar yoluyla dünyada yaşanan doğal afetlere ve felaketlere ve etkilerine yüzeysel olarak değinildiği görülmüştür.

Araştırmada Sosyal bilgiler dersinin küresel bağlantılara yer verme bakımından sadece ülkeler arası ithalat-ihracat ilişkilerine değinildiği görülmüştür. Buna ilişkin olarak küresel eğitimin öngördüğü karşılıklı bağlantılar bilgisinin öğrencilere yeterli ve etkili düzeyde kazandırılmadığı; öğrencilerin dünyada yaşanan etkileşim hakkında

bilgi edinemedikleri görülmüştür. Alanyazında küresel eğitimin karşılıklı bağlantılar bilgisi bakımından yapılan araştırmalar (Özkan, 2006; Kasai, 2007; Yang, 2010) küresel eğitimin karşılıklı bağlantılar bilgisine dair öğrencilere kimi yeterlilikler kazandırılmasını önermektedir. Bu bakımdan küreselleşen dünyaya uyum sağlayan öğrencilerin yetiştirilmesi için ülkeler ya da toplumlar arası karşılıklı bağlantılara yer verilmesi gerekmektedir. Sosyal bilgiler dersinde ilköğretim düzeyinde giriş niteliğinde dahi olsa küresel eğitimin karşılıklı bağlantılar bilgisine yer verilmesi gerektiği söylenebilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda ortaya konan öneriler süreçteki uygulayıcıları ilgilendiren “Uygulamaya Yönelik Öneriler” ve araştırmacıları yeni araştırmalara yönlendirebilecek “Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler” biçiminde iki alt başlık altında sunulmuştur.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmenlere küresel eğitime ilişkin mesleki gelişim fırsatları sunulmalı, gerek küresel eğitimin kavramsal çerçevesi, gerek uygulamaya yönelik olarak bilgi ve beceri kazanmaları sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerinde proje ve performans görevleri almaları konusunda cesaretlendirilmeli; bu görevlerin daha kaliteli ve kullanılabilir bilgilerle hazırlanması yönünde öğrencilere rehberlik edilmelidir.
- Sosyal Bilgiler derslerinde çoklu bakış açısı kapsamında farklı özellikler ve düşüncelere saygı ve empati becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler sunulmalıdır.
- Sosyal Bilgiler derslerinde dünyadaki farklı kültürel öğelere yönelik etkinliklerin artırılması ve yapılan etkinliklerin yüzeysel kalmaması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler dersinde dünyada yaşanan olumlu ve olumsuz olaylar öğrenci düzeyi göz önünde bulundurularak aktarılmalı ve öğrencilere dünyanın bir bütün olduğu bilinci verilmelidir.
- Sosyal Bilgiler dersinde öğrencinin küresel bakış açısı kazanması için bireysel, toplumsal ve ülke bazındaki karşılıklı bağlantıları öğrencilere hissettirecek etkinlikler yapılmalıdır.

Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Küresel eğitimin Sosyal Bilgiler dersindeki işlevine yönelik farklı nitel yöntem ve tekniklerle daha derinlemesine araştırmalar yapılabilir.
- Küresel eğitimin alanyazında ortaya konan öğelerine ayrı ayrı yoğunlaşılabilir.

- Sosyal bilgiler dersinde küresel eğitimin işlevine yönelik nicel yaklaşımla daha geniş bir bakış açısı elde edilmeye çalışılabilir.

EKLER

EK	SAYFA
1. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Belgesi.....	215
2. Öğretmen Bilgilendirme Formu.....	216
3. Öğretmen İzin Formu.....	218
4. Öğretmen Kişisel Bilgi Formu.....	219
5. Yarı-yapılandırılmış Görüşme Soruları.....	220

EK-1

ESKİŞEHİR İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.26.20.02.605.01 (181)
Konu : Uygulama İzni

18042012- 06903

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği'nin 22.03.2012 tarih ve B.30.2.ANA.0.70.01.00-399-375/3663 sayılı yazıları.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Sosyal Etkinlik İzin ve Uygulamaya ait 07.03.2012 tarih ve 2012/13 sayılı Genelge.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Mahmut BOZKURT'un "**Sosyal Bilgiler Dersinin Küresel Eğitim Bakımından İşlevselliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri**" başlıklı Yüksek lisans Tezini hazırladığı 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde ilimiz merkez ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler Dersinin Küresel Eğitim Bakımından İşlevselliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri ile ilgili izin talebi incelenmiştir.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen uygulama Tez çalışmasının 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde Nisan 2012 Mayıs 2012 tarihleri arasında ilimiz merkez Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerinde bulunan söz konusu ek listedeki ilköğretim okullarında sınıf öğretmenlerine uygulanması ilgi (b) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Erdoğan AYAT
Millî Eğitim Müdürü

O L U R

İsmail KURECİ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Y0042012
Koraycan Başkani
Mehmet ŞENOL
MİE Eğitim Şube No.

Merve AKSOYLAR
Öğretmen

Özge AYDIN
Öğretmen

Adres : Büyükdere Mah. Atatürk Bulvarı No:247
Eskişehir
Tel : 0(222) 239 72 00 Faks : 0(222) 239 39 22
Web : http://eskisehir.meb.gov.tr
e-Posta : strateji26@meb.gov.tr

EĞİTİM
%100
DİJİTAL

egitim
f@ih

ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

EK-2 ÖĞRETMEN BİLGİLENDİRME FORMU

Merhaba, ben Mahmut BOZKURT. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Ana Bilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktayım. Aynı zamanda İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Programında Yüksek Lisans öğrencisiyim. “Sosyal Bilgiler dersinin küresel eğitim bakımından işlevselliğine ilişkin öğretmen görüşleri” üzerine bir araştırma yapmaktayım. Son dönemde, küreselleşmenin hayatın her alanında etkisi hissedilmektedir. Küreselleşmeden eğitim ve toplumsal yaşam da doğal olarak etkilenmiştir. Sosyal bilgiler dersinin öğrencileri hayata ve toplumsal yaşama hazırladığı da bir gerçektir. Bu nedenle, hem sosyal bilgilerin öğrencileri hayata ve topluma hazırladığı; hem de öğrencileri toplumsal yaşama hazırlayan siz öğretmenlerin de bu aşamada büyük bir role sahip olduğu düşünülmüştür. Bu bakımdan, görüşlerinizin araştırmama önemli katkılar getireceğini düşünüyorum.

Öncelikle araştırmama katılmayı gönüllü olarak kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Görüşlerinizi derinlemesine inceleyebilmem için sizinle üç ayrı görüşme yapmak istiyorum. Görüşmeler için sizin uygun olduğunuz zaman dilimleri belirlenecektir. Görüşme esnasında söyledikleriniz ve görüşme sonunda elde edilecek bilgiler yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Görüşmeleri ses kayıt cihazıyla kaydetmeyi planlıyorum. Görüşme sonunda istemeniz halinde kaydı dinleyebilirsiniz. Araştırma raporunda gerçek isminiz belirtilmeyecek, bunun yerine takma isim ya da kodlamalar kullanılacaktır. Araştırmanın herhangi bir aşamasında kayıtları dinleyebilir ve gözden geçirebilirsiniz. Bu süreçte belirtmek istemediğiniz ya da kayıt altına alınmasından rahatsız olduğunuz bilgileri söyleyebilirim. Görüşmelerin toplamda 45 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Araştırmama ilişkin sormak istediğiniz noktalar varsa aşağıda belirtilen numaralardan benimle iletişime geçebilirsiniz.

ARAŞTIRMACI

Mahmut BOZKURT
Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
Eskişehir
E-posta: mahmutbozkurt@anadolu.edu.tr
Tel: 0-222-335-05-80 (Dahili:3550)
Cep: 0-506-766-52-22

EK-3
ÖĞRETMEN İZİN FORMU

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi olan Mahmut BOZKURT yapacağı araştırmanın amacını ve uygulayacağı veri toplama tekniklerini bana açıklamıştır. Bu araştırmaya hiçbir baskı altında kalmadan gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. Mahmut BOZKURT'un araştırma sürecinde yapacağımız görüşmelerde ve diğer veri toplama tekniklerinde hiçbir sakınca bulunmamaktadır.

Araştırmacı: Mahmut BOZKURT

Katılımcı :

Araştırmacı Tel: 0-222-335-05-80 / 3420

Katılımcı Tel:

Araştırmacı İmza:

İmza:

Görüşme Tarihi:

EK-4**ÖĞRETMEN KİŞİSEL BİLGİ FORMU**

Bu formda kişisel durumunuzla ilgili sorular yer almaktadır. Size uygun olan seçenekleri ( ) içine X işareti koyarak işaretleyiniz.

1. Cinsiyet

Kadın

Erkek

2. Yaş

26-30

31-35

36-40

41-45

46-50

51 ve üstü

3. Mezuniyet durumunuz

Eğitim Fakültesi

Açık Öğretim Fakültesi Lisans Tamamlama Programı

Fen-Edebiyat Fakültesi

Diğer (Lütfen belirtiniz .....

4. Okutmakta olduğunuz sınıf

4. Sınıf

5. Sınıf

5. Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz? (.....)

EK-5

ÖĞRETMEN YARI-YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

(1. Görüşmeler)

1. Kendinizden bahsedebilir misiniz? Kendinizi nasıl bir öğretmen olarak görüyorsunuz?

İrdeleme-1: Kendinizi nasıl bir insan/kişi olarak görüyorsunuz?

İrdeleme-2: Öğretmenlik yaşantınız boyunca ne gibi bilimsel-sanatsal etkinliklerle ya da eğitimle ilgili faaliyetlerle ilgilendiniz? Biraz bahsedebilir misiniz?

İrdeleme-3: Öğretmenlik eğitimi aldığınız süreçte ya da hizmet içi eğitimler yoluyla küreselleşme, küresel eğitim ya da kültürle ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

2. Kendinizi nasıl bir öğretmen olarak tanımlıyorsunuz? Öğretmenlik deneyimlerinizden örnekler verir misiniz?

İrdeleme-1: Öğrenme-öğretme süreci açısından nasıl tanımlarsınız?

İrdeleme-2: Demokratik tutum ve davranışlar açısından nasıl tanımlarsınız?

İrdeleme-3: İletişim kurma, empati kurma açısından nasıl tanımlarsınız?

3. Küreselleşme hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Öğretmenlik yaşantınızdan küreselleşmenin etkilerine ilişkin örnekler verebilir misiniz?

4. 2004 ve 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı arasında küresel konulara yer verme ya da küresel konularla ilişkilendirme yapma bakımından sizce ne gibi değişiklikler yapılmıştır? Biraz bahsedebilir misiniz?

(2. Görüşmeler)

5. Sosyal bilgiler dersinin öğrencilere neler kazandırdığını düşünüyorsunuz?

İrdeleme-1: Ulusal anlamda öğrencilerinizin farklı değerler ve bakış açıları kazanmaları için ne gibi etkinlikler yaptığınızı anlatabilir misiniz?

İrdeleme-2: Küresel anlamda öğrencilerinizin farklı değerler ve bakış açıları kazanmaları için ne gibi etkinlikler yaptığınızı anlatabilir misiniz?

6. Kültür dendiğinde aklınıza ne geliyor?

İrdeleme-1: Sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kültüre ilişkin kazandırdıklarından biraz bahsedebilir misiniz? Öğretmenlik deneyimlerinizden örnekler verebilir misiniz?

İrdeleme-2: Sosyal bilgiler dersi öğrencilere Türkiye’deki farklı kültürlere ilişkin neler kazandırmaktadır? Öğretmenlik deneyimlerinizden örnekler verebilir misiniz?

İrdeleme-3: Sosyal bilgiler dersi öğrencilere dünyadaki farklı kültürlere ilişkin neler kazandırmaktadır? Öğretmenlik deneyimlerinizden örnekler verebilir misiniz?

7. Sosyal bilgiler dersinin dünyada yaşanan küresel olaylar ve gelişmelere ilişkin neler kazandırdığını düşünüyorsunuz? Öğretmenlik deneyimlerinizden örneklerle açıklayabilir misiniz?
8. Sosyal bilgiler derslerinde küresel bağımlılık ve küresel bağlantılara ilişkin ne gibi etkinlikler yapmaktasınız?

(3. Görüşmeler)

9. Sosyal Bilgiler dersinde küresel eğitim sizce nasıl öğretilmelidir?

İrdeleme-1: Sosyal bilgiler derslerinde sizce ne gibi etkinliklere yer verilmelidir?

İrdeleme-2: Sosyal Bilgiler Öğretim Programında sizce değişiklikler yapılmalı mıdır? Yapılmalıysa hangi boyutlarda ve nasıl yapılmalıdır?

İrdeleme-3: Sizce öğrencilerin küresel eğitim alıp almadıkları nasıl değerlendirilebilir?

10. Sosyal bilgiler dersinin küresel eğitim konusundaki işlevine ilişkin görüşleriniz yaptığımız görüşmeler boyunca değişme gösterdi mi? Biraz bahsedebilir misiniz?
11. Sosyal bilgiler dersinde gelecekte küresel eğitimi gerçekleştirmeye yönelik görüşlerinizde bir değişme oldu mu? Biraz bahsedebilir misiniz?
12. Eklemek istediğiniz başka şeyler var mı?

KAYNAKÇA

- Abalı, H.G. (2005). *Eğitim bilimleri lisansüstü öğrencilerinin ve öğretim elemanlarının küreselleşme ve yükseköğretime etkileri konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Açıkalm, M. (2010). Sosyal bilgiler eğitiminde yeni yaklaşımlar: Çokkültürlü ve küresel eğitim. *İlköğretim Online*. 9(3). Ss. 1226-1237. <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Alger, C. F. ve Harf, J. E. (1985). Global education: why? For whom? About what?. ERIC veritabanından 28.01.2011 tarihinde erişilmiştir. ERIC Number: ED265107
- Arslanoğlu, R.A. (2000). *Kent, kimlik ve küreselleşme*. 2. Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Ata, B. (2006). *Sosyal bilgiler eğitiminde yansıtıcı soruşturma geleneği ve oluşturma yaklaşımı*. Eğitimde Çağdaş Yönelimler III: Yapılandırmacılık ve Eğitimde Yansımaları Sempozyumu. Yayınlanmış Bildiri. İzmir: Özel Tevfik Fikret Okulları.
- Bakır, K. (2006). Pragmatizm ve eğitime yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(2). Ss.61-82.
- Balkar, B. ve Özgan, H. (2010). Küreselleşmenin ilköğretim kademesindeki eğitim sürecine etkilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(19). Ss.1-22
- Banks, J. A. (2002). *Diversity and citizenship education: global perspectives*. USA: John & Wiley Inc
- Banks, J. A. (2001). Multicultural education: characteristics and goals. J.A. Banks ve C.A. McGee Banks (Eds.). *Multicultural education issues and perspectives* (4. Baskı) içinde ss.3-30. USA: John Wiley & Sons Inc.
- Banks, J. A. (1995). Multicultural education and curriculum transformation. *The Journal of Negro Education*. 64(4). Pp.390-400.
- Barber, J.P. ve Walczak, K.K. Conscience and critic: Peer debriefing strategies in grounded theory research. AERA'da sunulan bildiri 13-17 Nisan 2009
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*. 9(2). Ss.27-40.

- Bulut, N. (2003). Küreselleşme: Sosyal devletin sonu mu?. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 52(2).
- Cerit, Y. (2004). Küreselleşme sürecinde ilköğretim okulu yöneticilerin nitelikleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(8). Ss.1-11.
- Chanda, N. (2009). *Küreselleşmenin sıra dışı öyküsü tacirler, vaizler, maceraperestler ve savaşçılar globalizmi nasıl şekillendirdiler*. Çeviren: Dilek Cenkçiler. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Cresswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. 3. Baskı. ABD: Sage Publication.
- Cresswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design*. 2. Baskı. ABD: Sage Publication.
- Çelik, V. ve Gömleksiz, M. N. (2000). A critical examination of globalization and its effects on education. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2). Ss. 133-144.
- Doğan Çeken, Y. (2006). *Küreselleşme ve Türkiye’de eğitim politikaları: Yeni ilköğretim müfredatı Sosyal Bilgiler Programı üzerine bir inceleme*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Doğanay, A. (2003). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editör). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (ss. 15-46). 2. Baskı. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- DPT (2000). 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf> adresinden 25 Nisan 2011 tarihinde erişilmiştir.
- Erdem, A.R. (2008). Eğitim fakültelerinin fırsat ve tehditlerinin tanımlanması: Bir durum çalışması. *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5(2).
- Fleming, D. B. (1990). *Social studies reform and global education: California, New York, and the Report of the National Commission on Social Studies*. Paper presented at the Annual Meeting of the Social Science Education Consortium (Evanston, IL, June 21-23, 1990)
- Gibson, K.L., Rimmington, G.M. ve Landwehr-Brown, M. (2008). Developing global awareness and responsible world citizenship with global learning. *Roeper Review*. 30. Ss.11-23.

Gigliotti-Labay, J. (2010). *Fulfilling its mission? The promotion of international mindedness in IB DP programmes*. Houston Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Gömlüksiz, M. N. (2005). Yeni ilköğretim programının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. Özel Sayı. Ss.339-384.

Gül, T. (2008). *Küreselleşme sürecinde sınıf öğretmenlerinin toplumsal gelişmelere uyum sağlaması açısından hizmetiçi eğitimin önemine ilişkin algıları*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Gültekin, M. (2007). Dünya’da ve Türkiye’de ilköğretimdeki yönelimler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(2). Ss. 477-502.

Gürkan, T., Gökçe, E.(1999). *Türkiye’de ve çeşitli ülkelerde ilköğretim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hanvey, R. G. (2004). *An attainable global perspective*. http://www.globaled.org/an_att_glob_persp_04_11_29.pdf adresinden 14 Temmuz 2011 tarihinde erişilmiştir.

Hicks, D. (2008). *Ways of seeing: The origins of global education in the UK*. UK ITE Network Inaugural Conference on Education for Sustainable Development/Global Citizenship. London, July 2008.

İlköğretim programlarını inceleme ve değerlendirme raporu (2005). http://ilkogretim-online.org.tr/vol5say1/yenimufredat_raporu%5B1%5D.pdf adresinden 7 Eylül 2011 tarihinde erişilmiştir

Kaçmazoğlu, H. B. (2002). Doğu-batı çatışması açısından globalleşme. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 6. Ss. 44-55.

Kan, Ç. (2008). A study on using information and communication Technologies (ICT) in social studies lesson. *8th International Educational Technologies Conference*. <http://ietc2008.home.anadolu.edu.tr/ietc2008/44.doc> adresinden 17.12.2010 tarihinde erişilmiştir.

Kandra, K. (2007). *Teachers’ beliefs about global education in grades 3 and 6 in Prince Edward Island*. University of Prince Edward Island. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Kasai, M. (2007). *Global education in practice: A case study of one Japanese high school*. Ohio State University. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kilpatrick, J.E. (2010). *Global education in Massachusetts: A case study of two high schools*. Boston University School of Education. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kirkwood, T.F. (2001). Our global age requires global education: clarifying definitional ambiguities. *Social Studies*. 92(1). Ss.10-15.
- LeCompte, M. D. (2000). Analyzing qualitative data. *Theory Into Practice*. 39(3).
- Liamputtong, P. (2009). Qualitative data analysis: conceptual and practical considerations. *Health Promotion Journal of Australia*. 20(2).
- Marshall, H. (2007). Global education in perspective : fostering a global dimension in an English secondary school. *Cambridge Journal of Education*. 37(3). Ss.355-374
- Martorella, P. H. (2001). *Teaching social studies in middle and secondary school*. 3. Baskı. NJ: Merrill Prentice Hall.
- MEB (2005). *İlköğretim okulu ders programları ve öğretim klavuzları 1-5. Sınıflar*. Erzurum: Yakutiye Yayınları.
- MEB (2005a). *Sosyal bilgiler dersi ilköğretim 4. ve 5. Sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB (2005b). *Sosyal bilgiler 6. ve 7. Sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- Merryfield, M.M. (1997). A framework for teacher education in global perspectives. M.M. Merryfield, E. Jarchow, S. Pickert (editörler). *Preparing teachers to teach global perspectives* içinde (ss. 1-24). California: Corwin pres inc.
- Miller Clearly, L. ve Seidman, E. (1990). In-depth interviewing in the preparation of writing teachers. *College Composition and Communication*. 41(4). Ss.465-471. <http://www.jstor.org/stable/357936> adresinden 30 Ekim 2011 tarihinde erişilmiştir.
- Moustakas, C. (2004). *Phenomenological research methods*. ABD: Sage Publications.
- Mundy, K. ve Manion, C. (2008). Global education in Canadian elementary schools: An exploratory study. *Canadian journal of education*. 31(4). Ss. 941-974.
- Natalie, A. (2009). *Teacher and student perceptions of the goals of global education*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Faculty of Education. University of Ottawa.

- Ogle, R.W. (2010). *Independent and global: School-wide global education in two independent schools*. Columbia University. Yayınlanmamış Doktora Tezi. UMI No: 3424984.
- Özkan, T. (2006). *İlköğretim öğretmenlerinin küresel eğitime yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Editör). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (ss. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Reynolds Thomas, E.A.(2010). *Global education in contemporary Africa: How three Ghanaian Senior High Schools are preparing the next generation of leaders and world citizens*. Washington Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. UMI No: 3431716.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. London: Sage Publications.
- Rubin, H. J. ve Rubin, I. S. (2005). *Qualitative interviewing the art of hearing data*. 2. Baskı. ABD: Sage Publications.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Editör). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (ss.1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. 3. Ed. New York: Teachers college press.
- Seymen, O. A. ve Çeken, H. (2004). Küreselleşme ve çok uluslu işletmelerin çalışma ilişkileri üzerindeki etkileri: Makro ve mikro boyutta bir değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 9(2). Ss.53-77.
- Sönmez, V. (2002). Küreselleşmenin felsefi temelleri. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 6. Ss. 1-11.
- Tezcan, M. (2002). Küreselleşmenin eğitim boyutu. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 6. Ss. 56-60.
- Uche, O. (2004). *Multicultural education in a global classroom*. Union Enstitüsü ve Üniversitesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Yang, H. C. (2010). *How well are secondary social studies teachers prepared to teach global education? Pre-service teacher and faculty's perspectives of the implementation of global education in teacher education programs in Taiwan*. Ohio State University. (Yayınlanmamış doktora tezi). UMI No: 3438243.
- Yaşar, Ş. (2008). Sosyal bilgiler ve dünya vatandaşlığı. Ş. Yaşar (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (ss.229-245). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yaşar, Ş. (2005). Sosyal bilgiler programı ve öğretimi. *Eğitimde Yeni Yansımalar VIII: Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu*. Tokat.
- Yaşar, Ş., Sözer, E., Gültekin, M., Kaya, E. ve Belet, D. (2002). İlköğretimde görev yapacak öğretmen adaylarının eğitimde küreselleşmeye yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *XI. Eğitim Bilimleri Kongresi*. KKTC: Lefkoşe.
- Yaşar, Ş., Sözer, E. ve Gültekin, M. (2000). *İlköğretimde öğrenme-öğretme süreci ve öğretmenin rolü*. Trabzon: VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler Kitabı. Ss. 452-461.
- Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(1-2). Ss.68-75.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 6. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, N. (1990). Eskiçağda – Yunan-Roma döneminde – hukuk eğitim ve öğretimi. *Anadolu Araştırmaları Dergisi*.12.
- Yurdabakan, İ. (2002). Küreselleşme konusundaki yaklaşımlar ve eğitim. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 6. Ss.61-64.
- Zarrillo, J. J. (2004). *Teaching elementary social studies*. New Jersey: Prentice Hall.